Stephen Fry

„Vie și plină de umor."
The Guardian

„Excelentă pentru secolul 21."
The Times

„Amuzantă și lămuritoare."
The Daily Telegraph

„O poveste nemaipomenit de bună."
The Times Literary Supplement

MYTHOS

Miturile Greciei repovestite

TREI

„Scriitura spumoasă a lui Fry mărturiseşte pasiunea lui de-o viaţă pentru miturile Greciei antice… O lectură exuberantă!”

The Independent

„Cea mai bună carte a lui Fry de la superbul lui roman de debut… *Mythos* este o carte atât amuzantă, cât şi edificatoare – nici nu poţi cere mai mult.”

The Telegraph

„Mythos este o repovestire foarte vie a miturilor greceşti. Aducând la viaţă zeii, monştrii şi muritorii Greciei antice, Fry îşi reimaginează pentru lumea modernă poveştile lor fascinante.”

Express and Star

„Vii, pline de umor şi cordiale, repovestirile lui Fry sunt cu adevărat şarmante.”

The Guardian

„Excelentă pentru secolul 21.
Fry repovesteşte miturile greceşti într-o carte alertă şi foarte amuzantă.”

The Times

„Fry dă dovadă de o mare uşurinţă în exprimare, precum şi de o erudiţie şi un entuziasm extraordinare.”

The Mail on Sunday

„Spiritul şi erudiţia sunt evidente… Fry conferă legendelor antice relevanţă pentru lumea modernă, povestindu-le într-un limbaj colocvial contemporan.”

The Times

„Fry îşi reimaginează miturile Greciei cu inteligenţă şi căldură, aducându-le la zi. Un adaos bine-venit pentru orice bibliotecă.”

Book Bag

Stephen Fry
Mythos
Miturile greciei repovestite

ΓΙΑ ΤΟΝ ΈΛΛΙΟΤΤ ΜΕ ΑΓΆΠΗ[1]

Prefaţă

Am avut şansa, copil fiind, să pun mâna pe o carte intitulată *Tales from Ancient Greece (Poveşti din Grecia antică).* A fost dragoste la prima vedere. Deşi am continuat să citesc cu plăcere mituri şi legende aparţinând altor culturi şi popoare, aceste poveşti greceşti aveau ceva care mă entuziasma. Energia, umorul, pasiunea, particularităţile şi detaliile credibile ale lumii lor m-au fascinat din prima clipă. Sper că vor avea acelaşi efect şi asupra voastră. Poate că o parte dintre miturile povestite aici vă sunt deja cunoscute, dar îi salut în mod special pe cititorii care nu s-au mai întâlnit cu personajele şi poveştile miturilor greceşti. Nu aveţi nevoie de cunoştinţe speciale ca să citiţi această carte, pentru că ea începe cu un univers încă gol. Cu siguranţă nu trebuie să ai o „cultură clasică" şi nici să ştii diferenţa dintre nectar şi nimfe, satiri şi centauri, ursitoare şi furii. Nu există nimic academic sau intelectual în mitologia greacă: e absolut cuceritoare, amuzantă, accesibilă şi surprinzător de umană.

Dar de unde au apărut miturile Greciei antice? Din încâlceala istoriei umane putem să desprindem firul culturii greceşti şi să mergem pe el, dar, alegând o singură civilizaţie şi poveştile ei, am risca să pierdem din vedere adevărata origine a mitului universal. Peste tot în lume, primele fiinţe umane se întrebau ce surse de energie alimentau vulcanii, furtunile, mareele şi cutremurele de pământ. Sărbătoreau şi venerau schimbarea anotimpurilor, procesiunea corpurilor cereşti pe firmamentul nopţii şi miracolul zilnic al răsăritului de soare. Se întrebau cum au început toate. Inconştientul colectiv al multor civilizaţii a spus poveşti despre zei mânioşi, zei care

mureau și renășteau, zeițe ale fertilității, divinități, demoni și spirite ale focului, pământului și apei.

Sigur, grecii nu au fost sigurul popor care a țesut o tapiserie de legende și tradiții din firele complicate ale existenței. Zeii Greciei, dacă ar fi să judecăm din punct de vedere arheologic și paleoantropologie, se trag din părinți cerești, zeițe ale lunii și demoni ai „cornului abundenței" din Mesopotamia – astăzi Irak, Siria și Turcia. Babilonienii, sumerienii, acadienii și alte civilizații de acolo, care s-au dezvoltat cu mult înaintea grecilor, aveau propriile povești și mituri populare despre creație care, asemenea limbilor ce le-au exprimat, își aveau obârșia în India și, coborând în preistorie, spre vest, în Africa, până la apariția speciei noastre.

Dar, de fiecare dată când spunem o poveste, trebuie să tăiem de undeva firul narativ ca să avem un punct de pornire. În cazul mitologiei grecești, nu e greu de făcut, deoarece ea a supraviețuit cu o bogăție de detalii, vitalitate și culoare care o deosebesc de alte mitologii. Ea a fost captată și păstrată de primii poeți și s-a transmis până la noi într-o linie neîntreruptă, aproape de la începutul scrisului și până în ziua de azi. Deși miturile grecești au multe în comun cu cele chinezești, iraniene, indiene, mayașe, africane, rusești, amerindiene, ebraice și scandinave, ceea ce le face unice este faptul că – așa cum s-a exprimat scriitoarea și mitografa Édith Hamilton – sunt „creația unor mari poeți" Grecii au fost primul popor care a creat narațiuni coerente, o adevărată literatură chiar, pornind de la zeii, monștrii și eroii lor.

Arcul mitologiei grecești urmărește ascensiunea umanității, lupta noastră de a ne elibera de intervenția zeilor – de abuzurile lor, de ingerințele lor în existența noastră, de tirania lor asupra vieții și civilizației umane. Grecii nu s-au târât în genunchi în fața zeilor lor. Și-au dat seama de nevoia vanitoasă a acestora de a fi implorați și venerați, dar aveau convingerea că oamenii le erau egali. Miturile lor înțeleg faptul

că cel care a creat această lume complicată, cu cruzimile, minunile, capriciile, frumuseţile, nebunia şi nedreptăţile ei, trebuie să fi fost la fel de crud, minunat, capricios, frumos, nebun şi nedrept. Grecii au creat zei după chipul şi asemănarea lor: războinici, dar şi creativi, înţelepţi, dar şi feroce, iubitori, dar şi geloşi, tandri, dar şi brutali, miloşi, dar şi răzbunători.

Mythos începe cu începutul, dar nu se termină cu sfârşitul. Dacă aş fi introdus aici eroi ca Oedip, Perseu, Tezeu, Iason şi Heracle, precum şi detaliile războiului troian, cartea ar fi devenit atât de grea, încât nici chiar un titan n-ar fi putut s-o ridice. Şi apoi, pe mine mă interesează doar *să spun* poveştile, nu să le explic sau să analizez adevărurile umane şi resorturile psihologice care stau în spatele lor. Miturile sunt suficient de fascinante ca să se susţină singure ca naraţiuni, având în vedere detaliile lor tulburătoare, surprinzătoare, romantice, comice, tragice, violente şi fermecătoare. Dacă, descoperindu-le, vă veţi întreba ce i-a împins pe greci să inventeze o lume atât de complexă şi de bogată în personaje şi întâmplări, şi vă veţi surprinde meditând la adevărurile profunde pe care le personifică miturile… ei bine, asta cu siguranţă face parte din plăcerea lecturii.

Şi a te cufunda în lumea mitologiei greceşti este o adevărată plăcere.

Stephen Fry

TESALIA
PIERIA
OLIMP
OSSA
PELION
GRECIA
OTHRYS
PARNAS
ATENA
MAREA IONICĂ
MAREA EGEE
MAREA MEDITERANĂ
CYTHERA
LEMNOS
IDA
PHAISTOS

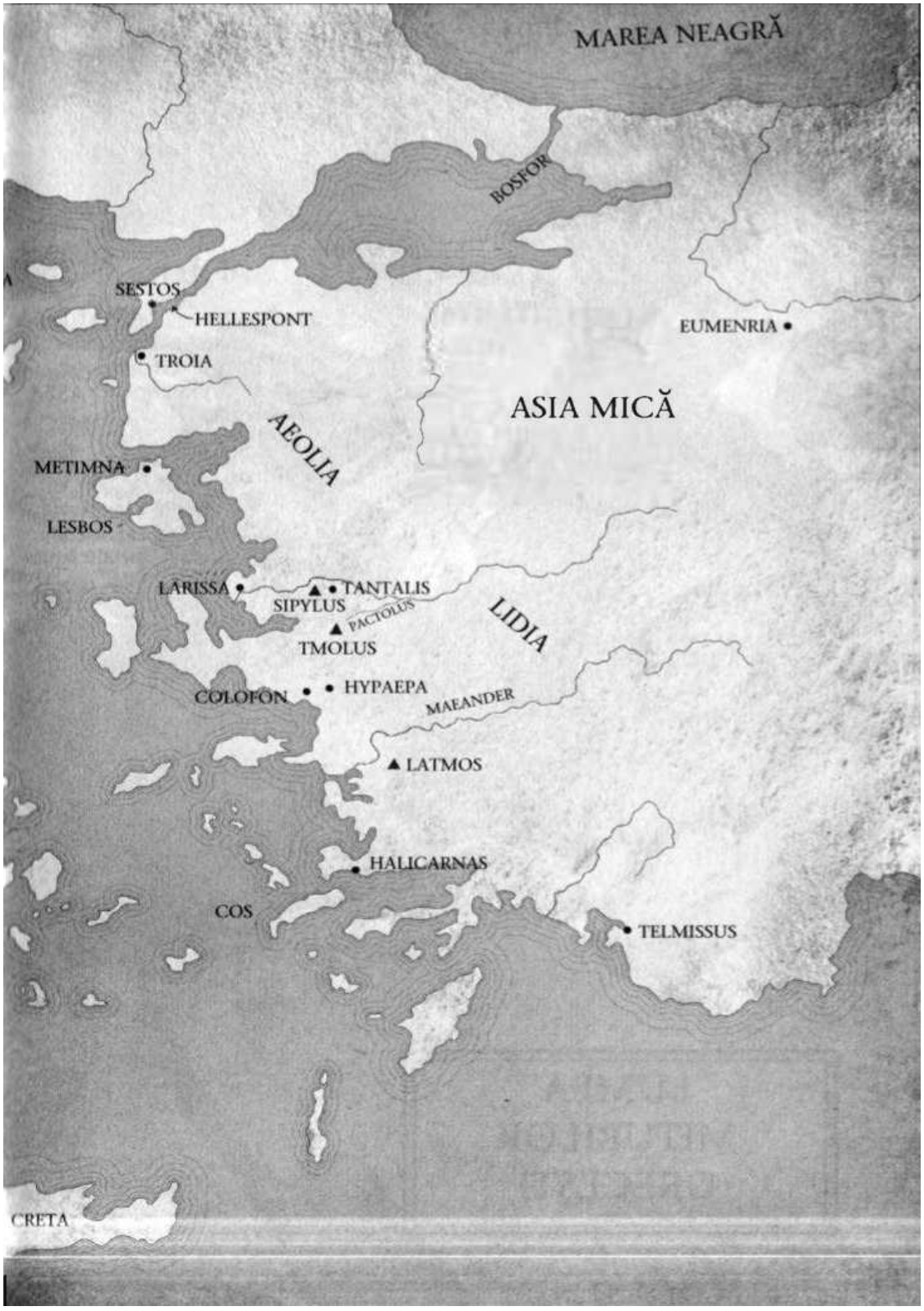
MAREA NEAGRĂ
BOSFOR
SESTOS
HELLESPONT
EUMENRIA
TROIA
ASIA MICĂ
AEOLIA
METIMNA
LESBOS
LARISSA
TANTALIS
SIPYLUS
PACTOLUS
LIDIA
TMOLUS
COLOFON
HYPAEPA
MAEANDER
LATMOS
HALICARNAS
COS
TELMISSUS
CRETA

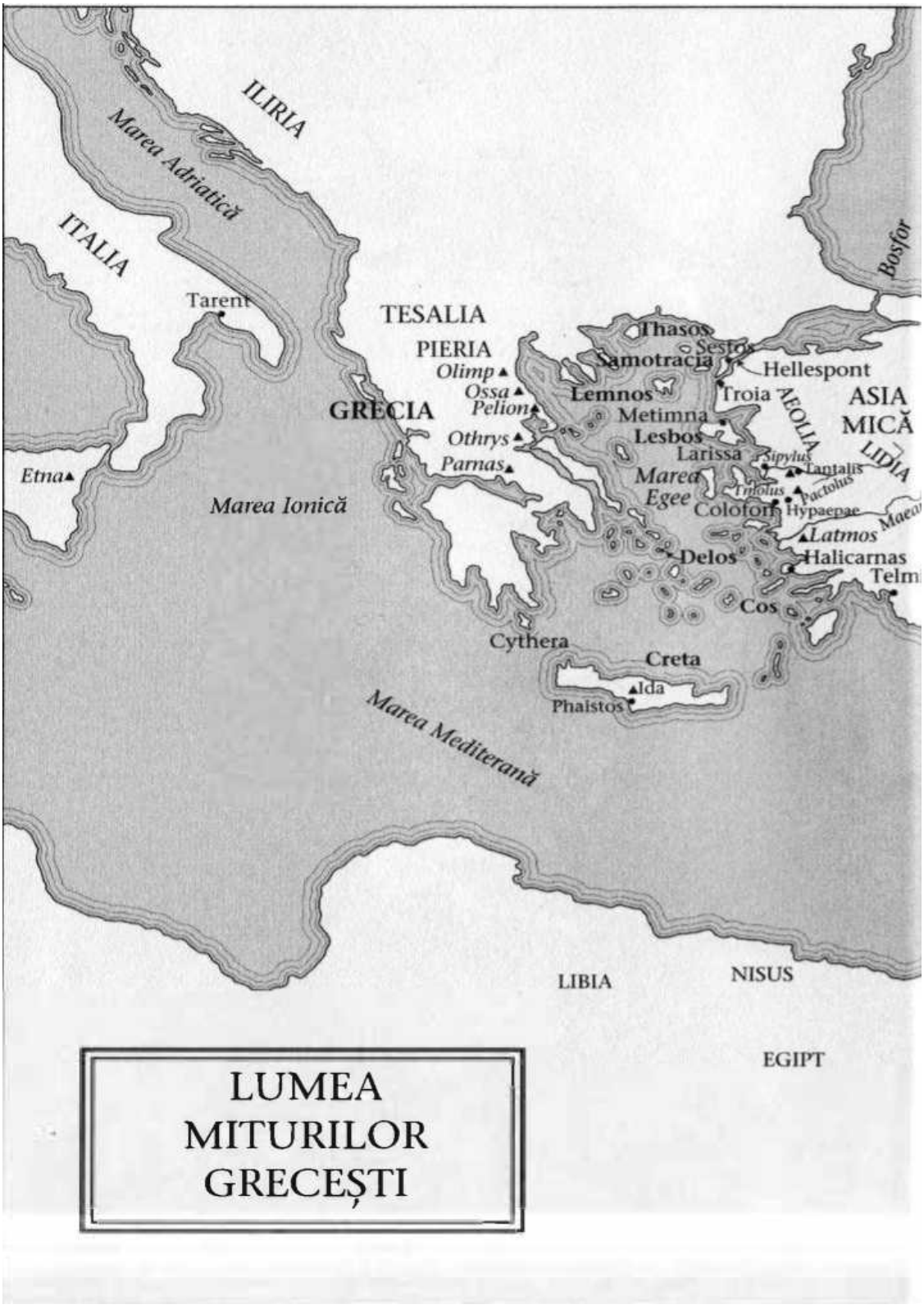

LUMEA MITURILOR GRECEȘTI

Marea Neagră
Munții Caucaz
FRIGIA
ıменria
Gordium
Lacul
Aulocrene
Tigru
CILICIA
MESOPOTAMIA
Eufrat
Cipru
Paphos
Amathus
Babilon
Tyre
PHOENICIA
ASSYRIA
Nil
Marea
Roșie
Abydos

AL DOILEA ORDIN

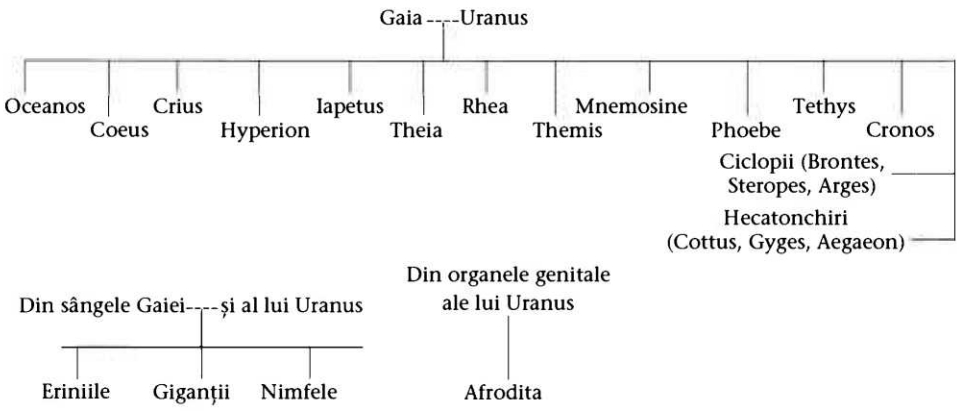

OLIMPIENII

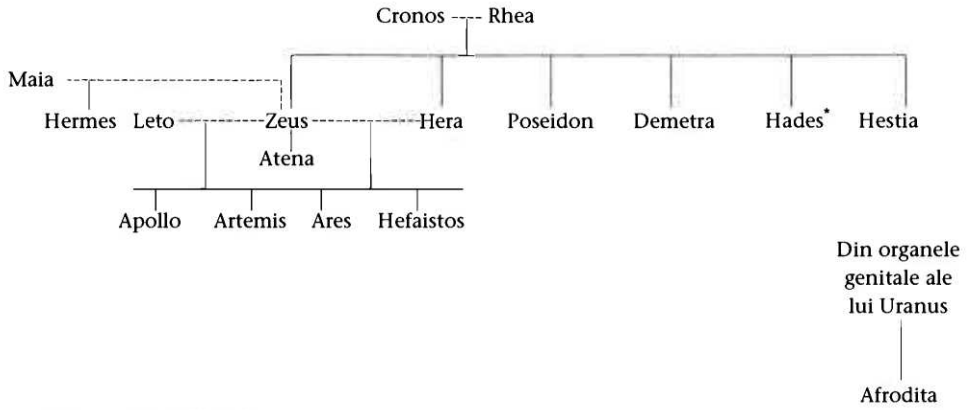

Propriu-zis, Hades nu este un olimpian, întrucât el trăia în lumea subpământeană.

Începutul
Prima parte

Din haos

În prezent, originea universului este explicată prin teoria Big Bang-ului, eveniment care a dat naştere brusc întregii materii, din care totul şi toate sunt făcute.

Grecii antici aveau altă părere. Ei spuneau că totul a început nu cu o explozie, ci cu HAOS.

A fost Haos un zeu – o fiinţă divină – sau doar o stare de inexistenţă? Sau a fost, în sensul în care am folosi astăzi cuvântul, un fel de dezordine teribilă, ca dormitorul unui adolescent, dar mai rău?

Gândiţi-vă la Haos ca la un fel de imens vid cosmic. Ca la o prăpastie sau un hău fără fund.

Nu ştiu dacă Haos a creat materia şi viaţa din nimic, dacă a dat naştere vieţii printr-un căscat, dacă a visat-o sau a făcut-o să apară în alt mod. N-am fost acolo. Nici voi. Şi totuşi, într-un anumit sens, am fost, pentru că toate particulele din care suntem făcuţi au fost acolo. Este suficient să spunem că grecii au crezut că Haos a fost cel care, printr-o uriaşă sforţare sau un imens ridicat din umeri, prin sughiţ, vomă sau tuse, a iniţiat lungul lanţ al creaţiei care s-a terminat cu pelicani, penicilină, ciuperci şi broaşte, lei de mare, foci, fiinţe umane, lei, narcise, crimă, artă, dragoste, confuzie, moarte, nebunie şi biscuiţi.

Oricare ar fi adevărul, ştiinţa de azi admite că totul este menit să se *întoarcă* în Haos, botezând această soartă inevitabilă *entropie:* o parte a marelui ciclu care trece de la Haos la ordine şi înapoi la Haos. Pantalonii tăi au fost la început atomi haotici, care cumva au fuzionat în materie, apoi materia s-a transformat de-a lungul eonilor în substanţă vie, care a evoluat treptat într-o plantă de bumbac, iar bumbacul a fost ţesut într-o stofă frumoasă ce-ţi înveleşte minunatele picioare. În timp, vei renunţa la pantalonii tăi – sper că nu

acum – şi ei vor putrezi într-o groapă de gunoi sau vor fi arşi. În orice caz, materia lor se va elibera în timp şi va deveni parte din atmosfera planetei. Iar când soarele va exploda şi va lua cu el fiecare particulă a acestei lumi, inclusiv ingredientele pantalonilor tăi, toţi atomii constitutivi se vor întoarce în Haosul rece. Şi, bineînţeles, ceea ce este valabil în cazul pantalonilor tăi este valabil şi în cazul tău.

Prin urmare, Haosul care a început totul este şi Haosul care va termina totul.

Acum, poate că eşti genul de persoană care întreabă: „Dar cine şi ce a fost înainte de Haos?" ori „Cine sau ce a fost înainte de Big Bang? Trebuie să fi fost *ceva."*

Ei bine, n-a fost. Trebuie să acceptăm că nu a existat „înainte" deoarece încă nu exista Timp. Nimeni nu apăsase butonul de pornire pentru Timp. Nimeni nu strigase *Acum*! Şi întrucât Timpul abia urma să fie creat, expresii temporale de genul „înainte", „în timpul", „când", „apoi", „după prânz" şi „miercurea trecută" nu aveau sens. Te ia durerea de cap când te gândeşti, dar asta e.

Cuvântul grecesc pentru „tot ce se întâmplă" – ceea ce noi am numi „univers" – este COSMOS. Iar în acest moment – chiar dacă „moment" este un cuvânt temporal şi nu are niciun sens acum (ca de altfel nici „acum") –, Cosmosul este Haos şi numai Haos, deoarece Haosul este singurul lucru care se întâmplă. O întindere, o acordare a orchestrei…

Însă lucrurile sunt pe cale să se schimbe foarte repede.

Din Haosul fără formă au apărut două entităţi: EREBUS şi NYX. El, Erebus, era întunericul, iar ea, Nyx, era noaptea. Aceştia s-au împerecheat pe loc şi fructele strălucitoare ale uniunii lor au fost HIMERA, ziua, şi AETHER, lumina.

În acelaşi timp – deoarece totul se întâmplă simultan până când Timpul va ajunge să separe evenimentele –, Haos a mai produs două entităţi: GAIA, pământul, şi TARTAR, adâncurile şi cavernele de sub pământ.

Ştiu la ce vă gândiţi. Că aceste creaţii par destul de frumoase – zi, noapte, lumină, adâncuri şi caverne. Dar ele nu erau zei şi zeiţe, nici măcar nişte personalităţi. Şi poate v-aţi dat seama că, din moment ce nu exista timp, nu puteau exista nici naraţiuni dramatice, nici poveşti; căci poveştile depind de „A fost odată ca niciodată” şi „Ce s-a întâmplat pe urmă”

Aţi avea dreptate. Din Haos au apărut mai întâi principiile elementare, primare, care erau lipsite de orice culoare, particularitate sau interes. Acestea au fost ZEITĂŢILE PRIMORDIALE, Primul Ordin de fiinţe divine din care se trag toţi zeii, eroii şi monştrii mitologiei greceşti. Ele stăteau tăcute sub toate… şi aşteptau.

Pustietatea tăcută a acestei lumi s-a umplut când Gaia a născut de una singură doi fii.[2] Primul a fost PONTUS, marea, şi al doilea a fost URANUS, cerul, cunoscut şi sub numele Uranus. Hemera şi Aether s-au reprodus la rândul lor şi din unirea lor a ieşit THALASSA, varianta feminină a lui Pontus, marea.

Uranus *er*a cerut şi firmamentul în sensul în care, la început de tot, divinităţile primordiale erau întotdeauna lucrurile pe care le reprezentau şi pe care le guvernau.[3] Se poate spune că Gaia era pământul cu dealuri, văi, peşteri şi munţi, dar era capabilă şi să ia o formă în care mergea şi vorbea. Norii lui Uranus, cerul, se rostogoleau şi se

învolburau deasupra ei, dar şi ei puteau să fuzioneze într-o formă pe care noi s-o recunoaştem. Însă totul era abia la început. Prea puţine lucruri erau stabilite.

Uranus, cerul, a acoperit-o pe mama sa Gaia, pământul, în întregime. A acoperit-o pe Gaia în două sensuri: așa cum cerul acoperă pământul și în ziua de azi, și așa cum un armăsar acoperă o iapă. Când a făcut asta, s-a întâmplat un lucru extraordinar. *A apărut Timpul.*

Și a mai apărut ceva... Cum să-i spunem noi? Personalitatea? Drama? Individualitatea? Caracterul, cu toate defectele și neajunsurile, manierele și pasiunile, planurile și visurile lui. A apărut *Sensul,* se poate spune. Însămânțarea Gaiei ne-a dat sensul, o germinare a gândului care capătă formă. Semiologia semantică seminală din sămânța cerului. Voi lăsa această speculație în seama celor mai bine calificați decât mine, dar a fost totuși un moment măreț. Concepându-l pe Uranus și unindu-se cu el, fiul și acum soțul ei, Gaia a desfăcut firul vieții care străbate istoria omenirii și însăși ființa noastră, a mea și a voastră.

De la bun început, unirea lui Uranus și a Gaiei a fost îmbucurător de fecundă. Mai întâi, au apărut doisprezece copii robuști și sănătoși – șase băieți și șase fete. Băieții au fost: OCEANOS, COEUS, CRIUS, HYPERION, IAPETUS și CRONOS. Fetele: THEIA, THEMIS, MNEMOSINE, PHOEBE, TETHYS și RHEA. Cei doisprezece erau destinați să devină al Doilea Ordin de ființe divine, câștigându-și o faimă legendară.

Și undeva, cum Timpul s-a născut pe furiș, a început să bată ceasul, ceasul istoriei cosmice care ticăie și astăzi. Poate că responsabil a fost unul dintre aceștia nou-născuți, dar de asta ne vom ocupa mai târziu.

Cum nu s-au mulțumit cu cei doisprezece frați și surori, toți puternici și frumoși, Uranus și Gaia au dat lumii și mai multe progenituri: două seturi speciale de tripleți – speciale prin urâțenia lor. Mai întâi, au venit pe lume cei trei CICLOPI, niște giganți cu un singur ochi, care au dat tatălui lor, cerul, o gamă nouă de expresii și modulații. Cel mai mare dintre

ciclopi s-a numit BRONTES, tunetul[4], a urmat STEROPES, fulgerul, şi la urmă ARGES, strălucirea. Uranus putea să umple slava cerului cu fulgere strălucitoare şi tunete bubuitoare. Se desfăta cu acest spectacol de sunet şi lumină. Dar al doilea set de tripleţi pe care i-a născut Gaia l-au făcut să tremure şi mai tare – şi, odată cu el, pe toţi cei care i-au văzut.

Poate ar fi mai frumos să spunem că a fost un experiment, o mutaţie genetică, ce nu se va mai repeta niciodată, o fundătură genetică. Căci noii născuţi – HECATONCHIRII[5] – aveau câte cincizeci de capete şi o sută de braţe fiecare, erau mai hidoşi, mai feroci, mai violenţi şi mai puternici decât orice altceva fusese zămislit până atunci. Aceştia se numeau COTTUS cel furios, GYGES cel cu membre lungi, şi AEGAEON capra de mare, căruia i se mai spunea uneori BRIAREOS, cel viguros. Gaia îi iubea, dar Uranus îi găsea revoltători. Poate că cel mai mult l-a oripilat gândul că el, stăpânul cerului, a putut fi tatăl unor creaturi atât de urâte şi de ciudate; însă eu cred că, aşa cum se întâmplă de cele mai multe ori în cazul urii, repulsia lui venea din frică.

Plin de dezgust, el i-a blestemat: „Pentru că îmi ofensaţi privirea, nu veţi mai vedea niciodată lumina!” Şi când a aruncat aceste vorbe furioase, i-a împins împreună cu ciclopii înapoi în pântecul Gaiei.

Răzbunarea Gaiei

Avem motive bune să ne întrebăm aici ce înseamnă de fapt că „i-a împins înapoi în pântecul Gaiei” După unii, ar însemna că i-a îngropat pe hecatonchiri în pământ. În acea perioadă timpurie, identitatea divină era ceva fluid, prin urmare e greu de stabilit în ce măsură un zeu era o persoană şi în ce măsură era un atribut. Pe atunci nu existau majuscule. Gaia, Mama Pământ, era totuna cu *gaia,*

pământul însuşi, aşa cum *uranus,* cerul, şi Uranus, Tatăl Cer, erau acelaşi lucru.

Cert este că, reacţionând în felul acesta fată de cei trei hecatonchiri, propriii săi copii, şi tratând-o pe soţia sa cu o cruzime abominabilă, Uranus comitea prima crimă. O crimă primordială ce nu va rămâne nepedepsită.

Agonia Gaiei era insuportabilă şi, în interiorul ei, alături de trioul hecatonchirilor ce se agitau şi se zvârcoleau, zgâriind cu cele trei sute de mâini, şi împingând cu cele cincizeci de capete, s-a născut ura, o ură crâncenă şi implacabilă împotriva lui Uranus, fiul pe care îl zămislise şi soţul cu care dăduse naştere unei noi generaţii. Şi, asemenea iederei ce se răsuceşte pe un copac, a crescut şi planul de răzbunare.

Pradă durerii ascuţite pricinuite de hecatonchirii care o tot chinuiau, Gaia a făcut o vizită la Othrys, un munte înalt la poalele căruia se află ceea ce astăzi numim Fithiotis, regiunea din centrul Greciei. Din vârful lui se vede câmpia Magneziei întinzându-se până la apele albastre ale Egeei de Vest, ce unduiesc în preajma Golfului Malian şi îmbrăţişează risipirea sporadică de insule numite Sporades. Dar Gaia era măcinată de prea multă durere şi prea multă furie ca să se bucure de una dintre cele mai încântătoare privelişti ale lumii. În vârful Muntelui Othrys, ea se puse pe treabă, modelând din stânca lui un artefact neobişnuit şi înfricoşător. Trudi nouă zile şi nouă nopţi până produse un obiect pe care apoi îl ascunse într-o crevasă.

Pe urmă, plecă să-i viziteze pe cei doisprezece copii puternici şi frumoşi.

— Ai vrea să-l omori pe tatăl tău Uranus şi să domneşti peste cosmos împreună cu mine? îi întrebă pe rând pe fiecare. Vei moşteni cerul de la el şi, cu ce am eu, întreaga creaţie va fi sub stăpânirea noastră.

Poate ne imaginăm că Gaia – Mama Pământ – este blândă, caldă, generoasă şi amabilă. Ei bine, uneori este, dar să nu

uităm că ea depozitează foc în interior. Uneori poate fi mai crudă, mai dură şi mai terifiantă decât marea pe timp de furtună.

Şi apropo de lumea marină, primii copii pe care Gaia a încercat să-i câştige de partea ei au fost Oceanos şi sora lui, Tethys[6]. Însă aceştia se aflau în mijlocul unor negocieri pentru o cotă-parte din oceane cu Thalassa, zeiţa primordială a mării. Toţi membrii acestei generaţii îşi arătau muşchii în acel moment, stabilindu-şi fiecare zona de competenţă şi de control, muşcând, mârâind şi testându-şi unii altora forţa şi influenţa, ca nişte căţeluşi într-un coş. Oceanos lansase ideea de a crea maree şi curenţi, care aveau să curgă asemenea unor imense râuri sărate prin toată lumea. Tethys urma să aibă un copil cu el – ceea ce, normal, nu era un păcat în acele vremuri de început: înmulţirea nu ar fi fost posibilă fără cuplări incestuoase. Ea era însărcinată cu NILUS, Nilul, şi mai târziu va mai naşte şi alte râuri şi cel puţin trei mii de oceanide şi nimfe ale mării, divinităţi atrăgătoare care se deplasau pe uscat la fel de uşor ca în apa mării. Ei aveau deja două fiice adulte: CLYMENE, care era iubita lui Iapetus, şi METIS cea înţeleaptă şi abilă, care va juca un rol foarte important în ceea ce va urma.[7] Cei doi erau fericiţi şi aşteptau cu nerăbdare o viaţă pe valurile oceanului, aşa că nu vedeau niciun motiv de colaborare la uciderea tatălui lor, Uranus.

Apoi, Gaia s-a dus la fiica ei Mnemosine, care, cu numele ei imposibil de pronunţat, era deja ocupată. Părea o fiinţă ignorantă, neghioabă şi superficială, care nu ştia nimic şi părea să înţeleagă şi mai puţin. Asta era doar o impresie, căci, pe zi ce trecea, ea devenea tot mai inteligentă, mai bine informată şi mai capabilă. Numele ei înseamnă „memorie” (ne-a dat adjectivul „mnemonic”). Când mama ei a venit s-o viziteze, lumea şi cosmosul erau foarte tineri, aşa că Mnemosine nu avusese când să acumuleze informaţii şi experienţă. Odată cu trecerea anilor, capacitatea ei infinită de

a stoca informaţii şi experienţe senzoriale o va transforma în cea mai înţeleaptă dintre toţi, sau aproape. Într-o zi va naşte nouă fiice, MUZELE, pe care le vom cunoaşte mai târziu.

— Vrei să te ajut să-l omori pe Uranus? Eşti sigură că Tatăl Cer poate fi omorât?

— Atunci să-l detronez sau să-l anihilez... nu merită altceva.

— Eu nu te ajut.

— De ce nu?

— Există un motiv şi, când o să-l aflu, o să-mi amintesc să ţi-l spun.

Exasperată, Gaia s-a dus pe urmă la Theia, care şi ea se afla într-o relaţie incestuoasă, cu fratele ei Hyperion. Când îi va veni sorocul, ea îi va naşte pe HELIOS – soarele, SELENE – luna, şi EOS – zorii zilei, un angajament parental destul de solicitant, aşa că nici aceştia nu s-au arătat interesaţi de planurile Gaiei de a-l detrona pe Uranus.

Disperată din cauza odraslelor ei slabe şi lipsite de orice spirit aventuros, care, după cum i se părea ei, refuzau să se ridice la nivelul destinului lor divin – ca să nu mai zicem că era dezgustată de cât de îndrăgostiţi şi absorbiţi de treburile casnice păreau toţi –, Gaia a încercat apoi la Phoebe, poate cea mai inteligentă şi mai intuitivă dintre cei doisprezece. De la cea mai fragedă vârstă, sclipitoarea Phoebe demonstrase că poseda darul profeţiei.

— Oh, nu, Mamă Pământ, spuse ea când auzi de planul Gaiei. Nu pot participa la un astfel de complot. Nu cred că va ieşi nimic bun. În plus, sunt însărcinată...

— Lua-te-ar naiba, se oţărî Gaia. Cu cine? Cu Coeus, sunt sigură.

Avea dreptate. Coeus, fratele lui Phoebe, era de fapt consortul ei. Gaia a plecat şi mai furioasă să-şi viziteze odraslele rămase. Cu siguranţă una dintre ele va avea curajul să lupte.

A trecut pe la Themis, care într-o bună zi va fi considerată pretutindeni întruchiparea justiţiei şi a sfatului înţelept[8], iar Themis a sfătuit-o cu înţelepciune pe mama ei să renunţe la ideea nedreaptă de uzurpare a tronului lui Uranus. Gaia ascultă cu atenţie acest sfat înţelept şi – aşa cum facem toţi, muritori sau nemuritori – îl ignoră, preferând să-şi încerce norocul la fiul său Crius, care o avea drept consoartă pe fiica ei făcută cu Pontus, EURYBIA.

— Să-mi omor tatăl?

Crius se uită uluit la mama lui, nevenindu-i să creadă.

— D-dar cum… adică… de ce?… adică… oh…

— Şi nouă ce ne iese din afacerea asta, mamă? întrebă Eurybia, căreia i se mai spunea „inimă de piatră”

— Oh, doar lumea şi toate câte sunt în ea, spuse Gaia.

— S-o împărţim cu tine?

— S-o împărţiţi cu mine.

— Nu! spuse Crius. Pleacă, mamă.

— Merită să ne mai gândim, spuse Eurybia.

— E prea riscant, spuse Crius. Îţi interzic.

Gaia plecă bodogănind şi îl căută pe fiul ei, Iapetus.

— Iapetus, fiul meu drag. Distruge-l pe monstrul Uranus şi domneşte alături de mine!

Oceanida Clymene, care îi dăruise lui Iapetus doi fii şi era însărcinată cu al treilea, interveni:

— Ce mamă ar cere un astfel de lucru? Ca un fiu să-şi omoare propriul tată, ar fi cea mai oribilă crimă. Tot Cosmosul ar protesta.

— Sunt absolut de acord, mamă, spuse Iapetus.

— Blestemaţi să fiţi voi şi copiii voştri! strigă furioasă Gaia.

Blestemul unei mame este un lucru îngrozitor. Vom vedea mai târziu ce sfârşit vor avea copiii lui Iapetus şi ai lui Clymene, ATLAS, EPIMETEU şi PROMETEU.

Rhea, al unsprezecelea dintre copiii întrebaţi de Gaia, spuse că ea nu va fi părtaşă la acest plan, dar – ridicând mâinile ca

să oprească un potop de vorbe grele şi furioase din partea mamei ei – sugeră că fratelui ei, Cronos, ultimul dintre copiii puternici şi frumoşi, s-ar putea să-i surâdă ideea de a-l detrona pe tatăl său. Ea, Rhea, îl auzise de multe ori vorbind urât despre Uranus şi puterea lui.

— Adevărat? strigă Gaia. Aşa zici tu? Şi el unde e?

— Cred că umblă creanga prin cavernele lui Tartar. El şi Tartar se înţeleg foarte bine. Amândoi sunt întunecaţi. Capricioşi. Răi. Magnifici. Cruzi.

— Oh, Doamne, să nu-mi spui că eşti îndrăgostită de Cronos…

— Pune o vorbă bună pentru mine, mămico, te rog! E atât de visător. Ochii ăia negri, scăpărători. Sprâncenele încruntate. Tăcerile îndelungate.

Gaia crezuse dintotdeauna că tăcerile lungi ale mezinului ei nu arătau nimic altceva decât un intelect limitat, dar, prudentă, se abţinu s-o spună. După ce o asigură pe Rhea că o va recomanda cu căldură lui Cronos, Gaia se grăbi să pornească în jos, tot mai în jos, până în cavernele lui Tartar ca să-l caute.

Dacă ar fi să arunci din cer o potcoavă de bronz, i-ar lua nouă zile să ajungă pe pământ. Iar dacă ai arunca-o de pe pământ, i-ar lua încă nouă zile să ajungă în Tartar. Cu alte cuvinte, pământul este la jumătatea distanţei dintre cer şi Tartar. Sau am putea spune că Tartarul este la fel de departe de pământ, cum este pământul de cer. Un loc abisal, foarte adânc, dar mai mult decât un simplu loc. Să nu uităm că şi Tartar era o fiinţă primordială, născută din Haos, odată cu Gaia. De aceea, atunci când ea se apropie, se salutară aşa cum fac rudele între ele.

— Gaia, te-ai mai îngrăşat.

— Şi tu arăţi ca naiba, Tartar.

— Ce dracu' cauţi aici?

— Dacă taci o clipă, o să-ţi spun…

Acest schimb de replici ţâfnoase nu-i va împiedica mai târziu, în viitor, să se împerecheze şi să-l producă pe TYPHON – cel mai rău şi mai mortal dintre toţi monştrii.[9] Dar acum, Gaia n-are chef de flirtat sau de schimbat insulte.

— Uite ce e. Fiul meu, Cronos… e pe-aici?

Un oftat resemnat al fratelui ei.

— Aproape sigur. Aş vrea să-i spui să mă lase-n pace. Nu face nimic toată ziua, doar stă şi se uită la mine cu ochii ăia rugători şi gura căscată. Cred că a făcut o pasiune pentru mine. Se piaptănă ca mine, stă sprijinit de copaci şi stânci, cu aerul nefericit şi melancolic al unui neînţeles. Parcă aşteaptă să vină cineva să-i facă portretul sau aşa ceva. Când nu se zgâieşte la mine, se uită pierdut în craterul cu lavă. De fapt, acolo e acum, uită-te şi tu. Încearcă să vorbeşti tu cu el, să-şi bage minţile-n cap.

Gaia se apropie de fiul ei.

Secera

Acum, Cronos (sau Cronus, cum îşi zicea uneori) nu era chiar un tânăr emo, vulnerabil şi trist, aşa cum poate am dedus din descrierile Rheei şi ale lui Tartar, căci el era cel mai puternic dintr-o rasă inimaginabil de puternică. Era de o frumuseţe întunecată, fără îndoială; şi da, era supărat. De-ar fi trebuit Cronos să ia pe cineva ca exemplu, probabil că s-ar fi identificat cu Hamlet în momentele lui de maximă introspecţie sau cu Jaques în cea mai morbidă stare în care s-ar putea complace. Konstantin din *Pescăruşul,* cu un strop de Morrissey. Însă mai avea ceva şi din Macbeth, plus ceva mai mult din Hannibal Lecter – aşa cum vom vedea.

Cronos fusese primul care descoperise că tăcerea meditativă este adesea considerată un semn de tărie, înţelepciune şi autoritate. Era cel mai mic dintre cei doisprezece şi îl urâse dintotdeauna pe tatăl său. Otrava profundă şi pătrunzătoare a invidiei şi resentimentelor începea să-i afecteze sănătatea

mentală, dar el reușise să ascundă de toată lumea intensitatea urii sale, mai puțin de sora sa, Rhea, care *îl* iubea cu înfocare și era singurul membru al familiei în care avea suficientă încredere pentru a-și dezvălui adevărata față.

În timp ce urcau din adâncurile Tartarului, Gaia îi picură și mai multă otravă în urechea-i deja receptivă.

— Uranus e crud. E nebun. Mi-e teamă pentru mine și pentru voi toți, iubiții mei copii. Vino, băiete, vino.

Îl conducea spre Muntele Othrys. Vă mai amintiți de artefactul ciudat și teribil pe care v-am spus că *îl* făurise și *îl* ascunsese într-o crevasă a muntelui înainte să meargă să-i vadă pe fiecare dintre copiii ei? Acum, Gaia îl conduse pe Cronos în locul acela și îi arătă ce făcuse.

— Ridic-o. Haide.

Ochii negri ai lui Cronos sclipiră când văzură forma și înțeleseră rostul acestui obiect extrem de ciudat.

Era o seceră, un fel de coasă enormă, cu o lamă mare și arcuită, făcută din adamantin, care înseamnă „încasabil”. Un agregat masiv din cremene cenușie, granit, diamant și ofiolit, a cărui lamă ca un corn de lună fusese șlefuită până căpătase un tăiș extrem de fin. Un tăiș care putea tăia orice.

Cronos o trase din ascunzătoare cu ușurința cu care ai lua în mână un creion. După ce o cântări în mâini, o învârti în aer o dată, de două ori. Fâșâitul puternic cu care spintecă aerul o făcu pe Gaia să zâmbească.

— Cronos, fiule, spuse ea, trebuie să mai așteptăm puțin până ce Hemera și Aether se vor scufunda în apele de la apus, iar Erebus și Nyx se vor pregăti să arunce mantia întunericului…

— Vrei să spui să așteptăm până deseară.

Cronos era nerăbdător și prozaic, de-a dreptul lipsit sentimentalism.

— Da. Pe înserat. Atunci tatăl tău va veni la mine, cum vine mereu. Îi place să…

Cronos i-o tăie scurt, clătinând din cap. Nu dorea să ştie amănunte despre obiceiurile amoroase ale părinţilor lui.

— Ascunde-te acolo, chiar în nișa unde am ascuns secera. Când o să-l auzi că m-acoperă și că mugește în vâltoarea pasiunii și geme de plăcere… lovește.

Noapte şi zi, lumină şi întuneric

Aşa cum a prezis Gaia, Hemera şi Aether au obosit după douăsprezece ceasuri de hârjoneală şi, încet-încet, Ziua şi Lumina s-au furişat spre apus, în mare. În acelaşi timp, Nyx şi-a desfăcut vălul de întuneric şi, împreună cu Erebus, l-au aruncat peste lume ca pe o faţă de masă neagră şi sclipitoare.

În timp ce Cronos aştepta în ascunzătoare cu secera în mână, întreaga creaţie îşi ţinea respiraţia. Spun „întreaga creaţie", căci Uranus, Gaia şi odraslele lor nu erau singurele fiinţe care se reproduseseră. Şi alţii se înmulţiseră şi se răspândiseră, Erebus şi Nyx fiind de departe cei mai prolifici. Aveau o mulţime de copii, unii teribili, unii admirabili, iar alţii fermecători. Am văzut deja cum i-au zămislit pe Hemera şi Aether. Dar apoi Nyx, fără ajutorul lui Erebus, l-a născut pe MOROS, sau Destinul, care avea să devină cea mai temută entitate a creaţiei. Destinul vine la fiecare creatură, muritoare sau nemuritoare, dar e întotdeauna ascuns. Chiar şi nemuritorii se temeau de controlul omnipotent şi omniscient al Destinului asupra cosmosului.

După Moros, a venit un mare val de progenituri, una după alta, ca o monstruoasă invazie aeriană. Mai întâi APATE, Înşelăciunea, căreia romanii îi spuneau FRAUS (din care derivă „fraudă" şi „fraudulos"). Ea a fugit în Creta, unde a aşteptat momentul potrivit. Pe urmă s-a născut GERAS, Bătrâneţea; un demon nu atât de înfiorător cum am putea crede în ziua de azi. Deşi Geras putea răpi supleţea, tinereţea şi agilitatea, la greci a compensat din plin cu demnitate,

înţelepciune şi autoritate. SENECTUS este numele său roman, cuvânt care are aceeaşi rădăcină cu „senior”, „senat” şi „senil”

A urmat o pereche de gemeni cu înfăţişare absolut înfiorătoare: OIZYS (MISERIA în latină), spiritul disperării, depresiei şi anxietăţii, şi crudul său frate MOMOS, personificarea răzbunătoare a Batjocurei, Dispreţului şi Învinuirii.[10]

Nyx şi Erebus abia îşi intrau în ritm. Următorul lor copil, ERIS (DISCORDIA), Vrajba, se afla în spatele tuturor neînţelegerilor, divorţurilor, certurilor, hărţuielilor, încăierărilor, luptelor, bătăliilor şi războaielor. Maleficul ei dar de nuntă, legendarul Măr al Discordiei, a fost cel care a adus Războiul Troian, deşi mai era cale foarte lungă până la acea grandioasă încleştare din viitor. Sora Vrajbei, NEMESIS, era întruchiparea Pedepsei, acea ramură necruţătoare a dreptăţii cosmice care pedepseşte ambiţia nemăsurată, arogantă – viciul pe care grecii îl numesc *hybris*. Nemesis are elemente comune cu ideea răsăriteană de karma şi astăzi o folosim pentru a sugera pedeapsa fatală care îi va doborî într-o bună zi pe cei răi şi trufaşi. Cred că s-ar putea spune că Holmes a fost Nemesisul lui Moriarty, Bond al lui Blofeld şi Jerry al lui Tom.[11]

Erebus şi Nyx l-au zămislit şi pe CHARON, a cărui tristă faimă va creşte odată cu preluarea îndatoririlor de luntraş al morţilor. HYPNOS, personificarea Somnului, s-a născut tot din ei. Şi tot ei i-au procreat pe ONEROI – mii de fiinţe însărcinate să ţească şi să aducă visele celor care dorm. Printre Oneroii ale căror nume ne sunt cunoscute, s-au numărat FOBETOR, zeul coşmarurilor, şi FANTASOS, responsabil pentru modul fantastic în care, în vise, un lucru se transformă în altul. Ei lucrau sub supravegherea lui MORFEUS, fiul lui Hypnos, al cărui nume sugerează formele ce se schimbă şi se metamorfozează în lumea viselor.[12] „Morfină”, „fantezie”, „hipnotic”, „oniromanţie” (interpretarea

viselor) şi multe alte cuvinte care provin din somnul grecesc au supravieţuit în limba noastră modernă. Fratele somnului, THANATOS, însăşi Moartea, ne-a dat termenul „eutanasie” – „moarte bună”. Romanii îi ziceau MORS, de la care avem cuvinte precum „muritori”, „mortuar” şi „mortificare”

Aceste fiinţe noi erau extrem de înfricoşătoare şi detestabile. Ele au lăsat asupra creaţiei o amprentă teribilă, dar necesară, căci lumea, se pare, nu oferă niciodată un lucru valoros fără să dea şi cumplitul său opus.

Existau, însă, trei minunate excepţii:[13] trei surori frumoase, HESPERIDELE – nimfele apusului şi fiicele serii. Ele vesteau sosirea zilnică a mamei şi tatălui lor, însă cu lumina blândă şi aurie a amurgului, nu cu întunericul înfricoşător al nopţii. Momentul lor este ceea ce un cameraman numeşte în ziua de azi „ora magică”, atunci când lumina este cea mai frumoasă şi mai seducătoare.

Acestea erau, deci, vlăstarele lui Nyx şi Erebus, care tocmai înveleau pământul cu întunericul nopţii, în timp ce Gaia îl aştepta pe soţul ei cu speranţa că va fi ultima oară, iar Cronos stătea la pândă în umbra acelui cotlon din muntele Othrys, strângând în mână teribila seceră.

Castrarea lui Uranus

În sfârşit, Gaia şi Cronos auziră dinspre apus zgomotul grozav al unor paşi apăsaţi şi zguduieli puternice. Frunzele tremurau în copaci. Cronos, tăcut în ascunzătoarea lui, nu tremura. Era pregătit.

— Gaia! tună Uranus apropiindu-se. Pregăteşte-te. În noaptea asta o să procreăm ceva mai bun decât mutanţii ăia cu o sută de braţe şi monştri cu un singur ochi…

— Vino la mine, fiu minunat, bărbat divin! strigă Gaia, manifestând o dorinţă care lui Cronos i se păru dezgustător de convingătoare.

Zgomotele oribile ale unei divinităţi libidinoase – căreia îi curgeau balele, care plesnea cu palma şi gemea îi dădeau de înţeles că tatăl său încerca un fel de preludiu.

În nişa lui, Cronos inspiră şi expiră de cinci ori. Nici măcar o secundă nu stătu să cântărească aspectul moral a ceea ce urma să facă, se gândea doar la tactică şi la alegerea momentului potrivit. Inspirând adânc, ridică minunata seceră şi se strecură repede afară din ascunzătoare.

Uranus, care se pregătea să urce pe Gaia, sări în picioare cu un mârâit surprins şi furios. Înaintând calm, Cronos ridică secera, apoi o coborî, descriind un arc larg. Şuierând prin aer, lama seceră de la rădăcină organele genitale ale lui Uranus.

Tot Cosmosul a auzit urletul înnebunit de durere, de suferinţă şi de furie al lui Uranus. Niciodată în scurta istorie a creaţiei nu se auzise un zgomot atât de puternic şi de îngrozitor. Toate lucrurile vii l-au auzit şi s-au înspăimântat.

Cu un obscen strigăt de victorie, Cronos făcu un salt înainte, prinzând trofeul însângerat înainte să cadă pe jos.

Uranus căzu la pământ, zvârcolindu-se în agonia-i de nemuritor, şi urlă turbat:

— Cronos, eşti cel mai mârşav dintre urmaşii mei şi din toată creaţia. Cel mai josnic dintre toate fiinţele, mai infam decât urâţii Ciclopi şi dezgustătorii Hecatonchiri, cu aceste cuvinte te blestem: *Să te distrugă propriii tăi copii aşa cum m-ai distrus tu pe mine.*

Cronos se uită în jos la Uranus. Ochii lui negri nu exprimau nimic, doar gura i se arcui într-un surâs sinistru.

— N-ai nicio putere să mă blestemi, tată. Puterea ta e în mâinile mele.

Agită în faţa ochilor tatălui său macabrele fructe ale victoriei, tăiate şi pline de sânge, alunecoase şi picurând de spermă. Râzând, ridică braţul şi azvârli organele genitale departe, foarte departe. Acestea zburară peste câmpiile Greciei şi peste marea tot mai întunecată. Toţi trei priviră cum

organele de reproducere ale lui Uranus dispărură deasupra apelor.

Când se întoarse, Cronos văzu uimit că mama lui îşi acoperise gura cu mâna într-o expresie ce părea oripilată. Din ochii Gaiei curgeau lacrimi.

El ridică din umeri. De parcă ei îi păsa.

Eriniile, Giganţii şi Meliadele

În acest moment, Creaţia, fiind populată de divinităţi primare, a căror energie şi voinţă par să fi fost îndreptate spre reproducere, era înzestrată cu o surprinzătoare fertilitate. Solul era binecuvântat cu o bogăţie atât de fecundă, încât aproape s-ar fi putut crede că, dacă ai fi plantat un creion, din el ar fi ieşit o floare. În locul unde a căzut sângele divin, nu se putea ca din pământ să nu răsară viaţă.

Aşadar, chiar dacă Uranus era criminal, crud, rapace şi distrugător, la urma urmei fusese regele creaţiei. Faptul că fiul său l-a mutilat şi l-a castrat a reprezentat o crimă abominabilă împotriva Cosmosului.

Poate că urmarea nu trebuie să ne surprindă.

Bălţi mari de sânge s-au format în preajma locului unde a avut loc castrarea lui Uranus. Din sângele acela, sângele căzut din vintrele distruse ale lui Uranus, au apărut fiinţe vii.

Primele care s-au ridicat din solul îmbibat au fost ERINIILE, pe care noi le numim Furii, AFECTO (nemiloasa), MEGAERA (furia invidioasă) şi TISIFONE (răzbunarea). Poate a fost un instinct inconştient al lui Uranus, care a făcut să răsară aceste fiinţe răzbunătoare. Datoria lor veşnică, din momentul naşterii lor htonice – adică din pământ –, va fi aceea de a pedepsi cele mai grave şi mai violente crime: să urmărească fără încetare pe făptaşi şi să se odihnească numai atunci când vinovatul a plătit cu vârf şi îndesat. Înarmate cu un bici metalic dureros, Furiile smulgeau carnea de pe oasele

vinovatului. Cu ironia caracteristică, grecii au poreclit aceste răzbunătoare ale fărădelegii EUMENIDE, adică „binevoitoare”.

Următorii care au ieşit din pământ au fost GIGANŢII. De la ei am moştenit „gigant”, „giga” şi „gigantic”, dar, deşi erau cu siguranţă înzestraţi cu o forţă prodigioasă, nu erau mai mari ca statură decât fraţii şi surorile lor vitrege.[14]

În sfârşit, în acel moment de durere şi distrugere, au fost create şi MELIADELE, nimfe graţioase ce aveau să devină protectorii unui frasin, din a cărui scoarţă curgea o mană dulce, benefică pentru sănătate.[15]

Când toate aceste fiinţe noi şi neaşteptate apărură vii din pământul îmbibat cu sânge, Cronos le privi dezgustat şi le împrăştie cu o lovitură de seceră. Apoi se întoarse spre Gaia.

— Mamă Pământ, spuse el, ţi-am promis că o să te eliberez de durerea ce te torturează – stai aşa.

Şi cu o nouă lovitură de seceră, o spintecă pe Gaia sub coaste. Din ea ieşiră ciclopii şi hecatonchirii. Cronos se uită la părinţii săi, care zăceau amândoi într-o baltă de sânge, răsuflând greu şi mârâind ca nişte animale rănite şi furioase.

— De-acum n-o vei mai acoperi pe Gaia, îi spuse el tatălui său. Te alung să-ţi trăieşti eternitatea în pământ, îngropat mai adânc decât Tartarul. Acolo să-ţi rumegi furia, castrat şi neputincios.

— Ai depăşit orice limită, şuieră Uranus. Va veni răzbunarea. Îţi blestem viaţa, să ţi-o petreci într-o încetineală nemiloasă pe vecie, eternitatea ei nemuritoare să-ţi fie o povară insuportabilă şi nesfârşită. Propriii tăi copii te vor distruge aşa cum tu…

— Aşa cum te-am distrus eu. Da, ştiu. Ai mai spus. Mai vedem noi.

— Pe tine, pe fraţii tăi şi surorile tale, pe toţi vă blestem, ambiţia voastră nemăsurată vă va distruge.

„Cel ce luptă, cel ce se străduieşte”, sau TITAN, este titlul pe care îl rezervăm lui Cronos, celor unsprezece fraţi ai săi şi

(majorității) urmașilor săi. Uranus a spus-o ca pe o insultă, dar cumva numele a reverberat de-a lungul secolelor cu o aură de grandoare. Chiar și în ziua de azi, nimeni nu s-ar simți insultat dacă i s-ar spune titan.

Cronos primi aceste blesteme cu un zâmbet batjocoritor și, strângându-i la un loc sub amenințarea secerii pe tatăl său mutilat și pe frații săi mutanți proaspăt eliberați, îi conduse în adâncurile Tartarului. Pe hecatonchiri și ciclopi îi întemniță în caverne, însă pe tatăl său îl îngropă și mai adânc, cât mai departe de cer, tărâmul său natural.[16]

Rumegându-și gândurile și clocotind de furie în pământ, în adâncul pământului care altădată îl iubise, Uranus își comprimă toată furia și energia divină în piatră, sperând ca într-o zi, vreo creatură care va săpa pe undeva, o va extrage și va încerca să exploateze puterea nemuritoare ce radia din interior. Desigur, asta nu s-ar întâmpla niciodată. Ar fi prea periculos. Încă nu s-a născut rasa care să fie atât de nebună încât să încerce să elibereze puterea uraniului, nu?

Din spuma mării

Să ne întoarcem acum la marele arc de pe cer parcurs de gonadele retezate ale lui Uranus. Dacă vă mai amintiți, Cronos aruncase organele genitale ale Tatălui Cer departe în mare.

Acum le putem urmări. Ele aterizează în apropiere de insula Cythera din Marea Ionică, împroașcă apă, ricoșează, sar din nou și în cele din urmă cad și se scufundă pe jumătate în valuri. În urma ei rămân dâre mari de materie seminală, ca panglicile unui zmeu. Acolo unde lovește suprafața mării, se produce o spumegare furibundă. Curând, toată apa bolborosește și începe să fiarbă. Ceva se ridică din ea. Din ororile castrării patricide și ale ambiției nefirești nu se poate naște decât ceva inimaginabil de urât, teribil, violent,

înspăimântător, care nu promite decât război, sânge şi suferinţă, nu-i aşa?

Vârtejul de sânge şi de fluid seminal se agită, sfârâie şi spumegă. Din spuma de apă şi spermă răsare creştetul unui cap, apoi o frunte şi un chip. Dar ce fel de chip?

Un chip mai frumos decât tot ce văzuse sau va vedea vreodată creaţia. Nu doar o fiinţă frumoasă, ci Frumuseţea însăşi se ridică formată în întregime din spumă. În greacă „, din spumă" poate fi tradus prin ceva de genul AFRODITA, şi acesta este numele celei care se ridică acum din spumă şi stropi de apă. Ea stă pe o cochilie mare de scoică, cu un zâmbet delicat şi sfios jucându-i pe buze. Încet, coboară pe o plajă în Cipru. În urma paşilor ei, înfloresc flori şi apar roiuri de fluturi. În jurul capului ei, păsările zboară în cercuri, cântând triluri de bucurie. Dragostea şi Frumuseţea desăvârşită au apărut odată cu ea şi lumea nu va mai fi niciodată la fel.

Romanii au numit-o VENUS, iar naşterea şi sosirea ei pe nisipurile din Cipru, pe cochilia unei scoici, n-au fost portretizate mai bine decât în magnifica pictură a lui Botticelli, pe care, dacă o vezi, n-o mai uiţi niciodată.

S-o lăsăm pe Afrodita să se acomodeze în Cipru şi să ne întoarcem la Cronos, care urcă din cavernele întunecate ale Tartarului.

Rhea

Ajuns pe Muntele Othrys, Cronos a găsit-o pe sora lui, Rhea, aşteptându-l. Imaginea fratelui frumos şi întunecat, cu o imensă seceră plină de sânge în mână, a impresionat-o într-atât, încât a simţit că explodează pe interior.

Autoritatea lui era incontestabilă: niciun titan, frate sau soră, n-a îndrăznit să-l întrebe.[17] Tatăl său pierduse puterea, iar Gaia, care şi-a dat seama că nu se putea bucura de răsturnarea violentă iniţiată de ea, s-a retras în împărăţia ei şi

într-o existenţă mai pasivă. Ea nu şi-a pierdut niciodată puterea, autoritatea sau înaltul statut de Mamă Pământ şi străbună a toate, dar nu s-a mai aventurat să interacţioneze sau să se împreuneze cu cineva. Cronos era acum stăpânul. După un mare banchet în care succesul său în emascularea şi înlăturarea lui Uranus a fost cântat într-o manieră zgomotoasă şi disonantă, Cronos s-a întors la Rhea, care tremura îmbujorată, a tras-o deoparte şi a făcut dragoste cu ea.

Bucuria Rheei era deplină. Îl sprijinise pe adoratul ei frate să devină stăpânul întregii creaţii. Şi acum erau uniţi. Mai mult decât atât, la timpul cuvenit, a început să simtă un copil mişcând în pântecele ei. O fetiţă, era sigură. Niciun nor nu-i umbrea fericirea.

Cronos, în schimb… Dispoziţia lui, deja mohorâtă, era întunecată de încă un gând. În minte începeau să-i răsune cuvintele tatălui său Uranus:

Propriii tăi copii tăi te vor distruge aşa cum m-ai distrus tu pe mine…

În săptămânile şi lunile ce urmară, Cronos privi cu o presimţire sumbră cum pântecul Rheei se împlinea şi creştea.

Popriii tăi copii… propriii tăi copii…

Când îi veni sorocul, Rhea se întinse într-o nişă în munte – acelaşi loc tainic dintre stânci unde Gaia ţinuse secera şi unde se ascunsese Cronos. Aici născu o fetiţă frumoasă căreia îi dădu numele HESTIA.

Imediat ce Rhea îi rosti numele, Cronos se apropie, îi smulse copilul din braţe şi îl înghiţi întreg. Apoi făcu stânga împrejur şi plecă fără măcar să scape un sughiţ, lăsând-o pe Rhea stupefiată şi albă ca varul.

Copiii Rheei

Cronos era acum stăpânul pământului, al mării şi al cerului, iar secera – simbolul autorităţii sale. Sceptrul său.

Pământul îl luase de la Gaia, cerul de la Uranus. Sub ameninţări cu violenţa, el a obţinut stăpânirea asupra mării de la Pontus şi Thalassa şi de la fraţii săi, Oceanos şi Tethys. Nu avea încredere în nimeni şi conducea de unul singur.

Totuşi, Cronos a continuat să se bucure de întâlnirile cu Rhea, iar ea a consimţit, iubindu-l fără speranţă şi convinsă că fapta lui monstruoasă de a-l mânca pe primul lor născut a fost un moment de rătăcire.

Nu a fost. Următorul lor copil, un băiat pe care ea l-a numit HADES, a fost devorat în acelaşi mod. Aşa s-a întâmplat şi cu fetiţa, DEMETRA. A urmat POSEIDON, al doilea băiat, şi la sfârşit a treia fată, HERA. Toţi înghiţiţi cu aceeaşi uşurinţă cu care noi am da gata o stridie sau o lingură de gem.

Când Cronos a devorat-o pe Hera, a cincea sarcină a Rheei, dragostea acesteia pentru Cronos se transformase deja în ură. În aceeaşi noapte, el a luat-o şi din nou a făcut dragoste cu ea. Ea s-a jurat că, dacă va rămâne însărcinată, el n-o să-i mai ia şi al şaselea copil. Dar cum să-l împiedice? Era atotputernic.

Într-o dimineaţă, când s-a sculat, a simţit acea binecunoscută greaţă. Era însărcinată. Instinctele ei divine îi spuneau că al şaselea copil avea să fie băiat.

A plecat din Othrys şi s-a dus să-i caute pe mama şi pe tatăl ei. Cu toate că şi ea contribuise la căderea lor, îşi păstrase încrederea de fiică în înţelepciunea şi bunăvoinţa lor. Mai ştia că furia lor faţă de ea nu se compara nici pe departe cu ura lor nemuritoare faţă de Cronos.

Timp de trei zile, strigătele ei către Gaia şi Uranus răsunară peste dealurile şi peşterile lumii.

— Mamă Pământ, Cerule Tată, auziţi-o pe fiica voastră şi veniţi-i în ajutor! Fiul care v-a mutilat şi v-a alungat a devenit cel mai rău dintre căpcăuni, cea mai depravată şi mai inumană creatură din lume. Cinci nepoţi de-ai voştri a mâncat. Mai am un copil în pântec, gata să vină pe lume.

Învăţaţi-mă cum să-l salvez. Învăţaţi-mă, rogu-vă, şi am să-l cresc să vă respecte mereu.

De jos, se auzi un uruit teribil şi profund. Pământul se cutremură sub picioarele Rheei. Vocea lui Uranus răsună puternic în urechile ei, dar prin ea răzbătea şi tonul mai blând al mamei sale.

Toţi trei puseră la cale un plan formidabil.

Schimbul

Pentru a pune în mişcare acest plan formidabil, Rhea s-a dus în Creta să se sfătuiască cu o capră pe nume AMALTHEA. Pe insulă mai trăiau meliadele, nimfele frasinului purtător de mană. Dacă vă mai aduceţi aminte, acestea au răsărit din pământul îmbibat cu sângele lui Uranus, alături de Furii şi giganţi. După o conversaţie încurajatoare cu Amalthea, Rhea s-a sfătuit cu aceste nimfe blânde şi drăguţe. Mulţumită că a găsit ceea ce căutase în Creta, s-a întors la muntele Othrys să se pregătească pentru când îi va veni sorocul.

Cronos observase deja că soţia lui urma să aibă un copil şi se pregătea pentru ziua fericită când avea să-l devoreze pe cel de-al şaselea copil. Nu voia să rişte deloc. Profeţia lui Uranus încă îi răsuna în urechi, iar paranoia superstiţioasă care îi torturează pe toţi uzurpatorii despotici, se acutiza de la o zi la alta în acest precursor al lui Stalin.

Gaia îi spusese Rheei de o anume piatră – o bucată de magnetit cu dimensiunea perfectă pentru ce le trebuia, netedă şi de forma bobului de fasole – care se găsea pe colinele din vecinătatea muntelui Othrys.[18]

Dimineaţa, lui Cronos îi plăcea să se plimbe dintr-un capăt în altul al Greciei, trecând pe la fiecare dintre fraţii săi titani şi surorile sale titanide, aparent să se consulte cu ei, dar de fapt ca să se asigure că nu complotau împotriva lui. La ora când ştia că el era la malul mării, în vizită la Oceanos şi Tethys,

Rhea s-a dus la locul pe care i-l descrisese Gaia, a găsit piatra și a luat-o acasă, pe muntele Othrys, unde a înfășurat-o în pânză. Planul începea să prindă contur.

Într-o după-amiază, nu mult timp după aceea, când Cronos era destul de aproape ca s-o audă, dar prea departe ca să ajungă imediat la ea, Rhea începu să țipe ca în chinurile nașterii. Urletele ei de durere se auzeau tot mai tare, sfâșiind aerul, până când, după o tăcere bruscă, fură înlocuite de cea mai bună imitație de care era în stare a plânsului unui nou-născut.

Bineînțeles, Cronos se apropie. Umbra lui o acoperi amenințător pe Rhea.

— Dă-mi copilul, spuse el.

— Stăpâne prea temut, bărbate…

Rhea îi aruncă o privire rugătoare.

— De ce nu mă lași să-l păstrez pe acesta? Uită-te la el, e atât de dulce, atât de inocent. Atât de inofensiv.

Cu un râs aspru, Cronos înșfăcă pruncul bine înfășat din brațele ocrotitoare ale Reheei și-l înfulecă dintr-o singură înghițitură, cu scutec cu tot. Acesta se duse pe gât în jos, fără să atingă nimic. Lovindu-se cu pumnul în piept o dată, apoi de două ori, Cronos scoase un râgâit sonor și o lăsă pe biata lui nevastă suspinând de durere.

Imediat ce plecă, suspinele se transformară în icnete și țipete abia reprimate, isterice. Icnete și țipete de râs.

Trăgându-și sufletul și ridicându-se din pat, Rhea coborî pe versantul muntelui și se duse în Creta, deplasându-se cu toată viteza pe care i-o permitea o sarcină atât de avansată ca a ei.

Copilul cretan

Rhea a avut o naștere destul de ușoară în Creta.

Asistată cu duioșie de capră și de meliade, s-a pregătit să nască în siguranță la adăpostul unei peșteri pe muntele Ida.

Curând, aduse pe lume un copil de o frumusețe nemaivăzută. Îi dădu numele Zeus.

Așa cum Gaia îl recrutase pe cel mai mic dintre copiii ei, pe Cronos, pentru a se răzbuna pe fiul și soțul ei, Uranus, tot așa Rhea jură că îl va crește pe acesta, cel mai mic dintre copiii ei, să-l distrugă pe soțul și fratele ei, Cronos. Ciclul cumplit al setei de sânge, lăcomiei și asasinatului care a marcat nașterea lumii primordiale, va continua în următoarea generație.

Rhea știa că trebuie să se întoarcă pe Muntele Othrys înainte să observe Cronos absența ei și să între la bănuieli. După cum se înțeleseseră, capra Amalthea îl va alăpta pe copil cu laptele ei bogat și hrănitor, în timp ce meliadele îl vor hrăni cu mana dulce și sănătoasă ce se prelingea din frasinii lor. În felul acesta, micul Zeus va crește puternic și bine hrănit în Creta. Rhea va veni să-l vadă cât va putea de des, ca să-l instruiască în arta răzbunării.

Deși aceasta este cea mai cunoscută versiune, există multe alte relatări despre modul cum a scăpat Zeus atenției marelui Cronos, zeul pământului, al cerului și al mărilor.

Într-una se spune că o nimfă pe nume ADAMANTHEA l-a atârnat pe micul Zeus cu o frânghie de un copac. Suspendat între pământ, mare și cer, el a rămas astfel invizibil pentru tatăl său. Este o imagine superbă, care amintește de Dali: pruncul care va deveni cel mai puternic dintre toate ființele, gângurind, bolborosind și chicotind, suspendat între elementele peste care era destinat să stăpânească.

Jurământul de credință

În timp ce Zeus, neștiut de tatăl său, creștea viguros cu lapte de capră și mană în Creta, învățând să meargă, să vorbească și să înțeleagă lumea din jur, Cronos îi convocă pe frații săi titani pe Muntele Othrys pentru a-și reînnoi promisiunile de loialitate și supunere.

— Aceasta este acum lumea noastră, le spuse el. Soarta a vrut că eu să nu am copii, ca să conduc mai bine. Dar voi trebuie să vă faceţi datoria. Înmulţiţi-vă! Umpleţi lumea cu rasa noastră titanică. Creşteţi-i să-mi dea ascultare absolută, iar eu vă voi da pământuri şi domenii să le stăpâniţi. Acum, înclinaţi-vă înaintea mea.

Titanii se înclinară adânc şi Cronos scoase un mormăit de satisfacţie, ceea ce la el echivala cu cea mai înaltă expresie de fericire de care era în stare. Profeţia răzbunării făcută de tatăl său fusese evitată; epoca eternă a titanilor putea să înceapă.

Băiatul cretan

O fi mormăit Cronos satisfăcut, însă Moros, personificarea Destinului, a zâmbit – aşa cum face mereu când cei puternici arată că sunt siguri pe ei. De această dată, Moros zâmbi pentru că el îl vedea pe Zeus înflorind în Creta. Acesta creştea şi se transforma în cel mai puternic şi frumos bărbat din toată creaţia – strălucirea lui devenise aproape dureros de privit.[19] Beneficiile laptelui de capră şi valoarea nutritivă a manei îl ajutaseră să aibă oase puternice, un ten curat, ochi strălucitori şi păr mătăsos. Pentru a folosi un termen grecesc, el se transformă dintr-un *pais* (băiat) într-un *ephebos* (adolescent), apoi într-un *kouros* (tânăr) şi pe urmă într-un splendid exemplar din ceea ce am putea numi astăzi adult tânăr. Chiar acum, pe bărbia şi obrazul lui îşi făceau apariţia primele fire de păr pufos din ceea ce avea să devină un exemplu legendar şi impunător de artă a bărbii.[20] Avea siguranţă, acel aer natural de autoritate care îi individualizează pe cei destinaţi să conducă. Era mai predispus să râdă decât să se mânie, dar când se înfuria, băga spaima în toate fiinţele vii din preajma lui.

Încă de la început a manifestat un amestec de poftă de viaţă şi voinţă care până şi pe mama lui a cucerit-o şi, după cum susţineau unii, laptele Amaltheei i-a conferit însuşiri

extraordinare pe măsură ce creştea. Chiar şi în ziua de azi, ghizii din Creta îi amuză pe turişti cu poveşti despre puterile remarcabile ale tânărului Zeus. Ei povestesc (ca şi cum s-ar fi întâmplat în timpul vieţii lor) cum Zeus, copil fiind şi jucându-se cu iubita lui capră-doică, fără să-şi dea seama de forţa lui, i-a rupt accidental un corn.[21] În virtutea puterilor sale divine deja prodigioase, cornul rupt s-a umplut instantaneu cu cele mai delicioase bucate – pâine proaspătă, legume, fructe, carne şi peşte afumat – o rezervă inepuizabilă, oricât ai lua din ea. Aşa a apărut celebrul Corn al Abundenţei, CORNUCOPIA.

Foarte hotărâtă, mama lui Zeus venea în Creta de câte ori reuşea să scape de ochiul veşnic vigilent al lui Cronos.

— Să nu uiţi niciodată ce a făcut tatăl tău. I-a mâncat pe fraţii tăi şi pe surorile tale. A vrut să te mănânce şi pe tine. Este duşmanul tău.

Zeus asculta în timp ce Rhea îi descria situaţia nefericită a lumii sub domnia lui Cronos.

— El guvernează prin frică. Nu ştie ce-i aia loialitate sau încredere. Nu aşa se face, dragul meu Zeus.

— Dar nu asta îl face puternic?

— Nu! Îl face *slab*. Titanii sunt familia lui, fraţii şi surorile lui, nepoţii şi nepoatele lui. Unii au început deja să fie nemulţumiţi de tirania lui monstruoasă. Când va veni vremea ta, te vei folosi de această stare de nemulţumire.

— Da, mamă.

— Un conducător adevărat construieşte alianţe. Un conducător adevărat este admirat şi de încredere.

— Da, mamă.

— Un conducător adevărat este iubit.

— Da, mamă.

— Ah, tu râzi de mine, dar e aşa cum îţi spun.

— Da, m…

Rhea îi trase o palmă fiului ei.

— Fii serios. Tu nu eşti un prost, văd asta. Adamanthea zice că eşti inteligent, dar impetuos. Că petreci prea mult timp să vânezi lupi, să necăjeşti oile, să te caţeri în copaci, să seduci nimfele frasinilor. E timpul să fii şcolit aşa cum trebuie. Acum ai şaisprezece ani şi curând va trebui să trecem la acţiune.

— Da, mamă.

Oceanida şi poţiunea

Rhea a rugat-o pe prietena ei, Metis, frumoasa şi înţeleapta fiică a lui Tethys şi a lui Oceanos, să-l instruiască pe fiul ei pentru ce va urma.

— Este isteţ, dar neastâmpărat şi repezit. Învaţă-l să fie răbdător, abil şi viclean.

Zeus a fost atras de Metis de la bun început. Nu mai văzuse în viaţa lui aşa o frumuseţe. Titanida era puţin mai mică de statură decât cei din rasa ei, dar înzestrată cu o graţie şi o seriozitate care o făceau să strălucească. Pasul de căprioară şi viclenia unei vulpi, puterea unui leu, delicateţea unei porumbiţe, toate se combinau cu o prezenţă şi o forţă a minţii care îl zăpăceau pe băiat.

— Întinde-te lângă mine.

— Nu. Vom merge la o plimbare. Am multe lucruri să-ţi spun.

— Aici. Pe iarbă.

Metis zâmbi şi îl luă de mână.

— Avem treabă, Zeus.

— Dar eu te iubesc.

— Atunci o să faci cum spun eu. Când iubim o persoană, căutăm întotdeauna să-i facem pe plac, nu?

— Tu nu mă iubeşti?

Metis începu să râdă, deşi în realitate era uimită de aerul seducător şi de carisma pe care le degaja acest tânăr frumos şi îndrăzneţ. Dar prietena ei, Rhea, îi ceruse să se ocupe de educaţia lui şi Metis nu era genul care să înşele încrederea cuiva.

Timp de un an de zile, îl învăţă să citească în inimile altora şi să le judece intenţiile. Să-şi folosească imaginaţia şi să raţioneze. Să găsească puterea de a lăsa pasiunile să se domolească înainte de a acţiona. Să facă un plan şi să-şi dea seama dacă planul trebuie schimbat sau abandonat. Să-şi lase mintea să-i conducă inima şi inima să-i câştige afecţiunea celorlalţi.

Refuzul ei de a da relaţiei lor o dimensiune fizică îl făcea pe Zeus s-o iubească şi mai mult. Deşi nu i-a spus-o niciodată, Metis îl iubea la rândul ei. Prin urmare, de fiecare dată când cei doi erau aproape unul de altul, în aer plutea un fel de electricitate.

Într-o zi, Zeus o văzu Metis aşezată pe un bolovan mare, bătând pe suprafaţa lui netedă cu o piatră mai mică, rotundă la un capăt.

— Ce naiba faci?

— Zdrobesc seminţe de muştar şi cristale de sare.

— Asta văd şi eu.

— Astăzi, spuse Metis, împlineşti şaptesprezece ani. Eşti pregătit să mergi pe Othrys să-ţi împlineşti destinul. Va veni şi Rhea curând, dar mai întâi trebuie să termin un mic preparat inventat de mine.

— Ce-i în vasul ăla?

— Aici e un amestec de suc de mac şi sulfat de cupru, îndulcit cu sirop de mană produsă de meliade, prietenele noastre din frasini. O să pun toate ingredientele şi o să le agit bine. Uite-aşa.

— Nu înţeleg.

— Uite, vine mama ta. O să-ţi explice ea.

Sub privirile lui Metis, Rhea îi explică planul lui Zeus. Mama şi fiul se priviră lung în ochi, inspirară adânc şi făcură un jurământ, fiul către mamă, mama către fiu. Erau gata de acţiune.

Miezul nopţii. Vălul gros pe care Erebus şi Nyx îl aruncau peste pământ, mare şi cer, pentru a marca sfârşitul rondului diurn al Hemerei şi al lui Aether, acoperi lumea. Într-o vale, sus, pe Muntele Othrys, Atotstăpânul se plimba agale de unul singur, lovindu-se cu pumnul în piept, neliniştit şi nefericit. Cronos devenise cel mai urâcios şi mai nemulţumit dintre titani. Puterea pe care o avea peste toate nu-i dădea nicio satisfacţie. De când Rhea – fără nicio explicaţie – nu-l mai primea în patul conjugal, şi somnul îi devenise străin. Lipsit de acest balsam vindecător, starea de spirit şi digestia, care nici în zilele lui cele mai bune nu fuseseră prea grozave, se înrăutăţiseră. Ultimul copil pe care îl înghiţise, spre deosebire de ceilalţi cinci, părea să-i fi provocat un puternic reflux gastroesofagian. Ce bucurie mai era şi aia să fii omnipotent dacă te ardea stomacul şi gândurile îţi orbecăiau prin ceaţa groasă a insomniei?

Cu toate astea, inima îi tresări, aproape se simţi fericit, când auzi pe neaşteptate glasul dulce al Rheei care fredona încetişor în timp ce urca pe coasta muntelui. Iubită soră şi scumpă nevastă! Normal că fusese cam supărată din cauză că el îi mâncase cei şase copii, dar sigur înţelegea că el nu avusese încotro. Ea era un titan, ştia ce înseamnă datoria şi destinul. O strigă.

— Rhea?

— Cronos! Eşti treaz la ora asta?

— Sunt treaz de nu mai ştiu nici eu câte zile şi câte nopţi. Hypnos şi Morfeu s-au înstrăinat de mine. Plină de scorpioni e mintea mea, nevastă dragă.

Acelaşi lucru avea să-l spună Macbeth, un alt criminal lipsit de somn şi chinuit de profeţii sumbre, dar după mulţi ani.

— Ei, lasă, iubitule. Inteligenţa şi priceperea unei titanide nu pot depăşi demonii ăia neghiobi? Nu există nimic din ce pot face Hypnos şi Morfeu ca să-ţi domolească durerile

trupului, să-ţi liniştească mintea agitată, să-ţi ostoiască sufletul rănit, şi eu să nu reuşesc cu ceva dulce şi cald.

— Ale tale buze calde şi dulci! Ale tale coapse calde şi dulci! Ale tale…

— Toate la timpul lor, stăpâne nerăbdător! Dar, mai întâi, ţi-am adus un cadou. Un băiat frumos care să-ţi fie paharnic.

Zeus ieşi din nişa ascunsă în stâncă, cu chipul lui superb luminat de un zâmbet radios. Făcu o plecăciune şi-i oferi lui Cronos un pocal bătut cu pietre preţioase pe care titanul îl înhăţă lacom.

— Frumos, foarte frumos. Poate o să-l testez mai târziu, spuse el, aruncându-i lui Zeus o privire admirativă şi golind pe nerăsuflate conţinutul pocalului. Dar, Rhea, eu pe tine te iubesc.

Era prea întuneric să vadă că Rhea ridicase din sprânceană, în semn de neîncredere şi dispreţ.

— Tu mă iubeşti? spuse ea printre dinţi. *Tu*? *Mă iubeşti*? Tu, care mi-ai mâncat toţi copiii în afară de unul? Cum îndrăzneşti să-mi vorbeşti mie despre *iubire*?

Cronos sughiţă supărat. Avea nişte senzaţii dintre cele mai ciudate. Se încruntă şi încercă să se concentreze. Ce zicea Rhea? Nu se putea ca ea să nu-l mai iubească. Avea mintea şi mai înceţoşată, iar stomacul şi mai agitat decât de obicei. Ce se întâmpla cu el? Oh, şi ea mai zisese ceva. Ceva ce n-avea niciun sens.

— La ce te referi, întrebă el cu o voce plină de confuzie şi greaţă, când spui că ţi-am mâncat toţi copiii, „în afară de unul”? I-am mâncat *pe toţi*. Îmi aduc aminte foarte clar.

O voce tânără şi puternică spintecă aerul ca un bici.

— Nu chiar pe toţi, tată!

Cronos, căruia starea de greaţă i se accentuă alarmant, se întoarse uluit şi-l văzu pe tânărul paharnic ieşind din întuneric.

— Cine… cine… ciiiineeeeee?

Întrebarea lui Cronos se transformă brusc într-o explozie de vomă incontrolabilă. Din burta lui, cu un spasm violent, sări afară o piatră mare. Scutecul în care fusese învelită odată, se dizolvase demult în acidul din stomac. Cronos se uită la ea uluit, cu ochii înlăcrimaţi şi alb la faţă. Dar până să înţeleagă ce vedea, fu cuprins de acea senzaţie oribilă şi inconfundabilă care te anunţă că îţi vine iar să vomiţi. Nu se terminase.

Zeus făcu iute un salt în faţă, luă bolovanul regurgitat şi-l azvârli departe, foarte departe, aşa cum altădată Cronos aruncase organele genitale ale lui Uranus, departe, foarte departe, din exact acelaşi loc. Vom afla mai târziu unde a aterizat acesta şi ce s-a întâmplat.

În burta lui Cronos, amestecul de ipeca, sare şi muştar continua să-şi facă efectul emetic.[22] Unul câte unul, îi vărsă pe cei cinci copii pe care îi înghiţise. Prima a ieşit Hera.[23] Pe urmă au venit Poseidon, Demetra, Hades şi la sfârşit Hestia, după care bietul titan, sleit de atâta efort, se prăbuşi gâfâind convulsiv.

Dacă vă mai amintiţi, poţiunea lui Metis conţinea şi o cantitate mică de suc de mac. Aceasta începu imediat să-şi facă efectul de somnifer. Cu un ultim geamăt zgomotos, Cronos se răsuci şi căzu într-un somn foarte adânc.

Cu un strigăt de bucurie, Zeus se aplecă peste tatăl său care sforăia, ca să ia teribila seceră şi să-i aplice lovitura de graţie. Îi va reteza capul lui Cronos dintr-o singură lovitură şi îl va ridica triumfător în faţa lumii, creând un tablou al victoriei de neuitat, pe care artiştii îl vor zugrăvi cât va fi lumea şi pământul. Dar secera, concepută de Gaia pentru Cronos, nu putea fi folosită împotriva lui. Cât era Zeus de puternic, nu reuşi nici măcar s-o ridice, încercă o dată, dar aceasta părea lipită de pământ.

— Gaia i-a dat-o şi numai Gaia poate să i-o ia, spuse Rhea. Las-o.

— Dar trebuie să-l omor, spuse Zeus. Trebuie să ne răzbunăm.

— Pământul, mama lui, îl protejează. Nu o înfuria. Vei avea nevoie de ea pe viitor. Va veni şi clipa răzbunării tale.

Zeus renunţă să mai încerce să mişte secera. Era enervant că nu putea să-şi decapiteze tatăl detestat, care zăcea pe jos, sforăind ca un porc, dar mama lui avea dreptate. Putea să mai aştepte. Avea prea multe de sărbătorit.

În lumina stelară ce învăluia Muntele Othrys, el şi cei cinci fraţi şi surori eliberaţi râdeau, băteau din picioare, chiuiau şi urlau de fericire. Râdea şi mama lor, bătând din palme de bucuria de a-şi vedea frumoşii fii şi fiice atât de bine şi de fericiţi, în sfârşit eliberaţi în lume şi gata să-şi revendice moştenirea. Cei cinci salvaţi făcură cu rândul să-l îmbrăţişeze pe Zeus – fratele lor mai mic, dar care devenise cel mare –, salvatorul şi conducătorul lor. Ei îi jurară credinţă veşnică. Împreună îl vor răsturna pe Cronos cu toată rasa lui hidoasă şi vor instaura o nouă ordine…

În ciuda originii lor, ei nu se vor numi „titani”. Ei vor fi *zei.* Şi nu doar zei, ci *zeii.*

Încleştarea titanilor

În vârful Muntelui Othrys, Cronos zăcea întins pe jos. Ceilalţi titani încă nu aflaseră că Zeus îi salvase pe fraţii şi surorile lui, dar era posibil ca, în momentul când vor afla, să se înfurie şi să reacţioneze violent. La adăpostul nopţii, Rhea plecă pe furiş cu cei şase copii ai ei, fugind cât mai departe de ţara titanului.

Zeus înţelese că războiul era inevitabil. Cronos nu va avea linişte câtă vreme copiii lui vor fi în viaţă, dar şi Zeus era hotărât să-şi detroneze tatăl. Auzea mai tare ca oricând sunetul pe care îl auzise încă din fragedă pruncie: şoaptele blânde ale lui Moros, care îi spuneau că destinul lui era să conducă.

Conflictul distructiv, violent şi sângeros care a urmat este cunoscut în istorie sub numele de TITANOMAHIE.[24]

Deşi cea mai mare parte a informaţiilor despre acest război de zece ani s-au pierdut, ştim totuşi că focul şi furia, puterea explozivă şi energia colosală eliberate în timpul bătăliei dintre titani, zei şi monştri, au făcut munţii să scuipe foc şi pământul să se cutremure şi să crape. Multe insule şi întinderi de pământ s-au format în urma acestor lupte. Continente întregi s-au deplasat, schimbându-şi forma – o bună parte din lumea pe care o ştim noi îşi datorează geografia acestor mişcări seismice, acestui conflict care literalmente a cutremurat pământul.

Într-o luptă dreaptă, este aproape sigur că forţele unite ale titanilor ar fi fost prea mult pentru tinerii lor adversari. Ei erau nişte sălbatici mai puternici şi mai nemiloşi. Toţi, în afară de Prometeu şi Epimeteu, fiii lui Climene, s-au alăturat lui Cronos, depăşind cu mult micul grup de zei autoproclamaţi, uniţi împotriva lor sub comanda generalului Zeus. Dar, aşa cum Uranus plătise scump pentru crima de a-i fi ţinut

prizonieri în Gaia pe ciclopi şi hecatonchiri, tot aşa Cronos avea să plătească pentru greşeala de a-i fi închis în cavernele Tartarului.

Isteaţa şi înţeleaptă Metis a fost cea care l-a sfătuit pe Zeus să coboare acolo şi să-i elibereze pe cei trei fraţi ai săi cu un singur ochi şi trei sute de mâini. El le oferea libertate pentru totdeauna, dacă ei îl ajutau să-i înfrângă pe Cronos şi pe titani. Aceştia n-au mai avut nevoie de alte încurajări. Şi giganţii au ales să se alăture lui Zeus şi s-au dovedit a fi nişte luptători bravi şi neobosiţi.[25]

În bătălia finală şi decisivă, ferocitatea necruţătoare a hecatonchirilor – să nu mai spun de surplusul lor de capete şi mâini – s-a combinat de minune cu energia electrică violentă a ciclopilor, ale căror nume erau, dacă vă mai amintiţi, Strălucire, Fulger şi Tunet: Arges, Steropes şi Brontes. Aceşti artizani de excepţie şi-au pus la treabă măiestria în materie de furtuni, producând trăsnete pe care Zeus să le folosească drept arme şi pe care acesta a învăţat să le arunce cu precizie milimetrică în duşmani, pulverizându-i. Sub comanda sa, hecatonchirii luau bolovani şi îi aruncau cu o viteză năpraznică, iar ciclopii chinuiau şi orbeau inamicul cu fulgere spectaculoase şi tunete terifiante. Sutele de mâini ale hecatonchirilor apucau şi aruncau bolovani cu nemiluita în duşmani, ca nişte catapulte ce se învârteau nebuneşte asemenea unor morişti, până când, bătuţi şi striviţi, titanii au cerut încetarea focului.

Să-i lăsăm pe aceştia, cu căpăţânile lor sparte, plecate în pământ în semn de capitulare totală şi necondiţionată, şi să ne oprim puţin să vedem ce se mai întâmplase în lume în cei zece ani de lupte crâncene şi furioase.

Înmulţirea

Focul şi furia războiului pârjoliseră, îmbogăţiseră şi fertilizaseră pământul. A apărut o vegetaţie nouă, creând o

lume verde, proaspătă, pe care o vor moşteni zeii triumfători.

Dacă vă mai amintiţi, Cosmosul nu fusese cândva decât Haos. Apoi, Haosul a scuipat primele forme de viaţă, fiinţele primordiale şi principiile luminii şi întunericului. Pe măsură ce se dezvolta fiecare generaţie şi se năşteau entităţi noi, care, la rândul lor, se reproduceau, a crescut *complexitatea.* Vechile principii primordiale şi elementare s-au transformat în forme de viaţă de o diversitate, varietate şi bogăţie tot mai mari. Fiinţele care se năşteau erau înzestrate cu individualitate şi personalităţi unice, nuanţate. În limbaj informatic, era ca şi cum viaţa a trecut de la 2 biţi la 4 biţi, la 8 biţi, la 16 biţi, la 32 biţi, la 64 biţi şi aşa mai departe. Fiecare iteraţie reprezenta milioane şi apoi miliarde de noi permutări de dimensiuni, de forme şi de ceea ce s-ar numi *rezoluţie.* Au apărut trăsături de înaltă definiţie, pe care noi, oamenii moderni, suntem mândri să le posedăm, şi s-a produs o explozie a ceea ce biologii numesc *speciaţie,* când au apărut forme noi de viaţă.

Îmi place să-mi imaginez prima etapă a creaţiei pe un ecran TV de modă veche pe care rulează monocrom jocul *Pong.* Vă amintiţi de *Pong*? Avea două bare pe post de palete şi un pătrăţel pe post de minge. Existenţa era o formă primitivă şi pixelată de tenis săltăreţ. Treizeci şi cinci sau patruzeci de ani mai târziu, a apărut grafica evoluată 3D, cu realitate virtuală şi augmentată. La fel a fost şi cu cosmosul grec: o creaţie care la început avea contururi elementare grosiere, de joasă rezoluţie, a explodat acum într-o varietate bogată de forme de viaţă.

Apăruseră creaturi şi divinităţi ambigue, inconsecvente, imprevizibile, fascinante şi incognoscibile. Pentru a folosi o distincţie făcută de E.M. Forster când vorbea despre oamenii din romane, lumea trecea acum de la personaje plate la personaje rotunde – la dezvoltarea unor personalităţi ale căror acţiuni puteau surprinde. Începea distracţia.

Muzele

Una dintre titanide, Mnemosine (Memoria), i-a dăruit lui Zeus nouă fiice extrem de inteligente și de creative, Muzele, care au trăit în diferite perioade de timp pe Muntele Helicon (unde curgea mai târziu fântâna Hippocrene), pe muntele Parnassus de lângă Delfi și în Tessalia, la Pieria, unde curgea Izvorul Pierian, sursa metaforică a tuturor artelor și științelor.[26]

Astăzi ne gândim la Muze ca la niște protectoare ale artelor, în general, și niște surse de inspirație, în particular. „Oh, de m-ar purta o Muză de foc!", strigă Corul în deschiderea piesei *Henric al V-lea* de Shakespeare. El sau ea este „muza mea" – așa putem spune despre cei care ne aprind imaginația și ne poartă spre măreție. Muzele se găsesc în „muzică", „amuzament" și „muzee" W. H. Auden credea că imaginea unei zeițe capricioase care șoptește idei la urechea poetului era cel mai bun mod de a reprezenta nestatornicia exasperantă a inspirației creatoare. Uneori îți dăruiește aur, alteori citești ce ți-a dictat ea și vezi că-i o porcărie. O fi Memoria mama Muzelor, dar tatăl lor este Zeus, ale cărui inconstanță și infidelitate fac subiectul multor povești care vor urma.

Dar haideți să le cunoaștem pe cele nouă surori, fiecare dintre ele reprezentând și protejând o anumită formă de artă.

Calliope

Calliope, muza poeziei epice, a ajuns să aibă parte, în plan lingvistic, de un final nu tocmai glorios. Ea a devenit o orgă cu aburi întâlnită la bâlciuri, probabil singurele locuri unde îi veți auzi pronunțat numele în ziua de azi. Pentru poetul roman Ovidiu, ea era șefa tuturor Muzelor. Numele ei înseamnă „voce frumoasă" și ea l-a născut pe ORFEU, cel mai de seamă muzician din toată istoria Greciei. Cei mai mari

poeţi, printre care Homer, Virgil şi Dante, au invocat ajutorul ei când s-au apucat să scrie marile lor poeme epice.

Clio

Retrogradată astăzi la un model de maşină Renault şi o serie de premii în industria publicităţii, CLIO sau *Kleio* (faimoasă) a fost Muza istoriei. Ea avea sarcina să proclame, să trâmbiţeze şi să facă vestite faptele celor măreţi. Cel mai vechi cerc de dezbateri din America, fondat la Princeton de către James Madison, Aaron Burr şi alţii, se cheamă Societatea Cliozofică, în onoarea ei.

Erato

ERATO a fost muza poeziei lirice şi de dragoste. Numele ei se leagă de Eros şi erotic, şi uneori a fost reprezentată în artă cu o săgeată de aur care sugerează conexiunea. Turturelele şi mirtul sunt simboluri adesea asociate cu ea, la fel şi lăuta.

Euterpe

Muza muzicii, „încântătoarea" şi „joviala" EUTERPE, a rămas însărcinată cu zeul râului STRYMON şi l-a născut pe RHESUS, regele Traciei, care avea să joace un rol mărunt în războiul troian. Nu se ştie dacă el a dat numele său maimuţelor care, la rândul lor, au dat numele factorului compatibilităţii dintre tipurile de sânge uman.

Melpomene

Muza tragediei, MELPOMENE (al cărei nume derivă dintr-un verb grecesc ce înseamnă „a sărbători cu dansuri şi cântece"), reprezenta iniţial corul, apoi toată tragedia – o fuziune foarte importantă între muzică, poezie, dramă, mască, dans, cântec şi sărbătoare religioasă. Actorii tragici purtau un fel de ghete cu talpă groasă[27] numite „coturni" – *cothurnus* în greacă; de obicei, Melpone este reprezentată cu aceşti pantofi în mână sau în picioare, precum şi, desigur, cu faimoasa

mască a tragediei cu colţurile gurii în jos. Alături de sora sa Terpsihora, a fost mama Sirenelor, despre care vom vorbi la momentul potrivit.

Polimnia

Hymnos înseamnă „laudă” în limba greacă, iar Polimnia a fost muza imnurilor, a muzicii sacre, a dansului, a poeziei, a retoricii, precum şi – întrucâtva aleatoriu, am putea spune – a agriculturii, pantomimei, geometriei şi meditaţiei. Presupun că astăzi am numi-o „Muza prezenţei conştiente” De obicei este portretizată cu o mină foarte serioasă, cu un deget ţinut gânditor la buze, într-o atitudine de solemnă cugetare. Alături de Calliope, este o altă aspirantă la rolul de mamă a eroului Orfeu.

Terpsihora

Proprietarul magazinului de brânzeturi: Oh, am crezut că vă plângeţi de omul care cântă la bouzouki.

Clientul: Oh, nu, ferească Dumnezeu. Pe mine mă bucură fiecare manifestare a muzei terpsihoreene.

Acest dialog, extras din nemuritoarea schiţă „Magazinul de brânzeturi” a lui Monty Python, a fost pentru mulţi, inclusiv subsemnatul, ocazia de a face cunoştinţă cu TERPSIHORA, muza dansului.

Thalia

Cea mai plăcută, amuzantă şi prietenoasă muză dintre toate, THALIA superviza comedia şi poezia idilică. Numele ei derivă din echivalentul grecesc al verbului „a înflori”.[28] Asemenea corespondentei sale tragice Melpomene, poartă ghete pentru actori şi o mască (a ei fiind cea zâmbitoare, firește), dar are o cunună de iederă şi ţine în mână o goarnă şi o trompetă.

Urania

Numele URANIA derivă din Uranus, zeul primordial al cerului (şi stră-străbunic al celor nouă surori); este muza care guvernează astronomia şi stelele. De asemenea, este considerată imaginea Iubirii Universale, un fel de versiune grecească a lui Paraclete sau a Duhului Sfânt.

Triouri

Cele trei ori trei muze îmi aduc aminte că mai am de prezentat şi alte triade. După cum ştim, Gaia şi Uranus au zămislit trei hecatonchiri, trei ciclopi şi patru ori trei titani. Am făcut deja cunoştinţă cu cele trei Erinii, numite şi Eumenide – acele Furii răzbunătoare care au răsărit din pământul ud de sânge în momentul castrării lui Uranus. Trei pare să fi fost un nume magic la greci.

Haritele

Pe parcursul celor zece ani de Titanomahie, oricât de apocaliptică a fost, Zeus a găsit întotdeauna timp să-şi îndeplinească dorinţele. Poate a văzut-o ca pe o exercitare a datoriei sale de a popula pământul. Cu siguranţă, însă, a fost o datorie pe care Zeus a îndeplinit-o cu plăcere.

Într-o zi, lui Zeus i-a căzut privirea pe cea mai frumoasă dintre oceanide – EURYNOME, fiica lui Oceanos şi a lui Tethys. Ascunsă într-o peşteră în timp ce afară se dădeau lupte furioase, Eurynome i-a născut lui Zeus trei fiice de o frumuseţe răpitoare: AGLAEA (care înseamnă „splendoare”), EUFROSINA, cunoscută şi sub numele de EUTHYMIA (voioşie, bucurie, veselie) şi THALIA (bună-dispoziţie). Împreună erau cunoscute ca fiind Haritele sau, pentru romani, GRAŢIILE. Noi le numim cele Trei Graţii, favorizate de-a lungul istoriei de sculptori şi pictori care căutau un motiv pentru a oferi nuduri de femei perfecte. Firea lor graţioasă a dat lumii ceva care să contracareze oribila răutate şi cruzime a Eriniilor.

Horai

HORAI sau Orele sunt două rânduri de câte trei surori gemene. Aceste fiice ale lui THEMIS (întruchiparea legii, justiției și obiceiului) au personificat inițial anotimpurile. Se pare că la început au fost două, vara și iarna, AUXESIA[29] și CARPO. Prima triadă clasică de Ore s-a format mai târziu, prin adăugarea lui THALLO (FLORA la romani), cea care aducea florile și mugurii, personificarea primăverii. Calitatea cea mai prețioasă a Orelor provenea de la mama lor: darul momentului propice, relația benefică dintre legea naturii și curgerea timpului – ceea ce s-ar putea numi „noroc divin”.

Al doilea grup de Ore răspundea de un tip de lege și ordine mai lumească. Acestea erau EUNOMIA, zeița legii și a legislației, DIKÉ, zeița dreptății și ordinii morale (echivalentul roman era JUSTIȚIA) și EIRENE, zeița păcii (PAX la romani).

Moirele

Cele trei moire sau ursitoare, se numeau CLOTHO, LACHESIS și ATROPOS. Se crede că aceste fiice ale lui Nyx stau în jurul roții de tors: Clotho toarce firul care reprezintă viața, Lachesis îl măsoară și Atropos (cea nemiloasă și neîndurătoare, „cea care nu se întoarce”) decide când să taie firul și să scurteze viața.[30] Mi le imaginez ca pe niște cotoroanțe cu obrajii scobiți, îmbrăcate în niște trențe negre, stând cocârjate într-o peșteră și clătinând din cap în timp ce torc, dar mulți sculptori și poeți le-au înfățișat ca pe niște fecioare cu obraji trandafirii, îmbrăcate în robe albe și zâmbind sfioase. Numele lor derivă dintr-un cuvânt care înseamnă „soartă” sau „dat”, în sensul de „ceva ce îți este alocat”. „Nu i-a fost dat să fie iubită” sau „Asta a fost soarta lui: să fie nefericit”, sunt expresii folosite de greci pentru a descrie atribute sau destine împărțite de moire. Chiar și zeii trebuiau să se supună deciziilor nemiloase ale Ursitoarelor.[31]

Kerele

Aceste necrofage, fiice ale lui Nyx, erau spiritele odioase şi vorace ale morţii violente. La fel ca valkiriile din mitologia germană şi scandinavă, ele aleg sufletele războinicilor uciși în luptă. Însă, spre deosebire de aceste zeiţe războinice binevoitoare, Kerele nu escortau sufletele eroilor în Valhalla, drept recompensă. Ele zburau de la un cadavru însângerat la altul, sugând cu lăcomie sângele ce curgea din el, apoi, după ce goleau fiecare cadavru până la ultima picătură, îl aruncau peste umăr şi treceau la următorul.

Gorgonele

Pontus, zeul mării primordiale, avea de la Gaia un fiu, FORCYS, şi o fiică, CETO. Progeniturile celor doi, frate şi soră, erau trei surori care trăiau pe o insulă – gorgonele STHENO, EURYALE şi MEDUSA. Cu părul în formă de şerpi vii şi veninoşi, cu o privire pătrunzătoare, zâmbete hidoase, dinţi asemenea colţilor de mistreţ, gheare din aramă la mâini şi picioare şi corpul acoperit de solzi de aur, aceste surori monstruoase aveau o înfăţişare înfricoşătoare care făcea să-ţi îngheţe sângele în vene. Dar oricine se uita în ochii unei gorgone – fie şi numai pentru o fracţiune de secundă – se transforma instantaneu în stană de piatră. Cuvântul pentru această stare este „pietrificat”, care a căpătat sensul de *încremenit* de spaimă.

Spiritele aerului, pământului şi apei

Acestea trei nu sunt singurele fiinţe importante care au ieşit la lumină în această perioadă. Peste tot în lume, în timp ce în jur se dezlănţuia Titanomahia, spiritele naturii şi spirite de toate soiurile au început să se înmulţească şi să-şi revendice sferele lor de suveranitate. Ni le imaginăm fugind să se adăpostească şi tremurând pe după tufişuri, în timp ce bolovanii şi trăsnetele zboară prin aer, iar pământul se cutremură de violenţa războiului. Cumva, aceste fiinţe adesea

fragile au supravieţuit şi s-au înmulţit, îmbogăţind lumea cu frumuseţea, devotamentul şi farmecul lor.

Probabil, cele mai cunoscute dintre ele sunt NIMFELE, o clasă importantă de zeităţi feminine minore, împărţite în clanuri sau subspecii, în funcţie de habitatele lor. OREADELE locuiau în munţi, pe dealuri şi în grotele Greciei continentale şi pe insulele ei, în timp ce nereidele (la fel ca oceanidele din care se trăgeau) sălăşluiau în adâncul mării. NAIADELE, nimfele apelor dulci, se găseau în lacuri şi ape curgătoare, sau în stufărişul care le înconjura şi pe malurile râurilor. De-a lungul timpului, unele nimfe ale apelor au început să se asocieze cu domenii tot mai distincte. Curând au apărut nimfele PEGAEAE, care aveau grijă de izvoarele naturale, şi POTAMEIDELE, care sălăşluiau în râuri şi în preajma lor.[32] Pe uscat, AULONIADELE păzeau păşunile şi crângurile, în timp ce LEIMAKIDELE trăiau în pajişti. Printre spiritele pădurii se numărau DRIADELE, cu aripi uşoare, şi HAMADRIADELE, nimfe silvestre, a căror existenţă era legată de copacii în care locuiau. Când copacul lor murea sau era tăiat, mureau şi ele. Nimfele mai specializate ale pădurii populau doar merii sau dafinii. Cu meliadele, nimfele frasinului dătător de mană dulce, ne-am întâlnit deja.

Soarta hamadriadelor arată că nimfele puteau să moară. Ele nu îmbătrâneau niciodată şi nu cădeau pradă bolilor, dar nu întotdeauna erau nemuritoare.

Şi astfel, în timp ce lumea naturală se maturiza, fremăta şi se reproducea în acest prodigios spectacol de bravură, umplându-se cu nemuritori şi semizei din ce în ce mai minunaţi, pământul tremura şi se cutremura de violenţa şi oroarea războiului. Dar această proliferare a permis ca, după ce se vor risipi fumul şi praful luptei, cei victorioşi să guverneze o lume plină de viaţă, culoare şi atmosferă. Triumfătorul Zeus era destinat să moştenească un pământ,

un ocean şi un cer infinit mai bogate decât cele în care se născuse.

Stăpânul suprem şi judecătorul pământului

Următoarea mişcare a lui Zeus a fost să se asigure că titanii înfrânţi nu se vor mai ridica niciodată să-i ameninţe puterea. Cel mai dur şi mai violent adversar al său din timpul războiului nu fusese Cronos, ci puternicul şi brutalul ATLAS, fiul cel mare al lui Iapetus şi al Clymenei.[33] Atlas fusese în mijlocul fiecărei bătălii, îndemnându-i la luptă pe confraţii săi titani, strigându-le să mai facă un ultim efort, în timp ce hecatonchirii îi atacau fără cruţare, forţându-i să se dea bătuţi. Ca pedeapsă pentru ostilitatea lui, Zeus l-a condamnat să ţină veşnic bolta cerească pe umeri. Astfel, a doborât doi iepuri deodată. Predecesorii lui Zeus – Cronos şi Uranus – fuseseră nevoiţi să consume multă energie pentru a separa cerut de pământ. Dintr-o lovitură, Zeus s-a eliberat de această sarcină epuizantă şi a pus-o, la propriu, pe umerii acestui duşman extrem de periculos. Acolo unde se uneau ceea ce vom numi Africa şi Europa, titanul s-a încovoiat şi a preluat întreaga greutate a cerului asupra lui. Bine proptit în picioare, cu muşchii încordaţi, trupul său puternic s-a contorsionat din pricina acestui suprem efort chinuitor. Timp de eoni, el a gemut acolo ca un halterofil bulgar. Cu timpul, s-a solidificat, formând Munţii Atlas care astăzi ţin pe umeri cerul Africii de Nord. Imaginea cu el ghemuit, sforţându-se, se găsea pe primele hărţi ale lumii, cărora încă le spunem în onoarea lui „atlase”.[34] De o parte are Mediterana, iar de cealaltă, oceanul numit „Atlantic” – după numele lui –, unde se spune ca ar fi înflorit misteriosul regat insular Atlantis.

În ce-l priveşte pe Cronos – acel suflet întunecat şi nefericit care fusese odinioară Atoatestăpân, tiranul fără inimă şi chinuit de gânduri negre, care şi-a mâncat propriii copii de teama profeţiei –, pedeapsa lui, aşa cum prezisese castratul

său tată Uranus, a fost să cutreiere lumea neîncetat, măsurând eternitatea într-un exil solitar, etern şi inexorabil. El trebuia să bifeze fiecare zi, fiecare ceas, fiecare clipă, căci Zeus l-a osândit pe Cronos să numere însuşi infinitul. Chiar şi astăzi îl vedem pretutindeni, o siluetă sinistră, numai piele şi os, cu secera în mână. Primind porecla ieftină şi umilitoare de „Bătrânul Tată Timp", chipul lui palid şi tras ne vorbeşte despre ticăitul necruţător şi inevitabil al ceasului cosmic, care conduce totul spre sfârşitul zilelor. Secera se mişcă şi taie ca un pendul inexorabil. Tot ce e muritor, din carne şi oase, este ca iarba sub tăişul crud al coasei. Îl regăsim pe Cronos în toate lucrurile „cronice" sau „sincronizate", în „cronometre", „cronografe" şi „cronici"[35]. Această umbră palidă şi posomorâtă a titanului înfrânt a primit de la romani numele de SATURN. El se află pe cer între tatăl său, Uranus, şi fiul său Jupiter.[36]

Nu toţi titanii au fost alungaţi sau pedepsiţi. Faţă de mulţi, Zeus s-a arătat milos şi mărinimos, iar pe puţinii care fuseseră de partea lui în timpul războiului i-a copleşit cu favoruri.[37] Prometeu, fratele lui Atlas, a fost primul care a avut clarviziunea de a lupta alături de zei împotriva semenilor săi.[38] Zeus l-a răsplătit cu camaraderia sa, plăcându-i tot mai mult prezenţa tânărului titan, până într-o zi care va avea consecinţe imense pentru omenire, consecinţe pe care le resimţim şi astăzi. Voi relata curând povestea acestei prietenii cu sfârşit tragic.

Aşa cum am mai spus, în timpul războiului, ciclopii îi oferiseră lui Zeus în semn de respect arma cu care este mereu asociat: fulgerul. Fraţii lor, hecatonchirii, a căror forţă extraordinară asigurase victoria, au fost trimişi, ca răsplată, înapoi în Tartar – de data asta nu ca prizonieri, ci ca paznici ai porţilor spre acele adâncuri imponderabile. Ca recompensă, ciclopii au fost numiţi artificierii, armurierii şi fierarii personali ai lui Zeus.

Al Treilea Ordin

Lumea distrusă încă fumega după sălbăticia războiului. Zeus a înţeles că ea trebuie să se vindece şi ştia că generaţia lui, al Treilea Ordin de fiinţe divine, trebuia să se descurce mai bine decât o făcuseră primele două. Venise vremea unei noi ordini, o ordine eliberată de setea de sânge şi brutalitatea primară care marcaseră epoca anterioară.

Pentru învingători, prada de război. Ca un CEO care tocmai a încheiat preluarea foarte dificilă a unei companii, Zeus voia să scape de vechea conducere şi să-şi aducă oamenii lui. El le-a alocat fraţilor săi câte un domeniu, câte o sferă de responsabilitate divină. Preşedintele Nemuritorilor îşi alegea cabinetul.

În ce-l priveşte, el şi-a asumat comanda generală ca lider suprem şi împărat, domn al firmamentului, stăpân al vremii şi al furtunilor: regele zeilor, Tatăl Cer, Aducătorul-de-Nori. Tunetul şi fulgerul erau sub comanda lui. Vulturul şi stejarul erau emblemele lui, simboluri – atunci şi acum – ale graţiei aprige şi ale forţei invincibile. Cuvântul lui era lege, puterea lui formidabil de mare. Dar nu era perfect. Era foarte, *foarte* departe de a fi perfect.

Hestia

Dintre toate zeităţile, Hestia – „prima ce va fi devorată şi ultima ce va fi scoasă” – ne este poate cea mai puţin cunoscută, probabil pentru că domeniul pe care Zeus, în înţelepciunea lui, i l-a repartizat a fost vatra. În era noastră mai individualistă, a încălzirii centrale şi a camerelor separate pentru fiecare membru al familiei, nu acordăm vatrei importanţa pe care i-o dădeau strămoşii noştri, greci sau nu. Totuşi, chiar şi pentru noi, termenul semnifică puţin mai mult decât un loc de făcut focul – „Vatră” înseamnă şi „casă, cămin”. În greaca modernă, la „vatră” se spune *kardia,* care mai înseamnă şi inimă. În Grecia antică, conceptul mai larg

de „vatră/ cămin” era exprimat de *oikos,* care a supravieţuit astăzi în cuvinte ca „economie” şi „ecologie”. Latinescul pentru *vatră* este *focus,* care vorbeşte de la sine. Este ciudat şi minunat că din cuvinte care desemnează un loc de făcut focul, am scos „cardiolog”, „focalizare” şi „ecologist”. Sensul esenţial de centralitate care le leagă, evidenţiază şi semnificaţia deosebită a vetrei la greci şi romani, şi, prin urmare, importanţa Hestiei, divinitatea care o prezidează.

Refuzând ofertele de căsătorie venite din partea altor zei, Hestia şi-a trăit viaţa în castitate. Placidă, mulţumită, bună, ospitalieră şi casnică, ea avea tendinţa de a se ţine departe de luptele zilnice pentru putere şi de maşinaţiile politice ale altor zei.[39] Divinitate modestă, Hestia este de obicei înfăţişată într-o rochie lungă, simplă, ţinând o flacără într-un bol sau aşezată pe un tron simplu, de lemn, cu o pernă aspră de lână. Grecii aveau obiceiul să se rostească o rugăciune la adresa ei înaintea fiecărei mese.

Romanii, care îi spuneau VESTA, o considerau atât de importantă încât aveau şi o şcoală de preotese dedicată ei, renumitele Fecioare Vestale. Responsabilitatea lor, în afară de a duce o viaţă în castitate, era să se asigure că flacăra care o simboliza să nu se stingă niciodată. Ele au fost primele păzitoare ale focului sacru.

Vă puteţi imagina, deci, că nu există multe poveşti interesante despre această zeiţă blândă şi afabilă. Eu ştiu doar una, pe care am să v-o spun în curând. Normal, ea iese foarte bine din povestea cu pricina.

Loteria

Zeus şi-a îndreptat apoi atenţia spre fraţii săi mai întunecaţi şi mai dificili, Hades şi Poseidon. Aceştia dăduseră dovadă de egală iscusinţă, curaj şi viclenie în războiul împotriva titanilor, şi i s-a părut corect ca ei să tragă la sorţi două dintre cele mai importante domenii neatribuite: marea şi lumea subterană.

Vă amintiţi, Cronos preluase de la Thalassa, Pontus, Oceanos şi Tethys controlul asupra tuturor lucrurilor din, de sub şi de deasupra mării. Acum, Cronos nu mai era, iar împărăţia apelor mării intrase în posesia lui Zeus. Cât despre lumea subterană – care cuprindea Tartarul, misterioasele Pajişti de Asfodel (despre care vom vorbi ceva mai târziu) şi întunericul subteran controlat de Erebus –, era timpul ca şi aceasta să fie încredinţată unei singure zeităţi guvernatoare, una din generaţia lui Zeus.

Hades şi Poseidon nu se agreau unul pe altul, iar când Zeus duse mâinile la spate şi le întinse în faţă cu pumnii strânşi, ezitară. De obicei, când doi fraţi nu se plac, fiecare dintre ei vrea ce vrea celălalt.

„Oare ce speră Hades să obţină: marea sau infernul?", se întrebă Poseidon. „Dacă vrea infernul, atunci tot pe ăsta îl vreau şi eu, numai ca să-l enervez."

Hades gândea cam tot aşa. „Indiferent ce aleg", îşi spuse în sinea lui, „o să urlu triumfător, numai ca să-l oftic pe imbecilul ăla de Poseidon"

În pumnii întinşi ai lui Zeus se ascundea câte o piatră preţioasă: un safir albastru ca marea într-unul şi o bucată de ambră neagră ca Erebus în celălalt. Poseidon făcu un mic dans de bucurie când atinse dosul mâinii drepte a lui Zeus şi o văzu deschizându-se pentru a da la iveală safirul albastru scânteietor.

— Oceanele sunt ale mele! răcni el.

— Asta înseamnă că... *Ura*! strigă Hades, făcând un gest energic cu pumnul strâns. Asta înseamnă că infernul e al meu. Ha-ha!

În sinea lui era dezgustat. Zeii sunt ca nişte copii.

Hades

Era ultima oară când Hades a fost văzut zâmbind. Din acel moment, l-a părăsit orice urmă de veselie sau simţ al umorului. Poate că îndatoririle de Stăpân al Tărâmului

Subteran i-au consumat treptat orice elan tineresc sau voioşie pe care le-a avut odinioară.

A coborât în adâncurile pământului pentru a-şi clădi regatul. Deşi numele său va fi mereu asociat cu moartea şi viaţa de apoi, iar infernul (care îi poartă numele) cu durerea, pedeapsa şi suferinţa veşnică, Hades mai simbolizează bogăţia şi opulenţa. Pietrele şi metalele preţioase care se extrag din adâncul pământului, nepreţuitele recolte de cereale, legume şi flori care germinează în pământ, toate ne amintesc faptul că, din descompunere şi moarte, răsar viaţa, belşugul şi bogăţia. Romanii îi spuneau PLUTO, iar cuvinte ca „plutocrat" şi „plutoniu" ne vorbesc despre această opulenţă şi putere.[40]

Sub autoritatea lui Hades intrau Erebus, Nyx şi fiul lor, Thanatos (Moartea însăşi). Existau şi zeităţi ale unor râuri care, prea întunecate şi terifiante ca să curgă în aer liber, îşi croiau drum prin această lume a umbrelor. Principalul era Styx (ura), fiică a lui Tethys şi Oceanos, ale cărei nume şi atribute „infernale" sunt evocate şi astăzi de câte ori vrem să descriem ceva întunecat, ameninţător şi sumbru, ceva negru ca iadul şi sinistru. În ea se vărsau FLEGETHON, râul de foc, ACHERON, râul tristeţii, LETHE, râul uitării, şi COCYTUS, râul plângerii. Fratele lui Styx, Charon, a fost numit luntraş, şi deocamdată aştepta, proptit în prăjina lui, pe malurile Styxului. El visase că într-o zi vor veni suflete cu miile pe malurile râului şi-i vor plăti un preţ pentru a-i transporta dincolo. Nu mai avea mult de aşteptat.

Hades le-a găsit loc şi Furiilor – Eriniile născute pe pământ – să trăiască în cel mai întunecat loc al regatului său. De-acolo, cele trei puteau zbura în toate colţurile lumii pentru a se răzbuna pe păcătoşii ale căror crime erau suficient de odioase pentru a fi demne de atenţia lor violentă.

Mai târziu, Hades şi-a luat un animal de companie, un câine gigantic, cu trei capete şi coadă de şarpe, odraslă a acelor copii monstruoşi ai Gaiei şi Tartarului – Echidna şi

Typhon. Îl chema KERBEROS (deşi răspundea şi la numele roman CERBERUS). El a fost câinele originar al iadului, temutul şi neobositul câine de pază, gardian al infernului.

La Lerna, un lac care putea fi folosit ca una dintre intrările în infern, Hades a postat-o pe HYDRA, alt copil al lui Tartar şi al Gaiei. Am vorbit mai devreme despre mutaţiile înfiorătoare care se puteau produce când se împerecheau doi monştri, iar diferenţa dintre Cerberus şi sora lui, Hydra, este un exemplu frapant. Pe de o parte, un câine cu trei capete suficient de uşor de dirijat şi cu o elegantă coadă de şarpe; pe de altă parte, sora lui, o fiară acvatică cu multe capete şi aproape imposibil de ucis. Dacă îi tăiai un cap, în locul lui creşteau alte zece.

În ciuda acestor atrocităţi zoologice, Hades era deocamdată un loc liniştit, guvernat de un singur zeu care n-avea mare lucru de făcut. Pentru ca iadul să aibă o ocupaţie, este nevoie de fiinţe muritoare. De creaturi care mor. Aşa că, deocamdată, îl vom lăsa pe Pluto aşezat pe tronul său infernal şi rece, rumegându-şi gândurile – ostil, îngheţat şi îndepărtat ca planeta care îi poartă numele[41] – şi blestemând în sinea lui norocul prin care stăpânirea asupra mărilor ajunsese la odiosul său frate.

Poseidon

În comparaţie cu Hades, Poseidon era un zeu foarte diferit. Putea fi la fel de agresiv, furtunos, vanitos, capricios, inconsecvent, neliniştit, nemilos şi de neînţeles ca oceanele pe care le stăpânea. Dar putea fi şi loial şi recunoscător. Asemenea fraţilor şi unora dintre surorile lui, era capabil să manifeste un apetit sexual nestăpânit, o iubire spirituală profundă şi toată gama de sentimente dintre cele două. Ca orice zeu, era însetat de admiraţie, sacrificiu, obedienţă şi adoraţie. Odată devenit prietenul tău, rămânea prietenul tău pentru totdeauna. Odată devenit duşmanul tău, rămânea

dușmanul tău pentru totdeauna. Și ambiția lui nu se limita la ofrande arse, libații și rugăciuni. Întotdeauna se uita cu un ochi atent și avid la fratele său cel mic, cel care acum își zicea „cel mare” și „rege”. În caz că marele Zeus avea să facă prea multe greșeli, Poseidon avea să fie gata să-l răstoarne de pe tron.

Ciclopii, așa cum făuriseră fulgerele pentru Zeus, au creat acum o armă formidabilă pentru Poseidon: tridentul. Acest uriaș harpon cu trei vârfuri putea fi folosit pentru a stârni valuri mareice și vârtejuri, și pentru a produce cutremure de pământ, ceea ce i-a adus lui Poseidon porecla „Cel ce zguduie pământul”. Pasiunea pentru sora lui, Demetra, l-a determinat să inventeze calul pentru a o impresiona și a-i face pe plac. Apoi și-a pierdut pasiunea pentru Demetra, dar calul a rămas veșnic sacru pentru el.

Pe fundul a ceea ce azi numim Marea Egee, Poseidon a construit un imens palat de coral și perle, în care s-a instalat împreună cu consoarta lui, AMFITRITE, fiica lui Nereus și Doris, sau (spun unii) a lui Oceanos și Tethys. Ca dar de nuntă, Poseidon i-a adus Amfitritei primul delfin. Ea i-a născut un fiu, pe TRITON, un fel de sirenă mascul, înfățișat de obicei sprijinindu-se în coadă și suflând, cu obrajii umflați, într-o goarnă făcută dintr-o cochilie imensă. Amfitrite, dacă e să fim sinceri, trebuie să fi fost cam insipidă, deoarece apare în puține povești cât de cât interesante. Poseidon își petrecea aproape tot timpul alergând după un număr extrem de obositor de fete frumoase și băieți frumoși, făcând cu fetele un număr și mai mare de monștri, semizei și eroi umani – Percy Jackson și Tezeu, pentru a aminti doar doi dintre ei.

Omologul roman al lui Poseidon era NEPTUN, a cărui uriașă planetă este înconjurată de mai multe luni, printre care Thalassa, Triton, Naiada[42] și Proteus[43].

Dintre copiii lui Cronos, următoarea care şi-a primit porţia de îndatoriri divine a fost Demetra. Cu părul de culoarea grâului copt, cu pielea ca laptele şi ochii mai albaştri decât albăstrelele, era incredibil de frumoasă, un vis, ca toate zeiţele, poate mai puţin frumoasă decât... ei bine, cine era cea mai frumoasă zeiţă se va dovedi a fi cea mai controversată, spinoasă şi, finalmente, catastrofală problemă pe care a ridicat-o vreodată cineva.

Atât de frumoasă era Demetra încât atrăgea atenţia nedorită a fraţilor ei, Zeus şi Poseidon. Ca să-l evite pe Poseidon, ea s-a transformat într-o iapă şi, ca s-o urmărească, el s-a transformat într-un armăsar. Fructul acelei împreunări a fost un mânz, ARION, care a devenit un cal nemuritor înzestrat cu darul magic al vorbirii.[44] Cu Zeus a avut o fiică, PERSEFONA, a cărei poveste vine mai târziu.

Zeus i-a încredinţat Demetrei responsabilitatea recoltelor şi, odată cu ea, suveranitatea asupra culturilor, rodniciei şi anotimpurilor. Numele ei roman era CERES, din care derivă cuvântul „cereale”.[45]

Ca şi Hestia, Demetra se numără printre divinităţile a căror personalitate nu este foarte clar conturată astăzi în minţile noastre, comparativ cu alţi membri ai pasionalei şi carismaticei sale familii. Dar, ca în cazul Hestiei, domeniul ei era de o importanţă capitală pentru greci; altarele şi cultele dedicate ei au durat mai mult decât cele consacrate zeilor cu un farmec mai superficial. Singura mare poveste dedicată Demetrei, fiicei sale şi zeului Hades, este pe cât de frumoasă, pe atât de tragică, profundă şi adevărată.

Hera

Hera a ieşit penultima din Rhea.[46] Printre etichetele care încă i se aplică şi care ar fi scos-o din sărite, se numără „mândră”, „arogantă”, „geloasă”, „semeaţă” şi „răzbunătoare”. În artă şi, în general, când vine vorba de ea, i se pun adesea

în seamă alte trei epitete deranjante şi nedemne: statuară, rubensiană şi – graţie apelativului ei roman – junoniană.

Soarta şi posteritatea n-au fost blânde cu regina cerurilor. Spre deosebire de Afrodita sau Gaia, ea nu are o planetă cu numele ei[47], şi trebuie să ducă povara unei reputaţii care o portretizează ca fiind mai degrabă reactivă decât activă – mereu reactivă la infidelităţile şi aventurile soţului şi fratelui ei, Zeus.

Este uşor să o catalogăm pe Hera drept o tirană plictisitoare – geloasă şi bănuitoare, tunând şi fulgerând ca o nevastă cicălitoare şi nesuferită (ţi-o şi imaginezi aruncând cu vase de porţelan în servitorii ei incapabili), gata să se răzbune pe nimfele şi muritoarele care nu i-au făcut pe plac, nu au ars destule animale pe altarele ei sau, cel mai grav dintre toate, au comis greşeala fatală de a se împreuna cu Zeus (că s-a întâmplat cu voia sau fără voia lor, ea nu le-a iertat niciodată şi era capabilă să poarte ranchiună mai multe vieţi la rând). Dar, deşi era ambiţioasă, snoabă, protectoare a ierarhiei într-un mod conservator, intolerantă cu stilul şi originalitatea – arhetipul mătuşii din literatură şi al diavoliţei din cinematografie –, Hera nu a fost niciodată o fiinţă plictisitoare.[48] Forţa şi hotărârea cu care făcea faţă unui zeu care putea s-o spulbere cu un fulger demonstrează încrederea şi curajul ei.

Mie îmi este foarte dragă şi, cu toate că sunt sigur că în prezenţa ei m-aş bâlbâi, aş roşi şi aş înghiţi cu noduri, Hera găseşte în mine un admirator devotat. Ea le-a dat zeilor solemnitate, greutate şi darul incomensurabil care la romani se cheamă *auctoritis*. Dacă asta o face să pară o persoană care strică bucuria altora, ei bine, uneori trebuie să mai chemi copiii de la joacă şi să-i bagi în casă. Specialitatea ei era căsătoria; animalele asociate cu ea erau păunul şi vaca.

În timpul războiului împotriva titanilor, ea şi Zeus au devenit un cuplu firesc, iar el a înţeles că era singura care

avea suficientă prezenţă, demnitate şi autoritate pentru a-i fi consoartă şi a-i dărui noi zei.

Deşi deborda de tensiuni, neliniște şi neîncredere, căsnicia lor a fost totuşi formidabilă.

O casă nouă

Ambiţia lui Zeus de a începe o nouă eră, o nouă reaşezare a cosmosului, presupunea mai mult decât simpla distribuire a puterilor şi zonelor de competenţă între fraţi şi surori. Zeus avea în minte ceva mult mai luminat şi mai bazat pe raţiune decât tiraniile brutale şi sângeroase de până atunci.

El îşi imagina o adunare de doisprezece zei importanţi – un *dodecatheon,* cum i-a zis el în greceşte.[49] Până acum, am cunoscut şase dintre ei, copiii lui Cronos şi ai Rheei. Mai era o zeiţă la care putea să apeleze, desigur, una mai în vârstă decât oricare dintre ei: Afrodita, cea născută din spuma mării. În momentul când a izbucnit Titanomahia, Zeus a luat-o pe Afrodita din Cipru, ştiind că ea ar fi un trofeu valoros dacă era răpită, răscumpărată sau racolată de titani. În ultimii zece ani, ea a trăit liniştită printre ei şi, astfel, numărul zeilor a ajuns acum la şapte.[50]

Aşa cum titanii făcuseră din Muntele Othrys reşedinţa lor, tot aşa Zeus şi-a ales drept cartier general Muntele Olimp, cel mai înalt munte din Grecia. El şi zeii săi vor deveni cunoscuţi sub numele de OLIMPIENI şi ei vor guverna lumea aşa cum nicio divinitate n-a mai făcut-o până atunci sau după.

Pipernicitul

Când zeii s-au mutat în Olimp, Hera era însărcinată. Nici că putea fi mai fericită de-atât. Ambiţia ei era să-i dăruiască lui Zeus copii atât de maiestuoşi, puternici şi frumoşi, încât locul ei ca regină a Cerului să fie asigurat pentru eternitate. Ştia că lui Zeus îi cam umblau ochişorii, dar era hotărâtă să nu lase să-i umble şi alte părţi. Mai întâi, îl va naşte pe cel mai mare

dintre zei, un băiat pe care îl va numi HEFAISTOS, apoi Zeus se va căsători cu ea așa cum se cuvine și se va supune pentru totdeauna voinței ei. Acesta era planul. Însă planurile nemuritorilor, ca și planurile muritorilor, se supun festelor pline de cruzime ale lui Moros.

Când i-a venit sorocul, Hera s-a întins pe jos și l-a născut pe Hefaistos. Spre groaza ei, copilul s-a dovedit a fi atât de tuciuriu, urât și pirpiriu încât, după ce l-a privit dezgustată, l-a luat și l-a aruncat de-a berbeleacul de pe munte. Ceilalți zei au văzut copilul care plângea, izbindu-se de o stâncă, apoi dispărând în mare. A urmat o liniște sinistră.

Vom afla foarte curând ce s-a întâmplat cu Hefaistos, dar deocamdată să rămânem pe muntele Olimp, unde Hera a rămas din nou însărcinată cu Zeus. De data asta, s-a ocupat cu mare grijă de ea, consumând alimente sănătoase și făcând exerciții ușoare, dar regulate, respectând toate preceptele și practicile agreate pentru perioada de sarcină și parturiție (naștere). Voia un fiu *straşnic,* nu un pipernicit bun de lepădat.

E război

La timpul potrivit, iată că Hera a născut copilul frumos, puternic și viguros pe care atât de mult și-l dorise.

ARES, pentru că așa l-au botezat, a fost de la început un băiat agresiv, violent și tot timpul pus pe harță. Se lua la ceartă cu toată lumea și nu se gândea decât la încleștarea armelor și la cai, la care de război, sulițe și arte marțiale. Era normal ca Zeus, care nu l-a plăcut de la bun început, să-l numească zeul războiului.

Ares – MARTE la romani – era, desigur, lipsit de inteligență, monumental de obtuz și lipsit de imaginație căci, așa cum știm cu toții, războiul e o prostie. Cu toate acestea, până și Zeus a recunoscut, deși nu cu dragă inimă, că era și el

necesar Olimpului. O fi războiul o prostie, dar este şi inevitabil, şi uneori – îndrăzneşte cineva să spună? – necesar.

Când Ares a devenit rapid bărbat în toată firea, iată că s-a simţit irezistibil atras de Afrodita – care zei nu se simţeau? Mai surprinzător, poate, este faptul că şi ea era la fel de atrasă de el. Îl iubea chiar; brutalitatea şi forţa lui făceau să vibreze o coardă profundă din ea. El, la rândul lui, a ajuns să o iubească, în măsura în care o brută violentă era capabilă de emoţie. Dragostea şi războiul, Venus şi Marte, între ele a existat întotdeauna o puternică afinitate. Nimeni nu ştie prea bine de ce, dar s-au făcut mulţi bani în încercarea de a găsi un răspuns.

Tronul fermecat

Pentru a-şi consolida statutul de regină a cerului unanim recunoscută şi de consoartă incontestabilă a lui Zeus, Hera a simţit nevoia să instituie o sărbătoare nupţială, o ceremonie publică fastuoasă care s-o lege definitiv de Zeus prin căsătorie.

Impulsurile gemene ale Herei, simţul proprietăţii şi ambiţia, motivau aproape tot ce făcea ea. Se bucurase să vadă că fiul ei se îndrăgostise de Afrodita, însă nu avea încredere în zeiţă. Dacă Afrodita era de acord să facă un legământ public cu Ares, aşa cum Zeus avea să facă cu Hera, atunci totul ar fi căpătat un caracter obligatoriu şi oficial, pecetluind triumful ei. Prin urmare, prima nuntă din lume avea să celebreze două căsătorii.

S-a stabilit data şi s-au trimis invitaţiile. Au început să sosească şi darurile, cel mai spectaculos dintre ele, toţi au fost de acord, fiind un magnific scaun de aur destinat Herei. Niciodată nu se mai văzuse aşa o minunăţie. Indiferent cine era expeditorul anonim, se vedea treaba că avea cele mai rafinate gusturi, a declarat Hera. Zâmbind satisfăcută, se aşează încet pe tron. Imediat, braţele acestuia prinseră viaţă şi

se desfăcură brusc, prinzând-o într-o strânsă îmbrăţişare. Oricât se luptă, nu reuşi să scape, căci braţele jilţului se închiseseră în jurul ei, iar ea fu prinsă ca într-o capcană. Ţipetele erau înfricoşătoare.

Şchiopul

Există numai îndoieli, păreri divergente şi speculaţii în legătură cu ce s-a întâmplat cu Hefaistos după ce a fost aruncat din ceruri. Unii spun că de prunc a avut grijă oceanida Eurynome şi titanida Tethys, mama lui Eurynome, ori poate THETIS, o nereidă (fiică a lui Nereus şi Doris) care avea să-l nască pe AHILE mulţi ani mai târziu. Se pare, totuşi, că Hefaistos a crescut pe insula Lemnos, unde a învăţat să prelucreze metalul şi să făurească obiecte complicate, rafinate. Curând a dovedit un talent remarcabil în confecţionarea obiectelor utile, ornamentale sau chiar magice, care – combinat cu forţa lui în mânuirea foalelor şi vizibila imunitate la căldura imensă a forjelor care îţi pârlesc pielea – făcea din el cel mai iscusit dintre fierari.

Când se rostogolise de pe muntele Olimp, îşi beteşugise un picior şi rămăsese cu un şchiopătat. Cu mersul său ciudat, cu trăsăturile uşor diforme şi buclele negre dezordonate, era o apariţie care te speria. Ulterior, a devenit totuşi faimos pentru că era loial, bun, jovial şi avea un temperament echilibrat. Mitologia greacă abundă de copii mici aruncaţi în sălbăticie sau abandonaţi să moară în vârf de munte, fie pentru că o profeţie zicea că într-o zi vor aduce nenorocire asupra părinţilor, tribului sau oraşului lor, fie pentru că erau consideraţi blestemaţi, urâţi sau diformi. Se pare că aceşti surghiuniţi au reuşit întotdeauna să supravieţuiască şi să se întoarcă pentru a îndeplini profeţia sau a-şi revendica dreptul din naştere.

Hefaistos dorea să se întoarcă pe Muntele Olimp, pentru că ştia că era casa lui de drept, dar mai ştia că nu putea s-o facă

în condiţii normale, fără amărăciune, ci numai dacă îşi îngăduia un act de răzbunare ponderată, care să dovedească forţa sa de caracter, dreptul său la divinitate, şi să fie cartea sa de vizită în ceruri.

Aşadar, în timp ce Hefaistos învăţa meserie şi mânuia foalele, mintea lui ageră şi ingenioasă ticluia planul pe care degetele lui iuţi şi dibace îl vor transforma într-o realitate surprinzătoare.

Mâna Afroditei

Prizonieră pe tronul de aur, Hera urla de furie şi frustrare. Nici puterea ei, nici cea a lui Zeus nu reuşiseră să o elibereze de acest blestem. Cum putea ea să mai invite lumea nemuritorilor la petrecere, dacă stătea imobilizată ca un criminal cu mâinile prinse în butuci? Ar fi grotesc şi nedemn. Ar râde lumea de ea. Ce vrăjitorie era la mijloc? Cine îi făcuse una ca asta? Cum putea să se elibereze din această vrajă?

Nefericitul Zeus, mitraliat cu rafale de ţipete, întrebări şi lamentări, căută ajutor la ceilalţi zei. Oricine reuşea s-o elibereze pe Hera, anunţă el, va primi mâna Afroditei, cel mai mare premiu matrimonial care a existat vreodată.

Ares îşi manifestă zgomotos nemulţumirea faţă de acest decret imperativ. Nu s-a înţeles că *el* se va căsători cu Afrodita?

— Stai liniştit, îi spuse Zeus. Tu eşti mai puternic decât toţi ceilalţi zei la un loc. Căsătoria ta este în siguranţă.

Şi Afrodita era încrezătoare şi îşi împinse iubitul în faţă cu vorbe încurajatoare. Dar toate opintelile, loviturile cu piciorul şi înjurăturile lui Ares nu avură nici cel mai mic efect. Dimpotrivă, cu cât se sforţa mai tare, cu atât mai strâns o ţineau braţele tronului pe Hera. Poseidon (deşi o avea deja consoartă pe Amphitrite) făcu şi el o încercare voinicească, dar care de asemenea nu avu niciun rezultat. Chiar şi Hades

se ridică din infern pentru a încerca s-o elibereze pe Hera din această situaţie care era din ce în ce mai jenantă. În zadar.

În timp ce însuşi Zeus trăgea disperat şi inutil de braţele tronului, îndurând şi mai multe insulte din partea furioasei şi umilitei Hera, din toată această hărmălaie se auzi cineva tuşind politicos, dar insistent. Zeii adunaţi acolo se întoarseră să vadă cine era.

În marea sală a cerului, cu un zâmbet blajin pe chipul deformat, stătea Hefaistos.

— Bună, mamă, spuse el. Care e problema?

— Hefaistos!

El înaintă şchiopătând.

— Am înţeles că se oferă şi o recompensă…

Afrodita privi în pământ, muşcându-şi buza. Ares bombăni ameninţător şi dădu să înainteze, dar Zeus îl ţinu pe loc. Ceilalţi zei se dădură la o parte pentru a lăsa această creatură mică şi urâtă să treacă şontâcăind printre ei până la locul unde Hera era ţinută prizonieră pe tronul de aur. La o singură atingere a degetelor lui, braţele tronului de aur se deschiseră, eliberând-o pe Hera.[51] Ea se ridică în picioare, îşi aranjă rochia lungă şi îşi îndreptă ţinuta ca şi cum voia să le spună celorlalţi că întreaga situaţie fusese sub control în tot acest timp. Afroditei îi pieri culoarea din obraji. Nu se poate!

Era un moment de dulce răzbunare pentru Hefaistos, însă el, fiind în esenţă un suflet bun, se abţinu să jubileze. În ciuda – sau poate datorită – dureroasei respingeri pe care o îndurase toată viaţa, era motivat nu de furie sau resentimente, ci numai de dorinţa de a-i mulţumi pe ceilalţi, de a se face util şi de a le aduce bucurie. Ştia că este urât şi ştia că Afrodita nu-l iubea. Ştia că dacă îşi revendica premiul, ea îl va trăda şi se va strecura adesea în patul fratelui său Ares. Dar el se bucura că se întorsese acasă.

În ce-o priveşte pe Hera, în loc să recunoască faptul că i se plătise pentru trădarea crudă şi nefirească a instinctului

matern, păstră o liniște glacială și demnă. În taină, partea bună din ea era foarte mândră de fiul ei cel mare și, cu timpul, a început să țină la el cu adevărat, la fel ca întreg Olimpul.

Hefaistos le va aduce daruri Afroditei și tuturor zeilor și se va dovedi un membru de nădejde al grupului celor doisprezece. El a primit o vale întreagă din munte unde să-și facă propria fierărie. Aceasta avea să devină cel mai mare și mai productiv atelier din lume. Ca ajutoare și-a ales ciclopii, ei înșiși maeștri artizani de cel mai înalt rang, așa cum am văzut. Tot ce încă nu știa Hefaistos să facă, aceștia puteau să-l învețe și, împreună, lucrând după proiectele lui, vor crea obiecte remarcabile care vor schimba lumea.

Hefaistos, zeul focului, al fierarilor, meșteșugarilor, sculptorilor și metalurgiștilor – se întorsese acasă. Numele său roman este VULCAN și se regăsește în vulcani și în cauciucul vulcanizat.[52]

Nunta

Acum s-au trimis noi invitații la nunta lui Zeus și a Herei, modificate în grabă pentru a include și căsătoria dintre Afrodita și Hefaistos. Toți cei chemați la dubla nuntă au acceptat cu mare bucurie. Așa ceva nu se mai văzuse niciodată în toată creația, dar nici creația nu mai cunoscuse o zeiță ca Hera, cu extraordinarul ei simț al proprietății și cu atâta pasiune pentru ordine, solemnități și onoare familială.

Săptămâni la rând, nimfele copacilor, râurilor, brizelor, munților și oceanelor n-au vorbit despre altceva decât despre nuntă. Și spiritele pădurii – faunii cei lascivi, precum și driadele și hamadriadele din scoarța dură a copacilor – porniră spre Olimp din fiecare pădure, crâng și dumbravă. În cinstea nunții sale, Zeus merse până acolo încât îi grație și îi eliberă pe câțiva dintre titani. Nu pe Atlas, desigur, nici pe

îndelung exilatul Cronos, ci pe cei mai puţin violenţi şi periculoşi, printre care Iapetus şi Hyperion.

Pentru a condimenta evenimentul deja aşteptat cu frenezie, Zeus lansă o provocare: cine va inventa cel mai bun şi mai original fel de mâncare pentru nuntă, va putea să-i ceară orice favoare. Nemuritorii cei mai neînsemnaţi şi animalele cele mai mărunte înnebuniră de bucurie în faţa unei asemenea şanse de a ieşi la rampă. Şoareci, broaşte, şopârle, urşi, castori şi păsări născociră reţete pe care să le aducă în faţa lui Zeus şi a Herei. Erau acolo prăjituri, chifle, biscuiţi, supe, terine din piele de ţipar, budinci din muşchi de copac şi mucegai. Toate felurile de mâncare dulci, sărate, amare, acre şi picante au fost aşezate pe măsuţe din lemn spre a fi judecate de regele şi regina zeilor.

Dar mai întâi au avut loc căsătoriile. S-au căsătorit Afrodita şi Hefaistos, apoi Hera şi Zeus. Ceremonia a fost condusă cu o încântătoare simplitate de către Hestia, care îi unse pe fiecare dintre cei patru cu uleiuri aromatice, învăluindu-i cu fum parfumat şi intonând încet imnuri dedicate vieţii împreună, respectului şi ajutorului reciproc. Rudele şi invitaţii stăteau şi se uitau, mulţi dintre ei suspinând şi clipind ca să-şi reţină lacrimile. Un faun care, din lipsă de tact, făcu greşeala să declare printre lacrimile ce-l înecau, că Afrodita şi Hefaistos făceau un cuplu superb, se alese imediat cu un şut violent în fund şi o privire fioroasă din partea lui Ares.

Odată încheiată ceremonia oficială, venise timpul să se afle câştigătorul marii competiţii culinare. Zeus şi Hera se plimbau încet în sus şi-n jos printre feluritele antreuri, mirosind, pipăind, gustând, sorbind şi lingându-şi degetele, ca doi gastronomi profesionişti. Concurenţii din spatele meselor îşi ţineau respiraţia. Când Zeus clătină din cap aprobator în faţa unui jeleu tremurător cu nuci, cărăbuşi şi hibiscus, creatorul său, o tânără egretă pe nume Margaret, scoase un ţipăt de emoţie şi leşină.

Dar nu al ei a fost premiul. Câştigătoare a fost propunerea aparent modestă a unei mici creaturi timide pe nume MELISSA. Ea le oferi zeilor o amforă foarte mică umplută aproape până sus cu o substanţă vâscoasă şi lipicioasă, de culoarea ambrei.

— Ah, da, spuse Zeus, înmuind degetul în ea şi clătinând din cap aprobator, cu un aer de cunoscător. Răşină de pin.[53]

Dar în micul vas nu era răşină de pin, ci cu totul altceva. Ceva nou. Ceva cleios, dar nu gras, vâscos, dar nu gros, dulce, dar nu siropos, şi cu o aromă care înnebunea simţurile de plăcere. Melissa îi zicea „miere”. Când Hera luă o lingură din ea, avu impresia că în gură îi dansa şi-i fredona parfumul celor mai frumoase flori sălbatice şi plante montane. Zeus linse dosul lingurii şi scoase un *hm*! de încântare. Soţul şi soţia se uitară unul la altul, clătinând din cap. Nu mai era nevoie de alte consultări.

— Ăă… ştacheta a fost… ăă… foarte sus anul acesta, spuse Zeus. Felicitări tuturor. Dar Regina Hera şi cu mine am decis. Această… ah… *miere* câştigă locul întâi.

Celelalte creaturi, încercând să-şi ascundă dezamăgirea, arborară nişte expresii senine de bună-dispoziţie şi, adunându-se într-un semicerc mare, se uitară la Melissa care ieşi glonţ în faţă spre a-şi revendica premiul: o dorinţă pe care însuşi regele zeilor urma să i-o îndeplinească.

Melissa era foarte mică şi părea şi mai mică în momentul când se apropie de podiumul câştigătorului. Ea zbură (pentru că putea să zboare, deşi părea prea mare şi greoaie în anumite zone ale corpului unde n-ar fi trebuit să fie) cât îndrăzni de aproape de faţa lui Zeus şi îi zumzăi următoarele cuvinte:

— Stăpâne prea temut, mă bucur că v-a plăcut delicatesa mea, dar vreau să vă spun că este extraordinar de greu de făcut. Trebuie să zbor din floare în floare ca să adun nectarul ascuns adânc în miezul lor. Doar o cantitate foarte mică poate fi extrasă şi transportată. Toată ziua, atât cât Aether îmi dă

lumină ca să pot vedea, trebuie să sorb, să caut şi să mă întorc la cuib, să sorb, să caut şi să mă întorc la cuib, parcurgând adesea distanţe foarte mari. Chiar şi atunci, la sfârşitul zilei, reuşesc să strâng o cantitate extrem de mică de nectar pe care să-l transform – folosind metoda mea secretă – în creaţia dulce care v-a plăcut atât de mult. Numai amfora aceea mică pe care o ţineţi în mâinile voastre mi-a luat patru săptămâni şi jumătate ca s-o umplu, deci vă daţi seama că este o treabă extrem de laborioasă. Mirosul mierii este atât de intens, atât de seducător şi de irezistibil, că mulţi vin să-mi atace cuibul. O fac fără nicio teamă, căci eu sunt mică şi nu pot decât să bâzâi furioasă la ei ca să plece. Imaginaţi-vă, munca mea dintr-o săptămână întreagă se poate pierde cu o singură labă dată de o nevăstuică sau o limbă dată de un pui de urs. Îngăduiţi-mi să am o *armă,* Maria Ta. Scorpionului, care nu produce nimic de mâncat, i-aţi dat un ac mortal, iar şarpelui, care nu face decât să stea tolănit la soare toată ziua, i-aţi dat o muşcătură veninoasă. Daţi-mi şi mie, Mărite Zeus, o astfel de armă. Una fatală, care să omoare pe oricine îndrăzneşte să-mi fure preţiosul stoc de miere.

Sprâncenele lui Zeus se strânseră într-o încruntătură tristă şi uluită. În cer se auzi un uruit de tunet şi nori negri începură să se îngrămădească şi să se învolbureze deasupra. Animalele nu mai aveau astâmpăr, văzând alarmate că lumina păli şi rafale nervoase de vânt zbiceau feţele de masă festive şi înfoiau rochiile sclipitoare ale zeiţelor.

Zeus, ca mai toate fiinţele importante şi ocupate, nu avea răbdare să asculte pe cineva cum se victimizează. Gâgâlicea asta penibilă şi sperioasă îi cerea un ac mortal? Ei, las' c-o să-i arate el.

— Insectă prăpădită! tună el. Cum îndrăzneşti să-mi ceri un premiu atât de monstruos? Un talent ca al tău ar trebui împărtăşit cu ceilalţi, nu păstrat cu egoism doar pentru tine. Nu doar că n-o să accept ce mi-ai cerut…

Melissa îl întrerupse cu un bâzâit ascuţit de nemulţumire:

— Dar aţi promis!

Întreaga adunare scoase o exclamaţie de stupoare. Chiar îndrăznise să-l întrerupă pe Zeus şi să-i pună la îndoială onoarea?

— Pardon, dar cred că-ţi aminteşti că eu am anunţat, mormăi zeul cu un calm glacial mult mai terifiant decât o izbucnire de mânie, că acela care va câştiga poate *să ceară* orice favoare. Eu n-am promis niciodată s-o şi îndeplinesc.

Melissei i se pleoştiră aripile de dezamăgire.[54]

— Cu toate astea, spuse Zeus ridicând o mână, de-aici înainte strânsul mierii va fi mai uşor pentru tine căci, din porunca mea, nu vei mai trudi singură. Vei fi regina unei întregi colonii, a unui roi de supuşi eficienţi. Mai mult decât atât, *am să-ţi dau* un ac dureros şi fatal.

Aripile Melissei se ridicară înviorate.

— Dar, continuă Zeus, deşi va produce o durere ascuţită celui pe care îl vei înţepa, *ţie* şi semenelor tale vă va aduce moartea. Aşa să fie.

Încă un uruit de tunet şi cerul începu să se însenineze. În acel moment, Melissa simţi o mişcare ciudată în interiorul ei. Privi în jos şi văzu că din capătul abdomenului îi ieşea ceva lung, subţire şi ascuţit ca o suliţă. Era un ţep cu vârful ascuţit ca un ac, dar care se termina cu un cârlig teribil şi periculos. Cu o zvâcnire grabnică, un zumzet şi un ultim bâzâit tânguios, îşi luă zborul şi plecă.

Meliss înseamnă albină în limba greacă şi, într-adevăr, înţepătura ei este o armă suicidară la care recurge în ultimă instanţă. Dacă ar încerca să zboare după ce cârligul s-a fixat în pielea străpunsă a victimei, o albină şi-ar smulge toate măruntaiele din ea în efortul de a se elibera. Viespea, care este mult mai puţin folositoare şi mai puţin harnică, nu are acest cârlig şi poate administra câte înţepături doreşte, fără

niciun risc pentru ea. Însă viespile, aşa enervante cum sunt ele, nu au avut pretenţii îndrăzneţe şi egoiste de la zei.

De asemenea, este adevărat că ştiinţa numeşte ordinul insectelor din care face parte albina *Hymenoptera,* care în limba greacă înseamnă „aripi de nuntă”

Hrana zeilor

Poate că nu doar din furie şi nerăbdare a pedepsit-o cu atâta severitate Zeus pe Melissa, a cărei miere era extraordinar de delicioasă. Poate că şi din calcul politic. Întreaga lume a nemuritorilor adunaţi acolo asistase la acel moment. Pentru ei fusese o lecţie a neînduplecării din partea regelui zeilor.

Tăcerea ce se aşternuse peste nuntaşi era sumbră şi ameninţătoare ca norii de furtună ce se adunaseră pe cer mai devreme. Zeus ridică amfora cu miere sus, deasupra capului.

— Pentru regina şi iubita mea soţie, binecuvântez această amforă. Niciodată nu se va goli. Ne va hrăni veşnic. Cine va gusta din mierea ei, nu va îmbătrâni şi nu va muri vreodată. Va fi hrana zeilor şi, amestecată cu suc de fructe, va fi licoarea zeilor.

Răsunară strigăte de bucurie, deasupra zburară porumbei, norii şi liniştea se risipiră. Muzele Calliope, Euterpe şi Terpsihora păşiră în faţă şi aplaudară. Cânta muzica, se intonau imnuri de laudă şi începea dansul. Multe farfurii au fost sparte în extaz, tradiţie care continuă şi în ziua de azi, de fiecare dată când grecii se adună să mănânce, să sărbătorească şi să câştige banii turiştilor.

Cuvântul grecesc pentru „nemuritor” este *ambrotos,* iar pentru „nemurire” este AMBROZIA, care a devenit numele mierii binecuvântate. În formă de băutură fermentată, un fel de mied, i se spunea NECTAR, în cinstea florilor al căror dulce dar era.

Zeus nu-i cuminte

Herei i se umplea paharul: la propriu, în clipa de faţă, căci o naiadă atentă îi umplea pocalul cu nectar până sus de tot, dar şi în sens figurativ. Primul ei născut făcuse o căsătorie strălucită, iar Zeus îi jurase fidelitate şi credinţă în faţa tuturor celor care contau pe lumea asta.

Ea nu băgă de seamă că, până şi acum, nesăţiosul ei stăpân privea cu ochi lascivi dansul lui LETO, o nimfă preafrumoasă din insula Kos.[55] Leto era fiica titanilor Phoebe şi Coeus, ei înşişi recunoscătorii beneficiari ai recentei amnistii acordate de Zeus şi prezenţi la sărbătoare.

O voce susură în urechea lui Zeus.

— Te gândeşti că verişoara mea Leto îţi datorează viaţa şi, deci, ar trebui să fie dispusă să împartă patul cu tine.

Zeus ridică privirea şi se uită în ochii plini de umor şi înţelepciune ai guvernantei sale, Metis, oceanida care n-avea egal în inteligenţă, perspicacitate şi intuiţie. Metis, pe care Zeus încă o iubea şi care era sigur că îl iubeşte. Sângele lui, deja încălzit de nectar şi ambrozie, fusese încins de dans şi muzică.[56] Scânteia ce se aprinsese mereu între el şi Metis ameninţa să se transforme într-o vâlvătaia.

Ea văzu asta şi ridică mâna.

— Niciodată, Zeus, niciodată. Ţi-am fost ca o mamă. În plus, azi e ziua nunţii tale – nu mai ai în tine nicio urmă de decentă?

Tocmai, că Zeus pierduse orice urmă de decenţă. O atinse pe Metis pe sub masă. Alarmată, aceasta se mută de-acolo. Zeus se ridică şi se luă după ea. Ea grăbi pasul, dădu colţul şi o luă la sănătoasa pe coasta muntelui la vale.

Zeus fugi după ea, transformându-se mai întâi într-un taur, apoi într-un urs, pe urmă într-un leu şi apoi într-un vultur. Metis se ascunse în spatele unei grămezi de bolovani, în fundul unei peşteri, dar Zeus, transformându-se într-un şarpe, reuşi să se strecoare printr-un spaţiu gol între pietre şi să se încolăcească în jurul ei.

Metis îl iubise dintotdeauna pe Zeus şi, obosită, dar şi impresionată de insistenţele lui, într-un final consimţi. Totuşi, chiar când se împreunau, un gând îl neliniştea pe Zeus. O profeţie pe care o auzise de la Phoebe. Cum că un copil al lui Metis se va ridica să-şi învingă tatăl.

După aceea, în timpul conversaţiei lor intime şi jucăuşe, ajunseră la subiectul transformărilor – *metamorfoze,* cum se spune în limba greacă. Cum poate un zeu sau un titan să îi transforme pe alţii – sau să se transforme pe sine – în animale, plante şi chiar obiecte solide, exact cum făcuse Zeus când o urmărise pe Metis? Ea îl complimentă pentru măiestria cu care stăpânea această artă.

— Da, spuse Zeus cu o anumită satisfacţie. Te-am urmărit transformat în taur, urs, leu şi vultur, dar te-am prins transformat în şarpe. Eşti renumită pentru isteţimea şi viclenia ta, Metis, dar eu am fost mai deştept decât tine. Recunoaşte.

— Oh, sunt sigură că te-aş fi învins. Păi dacă eu m-aş fi transformat într-o muscă, tu nu m-a fi prins niciodată, nu?

Zeus începu să râdă.

— Crezi? Se vede că nu mă cunoşti.

— Atunci hai să vedem, îl tachină Metis. Prinde-mă acum!

Cu un bâzâit şi un vâjâit, se transformă în muscă şi începu să zboare prin peşteră. Cât ai clipi, Zeus se transformă într-o şopârlă şi, cu o azvârlitură rapidă a limbii lungi şi lipicioase, Metis (împreună cu un eventual copil care poate chiar acum se forma în pântecele ei) era transferată frumuşel în interiorul lui. Se pare că Zeus moştenise de la tatăl său, Cronos, prostul obicei de a mânca pe oricine fusese profeţit să-l învingă.

Când se întoarse pe furiş în Olimp în forma lui firească, felicitându-se în sinea lui că fusese mult mai deştept decât Metis, despre care se spunea că era cea mai şireată, distracţia era în toi, iar soţia lui părea să nu fi observat nimic.

Regele zeilor avea o durere de cap. Nu o mahmureală după petrecerea de nuntă, nicio durere de cap în sensul de problemă enervantă ce se cerea rezolvată – ca orice conducător, avea mereu o mulţime de genul acesta –, ci o durere de cap adevărată. Şi ce durere! Durerea creştea cu fiecare zi, până când Zeus ajunse să aibă cea mai ascuţită, arzătoare, orbitoare şi pulsatilă durere de care suferise vreodată cineva în decursul istoriei – a istoriei de orice fel. E adevărat că zeii sunt imuni în faţa morţii, a procesului de îmbătrânire şi a altor orori care îi afectează şi îi înfricoşează pe muritorii de rând, însă nu sunt imuni la durere.

Zbieretele, urletele şi ţipetele lui Zeus umpleau văile, canioanele şi peşterile Greciei continentale. Răsunau prin grote, pe ţărmurile stâncoase şi în golfurile insulelor, până ce lumea începu să se întrebe dacă nu cumva hecatonchirii ieşiseră din Tartar şi începuse iar Titanomahia.

Fraţii, surorile şi alţi membri ai familiei se strânseră îngrijoraţi în jurul lui pe malul mării, unde îl găsiră implorându-l pe nepotul său Triton, fiul cel mare al lui Poseidon, să-l înece în mare. Pentru că Triton refuza să facă una ca asta, toţi îşi storceau creierii, încercând să găsească altă soluţie, în vreme ce bietul Zeus bătea din picioare şi striga de durere, strângându-şi capul în mâini de-ai fi zis că voia să-l zdrobească.

Apoi Prometeu, tânărul titan favorit al lui Zeus, veni cu o idee pe care i-o spuse în şoaptă lui Hefaistos, care încuviinţă entuziasmat din cap, apoi se întoarse şchiopătând în fierăria lui cât de repede îl lăsară picioarele lui imperfecte.

Ceea ce se petrecea în capul lui Zeus era foarte interesant. Nu-i de mirare că suferea de o durere atroce, căci iscusita Metis muncea din greu în craniul lui, topind, arzând şi bătând cu ciocanul ca să făurească arme şi armuri. Dieta echilibrată, sănătoasă şi variată a zeului conţinea suficient fier şi alte

metale, minerale, pământuri rare şi oligoelemente, pentru a-i permite să găsească în sângele şi oasele lui toate ingredientele, toate minereurile şi toţi compuşii de care avea nevoie.

Hefaistos, care ar fi apreciat stilul ei rudimentar, dar eficient, de prelucrare a metalelor, se întoarse la mulţimea de pe plajă, aducând un topor uriaş, cu două tăişuri, în stil minoic.

Prometeu îl convinse acum pe Zeus că singura cale de a scăpa de agonie era să-şi ia mâinile de la tâmple, să îngenuncheze şi să aibă credinţă. Zeus bolborosi ceva, cum că, atunci când eşti regele zeilor, necazul e că n-ai pe nimeni deasupra ta la care să te rogi, dar se lăsă ascultător în genunchi, aşteptându-şi soarta. Hefaistos scuipă vesel în mâini şi, sigur pe el, apucă mânerul gros de lemn şi, sub privirile mulţimii amuţite, lovi cu o singură mişcare rapidă şi amplă direct în ţeasta lui Zeus, despicând-o în două.

Urmă o tăcere cumplită, când toată lumea se uita împietrită de groază. Groaza se transformă în neîncredere consternată şi neîncrederea consternată în uimire şi încântare, căci acum vedeau ridicându-se din ţeasta despicată a lui Zeus vârful unei suliţe. Acesta fu urmat de panaşul roşiatic al unui coif. În timp ce privitorii îşi ţineau respiraţia, ieşi încet la vedere o siluetă feminină îmbrăcată complet în armură. Zeus lăsă capul în jos – de durere sau de uşurare, din supunere sau simplă admiraţie, nimeni nu ştia – şi, ca şi cum capul lui înclinat ar fi fost o rampă sau o pasarelă coborâtă spre a o ajuta pe ea – minunata făptură coborî calmă pe nisip şi se întoarse cu faţa spre el.

Echipată cu armură, scut, suliţă şi coif cu pene, se uită la tatăl ei cu nişte ochi de un cenuşiu minunat, fără seamăn. Un cenuşiu care părea să radieze o calitate mai presus de toate: înţelepciune infinită.

O bufniță își luă zborul din pinii de pe țărm și coborî pe umărul strălucitor al războinicei. Din dunele de nisip, un șarpe de smarald și ametist alunecă spre ea și se încolăci la picioarele ei.

Cu un zgomot ușor neplăcut, ca un leorpăit, capul lui Zeus se închise și rana se vindecă.

Toți cei prezenți înțeleseră imediat că această nouă zeiță era înzestrată cu o putere și o personalitate care o plasau mai presus de toți nemuritorii. Până și Hera, care își dădu seama că noua venită nu putea fi decât rezultatul unui adulter ce trebuia să se fi întâmplat foarte aproape de ziua nunții, se simți aproape obligată să îngenuncheze.

Zeus se uită la fiica sa, care îi provocase atâta durere și zâmbi cu afecțiune. Îi veni în minte un nume și îl spuse cu voce tare.

— Atena!

— Tată! spuse ea, zâmbind drăgăstos la rândul ei.

Atena

Calitățile întruchipate de ATENA vor deveni virtuțile și realizările supreme ale marelui oraș-stat ce-i va purta numele: Atena. Înțelepciunea și perspicacitatea erau moștenite de la mama sa, Metis. Avea abilități în domeniul meșteșugurilor, al războiului și al diplomației. Inclusiv în cel al legilor și justiției. A luat o parte din ceea ce fusese exclusiv domeniul Afroditei, adică iubire și frumusețe. Genul de frumusețe al Atenei a găsit expresie în estetică, în redarea *idealului* său în artă, reprezentare, gândire și caracter, nu în formele mai fizice, evidente și cam superficiale care vor rămâne mereu treaba Afroditei. Dragostea reprezentată de Atena nu avea acea latură fizică și pasională; era genul care mai târziu va deveni cunoscută sub numele de „dragoste platonică” Atenienii aveau să prețuiască aceste atribute ale Atenei mai presus de toate celelalte, așa cum au prețuit-o pe ea, patroana lor, mai

presus de toţi nemuritorii existenţi la acea vreme. Spun „existenţi” pentru că – aşa cum vom afla – alte două zeităţi olimpiene, încă nenăscute, vor juca în curând rolul lor în definirea a ceea ce avea să fie atenian şi grec.

În anii următori, Atena şi Poseidon se vor bate pentru patronajul oraşului Cecropia. El a lovit cu tridentul în stânca înaltă pe care stăteau şi a făcut să ţâşnească un izvor cu apă de mare; un truc impresionant, însă salinitatea lui l-a făcut inutilizabil, nefiind altceva decât o pitorească fântână publică. Darul simplu făcut de Atena a fost primul măslin. Cetăţenii Cecropiei, în înţelepciunea lor, au văzut beneficiile multiple ale fructelor sale, ale uleiului şi lemnului său, şi au ales-o pe ea drept zeiţa lor tutelară şi protectoare, schimbând numele oraşului în Atena în onoarea ei.[57]

La Roma a fost venerată sub numele de MINERVA, dar fără acea legătură personală specială pe care grecii o simţeau pentru ea. Animalele sale preferate erau bufniţa, simbol distins al înţelepciunii vigilente, şi şarpele, sub a cărui înfăţişare tatăl său o cucerise pe mama sa. Măslinul, al cărui fruct moale şi versatil s-a dovedit a fi o mare binecuvântare pentru Grecia, era sacru şi pentru ea.[58]

Bunătatea aparentă a acelor ochi cenuşii ascunde un nou tip de ideal, în care forţa fizică se combină cu forţa caracterului şi a minţii. Nu era înţelept să o mânii. În plus, dacă o supărai pe Atena, îl supărai pe Zeus. Acesta era înnebunit după fiica lui şi o considera infailibilă.

Ares, copilul care îi plăcea cel mai puţin, făcea un contrast interesant cu noua lui soră vitregă. Amândoi erau zei ai războiului, dar Atena era interesată de planificare, tactică, strategie şi arta inteligentă a războiului, în timp ce Ares era un zeu al bătăliilor, al luptelor şi al tuturor formelor de bătaie. El înţelegea doar violenţa, forţa, agresiunea, cucerirea şi constrângerea. Oricât de dureros ar fi, trebuie să recunoaştem

faptul că niciunul nu era la fel de puternic dacă nu se alia cu celălalt.

Atena a primit adesea prenumele de PALLAS şi, ca Pallas Atena, a protejat oraşul pe care îl patrona. Simbolul protectoratului ei s-a numit *palladium,* cuvânt care a reuşit cumva să se regăsească în denumirea teatrelor şi să ne dăruiască elementul chimic Pd. Iniţial, Pallas a fost o fiică a zeului mării Triton şi o bună prietenă din copilărie de-a Atenei. Împreună se jucau de-a războiul, mai în glumă, mai în serios. Odată, în timp ce Pallas era pe cale să câştige împotriva Atenei, Zeus (mereu atent şi protector cu scumpa lui fiică) a intervenit şi, setând unul dintre fulgerele sale pe electroşocuri, a doborât-o pe Pallas, care a căzut inconştientă. Atena, în focul acţiunii, a administrat lovitura de graţie, ucigându-şi prietena. De atunci a purtat mereu numele Pallas, în semn de remuşcare şi veşnică afecţiune.

Atena, ca şi Demetra, a rămas castă.[59]

Viaţa ei fără soţ şi copii, precum şi relaţia ei din tinereţe cu Pallas, i-au determinat pe unii să susţină că ea ar trebui să devină simbolul iubirii homosexuale feminine.

Metis dinăuntru

Când Zeus o păcălise pe mama Atenei să se prefacă în muscă pentru ca el să-şi folosească limba de şopârlă ca s-o prindă, Metis fusese de o naivitate care nu o caracteriza. Sau cel puţin aşa părea.

În realitate, ea nu fusese păcălită. Ea pusese la cale păcăleala. În fond, *Metis* înseamnă „şiretenie” şi „vicleşug” Ea, în mod deliberat, se lăsase mâncată de Zeus – mai mult decât atât, ea îl amăgise să procedeze aşa. A înţeles că, dacă îşi sacrifica libertatea şi rămânea în el pentru totdeauna, putea să-şi asume rolul unui sfătuitor înţelept, un fel de consilier, care putea oricând să-i şoptească sfaturi. Fie că lui îi plăcea sau nu.

Cei care spun adevărul în faţa celor puternici ajung de obicei în lanţuri sau în mormânt mai devreme decât s-au aşteptat, dar, în capul lui Zeus, Metis nu putea fi redusă la tăcere. Ea va fi o frână pusă chibzuit exceselor nesăbuite şi pasiunilor năvalnice care adesea riscau să-l bage în bucluc pe zeul fulgerelor. Ieşirile lui temperamentale, pofta trupească şi gelozia trebuiau temperate de o voce calmă, o voce care putea să-i canalizeze instinctele pe făgaşe mai luminate şi mai raţionale.

N-aş putea spune cu certitudine dacă Metis şi-a sacrificat libertatea dintr-un simţ al datoriei şi responsabilităţii sau din dragoste pentru Zeus, pe care îl adorase dintotdeauna. Îmi place să cred că a fost o combinaţie a celor două. A fost, cum ar spune grecii, *moira* ei să-l slujească şi să-l iubească.

Combinată cu celelalte trăsături pozitive ale lui Zeus – carismă[60], sensibilitate, viclenie nativă şi (de obicei) un pronunţat simţ al justiţiei, dreptăţii şi echităţii –, iscusita îndrumare interioară a lui Metis l-a ajutat să devină un conducător şi mai mare, ale cărui calităţi le eclipsau cu mult pe cele ale tatălui şi ale bunicului său, Cronos, respectiv Uranus. De fapt, Metis a devenit atât de mult parte din el, încât Homer îi spunea lui Zeus *Metieta* – „sfătuitorul înţelept”

În căutarea unui adăpost

Dacă într-o ureche îi şoptea înţelepciunea, sub forma lui Metis, în cealaltă Zeus auzea mereu chemările fierbinţi ale pasiunii. Când îi ieşea în cale o fată frumoasă, o femeie frumoasă – şi uneori chiar un tânăr frumos –, nimic nu-l putea opri să le urmărească de la un capăt al lumii la altul, chiar dacă pentru asta trebuia să se transforme în nenumărate animale. Când îl lovea un atac de poftă carnală, Metis nu reuşea să-l controleze mai mult decât putea o şoaptă să liniştească o furtună şi nici strigătele furioase ale Herei turbate de gelozie nu aveau mai multă putere să-l cheme

înapoi decât aveau bătăile de aripi ale unui fluture să abată o corabie de la cursul ei.

Am menţionat deja că privirea plină de pasiune a lui Zeus s-a oprit la un moment dat asupra lui Leto, fiica cea pudică a titanilor Phoebe şi Coeus. Îmi imaginez că „pudică" este un cuvânt deranjant pentru o femeie dacă l-ar auzi folosit la adresa ei (în fond, rareori auzim spunându-se despre bărbaţi că sunt pudici), dar Leto avea să devină un fel de zeitate minoră care reprezenta tocmai demnitate modestă evocată de cuvântul „pudică"[61]. Cu toate astea, Zeus nu întârzie s-o vâneze şi s-o aibă.

O titanidă nepretenţioasă, Leto (LATONA la romani) a fost mai târziu venerată ca zeiţă a maternităţii, dar şi ca model de modestie. Probabil că aceasta s-a întâmplat în onoarea unei sarcini care, după ce Zeus a terminat cu ea, s-a dovedit a fi cea mai curajoasă victorie asupra forţelor potrivnice. Pentru că în clipa când Hera află că soţul ei a lăsat-o însărcinată pe Leto, îi porunci bunicii Gaia să n-o lase pe Leto să nască niciunde pe pământ. Era şi-aşa destul de enervant pentru Hera că o zeiţă de origine umilă ca Atena avea prioritate la afecţiunea lui Zeus, în defavoarea scumpilor şi nobililor săi fii, Hefaistos şi Ares (în accesul ei de dragoste maternă părea să fi uitat că îl aruncase din cer pe primul ei născut), şi n-avea de gând să permită unui alt bastard pe jumătate zeu să vină şi să tulbure ordinea din Olimp. În multe privinţe, Hera îmi aminteşte de Livia, soţia împăratului roman Augustus, sau de nevestele unor regi englezi şi capi ai mafiei. Întotdeauna având grijă de dinastie şi de linia de sânge, întotdeauna gata să facă orice pentru onoarea, descendenţa şi moştenirea familiei.

Fiindu-i refuzată debarcarea, biata Leto, tânără şi însărcinată, a călătorit pe mare în căutarea unui loc unde să nască. Ea a încercat să găsească adăpost la hiperboreenii sălbatici, care sălăşluiau dincolo de Vântul de Nord[62], dar

aceştia, temându-se de mânia Herei, n-au primit-o. Pierdută la propriu şi la figurat, Leto a înălţat rugăciuni către Zeus pentru că el o băgase în această groaznică încurcătură, numai că autoritatea regelui zeilor se baza pe acceptarea şi susţinerea dreptului celorlalţi zei de a-şi guverna liberi propriile domenii şi de a-şi exercita propria voinţă. El nu putea să intervină şi să revoce ordinul Herei sau să desfacă oribila ei vrajă. Conducătorii, regii şi împăraţii se plâng mereu că ei sunt mai puţin liberi decât supuşii lor şi există un oarecare adevăr în asta. Bineînţeles că Zeus, cu toată puterea şi măreţia lui, era mereu constrâns de principiile guvernatoare ale consensului şi responsabilităţii colective care îi permiteau să conducă.

Tot ce a putut face pentru Leto a fost să-l convingă pe fratele său Poseidon să umfle marea astfel încât să-i împingă barca spre Delos, o mică insulă nelocuită, care plutea în apele turbulente ale Cicladelor, neancorată de fundul mării şi, deci, imună la blestemul Herei.

Gemenii

Leto a acostat epuizată pe primitoarea insulă plutitoare Delas, abia având puterea să se târască dincolo de dune spre a se adăposti sub un şir răzleţ de pini ce străjuiau ţărmul. Puţinele seminţe de pin şi ierburi pe care le-a mâncat acolo nu erau de ajuns pentru a hrăni viaţa pe care o simţea mişcând în ea, aşa că s-a îndreptat spre o vale înverzită ce se vedea în depărtare. Acolo, la poalele Muntelui Cynthos, a supravieţuit timp de o lună, mâncând numai fructe şi seminţe, trăind ca un animal sălbatic, dar la adăpost de blestemul Herei. În tot acest timp, pântecul i-a crescut atât de mare, încât s-a temut că era însărcinată cu vreun monstru sau gigant. Dar a continuat să caute hrană, să mănânce şi să se odihnească, şi iar să caute hrană, să mănânce şi să se odihnească.

Într-o zi, junghiurile foamei lăsară loc unui alt fel de dureri, mai ascuțite. Singură și neajutorată, Leto născu o fată, cel mai frumos copil care se născuse până atunci.[63] Cu răsuflarea întretăiată, Leto îi puse numele ARTEMIS. Puternică, înzestrată cu o agerime uluitoare, ca argintul viu, și o forță suplă, copila s-a pus imediat pe treabă, descurcându-se de minune, chiar din prima zi de viață. Căci Leto înțelese acum de ce sarcina ei fusese atât de dură și de grea: mai avea un copil în ea, iar acest geamăn mai mic se pusese de-a curmezișul în canalul pelvian, pricinuindu-i dureri crâncene. Artemis a dovedit că știa instinctiv cum trebuie să iasă mai ușor un copil și a asistat-o pe mama ei la nașterea unui minunat frate geamăn.

Mama și fiica scoaseră un strigăt de plăcută surprindere când noul născut începu să plângă. Căci părul de pe capul lui nu era negru-tăciune ca al soră-sii sau al maică-sii, ci blond: moștenire de la bunica maternă, strălucitoarea Phoebe. Leto îi puse băiatului numele APOLLO. Uneori i se spunea „Delianul Apollo”, în cinstea locului său de naștere, și „Phoebus Apollo”, în onoarea bunicii titanide și a radioasei lui frumuseți aurii, căci Phoebe înseamnă „cel ce strălucește”.

Artemis

Zeus o iubea pe Artemis aproape la fel de mult ca pe Atena și făcea mari eforturi ca s-o protejeze de mânia Herei, care nu mai suporta să vadă încă un copil născut dintr-un adulter, mai ales o fată pe care ea o caracteriza cu aroganță drept un băiețoi obraznic și o insultă la adresa demnității divinității feminine.

Într-o după-amiază, pe când Artemis era încă foarte mică, Zeus o găsi jucându-se printre tufele de la poalele Muntelui Olimp, unde prindea șoricei și broaște, apoi le dădea drumul. Se așeză pe un bolovan lângă ea și o ridică pe genunchi.

Câtva timp, ea îl trase de barbă, după care îl întrebă:

— Tată, tu mă iubeşti?

— Artemis, ce întrebare! Sigur că da. Ştii că te iubesc din toată inima.

Când eşti copilul unui tată desfrânat şi infidel, aproape că nu există nimic cu care să nu-l poţi convinge să fie de acord. Acum, Artemis îl învârtea pe Zeus pe degete la fel cum îi răsucea părut din barbă.

— Mă iubeşti destul cât să-mi îndeplineşti o dorinţă?

— Desigur, draga mea.

— Hm. Dacă mă gândesc bine, nu-i mare lucru. Tu îndeplineşti şi dorinţele celor mai mici şi neînsemnate nimfe şi spirite ale apelor. Ai vrea ca mie să-mi îndeplineşti *câteva* dorinţe?

Zeus oftă în sinea lui. Toată lumea părea să aibă impresia că, dacă eşti omnipotent, dacă stai pe tronul Olimpului şi stăpâneşti cerul şi pământul, asta-i cea mai simplă treabă. Ce ştiau ei despre sentimentul de vinovăţie al unui tată, despre rivalitatea dintre fraţi, despre luptele pentru putere şi gelozia nevestelor? Îi faci pe plac unui membru al familiei şi-l înfurii pe altul.

— Câteva dorinţe? Măiculiţă! Dar nu ai tot ce-şi poate dori o fată? Eşti nemuritoare şi, odată ce vei ajunge în culmea frumuseţii tale, nu vei îmbătrâni niciodată. Eşti viguroasă, deşteaptă, agilă şi… au!

Exclamaţia din urmă a fost o reacţie la faptul că un fir de păr îi fusese smuls din bărbie cu oarecare brutalitate.

— Nu sunt dorinţe greu de îndeplinit, tati. Doar mizilicuri.

— Foarte bine, să le-auzim.

— Eu nu vreau niciodată să am iubit sau soţ ori să mă atingă vreun bărbat, ştii tu, în felul ăla…

— Da, da… ăă… înţeleg foarte bine.

Probabil că era pentru prima oară când Zeus roşea.

— Şi mai vreau să am multe nume diferite, cum are fratele meu. „Apelative”, aşa le zice. Şi un arc, pentru că am văzut că

el are o colecţie întreagă, dar eu nu, pentru că eu sunt fată, ceea ce nu mi se pare corect. La urma urmei, eu sunt geamănul mai mare. Hefaistos poate să-mi facă şi mie unul foarte special, ca dar de ziua mea, aşa cum i-a făcut lui Apollo, un arc de argint cu săgeţi de argint, dacă se poate. Şi vreau o tunică lungă până la genunchi cu care să merg la vânătoare, pentru că rochiile lungi sunt ridicole şi incomode. Eu nu vreau să domnesc peste târguri sau oraşe, eu vreau să stăpânesc munţii şi pădurile. Şi cerbii. Îmi plac cerbii. Şi câinii – câinii de vânătoare, totuşi, nu căţeii de salon, care nu servesc la nimic. Şi dacă ai fi foarte, *foarte* drăguţ, mi-ar plăcea un cor de fete care să-mi cânte osanale în temple şi un grup de nimfe care să-mi plimbe câinii, să aibă grijă de mine şi să mă ajute să mă apăr de *bărbaţi*.

— Asta-i tot?

Pe Zeus aproape că-l luase ameţeala după acest recital.

— Cred că da. Oh, şi aş vrea să am puterea să le fac femeilor naşterea mai uşoară. Am văzut ce dureroasă e. De fapt, este foarte dezgustătoare, sincer, şi eu vreau să ajut la îmbunătăţirea ei.

— Vai de capul meu. Nu vrei şi luna de pe cer?

— Ah, ce idee bună! Luna. Da, mi-ar plăcea şi luna, te rog. Asta ar fi tot. Şi n-o să-ţi mai cer niciodată nimic în viaţa mea.

Zeus i-a îndeplinit toate dorinţele. Se putea altfel?

Şi astfel, Artemis a devenit zeiţa vânătorii şi a castităţii, a celor neinstruiţi şi neîmblânziţi, a câinilor şi căprioarelor, a moaşelor şi a lunii. Regina arcaşilor şi femeilor-vânător a ajuns să-şi preţuiască independenţa şi castitatea mai presus de orice. Bunătatea cu care îşi exprima compasiunea faţă de femeile ce năşteau era compensată de ferocitatea cu care urmărea vânatul şi pedepsea orice bărbat care considera ea că se apropia prea mult. Temută, admirată şi adorată în toată lumea antică, i se spunea uneori, în cinstea muntelui pe care s-a născut, CYNTIA. Romanii îi spuneau DIANA. Arborele ei

sacru era chiparosul. În timp ce Atena era zeița lucrurilor cultivate, construite, elaborate și studiate, Artemis – prin stăpânirea ei asupra lumii naturale, instinctive și sălbatice – era opusul ei. Împreună cu Hestia, nutreau, totuși, aceeași pasiune pentru propria castitate.

Apollo

Dacă Artemis era de argint, fratele ei geamăn Apollo era din aur. Dacă Artemis era luna, el era soarele. Chipul lui radios îi captiva pe toți cei ce-l priveau. Proporțiile și trăsăturile lui rămân până astăzi idealul unui anume tip de frumusețe masculină. Spun „un anume tip", pentru că Apollo impresiona nu doar cu tenul său alb, ci și cu chipul său imberb și pieptul fără păr, o raritate printre greci sau zeii lor. Asemenea lui Iacov din Biblie, era un om fără păr pe corp, dar nu mai puțin bărbat din pricina asta.

Apollo a fost stăpânul matematicii, al rațiunii și al logicii. Poezia, medicina, știința, retorica și revelația erau domeniul lui. În esență, a fost zeul armoniei. Ideea că lumea materială și obiectele ei obișnuite aveau proprietăți divine și puteau rezona cu cerul, a fost apolloniană, fie că era exprimată în proprietățile magice ale pătratelor, cercurilor și sferelor, fie în modularea și ritmurile perfecte ale unei voci sau ale unui raționament. Chiar și sensul și destinul pot fi citite în cele mai banale lucruri, dacă ai acest har. Apollo îl avea din belșug, combinat cu incapacitatea de a minți. Tocmai de aceea i-au fost încredințate tot lui oracolele și profețiile. Pitonul era sacru pentru el, desigur, la fel și laurul. Animalele sale sacre erau delfinul și corbul alb.[64]

Ar fi o prostie să confundăm frumusețea de aur a lui Apollo cu un semn de slăbiciune. Era arcașul suprem și, la nevoie, un războinic la fel de aprig și de înfocat ca oricare zeu de pe Olimp: asemenea tuturor rudelor sale apropiate, era capabil de cruzime, răutate, gelozie și dușmănie. Lucru neobișnuit

pentru un zeu, el a fost venerat de romani sub numele său grecesc, fără alte schimbări. În lumea antică, Apollo era Apollo oriunde te duceai.

Mânia Herei

Pe insula plutitoare, gemenii nou-născuți Apollo și Artemis se treziseră că erau în centrul furiei neîntrerupte a reginei cerului. Hera făcuse tot posibilul pentru a împiedica naşterea acestor amintiri vii ale infidelităţii lui Zeus, iar frustrarea și furia în fața eșecului nu cunoșteau limite. Așa că a încercat din nou.

Când gemenii aveau doar câteva zile, ea a trimis șarpele Piton să-i mănânce. Vă mai amintiţi de piatra de magnetit cu care Rhea, însărcinată fiind, l-a păcălit pe Cronos s-o înghită în locul micului Zeus? Cea pe care a vomitat-o mai târziu și pe care Zeus a aruncat-o departe de Othrys? Ei bine, aceasta aterizase într-un loc numit Pytho, pe versanţii Muntelui Parnas. Înfigându-se bine în pământ, ea va deveni mai târziu Omfalosul sau piatra ombilicală a Greciei – buricul elen, centrul său spiritual și punctul de origine. Exact din locul unde a căzut, la porunca Gaiei, pentru care acest loc era deja sacru, din pământ a ieșit un șarpe uriaș ca un dragon ce va fi paznicul pietrei. Luând numele locului său de naştere, acesta a fost numit Piton, așa cum s-au numit mulţi șerpi în cinstea lui de atunci.

Furioasă, Hera l-a trimis acum pe Piton pe insula Delos ca să-i omoare pe Leto și pe copiii ei. Zeus a riscat s-o întărâte și mai mult pe Hera, șoptind în secret această veste vântului, care i-a transmis-o copilului Apollo, care la rândul său i-a trimis un mesaj disperat fratelui său vitreg Hefaistos, rugându-l să-i facă cel mai bun arc cu săgeţi. Hefaistos a trudit să-l făurească timp de șapte zile și șapte nopţi, la capătul cărora o armă nemaipomenit de frumoasă și de puternică, împreună cu un set de săgeţi de aur au fost

expediate la Delos, exact la ţanc pentru ca Apollo să le primească, să se ascundă în spatele dunelor şi să aştepte sosirea marelui şarpe. În momentul când Piton a ieşit din mare şi s-a târât pe nisip, Apollo a ieşit din ascunzătoare, a tras cu arcul şi l-a nimerit cu o săgeată în ochi. A tăiat în bucăţi corpul neînsufleţit acolo pe plajă şi a scos un puternic strigăt de triumf către cer.

Poate credeţi că Apollo avea toate motivele ca să-şi protejeze sora şi mama şi să se protejeze pe el însuşi de o creatură atât de mortală, dar Piton era htonic – el a apărut din pământ –, ceea ce îl făcea copilul Gaiei şi, ca atare, se afla sub protecţie divină. Zeus a înţeles că trebuia să-l pedepsească pe Apollo pentru uciderea şarpelui, altfel îşi pierdea autoritatea.

În realitate, pedeapsa pe care a ales-o pentru Apollo nu a fost atât de aspră. Zeus l-a exilat pe tânărul zeu timp de opt ani în locul de naştere al şarpelui, la poalele Muntelui Parnas, pentru a-şi ispăşi pedeapsa. Pe lângă înlocuirea şarpelui-monstru Piton ca paznic al Omfalosului, Apollo a fost însărcinat să organizeze acolo periodic un turneu de atletism. Jocurile Phytice se ţineau o dată la patru ani, cu doi ani înainte şi doi după Jocurile Olimpice.[65]

Apollo a înfiinţat la Pytho (al cărui nume s-a schimbat în Delfi[66]) un oracol la care putea veni oricine să pună zeului sau preotesei sale (căreia i se spunea uneori SIBILA sau PITIA) întrebări despre viitor. În transa extazului profetic, preoteasa stătea ascunsă de cel ce îi adresa întrebarea, deasupra unei prăpăstii care comunica cu pântecul pământului însuşi, şi îşi striga predicţiile ambigue în camera de deasupra, unde petiţionarul aştepta nerăbdător răspunsul ei. În acest fel, Apollo şi Sibyl dădeau impresia că-şi trăgeau puterile oraculare chiar de la Gaia, străbunica lui Apollo. Se zice că din pământ se ridicau nişte vapori, despre care mulţi credeau că era respiraţia Gaiei.[67]

Aici izvorăşte Castalia, despre a cărui apă se spune că le inspiră poezia celor care o beau sau îi aud susurul.[68]

Astfel, delianul Apollo a devenit şi delficul Apollo. Oamenii se duc şi astăzi la Delfi pentru a-l întreba despre viitorul lor. Am făcut-o şi eu. Apollo nu minte niciodată, dar nici nu dă un răspuns direct, găsind că e amuzant să răspundă cu o altă întrebare sau cu o ghicitoare atât de enigmatică încât îi afli înţelesul abia când este prea târziu pentru a mai ţine cont de ea.

Pentru a repara atacul său grav asupra ordinii fireşti a lucrurilor şi ca să-i permită defunctului Piton să-şi doarmă somnul de veci în braţele mamei sale Gaia, Zeus a legat, în cele din urmă, locul de odihnă al şarpelui, insula Delos, de pământ. Deşi aceasta nu mai pluteşte liberă, cei care vizitează insula pot depune mărturie şi astăzi că este greu de ajuns la ea, fiind asediată de vânturi eteziene violente şi curenţi *meltemi* înşelători. Oricine călătoreşte acolo riscă să aibă cel mai cumplit rău de mare. E ca şi cum Hera încă nu a iertat Delosul pentru contribuţia pe care a avut-o la naşterea LETOIZILOR, minunaţii gemeni Artemis şi Apollo.

Maia Maia

Câţi zei erau acum în Olimp? Să facem un calcul rapid.

Pe tron stătea Zeus, cu Hera alături, deci doi. În jurul lor se înşiruiau Hestia, Poseidon (căruia îi plăcea să vină pe uscat să-l ţină sub observaţie pe Zeus), Demetra, Afrodita, Hefaistos, Ares, Atena, Artemis şi Apollo – în total unsprezece. Hades nu se pune pentru că el îşi petrecea tot timpul în lumea subterană şi nu-l interesa să ocupe un loc în dodecatheon. Unsprezece. Mai lipsea unul, pentru ca Olimpul să întrunească cvorumul de doisprezece.

Abia se mai calmaseră lucrurile după dezastrul cu Piton şi ţipetele acuzatoare se reduseseră la simple bombăneli şi căutături urâte, când Zeus a văzut clar ce mai avea de făcut.

Trebuia să zămislească un al doisprezecelea zeu şi ultimul. Cu alte cuvinte, privirea lui plină de poftă s-a oprit la o altă nemuritoare apetisantă.

În timpul Titanomahiei, Atlas, cel mai feroce campion dintre titani, avusese şapte fiice cu Oceanida PLEIONE. În onoarea ei, cele şapte surori au fost numite PLEIADE, deşi uneori, din respect pentru tatăl lor, li se mai putea spune ATLANTIDE.

Pe cea mai mare şi mai atrăgătoare dintre aceste surori cu ochi întunecaţi o chema MAIA. Ea trăia ca o oreadă timidă şi fericită pe minunaţii versanţi corintieni ai Muntelui Cyllene din Arcadia.[69] În mare taină, căci zvonul despre atitudinea Herei faţă de bastarzii lui Zeus se răspândise şi băgase frica în toate fetele frumoase din Grecia şi nu numai, Maia a născut, când i-a venit sorocul, într-o peşteră îndepărtată şi secretă, un băiat sănătos căruia i-a dat numele HERMES.

Copilul precoce

Hermes s-a dovedit a fi cel mai precoce şi mai isteţ copil care s-a născut vreodată. La niciun sfert de ceas după ce s-a născut, a început să se târască de-a buşilea prin peşteră, în tot acest timp făcând diverse remarci, spre surprinderea mamei sale. Cinci minute mai târziu, a cerut lumină spre a putea examina mai bine pereţii peşterii. Cum nu i s-a dat, el a scăpărat două pietre deasupra câtorva paie şi a aprins un foc. Nimeni nu mai făcuse aşa ceva până atunci. Acum, stând deja în picioare (deşi n-avea nicio jumătate de oră de când se născuse), acest copil remarcabil anunţă că iese la o plimbare.

— Lipsa de spaţiu din caverna asta îngustă îmi provoacă un sentiment extrem de neplăcut de claustrofobie, spuse el, inventând familia de cuvinte ce se termină în „-fobie”. Ne vedem în curând. Tu vezi-ţi de tors, de tricotat sau ce-o mai fi, ca o mamă bună.

În timp ce cobora liniştit pe versanţii Muntelui Cyllene, acest copil minune, unic şi fenomenal, a început să fredoneze.

Fredonatul s-a transformat într-un cântec melodios, pe care privighetorile din pădurea dimprejurul lui au început imediat să-l imite şi de-atunci au tot încercat să-l reproducă.

După ce-a mers de nu mai ştia nici el cât, a ajuns pe o câmpie unde l-a întâmpinat minunata privelişte a unei turme de vite de un alb pur, care păşteau iarbă şi mugeau încetişor în lumina lunii.

— Oh! murmură el vrăjit. Ce mu-mu frumoase.

Căci, în ciuda precocităţii lui, încă vorbea ca un copil.

Hermes se uită la vaci, vacile se uitară la Hermes.

— Veniţi aici, porunci el.

Vacile îl priviră lung, apoi îşi plecară capetele şi continuară să pască.

— Hm. Vasăzică aşa.

Hermes se gândi repede şi culese nişte fire lungi de iarbă pe care le împleti într-un fel de potcoave pentru bovine şi le ataşă la copitele fiecărei vaci. Îşi înfăşură şi el picioruşele durdulii cu frunze de dafin. În final, rupse o ramură de trestie tânără pe care o curăţă de frunze, făcând din ea o nuia, şi adună vacile într-o cireadă compactă şi uşor de controlat. Ca măsură de precauţie suplimentară, le mână înapoi, pe versant în sus, până la gura peşterii, unde îl aştepta maică-sa, uluită şi alarmată, încă de când plecase atât de liniştit.

Maia nu avea deloc experienţă ca mamă, dar era convinsă că stilul impresionant şi comportamentul excentric al fiului său erau neobişnuite chiar şi printre zei. Ştia că Apollo îl învinsese pe Phyto când încă era copil, iar Atena, firește, se născuse complet înarmată, dar să scoţi foc din nişte pietre? Să mâni vitele? Şi ce era chestia aia pe care i-o legăna în faţa ochilor – o *ţestoasă?* Oare visa?

— Uite, mamă, spuse Hermes. Ascultă. Mi-a venit o idee. Aş vrea să omori ţestoasa, să-i scoţi carnea şi s-o găteşti. Cred că va ieşi din ea o supă delicioasă. Aş recomanda să adaugi multă leurdă şi poate un praf de chimen. La felul doi o să

avem carne de vită, de care o să mă ocup eu acum. Împrumută-mi puţin cuţitul ăsta şi mă întorc cât ai clipi.

Cu aceste cuvinte, dispăru în fundul peşterii, între ai cărei pereţi de piatră răsunară strigătele înfiorătoare ale unei vaci căreia un copilaş cu mânuţe durdulii îi tăia beregata.

După o cină care, trebuia să recunoască, a fost deosebit de delicioasă, Maia îşi luă inima în dinţi şi îl întrebă pe fiul ei ce mai voia să facă, fiindcă acesta se apucase să atârne maţele de vacă în faţa focului. În timp ce aştepta să se usuce aceste fâşii rău mirositoare, el era ocupat să facă nişte mici găuri pe marginile carapacei de ţestoasă.

— Mi-a venit o idee, se mulţumi el să-i spună.

Apollo citeşte semnele

O fi ştiut sau n-o fi ştiut, cert este că în prima lui noapte pe pământ, Hermes călătorise destul de departe. Din locul său de naştere de pe Muntele Cyllene spre nord, prin câmpiile Tesaliei şi până la Pieria, unde găsise şi furase vitele. Şi de-acolo înapoi. Cu paşi de bebeluşi e o distanţă destul de mare.

Ceea ce Hermes sigur n-avusese de unde să ştie era că vacile albe aparţineau lui Apollo, care le considera foarte preţioase. Când vestea dispariţiei lor a ajuns la urechile zeului, acesta a plecat furios la Pieria pentru a urmări ceea ce credea a fi o bandă de hoţi nenorociţi până în bârlogul lor. Nişte driade sălbatice sau fauni depravaţi, îşi imagina el. Vor regreta că l-au jefuit pe zeul săgeţilor. Apollo se întinse pe jos în păşunea vitelor ca să examineze solul cu minuţiozitatea unui detectiv experimentat. Spre surprinderea lui, tâlharii nu lăsaseră nicio urmă folositoare. Nu văzu decât nişte semne de iarbă culcată ici-colo, vârtejuri şi spirale fără sens şi – dacă nu cumva începuse să-şi piardă minţile – urma unui picior de copil mic. Orice amprente care ar fi putut fi lăsate de copitele unei vaci păreau să se îndrepte nu în afara păşunii, ci *înspre* ea!

Cel care furase vitele își bătea joc de Apollo. Era un hoț cunoscător și experimentat, lucrul ăsta era evident. Sora lui, Artemis, era cel mai iscusit vânător pe care îl știa: oare ar îndrăzni? Poate născocise o metodă ingenioasă de a-și acoperi urmele. Pe Ares nu-l ducea mintea. Poseidon n-ar fi interesat. Hefaistos? Puțin probabil. Atunci *cine*?

Observă un sturz care își ciugulea penele pe o creangă în apropiere și, dintr-o singură mișcare agilă, încordă arcul și doborî pasărea la pământ. Despicându-i pieptul, zeul oracolelor și prezicerilor se aplecă să-i citească în măruntaie.

Judecând după coloraţia intestinului gros, nodul din rinichiul drept și poziția neobișnuită a glandei timus, i-a fost imediat clar că vitele erau pe undeva în Arcadia, nu departe de Corint. Și ce-i spunea cheagul acela de sânge de pe ficat? Muntele Cyllene. Și ce altceva? Aha! Deci chiar *fusese* urma de picior a unui bebeluș.

Fruntea de obicei netedă a lui Apollo se încreți într-o încruntătură, ochii lui albaștri scăpărară, iar buzele lui trandafirii se strânseră într-o linie furioasă.

Răzbunare!

Frați vitregi

Când ajunse la poalele Muntelui Cyllene, Apollo avea deja nervii întinși la maximum și era pe punctul să explodeze. Lumea știa că vacile erau sacre pentru el. Se vede treaba că erau dintr-o rasă rară și prețioasă. Cine a avut îndrăzneala?

O hamadriadă ce se lăsase în jos dintre ramurile unui plop tremurător nu reuși să-i ofere niciun indiciu, dar îl informă că, mai sus, o mulțime pestriță de nimfe se adunase la gura peșterii Maiei. Poate că va găsi răspunsul acolo? S-ar duce și ea dacă ar putea să-și abandoneze copacul.

Când ajunse în vârful muntelui, Apollo văzu că toată populația din Cyllene se adunase în fața peșterii. În timp ce se apropia, și-a dat seama că dinăuntru venea un sunet – un

sunet cum nu mai auzise până atunci. Era ca şi cum gingăşia, dragostea şi perfecţiunea şi tot ce era frumos prinsese viaţă şi-i picura dulce în urechi şi în suflet. Aşa cum parfumul ambroziei îmbia un zeu la masă şi îl făcea să suspine în semn de minunată anticipare, aşa cum imaginea unei nimfe graţioase făcea să-i cânte şi să-i clocotească în vene sângele-i cald de zeu, aşa cum atingerea caldă a pielii pe o altă piele îl făcea să se înfioare până în adânc… tot aşa aceste zgomote invizibile îl seduseră şi îl vrăjiră pe zeu într-atât, încât crezu c-o să înnebunească de bucurie şi dorinţă. Numai de-ar putea să le prindă din aer şi să le absoarbă în piept, numai…

Sunetul magic se opri brusc şi vraja se rupse.

Mulţimea de naiade, driade şi alte spirite ce se strânseseră la intrarea în peşteră, începură să se disperseze, scuturând din cap uimite, de parcă îşi reveneau dintr-o transă. Croindu-şi loc printre ele, Apollo văzu că, la gura peşterii, pe nişte grămezi de pietre, erau expuse două hălci imense de carne de vită, feliate frumos în antricoate. Furia şi indignarea lui răbufniră.

— Acum o să plăteşti pentru ce-ai făcut! urlă el repezindu-se înăuntru. Acum o să…

— Ssst!

Verişoara lui Apollo, oreada Maia, stătea într-un scaun din răchită şi cosea. Îşi duse un deget la buze şi înclină capul în direcţia unui pătuţ aşezat lângă foc, unde un prunc cu obrăjorii rumeni gângurea în somn.

Apollo nu se lăsă intimidat.

— Copilul ăla demonic mi-a furat vitele!

— Ai înnebunit? spuse Maia. Îngeraşul meu n-are nici măcar o zi.

— Îngeraş, pe dracu! Eu ştiu să citesc în măruntaiele unui sturz. În afară de asta, aud animalele cum bat din copite şi mugesc în spate. Le-aş recunoaşte mugetul oriunde s-ar afla. Copilul ăla e un hoţ şi cer să…

— Ceri ce?

Hermes se ridicase în capul oaselor şi acum se uita la Apollo cu o privire care îl reduse pe acesta la tăcere.

— Un copil nu poate să închidă ochii o clipă? Am avut o noapte grea cu transportul vitelor şi ultimul lucru care-mi mai lipsea este să…

— Vasăzică recunoşti! ţipă Apollo, înaintând spre el. Pe Zeus, te strâng de gât, piticanie…

Dar când îl ridică pe Hermes în braţe, gata să-i facă cine ştie ce, din pătuţ căzu un dispozitiv ciudat, făcut din lemn şi carapace de ţestoasă. În cădere, acesta făcu un zgomot care îi aminti lui Apollo de sunetul magic care îl fermecase când stătuse în faţa peşterii.

Îl lăsă de Hermes înapoi în pătuţ şi înşfăcă dispozitivul. Două bare subţiri din lemn fuseseră fixate de carapacea unei broaşte ţestoase şi între ele erau întinse bine nişte coarde din maţe de vită. Apollo trase de o coardă cu degetul mare şi din nou veni spre el sunetul acela fermecător.

— Cum…?

— Ce, vechitura asta? spuse Hermes, ridicând surprins din sprâncene. O prostioară pe care am încropit-o aseară. Eu îi zic „liră” Dar poţi să obţii nişte efecte interesante cu ea. Dacă ştii cum să-i ciupeşti coardele. Sau poţi să le loveşti, dacă vrei. Apeşi pe două coarde şi… uite, dă-o-ncoa’ să-ţi arăt.

În curând ciupeau, trăgeau, plesneau, zdrăngăneau, zbârnâiau şi schimbau coarde noi, entuziasmaţi ca nişte adolescenţi. Hermes tocmai îi explica principiul armonicelor naturale, când Apollo, subjugat de sentimentele stârnite în el de acest dispozitiv formidabil, îşi veni în fire.

— Bine-bine, e absolut minunat, spuse el, dar cum naiba rămâne cu vitele mele?

Hermes îl studie cu o privire întrebătoare.

— Tu trebuie să fii, stai să văd… nu-mi spune… Apollo, nu-i aşa?

Pentru Apollo, faptul că nu fusese recunoscut era o experienţă nouă, una care, constată el, nu-i plăcea deloc. Şi faptul că un copilaş de o zi i se adresa pe un ton superior era încă una pe lista lui de experienţe dintre cele mai neplăcute. Tocmai se pregătea să-l pună la punct pe acest mic ţafandache cu o remarcă tăioasă şi eventual cu un croşeu de dreapta în bărbie, când se pomeni în faţa unei mânuţe cu gropiţe, întinse spre el.

— Bate palma, Pol. Încântat să te cunosc. Hermes, ultimul înscris pe lista divină. Presupun că tu eşti fratele meu vitreg, nu? Mama Maia, aici de faţă, mi-a explicat aseară tot arborele genealogic. Suntem o gaşcă de nebuni, este? Este?

Încă o senzaţie nouă pentru Apollo care primi un ghiont amical în coaste. Simţi că pierde controlul situaţiei.

— Uite ce, mie nu-mi pasă cine eşti, nu poţi veni să-mi furi vitele şi să nu plăteşti pentru asta.

— Oh, am să-ţi plătesc, nu-ţi face griji pentru asta. Dar îmi trebuiau neapărat. Au maţe de cea mai bună calitate. Dacă era să fac o liră pentru iubitul meu frate vitreg, voiam cele mai bune coarde.

Apollo îşi mută privirea de la Hermes la liră şi de la liră la Hermes.

— Vrei să spui că…

Hermes clătină din cap.

— Cu tot dragul. Ale tale să fie lira şi arta din spatele ei. Doar eşti deja zeul numerelor, al raţiunii, al logicii şi al armoniei. Un portofoliu în care muzica se potriveşte foarte bine, nu crezi?

— Nu ştiu ce să spun.

— Poţi să spui „Mulţumesc, Hermes” şi „Păstrează vitele, fratele meu!”

— Mulţumesc, Hermes! Şi da, păstrează vitele.

— Frumos din partea ta, bătrâne, dar de fapt mie nu-mi trebuiau decât două. Pe celelalte poţi să le iei înapoi.

Uluit, Apollo îşi puse o mână pe fruntea asudată.

— Şi de ce doar două?

Hermes sări jos din pătuţ.

— Vezi tu, Maia mi-a explicat că zeilor le place să fie veneraţi şi că sacrificarea animalelor înseamnă foarte mult pentru ei. Aşa că am sacrificat două vite şi dintr-una am oferit unsprezece bucăţi de carne arse ca ofrandă zeilor din Olimp. Cea de-a douăsprezecea friptură am împărţit-o cu mama aseară. A mai rămas ceva, dacă îţi place rece… E foarte bună dacă o prepari cu o pastă din seminţe de muştar pe care am inventat-o eu.

— Nu, mulţumesc, spuse Apollo. A fost frumos din partea ta să le trimiţi zeilor acel fum, adăugă Apollo căruia îi plăceau ofrandele votive tot atât de mult ca viitorului zeu. Foarte frumos.

— Atunci, spuse Hermes, hai să vedem dacă a funcţionat, vrei?

Şi, pe neaşteptate, sări în braţele lui Apollo, strângându-i de umeri.

Mintea sclipitoare a acestui copil remarcabil, uşurinţa cu care se mişca şi vorbea, îl zăpăceau pe Apollo.

— Să vedem dacă a funcţionat ce?

— Planul meu de a intra în graţiile tatălui nostru. Du-mă pe muntele Olimp şi prezintă-mă tuturor, spuse Hermes. Pe cel de-al doisprezecelea tron vacant scrie numele meu.

Al doisprezecelea zeu

La Hermes totul era rapid. Mintea, inteligenţa, impulsurile şi reflexele. Zeii din Olimp, deja flataţi de fumul binemirositor care se ridicase de pe Muntele Cyllene până la nările lor în noaptea precedentă, fură încântaţi de noul venit. Până şi Hera întinse un obraz spre a fi sărutat şi declară că pruncul era adorabil. Până să-şi dea ceilalţi seama, acesta se şi urcase în

poala lui Zeus şi îl trăgea de barbă. Zeus a râs şi toţi zeii au râs împreună cu el.

Care aveau să fie îndatoririle acestui zeu? Iuţeala minţii şi picioarelor lui sugerau un singur răspuns: ar trebui să devină mesagerul zeilor. Pentru ca Hermes să fie şi mai rapid, Hefaistos a creat ceea ce avea să devină încălţămintea lui emblematică, *talaria* – o pereche de sandale înaripate care îi permiteau să se deplaseze dintr-un loc în altul mai iute ca vulturul. Hermes a fost sincer încântat de ele şi l-a îmbrăţişat pe Hefaistos cu atâta afecţiune şi recunoştinţă, încât zeul focului şi al fierăritului s-a întors imediat în atelierul lui şi, după o zi şi o noapte de muncă asiduă, a revenit cu o cască înaripată cu calotă joasă şi boruri flexibile ca să se potrivească cu *talaria.* Aceasta îi conferea lui Hermes o tuşă de grandoare şi arăta lumii că acest tânăr frumos şi isteţ reprezenta temuta măreţie a zeilor. Pentru un plus de elan şi eleganţă, Hefaistos i-a dăruit un toiag de argint cu aripioare în vârf şi cu doi şerpi încolăciţi pe el.[70]

De atunci, poveştile despre isprăvile lui Hermes l-au amuzat teribil pe Zeus. Şiretenia şi duplicitatea de care dăduse dovadă când furase vitele lui Apollo au făcut ca Hermes să fie alegerea perfectă pentru un zeu al ticăloşilor, hoţilor, mincinoşilor, şarlatanilor, cartoforilor, negustorilor, bufonilor, povestitorilor şi sportivilor. Partea mai nobilă a mincinoşilor, bufonilor şi povestitorilor i-au asigurat un loc în literatură, poezie, oratorie şi umor. Iscusinţa şi perspicacitatea sa i-au permis să stăpânească domeniile ştiinţei şi medicinei.[71] El a devenit zeul comerţului şi al afacerilor, al păstorilor (desigur), al călătoriilor şi drumurilor. Deşi muzica a fost invenţia sa, el i-a cedat lui Apollo, aşa cum a promis, responsabilitatea divină pentru ea, ca dar din partea lui. Apollo a simplificat structura lirei prin înlocuirea carapacei de broască ţestoasă cu elegantul cadru din aur cu care asociem instrumentul clasic.

Aşa cum am afirmat că Artemis şi Atena pot fi considerate ca reprezentând două lucruri total opuse (sălbatic versus cultivat, impulsiv versus calculat etc.), la fel s-ar putea spune că mutabilitatea, rapiditatea şi impulsurile energetice ale traficului şi negoţului personificate de Hermes reprezintă exact opusul serenităţii, stabilităţii, ordinii şi suficienţei domestice centrate ale Hestiei.

În afară de bastonul, pălăria şi sandalele înaripate pe care Hefaistos le-a creat pentru Hermes, printre simbolurile sale se numără broasca ţestoasă, lira şi cocosul. Romanii îi ziceau MERCUR şi l-au venerat cu aproape aceeaşi fervoare ca şi grecii. Avea pielea netedă, asemenea lui Apollo, fratele său preferat (acum erau cei mai apropiaţi prieteni), şi la fel ca el, a fost o divinitate a luminii. Lumina lui nu era aurie ca a lui Apollo, ci argintie: argintul viu. De fapt, elementul chimic „mercur" care i-a luat numele, se mai cheamă „argint viu", şi toate lucrurile mercuriale ne amintesc de cel mai încântător dintre zei. Mai târziu, Hermes va prelua responsabilitatea divină poate cea mai importantă, dar deocamdată îl vom aşeza pe cel de-al doisprezecelea scaun şi vom contempla Megala Kazania[72], amfiteatrul grandios din vârful Muntelui Olimp.

Olimpienii

Două tronuri impunătoare stau în faţa altor zece mai mici. Acum, fiecare este ocupat de câte un zeu sau o zeiţă. Zeus îi întinde Herei mâna stângă.

În faţa zeilor se întinde Megala Kazania, amfiteatrul pe care hecatonchirii l-au scobit în stânca Olimpului în timpul marelui asalt cu pietre asupra titanilor.[73] Aclamaţii entuziaste se înalţă din mulţimea de nemuritori adunaţi acolo spre a fi martori la această măreaţă ocazie, momentul suprem al lui Zeus.

Regina cerurilor îl ia de mână. Este mulţumită. Ea şi soţul ei năbădăios au avut o „discuţie". De-aici înainte nu vor mai fi

alţi zei noi. Gata cu seducţia şi fecundarea de nimfe sau titanide. Dodecatheonul este complet, iar Zeus se va întoarce de-acum la problema serioasă a consolidării domniei lui întru veşnicie. Ea, Hera, îi va fi întotdeauna alături ca să-l susţină şi să-l îndrume, să păstreze ordinea şi decenţa.

În timp ce-şi plimbă privirea peste cei zece zei zâmbitori, alinaţi în faţa lor, Zeus simte că Hera îl strânge de mână şi înţelege perfect ce înseamnă această strângere fermă. Salută mulţimea de titani graţiaţi şi nimfe gata să leşine, comasate mai jos. Ciclopii, giganţii, melidele şi oceanidele se înghiontesc spre a-şi face loc să vadă mai bine. Graţiile şi Orele clipesc timid. Hades, Eriniile şi alte creaturi întunecate din lumea subterană se înclină adânc. Cele trei sute de mâini ale hecatonchirilor flutură în semn de loialitatea feroce.

Acum, pentru a declara începutul Domniei celor Doisprezece, Hestia coboară de pe tronul ei şi aprinde uleiul dintr-un minunat vas lucios din cupru bătut. Urale frenetice răsună în jurul muntelui. Un vultur zboară sus. Un tunet uruie în cer.

Hestia se întoarce pe tronul ei. Zeus se uită la ea cum îşi netezeşte calmă poalele rochiei, apoi îşi mută privirea spre ceilalţi, zăbovind asupra fiecăruia în parte: Poseidon, Demetra, Afrodita, Hefaistos, Ares, Atena, Artemis, Apollo, Hermes. Zeii şi întreaga creaţie se înclină înaintea sa. Toţi duşmanii săi au fost alungaţi, distruşi, închişi sau supuşi. A creat un imperiu şi o domnie unice, cum nu s-a mai văzut în lume. A învins. Şi totuşi, nu simte nimic.

Ridică privirea şi, pe creasta îndepărtată a muntelui, vede profilându-se pe cer o siluetă ale cărei veşminte întunecate flutură în vânt. A venit tatăl său, Cronos. Lama secerii lui reflectă lumina flăcărilor de jos în timp ce-o leagănă încet înainte şi înapoi, ca pe un pendul. Cu toate că nici Zeus nu poate să bată cu privirea până acolo pe o lumină atât de

slabă, e convins că tatăl său are o grimasă crudă și sarcastică pe chipul supt și răvășit.

— Fă cu mâna, Zeus. Și, cerule mare, zâmbește și tu!

Vorbele Herei, șoptite printre dinți, îl fac să tresară. Când se uită iar, silueta întunecată a tatălui său a dispărut. Poate doar și-a imaginat-o.

Se aud alte ovații. La bubuitul tunetului se adaugă un uruit al pământului. Gaia și Uranus îl felicită la rândul lor. Sau poate îl avertizează. Aclamațiile nu se mai opresc. Tot ce este viu îl venerează și îl adoră. Aceasta ar trebui să fie cea mai fericită zi din viața lui.

Dar lipsește ceva. *Ceva…* se încruntă și se gândește. Deodată, un fulger imens coboară ca o săgeată din cer și lovește pământul, stârnind un nor furios de fum și nisip ars.

— Să nu faci asta, dragă, spune Hera.

Dar Zeus n-o ascultă. Îi venise o idee.

Jucăriile lui Zeus
Partea întâi

Prometeu

L-am menţionat deja pe Prometeu, fiul lui Iapetus şi al lui Clymene. Acest tânăr titan vizionar avea toate atributele ca să încânte. Era puternic, de o frumuseţe aproape deranjantă, fidel, loial, discret, modest, amuzant, atent, manierat şi, în ansamblu, o companie extrem de seducătoare şi captivantă. Toţi îl plăceau, dar Zeus îl plăcea cel mai mult. Când programul încărcat al lui Zeus permitea, cei doi mergeau să se plimbe împreună la ţară, discutând despre toate şi nimic: despre soartă, prietenie şi familie, despre război şi destin, precum şi despre alte frivolităţi, aşa fac prietenii.

În zilele premergătoare inaugurării dodecatheonului, Prometeu – care ţinea la Zeus tot atât cât Zeus la el – începuse să observe o schimbare la prietenul său. Zeul părea indispus şi iritabil, mai puţin dornic să meargă la plimbare, să glumească şi să se joace, şi mai predispus la supărare şi izbucniri de nemulţumire care erau nedemne de zeul nobil, spiritual şi controlat pe care îl ştia şi îl iubea Prometeu. A pus-o pe seama emoţiilor şi s-a ţinut deoparte.

Într-o dimineaţă, la o săptămână sau două după marea ceremonie, Prometeu, care îşi făcuse obiceiul să doarmă în iarba înaltă a pajiştilor parfumate din Tracia, a fost trezit de cineva care îl tot ciupea de degetele de la picioare. Deschise ochii şi îl văzu pe regele zeilor întinerit şi plin de viaţă, ţopăind încolo şi-ncoace prin faţa lui ca un copil nerăbdător în dimineaţa zilei lui de naştere. Întristarea i se topise precum ceaţa de pe un vârf de munte şi toată jovialitatea ce-l caracteriza îi revenise înzecit.

— Scoală, Prometeu! Hai, la treabă!

— Hmm?

— Astăzi vom face un lucru important, ceva despre care lumea va vorbi milenii la rând. Va avea ecou de-a lungul

veacurilor, va fi…

— Mergem la vânătoare de urşi, este?

— Urşi? Mi-a venit o idee fantastică. Vino odată.

— Unde mergem?

Zeus nu-i răspunse, dar punându-i un braţ pe după umeri, îl conduse hotărât pe câmp, într-o tăcere punctată doar de hohote de râs nerăbdător. Dacă Prometeu nu l-ar fi cunoscut atât de bine pe prietenul său, ar fi zis că era beat de la atâta nectar.

— Ideea asta a ta, îl iscodi el. Crezi c-ai putea să începi cu începutul?

— Bine, da. Începutul. Aşa e. Exact de la început ar trebui s-o luăm. Aşază-te aici.

Zeus îi arătă un copac doborât şi începu să se plimbe încolo şi-ncoace, în timp ce Prometeu verifică dacă erau furnici pe scoarţa copacului înainte de a se aşeza.

— Aşadar. Gândeşte-te cum a început totul. *En arche en Chaos.* La început a fost Haos. Din Haos a ieşit Primul Ordin – Erebus, Nyx, Hemera şi generaţia lor –, urmat de Al Doilea Ordin, bunicii noştri Gaia şi Uranus, da?

Prometeu încuviinţă din cap cu un aer circumspect.

— Gaia şi Uranus, care apoi au slobozit în creaţie nişte aberaţii catastrofale ca voi, titanii…

— Hei!

— …şi pe urmă au venit toate nimfele şi spiritele, o infinitate de zeităţi minore, monştri, animale şi tot ce vrei tu, şi în sfârşit punctul culminant. Noi. Zeii. Ca să desăvârşim cerul şi pământul.

— După un război lung şi sângeros împotriva rasei mele. Pe care eu te-am ajutat să-l câştigi.

— Da, da. Dar în final totul a ieşit bine. Pacea şi prosperitatea au înflorit peste tot. Şi totuşi…

Zeus făcu o pauză atât de lungă încât Prometeu se simţi obligat s-o întrerupă.

— Doar nu vrei să spui că ţi-e dor de război?

— Nu, nu asta…

Zeus continuă să se plimbe încolo şi-ncoace în faţa lui Prometeu, ca un profesor care ţine o lecţie într-o clasă cu un singur elev.

— Ai observat, fără îndoială, că am fost întors pe dos în ultimul timp. Să-ţi spun de ce. Ştii că uneori îmi place să zbor deasupra lumii în chip de vultur?

— În căutare de nimfe.

— Lumea asta, continuă Zeus, prefăcându-se că nu auzise, este extraordinar de frumoasă. Toate sunt la locul lor – râuri, munţi, păsări, fiare sălbatice, oceane, crânguri, câmpii şi canioane… Dar să ştii, când mă uit în jos, mă întristez văzând-o atât de goală.

— *Goală*?

— Oh, Prometeu, habar n-ai tu ce plictisitor este să fii zeul unei lumi complete, finite.

— *Plictisitor*?

— Da, plictisitor. De câtva timp mi-am dat seama că mă plictisesc şi mă simt singur. Spun „singur” în sensul mai larg. În sens cosmic. Sunt cosmic de singur. Aşa o să fie mereu de-aici încolo? Eu pe tronul Olimpului, cu fulgerul în poală, în timp ce toţi fac reverenţe şi plecăciuni, îmi cântă osanale şi-mi cer favoruri? Pe vecie? Ce-i amuzant în asta?

— Păi…

— Fii sincer, nici ţie nu ţi-ar plăcea.

Prometeu strânse din buze şi se gândi puţin. Era adevărat că el nu-l invidiase niciodată pe prietenul său pentru tronul imperial, cu toate problemele şi greutăţile aferente.

— Să presupunem, continuă Zeus, să presupunem că aş face să se nască o nouă rasă.

— O rasă de vulturi?

— Nu, nu vorbesc de vulturi. O rasă în sensul de *specie.* Un nou ordin de fiinţe. Exact ca noi, verticale, pe două picioare…

— Cu un singur cap?

— Cu un singur cap. Cu două mâini. Să semene cu noi în toate privinţele, şi să aibă... tu eşti intelectualul, Prometeu, cum se zice la latura aia a noastră care ne ridică deasupra animalelor?

— Mâini?

— Nu, partea care ne spune că existăm, care ne face conştienţi de noi înşine?

— Conştiinţă.

— Aia, da. Creaturile astea să aibă *conştiinţă.* Şi o limbă. Evident, n-ar fi o ameninţare pentru noi. Ele ar trăi aici, pe pământ, şi-ar folosi inteligenţa ca să lucreze pământul, să se hrănească şi să-şi câştige singure existenţa.

— Aşa... făcu Prometeu încruntându-se concentrat în timp ce încerca să-şi facă o imagine clară în minte. O rasă de fiinţe ca noi?

— Exact! Dar nu la fel de mari ca noi. Şi ar fi creaţia mea. Mă rog, creaţia noastră.

— Creaţia *noastră*?

Tu eşti îndemânatic. Un alt Hefaistos. Mă gândesc ca tu să modelezi aceste creaturi din... din lut, de exemplu. Ar trebui să fie făcute după imaginea noastră, corecte din punct de vedere anatomic până la ultimul detaliu, dar la scară mai mică. Apoi am putea să le însufleţim, să le dăm viaţă, să le înmulţim şi să le dăm drumul în natură să vedem ce se întâmplă.

Prometeu reflectă asupra ideii.

— Noi am interacţiona cu ele, am vorbi cu ele, am umbla printre ele?

— Tocmai asta ar fi ideea. Să avem o specie inteligentă – mă rog, semi-inteligentă – care să ne laude şi să ne venereze, să se joace cu noi şi să ne distreze. O rasă inferioară de figurine miniaturale care să ne adore.

— Bărbaţi şi femei?

— Oh, cerule mare, nu, doar bărbaţi. Altfel îţi imaginezi ce-ar zice Hera…

Prometeu chiar îşi imagina cum ar reacţiona Hera dacă lumea s-ar umple brusc cu şi mai multe femei cu care să aibă de-a face bărbatul ei cel umblăreţ. Văzu că

Zeus era foarte entuziasmat de marele lui plan. Prometeu ştia: când prietenului său îi intra în cap o idee, chiar şi una neobişnuită şi ciudată ca acesta, nici măcar hecatonchirii şi giganţii la un loc nu-l mai puteau opri.

Nu că Prometeu se împotrivea ideii. Hotărî că era un experiment interesant. Jucările pentru nemuritori. Dacă stăteai să te gândeşti, era o idee fascinantă. Artemis avea câinii, Afrodita turturelele, Atena bufniţa şi şarpele, Poseidon şi Amfitrite – delfinii şi ţestoasele. Până şi Hades ţinea un câine, chit că era unul absolut dezgustător. Era deci normal ca şeful zeilor să-şi conceapă propriul animal de companie, mai inteligent, mai loial şi mai adorabil decât celelalte.

La plămădit şi copt

Părerile istoricilor cu privire la locul unde Prometeu şi Zeus au găsit cel mai bun lut pentru realizarea planului nu concordă. Surse din antichitate, cum ar fi călătorul Pausanias din secolul al II-lea d.Hr., susţineau că a fost vorba de Panopeus din Focida. Cercetătorii de mai târziu spun că ei doi au călătorit la est de Asia Mică, până în ţinuturile fertile care se întind între râurile Tigru şi Eufrat.[74] Cea mai recentă teorie susţine că paşii i-au purtat la sud de Nil, dincolo de ecuator, până au ajuns în Africa de Est.

Indiferent unde a fost, au găsit în sfârşit ceea ce Prometeu a declarat a fi locul perfect: un râu ale cărui maluri mocirloase aveau din belşug exact genul de nămol şi minerale pe care le dorea, din punctul de vedere al consistenţei, texturii, rezistenţei şi culorii.

— Ăsta e un lut bun, îi spuse el lui Zeus. Nu, nu te aşeza. Trebuie să lucrez în linişte, fără să-mi distragă nimeni atenţia. Dar înainte să pleci, o să am nevoie de puţină salivă de-a ta.

— Poftim?

— Ca să trăiască şi să respire, aceste creaturi vor trebui să aibă în compoziţia lor ceva de la tine.

Zeus îşi dădu seama că avea dreptate şi, încântat, horcăi ca să adune nişte flegmă şi umplu cu scuipatul său divin un ochi de apă secat.

— Va trebui să-mi aliniez micile figurine de lut pe malul râului ca să se coacă în arşiţa soarelui, spuse Prometeu. Aşa că întoarce-te pe înserat, până atunci ar trebui să fie gata.

Lui Zeus i-ar fi plăcut să stea să se uite, dar cunoştea destul de bine temperamentul artiştilor, ca să-şi dea seama că trebuia să-l lase pe Prometeu în pace. Preschimbându-se în vultur şi avântându-se spre cer, plecă în zbor şi îl lăsă pe prietenul său singur cu arta lui.

Prometeu începu să experimenteze, mai întâi rulând nişte cârnaţi din lut, fiecare având cam patru *podes* lungime.[75] În capăt le lipi pe post de cap o bilă de lut umezit cu scuipat. Pe urmă, n-a mai fost decât o chestiune de scărmănat, răsucit şi pigulit, frământat, modelat şi masat, tras, îndreptat şi bibilit, până a ieşit ceva care aducea cu versiunea redusă a unui zeu sau titan. Pe măsură ce lucra, devenea tot mai entuziasmat. Zeus nu exagerase comparându-l cu Hefaistos – Prometeu era într-adevăr priceput. De fapt, ceea ce demonstra acum, în timp ce presa şi modela, era mai mult decât pricepere, era artă pură.

Amestecând lutul cu diferiţi pigmenţi, realiză o mulţime variată de creaturi masculine pline de culoare, ce păreau vii. Primul său rezultat a fost o fiinţă micuţă, cu o piele a cărei culoare se apropia foarte mult de tenul sărutat de soare al zeilor. Apoi a făcut una de un negru lucios, apoi alta care era mai spre crem-ivoriu, cu o tentă de roz, apoi alte figurine de

culoarea chihlimbarului, galben, arămiu, roşu, verde, bej, violet aprins şi albastru foarte strălucitor.

Un set redus

Când veni seara, Prometeu se aşeză jos şi îşi întinse oasele, scoţând un căscat şi acel oftat de oboseală şi satisfacţie care vine după o muncă îndelungată şi intensă.

Soarele de după-amiază îi încălzise opera, dându-i acea consistenţă flexibilă şi maleabilă, cunoscută în lumea ceramicii drept „pastă de brânză" Momentul ales de Prometeu a fost perfect, căci dacă ar fi expus creaturile finite în arşiţa din miezul zilei, acestea s-ar fi uscat ca nişte pesmeţi, devenind prea friabile şi casante pentru a le face alte modificări de ultim moment pe care patronul său divin şi regal sigur i le-ar fi cerut. Urechi mai lungi, două rânduri de organe genitale, chestii de genul ăsta. Zeii nu sunt zei dacă nu sunt şi capricioşi.

Şi iată că acum, dacă nu cumva îl înşelau urechile, îl auzi pe regele zeilor, apropiindu-se prin desişul pădurii şi discutând cu voce tare cu cineva. Prometeu reuşi să distingă glasul scăzut şi măsurat al unei femei care îi răspundea. Zeus o adusese pe Atena, fiica lui preferată.

— Tatăl tău, zeul împărat, după cum se ştie, îl auzi Prometeu zicând. Zeus omnipotentul, da. Zeus omnicuceritorul, bineînţeles. Zeus omniscientul, firește. Zeus…

— Zeus omnimodestul?

— Zeus *creatorul,* totuşi. Nu-ţi spune nimic?

— Spune multe.

— Şi-acum, malul râului ar trebui să fie într-acolo. Hai să-l strigăm. Ohhh, *Prometeu*!

Nişte păsări-ţesător aciuate prin copaci ţâşniră în aer, ţipând speriate.

— *Prometeeeu*!

— Sunt aici, strigă Prometeu. Dar ai grijă să nu…

Prea târziu!

Ieşind dintre copaci în luminiş, Zeus, în entuziasmul lui, călcase pe rândul de figurine măiestrit lucrate şi puse la uscat pe malul râului. Cu un strigăt de furie şi disperare, Prometeu se apropie grăbit să evalueze stricăciunile.

— Tontule, nu vezi pe unde calci? strigă el. Le-ai distrus. Uite!

Nimeni altcineva din toată creaţia nu şi-ar fi permis să-i vorbească aşa lui Zeus. Atena rămase uluită văzând că tatăl ei lăsă capul în jos, umil şi cu părere de rău.

La o privire mai atentă, situaţia nu era chiar atât de gravă pe cât se temuse Prometeu. Doar trei figurine erau distruse definitiv. Le extrase din noroi; pe lutul turtit rămăsese amprenta enormelor degete de la picioarele lui Zeus.

— Oh, bun, spuse Zeus vesel, restul n-au păţit nimic, sunt o mulţime. Hai să continuăm, bine?

— Dar uită-te la astea! spuse Prometeu, arătându-i statuetele distruse şi turtite. Asta verde, asta violet şi asta albastră erau preferatele mele.

— Ne-au mai rămas neagră, maro, ivorie, galbenă, roşietică şi atâtea altele. Nu-mi spune că nu-s de ajuns!

— Chiar îmi plăcea nuanţa aia de albastru-cobalt.

Atena se uita la figurinele intacte care luceau în razele muribunde ale soarelui.

— Oh, Prometeu, sunt perfecte, spuse ea cu acea voce domoală care impunea mai mult respect decât urletele şi strigătele celorlalţi olimpieni.

Prometeu se înveseli numaidecât. Laudele venite din partea Atenei însemnau enorm.

— Păi, am pus foarte mult suflet în ele.

— Frumoasă treabă, foarte frumoasă, spuse Zeus. Plămădite de un mare titan din lutul Gaiei, asamblate cu saliva mea regală, coapte la soare şi, în curând, aduse la viaţă de răsuflarea blândă a fiicei mele.

Era Metis, mereu prezentă în interiorul lui Zeus, care îi inspirase ideea ca Atena să fie cea care dădea viaţă creaturilor. Ea va sufla în fiecare, literalmente *insuflându-le* câteva dintre minunatele ei calităţi: înţelepciune, instinct, pricepere şi judecată.

S-a găsit un nume

Lăsându-se în genunchi pe malul râului, Atena suflă cu respiraţia ei dulce şi caldă în fiecare dintre micile statuete. Când termină, se ridică în picioare şi se duse lângă Prometeu şi tatăl ei, să vadă ce-o să se întâmple.

Totul s-a petrecut foarte încet.

La început, una dintre figurinele mai închise la culoare tresări şi scoase un fel de suspin întretăiat.

În celălalt capăt al rândului, una galbenă se răsuci, se ridică în capul oaselor şi tuşi uşor.

În câteva secunde, toate micile făpturi prinseseră viaţă şi se mişcau. Câteva momente mai târziu, încercau să-şi folosească picioarele, ochii şi alte simţuri, uitându-se unele la altele, mirosind aerul, murmurând şi strigând. Nu după mult timp stăteau în picioare şi chiar făceau nesigure primii paşi.

Zeus îl luă pe Prometeu de mâini şi începu să danseze cu el, învârtindu-se în cercuri.

— Priveşte! strigă el. Priveşte! Nu-i aşa că sunt frumoase? Sunt minunate, absolut minunate!

Atena duse un deget la buze.

— Sst! Le speriaţi.

Arătă spre micii omuleţi care acum se holbau la ei cu o expresie de spaimă şi consternare. Cel mai înalt dintre ei nu-i ajungea nici până la genunchi.

— E în regulă, micuţilor, spuse Zeus, lăsându-se în jos şi vorbindu-le pe un ton, credea el, liniştitor. Nu vă fie teamă!

Dar bubuitul colosal care-i ieşi de pe buze, păru să le sperie şi mai tare pe micile creaturi care începură să-şi agite mâinile

şi picioarele şi să alerge de colo-colo panicate.

— Hai să ne micşorăm noi la dimensiunea lor, spuse Prometeu.

Şi, în clipa aceea, se făcu mai mic, astfel încât era numai cu vreo treizeci de centimetri mai înalt decât creaţiile lui. Zeus şi Atena făcură la fel.

Cu îmbrăţişări, zâmbete şi vorbe blânde, făpturile speriate şi tulburate se liniştiră încet-încet şi se împrieteniră. Se strânseră în jurul celor trei nemuritori, făcând plecăciuni şi prosternându-se în faţa lor.

— Nu-i nevoie să vă înclinaţi, spuse Prometeu, atingând-o pe una dintre ele şi minunându-se de consistenţa ei şi de vitalitatea ce se simţea pulsând înăuntru.

Răsuflarea Atenei transformase lutul în carne vie şi caldă. Ochii le străluceau, plini de viaţă, energie şi speranţă.

— Ba pardon, spuse Zeus, *trebuie* să se încline. Noi suntem zeii lor şi ele nu trebuie să uite asta.

— Eu nu sunt zeul lor, spuse Prometeu, privindu-le cu un intens sentiment de dragoste şi mândrie. Eu sunt prietenul lor.

Şi îngenunche ca să fie mai jos decât ele.

— Am să le învăţ să cultive pământul, să macine grâu şi secară pentru a-şi face pâine. Să gătească, să-şi făurească unelte, să…

— Ba nu!

Răcnetul neaşteptat al lui Zeus sperie creaturile care începură iar să se agite panicate.

În replică la răcnetul lui Zeus, un tunet puternic răsună în ceruri.

— N-ai decât să te împrieteneşti cu ele cât vrei tu, Prometeu, şi n-am nicio îndoială că Atena şi toţi ceilalţi zei vor face la fel. Dar un singur lucru nu-l vor avea. Niciodată. Şi ăsta e focul.

Prometeu îl privi uluit pe prietenul său.

— Dar… dar de ce nu?

— Cu focul, ar putea să se ridice împotriva noastră. Cu focul, ar putea crede că sunt egale cu noi. Simt asta, o știu. Ele nu trebuie să primească focul niciodată. Am spus.

În depărtare, un lung bubuit de tunet îi întări spusele.

— Dar, adăugă Zeus, zâmbind de data asta, în rest pot avea orice pe lume. Pot călători oriunde. Pot să cutreiere oceanele lui Poseidon, să ceară ajutorul Demetrei ca să cultive semințe și să-și producă hrana, să învețe de la Hestia arta de a ține un cămin, să descopere cum să crească animale pentru lapte, blană și munci grele, și pot să învețe de la Artemis arta vânătorii. Hermes le poate învăța viclenia, Apollo le poate instrui în arta muzicii și a cunoașterii. Atena le va învăța să fie înțelepte și mulțumite. Și Afrodita le va împărtăși arta dragostei. Vor fi libere și fericite.

— Și ce nume să le dăm? întrebă Atena.

— „Ce este dedesubt”, spuse Zeus după un moment de gândire. *Anthropos.*[76]

Bătu din palme și oamenii lucrați de mână se făcură dintr-o grămadă o sută, suta deveni o hoardă, iar hoarda, continuând să se extindă, deveni o mulțime considerabilă, până când populația umană, numărând acum sute de mii, se răspândi în toate colțurile lumii în căutarea unui loc unde să trăiască.

Și așa s-a născut rasa umană. Gaia, Zeus, Apollo și Atena ar putea fi considerați strămoșii ei în aceeași măsură ca Prometeu, care a fabricat omenirea din cele patru elemente: Pământ (lutul Gaiei), Apă (saliva lui Zeus), Foc (soarele lui Apollo) și Aer (răsuflarea Atenei). Ei trăiau și prosperau, întruchipând ce era mai bun din creatorii lor. Dar ceva lipsea. Un lucru foarte important.

Vârsta de aur

Alma Mater, generoasa Mamă-Pământ, făcută fertilă și roditoare de către Demetra, era un dulce paradis pentru

primii oameni. Ei nu cunoşteau boala, sărăcia, foametea sau războiul. Viaţa era o idilă a inocenţei şi a măruntelor îndatoriri pastorale. A fost o perioadă de fericită veneraţie, familiaritate şi chiar prietenie cu zeităţile care se plimbau printre ei în forme şi dimensiuni menite să nu-i sperie. Pentru Zeus şi ceilalţi zei, titani şi nemuritori, era o adevărată plăcere să se amestece printre simpaticii şi copilăroşii homunculi pe care Prometeu îi plămădise din lut.

Poate că noi doar ne-am imaginat acele prime zile de minunată simplitate şi bunătate universală, pentru a avea un punct culminant de sublim paradisiac la care să ne raportăm în evaluarea perioadelor de decădere şi degradare care au urmat. Grecii de mai târziu au crezut cu tărie că Epoca de Aur a existat cu adevărat. Ea a fost omniprezentă în gândirea şi poezia lor, şi a constituit un vis al perfecţiunii la care să aspire, o viziune mai concretă şi mai conştientă decât ideile noastre vagi despre omul timpuriu care grohăia prin peşteri. Idealurile şi formele perfecte ale lui Plafon au fost, poate, expresia intelectuală a memoriei acelei rase visătoare.

Era normal ca, dintre toţi nemuritorii, cel care a iubit cel mai mult omenirea să fie artistul şi creatorul lor, Prometeu. El şi fratele său Epimeteu stăteau acum mai mult printre oameni decât în Olimp, în compania colegilor nemuritori.

Prometeu era mâhnit că i se îngăduise să creeze numai bărbaţi, întrucât simţea că acestei rase de clone de sex unic, îi lipseau atât diversitatea în înfăţişare, dispoziţie şi caracter, cât şi abilitatea de a se reproduce şi de a crea tipuri noi. Da, oamenii lui erau fericiţi; dar, pentru Prometeu, o astfel de existenţă cuminte, fără complicaţii şi fără ambiţii, n-avea niciun farmec. Pentru a se apropia de condiţia similară celei de zeu pe care o merita creaţia lui, omenirea mai avea nevoie de ceva. Avea nevoie de *foc*. De foc adevărat, arzător, strălucitor, aprig şi fierbinte, care să le permită să topească, să călească, să frigă, să prăjească, să fiarbă, să coacă, să

modeleze şi să forjeze; şi mai aveau nevoie de un foc interior, creator, un foc *divin,* care să le permită să gândească, să imagineze, să îndrăznească şi să acţioneze.

Cu cât Prometeu îşi observa mai bine creaţia şi relaţiona mai mult cu ea, cu atât devenea mai convins că focul era exact ce le lipsea. Iar el ştia unde să-l găsească.

Crenguţa de fenicul

Prometeu privi cu atenţie cele două vârfuri gemene ale Olimpului care se înălţau deasupra lui. Vârful cel mai înalt, Mythicos, ajungea la aproape zece mii de *podes* înălţime, pierzându-se în nori. Lângă el, cu opt-nouă sute de metri mai scund, dar mult mai greu de urcat, se înălţa faţada stâncoasă a lui Stefani. La vest se întrezărea vârful Skolio. Prometeu ştia că ultimele raze ale soarelui ce asfinţea ar ascunde această pantă – cea mai dificilă dintre toate – de zeii care tronau sus, aşa că începu urcuşul periculos, convins că va ajunge în vârf fără să-l vadă nimeni.

Până atunci, Prometeu nu nesocotise niciodată voinţa lui Zeus. Nu în chestiuni importante. În jocuri, curse, lupte corp la corp şi întreceri pentru a câştiga inima unei nimfe, îl tachinase şi-l luase peste picior pe prietenul său, dar niciodată nu-l sfidase în mod deschis. Ierarhia panteonului nu era ceva ce puteai încălca fără a suporta consecinţe drastice. Zeus era un prieten drag, dar, mai presus de toate, era Zeus.

Cu toate astea, Prometeu era hotărât cu privire la ce avea de făcut. Deşi întotdeauna îl iubise pe Zeus, constată că iubea mai mult omenirea. Entuziasmul şi hotărârea lui erau mai puternice decât teama de mânia divină. Ura ideea de a-şi supăra prietenul, dar la o adică, n-avea de ales.

Până să escaladeze peretele abrupt al vârfului Skolio, porţile apusului se închiseseră în urma carului solar al lui Apollo şi tot muntele era învăluit în beznă. Lăsându-se aproape de

pământ, Prometeu îşi croi drum prin aflorimentul accidentat care încorona Megala Kazania, amfiteatrul în formă de cazan. Privind înainte, văzu mai încolo Platoul Muzelor, pe care jucau pete de lumină aruncate de focurile din fierăria lui Hefaistos, aflată la o depărtare de câteva sute de *podes.*

Pe partea cealaltă a Olimpului, zeii luau cina. Prometeu auzea lira lui Apollo, sirinxul lui Hermes, râsul aspru al lui Ares şi mârâitul câinilor lui Artemis. Agăţat de pereţii exteriori ai fierăriei, titanul se strecură spre curtea din faţă. Tresări când dădu colţul şi văzu întinsă pe pământ silueta imensă şi goală a lui Brontes, care sforăia lângă foc. Prometeu aşteptă la adăpostul întunericului. Ştia că ciclopii îl ajutau pe Hefaistos, dar că ei ar putea dormi la locul de muncă era mai mult decât îşi imaginase.

Chiar la intrarea în forjă, văzu o plantă numită zmeoaică sau fenicul gigant (*Ferula communis*) – nu chiar aceeaşi plantă bulboasă pe care o folosim astăzi pentru a da peştelui o aromă plăcută de anason, ci o rudă apropiată. Prometeu se aplecă şi culese un lăstar lung şi viguros. Înăuntru avea un miez ca un fir gros. După ce curăţă tija de frunze, Prometeu o întinse până în cealaltă parte a curţii, peste Brontes, care dormea şi mormăia în somn, îndreptând-o spre foc. Căldura care emana din cuptorul încins aprinse imediat capătul tijei. Prometeu o trase înapoi cu mare grijă, dar nu reuşi să împiedice o scânteie să cadă din capătul aprins chiar pe toracele lui Brontes. Pielea de pe pieptul ciclopului sfârâi, iar acesta se trezi cu un urlet de durere. În timp ce Brontes îşi privea somnoros pieptul, încercând să înţeleagă de unde provenea durerea şi ce-ar putea să însemne, Prometeu trase tija şi fugi.

Darul focului

Prometeu coborî de pe Olimp, ţinând în dinţi crenguţa de fenicul al cărei miez ardea încet. La fiecare cinci minute, o

scotea din gură şi sufla uşor în flăcăruie ca să nu se stingă. Când, în sfârşit, ajunse în siguranţă pe fundul văii, se îndreptă spre aşezarea omenească unde se stabilise împreună cu fratele său.

Veţi spuneţi, probabil, că Prometeu ar fi putut avea înţelepciunea de a-i învăţa pe oameni să scapere două pietre sau să frece două beţe, dar nu trebuie să uităm că focul furat de Prometeu provenea din ceruri, era focul divin. Poate că el a luat scânteia interioară care aprindea în om curiozitatea de a freca nişte beţe şi de a scăpăra două bucăţi de cremene.

La început, când le-a arătat oamenilor demonul care sfârâia, dansa şi sălta, aceştia au ţipat şi s-au îndepărtat de el speriaţi. Dar în curând, curiozitatea le-a învins teama şi a început să le placă această nouă şi fermecată jucărie, substanţă, fenomen… spuneţi-i cum doriţi. Ei au învăţat de la Prometeu că focul nu le era duşman, ci un prieten puternic care, odată îmblânzit, avea milioane de întrebuinţări.

Prometeu a mers din sat în sat ca să-i înveţe tehnicile de făurire a uneltelor şi armelor, de ardere a oalelor de pământ, de preparare a cărnii şi coacere a aluatului din cereale, şi din toate acestea s-a declanşat în scurt timp o avalanşă de avantaje care l-au făcut pe om superior prăzii lui, incapabile să răspundă în faţa suliţelor şi săgeţilor cu vârf metalic.

N-a durat mult până când Zeus a aruncat întâmplător o privire din Olimp şi a văzut pe pământ nişte luminiţe portocalii strălucitoare care punctau peisajul peste tot. Şi-a dat imediat seama ce se întâmplase. Nici n-a fost nevoie să i se spună cine era vinovatul. Furia lui a fost imediată şi cumplită. Niciodată nu se mai văzuse o asemenea furie: colosală, tumultuoasă, apocaliptică. Nici chiar Uranus, în agonia mutilării lui, nu simţise atâta furie şi dorinţă de răzbunare. Pentru că Uranus a fost doborât de un fiu pentru care nu avusese niciun strop de consideraţie, însă Zeus

fusese trădat de prietenul la care ţinea cel mai mult. Nicio trădare nu putea fi mai cumplită de-atât.

Pedepsele

Darul

Atât de copleşitoare a fost mânia lui Zeus că tot Olimpul s-a temut că Prometeu va fi trăsnit cu atâta putere încât atomii săi nu se vor mai putea regrupa niciodată. Poate că o astfel de soartă l-ar fi lovit pe titanul odinioară favorit, dacă prezenţa înţeleaptă şi liniştitoare a lui Metis în capul lui Zeus nu l-ar fi sfătuit pe acesta să caute o răzbunare mai subtilă şi mai onorabilă. Furia lui nu s-a diminuat câtuşi de puţin, ci mai degrabă s-a concentrat, canalizându-se spre o răzbunare mai clară. Deocamdată, îl va lăsa pe Prometeu în pace şi îşi va abate furia cosmică asupra omului, omul minuscul şi lipsit de ruşine, creatura care îi adusese atâta bucurie, dar faţă de care, acum, simţea doar ranchiună şi un dispreţ rece.

O săptămână întreagă, sub privirea neliniştită şi solemnă a Atenei, regele zeilor se plimbă în sus şi-n jos prin faţa tronului, gândindu-se care ar fi cel mai bun mod de a-i face pe oameni să plătească pentru îndrăzneala de a-şi fi însuşit focul şi de a-i imita pe zei. O voce interioară îi şoptea că într-o zi, indiferent de pedeapsa lui, omenirea va tinde tot mai sus, până când va ajunge la nivelul zeilor – sau şi mai rău, până când nu va mai avea nevoie de zei şi se va simţi liberă să îi abandoneze. Gata cu veneraţia, gata cu rugăciunile către Olimpul ceresc. Era o perspectivă prea blasfemică şi absurdă pentru ca Zeus s-o ia în considerare, dar simplul fapt că i-a trecut prin minte o idee atât de revoltătoare i-a întărâtat şi mai mult furia.

Nu e clar dacă planul magnific care în cele din urmă s-a concretizat a fost ideea lui, a lui Metis sau chiar a Atenei, dar era, credea Zeus, un plan senzaţional. Avea o simetrie de aur care, pentru mintea lui de grec, era foarte plăcută. O să-i

arate el lui Prometeu şi, la naiba, o să-i arate el speciei umane!

Mai întâi, i-a poruncit lui Hefaistos să facă la fel ca Prometeu şi să modeleze o fiinţă umană din lut umezit cu salivă de-a lui. Dar de data asta trebuia să fie o tânără *femeie.* Luându-le ca model pe soţia sa Afrodita, mama sa Hera, mătuşa Demetra şi sora sa Atena, Hefaistos a sculptat cu dragoste o fată de o frumuseţe fabuloasă, asupra căreia Afrodita a suflat viaţă şi toate vicleşugurile iubirii.

Ceilalţi zei s-au unit ca s-o pregătească pe fată pentru lume. Atena a instruit-o în treburile gospodăreşti, în broderie şi ţesut, şi a îmbrăcat-o într-o splendidă tunică argintie. Cele trei Graţii s-au ocupat de accesorizarea cu coliere, broşe şi brăţări făcute din cele mai frumoase perle, agate, jasp şi calcedonie. Orele i-au împletit flori în cosiţe şi ea a devenit atât de frumoasă, încât ţi se tăia respiraţia când o vedeai. Hera a înzestrat-o cu siguranţă şi stăpânire de sine. Hermes a învăţat-o arta conversaţiei, dar şi a înşelătoriei, a curiozităţii şi vicleniei. Apoi i-a dat un nume. Şi pentru că fiecare zeu îi conferise un talent sau o abilitate specială, avea să se cheme „Cea plină de daruri", în greacă PANDORA[77]

Hefaistos îi mai făcu un ultim dar acestui model de perfecţiune, pe care i-l oferi însuşi Zeus. Era un recipient plin cu… secrete.

Probabil vă aşteptaţi să spun că recipientul era o cutie sau poate un cufăr mai deosebit, dar în realitate era un vas de ceramică emailat şi închis, care în ţinuturile greceşti se numeşte *pithos*[78].

— Poftim, draga mea, spuse Zeus. Este ceva pur decorativ. Însă nu trebuie să-l deschizi niciodată. Dar niciodată. Ai înţeles?

Pandora clătină minunatul ei căpşor.

— Niciodată, murmură ea cu sinceritate. Niciodată!

— Aşa, fata mea. Este cadoul tău de nuntă. Ascunde-l bine sub patul tău matrimonial, dar să nu-l deschizi niciodată. Niciodată. Conţinutul lui… de fapt, lasă. Nu e ceva care să te intereseze.

Hermes o luă pe Pandora de mână şi o duse la căsuţa de piatră unde locuiau Prometeu şi fratele său Epimeteu, chiar în mijlocul unui oraş uman prosper.

Fraţii

Prometeu ştia că Zeus va căuta să-l pedepsească pentru nesupunerea lui şi îl avertiză pe fratele său Epimeteu să nu accepte niciun dar din partea Olimpului, indiferent sub ce formă, cât timp el va fi plecat prin satele şi oraşele de curând întemeiate, ca să-i înveţe pe oameni cum să folosească focul.

Epimeteu, care întotdeauna mai întâi acţiona şi apoi gândea, promise să-l asculte pe fratele mai isteţ.

Cu toate astea, nimic nu-l putea pregăti pentru darul lui Zeus.

Într-o dimineaţă, se auzi o bătaie în uşă şi, când se duse să deschidă, Epimeteu se pomeni în faţa chipului vesel şi surâzător al mesagerului zeilor.

— Putem intra?

Hermes se dădu prompt într-o parte pentru a face loc celei mai frumoase făpturi pe care Epimeteu o văzuse vreodată şi care ţinea în braţe un vas de ceramică. Afrodita era frumoasă, fără îndoială, dar prea eterică şi distantă pentru a putea fi considerată altceva decât un obiect de veneraţie şi respect de la distanţă. La fel Demetra, Artemis, Atena, Hestia şi Hera. Frumuseţea lor era maiestuoasă şi inaccesibilă. Drăgălăşenia nimfelor, oreadelor şi oceanidelor, oricât de atrăgătoare, părea superficială şi copilăroasă în comparaţie cu dulceaţa trandafirie a acestei apariţii ce-şi ridică spre el privirea atât de sfioasă, atât de seducătoare, atât de adorabilă.

— Se poate? repetă Hermes.

Epimeteu își înghiți nodul din gât și se trase deoparte, deschizând larg ușa.

— Aceasta este viitoarea ta soție, spuse Hermes. O cheamă Pandora.

Vasul

La scurt timp, Epimeteu și Pandora s-au căsătorit. Epimeteu avea bănuiala că Prometeu – care era plecat să îi învețe pe oamenii din Varanasi arta turnării bronzului – nu va fi de acord cu Pandora. O nuntă rapidă, până să se întoarcă fratele său, i se părea o idee bună.

Epimeteu și Pandora erau foarte îndrăgostiți. Nu încăpea îndoială. Pe el, frumusețea și calitățile Pandorei îl încântau în fiecare zi; cât despre ea, abilitatea lui de a trăi mereu clipa fără să-și facă griji pentru ziua de mâine, îi dădea sentimentul că viața este o aventură frumoasă și plăcută.

Dar ceva tot nu-i dădea pace, o musculiță care o tot bâzâia, un vierme care săpa pe dinăuntru.

Vasul acela.

Îl ținea pe un raft în camera ei. Când Epimeteu o întrebase ce e, ea răsese.

— O prostioară pe care mi-a făcut-o Hefaistos ca să-mi amintească de Olimp. N-are nicio valoare.

— Drăguț, totuși, a spus Epimeteu, după care nu s-a mai gândit la el.

Într-o după-amiază, în timp ce soțul ei ieșise cu prietenii să practice aruncarea discului, Pandora se apropie de vas și își plimbă degetul pe marginea capacului bine închis. De ce ținuse Zeus să *menționeze* că nu conținea nimic interesant? N-ar fi spus lucrul acesta dacă era adevărat. Încercă să pună lucrurile cap la cap pentru a găsi o explicație logică.

Dacă i-ai da unui prieten un vas gol, n-ar mai fi nevoie să *menționezi* faptul că e gol. Prietenul tău s-ar uita în el într-o bună zi și ar afla asta și singur. Atunci de ce Zeus s-ar mai

obosi să repete că vasul nu conţinea nimic interesant? Nu poate fi decât o singură explicaţie. Înăuntru era ceva *foarte* interesant. Ceva preţios sau puternic. Ceva fermecător sau fermecat.

Dar, nu – ea jurase că n-o să-l deschidă niciodată. „Ce-am promis aşa rămâne", îşi zise ea şi imediat se simţi foarte virtuoasă. Credea că era de datoria ei să reziste ispitei vasului care acum, zău, aproape părea s-o ademenească în cel mai seducător chip cu putinţă. Era extrem de neplăcut să ţină în dormitor un obiect atât de fascinant, care putea s-o provoace şi s-o tenteze dimineaţa şi seara.

Tentaţia îşi pierde mult din putere dacă o îndepărtezi din faţa ochilor. Pandora ieşi în grădina din spate şi – lângă un cadran solar primit ca dar de nuntă de la un vecin – săpă o groapă adâncă unde îngropă vasul. Bătători pământul şi împinse soclul greu cu cadranul solar deasupra ascunzătorii. Iac-aşa!

În săptămâna următoare a fost veselă, jucăuşă şi fericită, la fel ca întotdeauna. Epimeteu s-a îndrăgostit şi mai tare de ea şi şi-a invitat prietenii să petreacă şi să asculte un cântec pe care el îl compusese în cinstea ei. A fost o petrecere veselă şi reuşită. Ultima pe care a cunoscut-o Epoca de Aur.

În seara aceea, poate puţin luată de valul de laude ce curseseră la adresa ei, Pandora nu reuşea să adoarmă. Pe fereastra camerei se vedea grădina scăldată în lumina lunii. Gnomonul ceasului solar strălucea ca o lamă de argint şi din nou ei i se păru că auzea chemarea vasului.

Epimeteu dormea fericit lângă ea. Razele lunii dansau în grădină. Nemaiputând să reziste, Pandora sări din patul matrimonial şi, până să-şi spună că nu era bine ce voia să facă, era deja în grădină, dând la o parte soclul ceasului solar şi scormonind cu degetele în pământ.

Scoase vasul din ascunzătoare şi-i răsuci capacul. Sigiliul de ceară cedă şi ea îl deschise. Urmă un fâlfâit rapid, nişte

bătăi furioase de aripi şi un vâjâit puternic şi ameţitor în urechi.

Oh! Splendide creaturi zburătoare!

Dar nu… nu erau deloc splendide. Pandora ţipă de durere şi groază când simţi un lucru din piele atingându-i gâtul şi o înţepătură sau o muşcătură, urmată de o durere groaznică şi ascuţită. Tot mai multe forme zburătoare ieşeau din gura vasului – un nor mare care vocifera, ţipa şi îi urla în urechi. Prin vârtejul de ceaţă al acestor creaturi înfricoşătoare, zări chipul bărbatului ei care ieşise din casă să vadă ce se întâmpla. Era alb de groază şi frică. Cu un urlet puternic, Pandora îşi adună tot curajul şi toată puterea şi puse capacul la loc, închizând bine vasul.

De pe zidul grădinii, Zeus, în formă de lup, stătea şi privea cu un zâmbet hain, în timp ce, asemenea unui nor de lăcuste, creaturile care se tânguiau şi scoteau ţipete ascuţite, sfârtecară aerul şi se rotiră deasupra grădinii într-un vârtej uriaş, după care îşi luară zborul şi se risipiră peste oraş, peste câmpii şi în lume, întinzându-se ca o molimă peste tot pe unde era o aşezare omenească.

Şi ce erau aceste forme? Erau progeniturile monstruoase ale copiilor malefici şi întunecaţi ai lui Nyx şi Erebus. S-au născut din Apate (Înşelăciunea), Geras (Bătrâneţea), Oizys (Suferinţa), Momos (Vinovăţia), Keres (Moartea violentă). Erau vlăstarele lui Ate (Ruina) şi Eris (Discordia). Numele lor erau: PONOS (Truda), LIMOS (Foametea), ALGOS (Durerea), DYSNOMIA (Anarhia), PSEUDEA (Minciuna), NEIKEA (Cearta), AMPHILOGIAI (Disputele), MAKHAI (Războaiele), HYSMINAI (Luptele), ANDROKSTASIAI şi FONOI (Masacrele şi Crimele).

Sosiseră Boala, Violenţa, Înşelăciunea, Suferinţa şi Sărăcia. Şi nu aveau să mai plece niciodată.

Ce n-a ştiut Pandora a fost că, atunci când s-a grăbit să pună la loc capacul, a închis-o în vas pentru totdeauna pe una dintre fiicele lui Nyx. O ultimă creatură mică a rămas

acolo pentru totdeauna, bătând neajutorată din aripi. Numele ei era ELPIS, Speranţa.[79]

Cufărul, apele şi oasele Gaiei

Şi aşa, Vârsta de Aur ajunse la un final brusc şi teribil. Moartea, boala, sărăcia, crimele, foametea şi războiul făceau de-acum parte, inevitabil şi iremediabil, din soarta omenirii.

Dar Vârsta de Argint, aşa cum avea să se numească noua epocă, nu a însemnat doar disperare. Se deosebea de a noastră prin aceea că zeii, semizeii şi monştrii se amestecau printre oameni, se împerecheau cu noi şi interveneau în vieţile noastre. Cu focul de partea omului şi – acum – cu femeile care au permis propagarea, precum şi sentimentul plenar al familiei şi al completitudinii, o parte din relele scăpate din vasul Pandorei au fost contrabalansate. Zeus a privit în jos şi a înţeles asta. În capul său, vocea lui Metis părea să-i şoptească însă că nu putea face nimic pentru a-i împiedica pe oameni să stea pe propriile lor picioare într-o bună zi, şi nu doar în sensul strict. Acest lucru îl tulbura profund.

Dar, deocamdată, oamenii continuau să se teamă de zei şi se foloseau de noua lor familiaritate cu focul pentru a trimite Olimpului ofrande în semn de supunere şi devotament.

Pandora, prima femeie, i-a dăruit lui Epimeteu câţiva copii, printre care şi o fată, Pyra. La rândul lui, Prometeu a avut un fiu pe nume Deucalion, posibil cu propria lui mamă, Climene, sau, dacă e să dăm crezare altor surse, cu oceanida Hestone.

Şi astfel, rasa bărbaţilor şi a femeilor s-a înmulţit.

Prometeu, care nu şi-a pierdut niciodată darul prevederii[80], ştia foarte bine că furia lui Zeus nu se domolise încă. L-a crescut pe Deucalion pregătindu-l pentru cele mai cumplite forme de pedeapsă divină. Când băiatul s-a făcut destul de mare, l-a învăţat meşteşugul prelucrării lemnului şi împreună au făcut un cufăr uriaş.

Fraţii titani s-au bucurat peste măsură când copiii lor, Pyra şi Deucalion s-au îndrăgostit şi s-au căsătorit. Prometeu şi Epimeteu se puteau considera acum patriarhii unei dinastii umane noi şi independente. Dar deasupra lor plana mereu ameninţarea Aruncătorului de trăsnete, care cine ştie ce planuri punea la cale pe tronul lui din Olimp.

Timpul trecea şi omenirea a continuat să se înmulţească şi să se răspândească, în ochii lui Zeus arătând mai degrabă ca o molimă decât ca jucăriile simpatice pe care le adorase odinioară. Scuza de care avea nevoie pentru a-i pedepsi a doua oară pe oameni i-a fost dată de unul dintre primii lor conducători, Lycaon, regele Arcadiei – fiul lui Pelasgos, cel care a dat numele de pelasgieni. Acest Pelasgos era una dintre primele figurine de lut modelate de Prometeu şi însufleţite de Atena. Din punct de vedere etnic, Pelasgos era ceea ce am putea numi tipul elen, cu tenul, părul şi ochii închişi la culoare. Mai târziu, grecii au considerat barbari aceşti oameni, limba şi obiceiurile lor, şi, aşa cum vom vedea, această primă rasă nu era destinată să populeze prea mult timp zona mediteraneană.

Fie pentru a testa omniscienţa şi vigilenţa lui Zeus, fie din alte motive brutale, Lycaon l-a ucis pe fiul său Nyctimus şi i-a prăjit carnea, pe care i-a servit-o zeului ce fusese invitat la un ospăţ în palatul său. Zeus a fost atât de dezgustat de acest act barbar, încât l-a readus la viaţă pe băiat, iar pe Lycaon l-a transformat în lup. Totuşi, Nyctimus nu a domnit prea mult în locul tatălui său pentru că cei patruzeci şi nouă de fraţi ai săi au devastat ţinutul cu atâta sălbăticie şi s-au purtat atât de dezgustător, încât Zeus a hotărât că era vremea să pună capăt experimentului cu oamenii. În acest scop, el a adunat norii, iscând o furtună nimicitoare care a potopit pământul şi toţi oamenii din Grecia şi zona Mediteranei s-au înecat.

Mai puţin Deucalion şi Pyra care, datorită perspicacităţii lui Prometeu, au supravieţuit celor nouă zile de inundaţii,

plutind în siguranţă la bordul cufărului lor de lemn. Ca nişte bravi supravieţuitori, avuseseră grijă să-şi aprovizioneze bine cufărul cu alimente, apă şi câteva unelte şi obiecte trebuincioase, astfel încât, atunci când în cele din urmă apele s-au retras, iar vasul lor a reuşit să ajungă pe muntele Parnassus, au putut supravieţui în noroaiele postdiluviene.[81]

Când pământul s-a uscat suficient pentru ca Pyra şi Deucalion (care se pare că avea optzeci şi doi de ani la vremea aceea) să coboare în siguranţă de pe munte, au pornit către Delfi, care se află în valea de la poalele muntelui Parnasus. Aici au consultat oracolul lui Themis, titanida profetă al cărei dar special era că înţelegea ce trebuia făcut.

— O, Themis, mamă a dreptăţii, păcii şi ordinii, te implorăm, povăţuieşte-ne, strigară ei. Suntem singuri pe lume acum şi prea bătrâni ca să umplem această lume cu copii.

— Copii ai lui Prometeu şi ai lui Epimeteu, incantă oracolul, ascultaţi-mă şi faceţi după cum vă poruncesc. Acoperiţi-vă capul şi aruncaţi peste umăr osemintele mamei voastre.

Nedumeriţi, cei doi nu reuşiră să înduplece oracolul să mai rostească nici măcar un cuvânt.

— Mama mea a fost Pandora, spuse Pyra aşezându-se pe jos. Şi presupun că s-a înecat. Cum să-i găsesc osemintele?

— Mama mea este Climene, spuse Deucalion. Sau, dacă e să mă iau după alte surse, este oceanida Hesione. Oricare-ar fi, amândouă sunt nemuritoare şi, prin urmare, sunt în viaţă şi cu siguranţă nu sunt dispuse să renunţe la oasele lor.

— Trebuie să ne gândim, spuse Pyra. *Oasele mamei noastre.* Ar putea însemna altceva? *Oasele mamei noastre.* Oasele materne… Gândeşte, Deucalion, gândeşte!

Deucalion îşi acoperi capul cu o cârpă împăturită, se aşeză lângă soţia lui, care deja făcuse acelaşi lucru, şi cântăriră problema încruntaţi. Oracolele. Întotdeauna echivoce şi evazive. Abătut, luă o piatră şi o aruncă la vale. Pyra îl apuca de braţ.

— Mama noastră!

Deucalion se holbă la Pyra care începuse să bată pământul cu palmele.

— *Gaia*! Gaia este mama noastră a tuturor, strigă ea. Mama Pământ! Astea sunt oasele mamei noastre, uite...

Și începu să adune pietre de pe jos.

— Vino!

Deucalion se ridică și începu să caute în jur după pietre și bolovani. Au traversat câmpiile mai jos de Delfi, aruncându-le peste umăr după cum li se poruncise, dar neîndrăznind să privească în urmă până nu au parcurs mai multe *stadia.*

Când s-au întors, priveliștea ce se deschidea în fața lor le-a umplut inimile de bucurie.

Din pământ, unde căzuseră pietrele aruncate de Pyra, răsăreau sute de fete și femei, zâmbitoare, sănătoase, perfecte. De unde căzuseră pietrele aruncate de Deucalion creșteau băieți și bărbați.

Așa se face că vechii pelasgieni s-au înecat în Marele Potop, iar lumea mediteraneană a fost repopulată de o nouă rasă care descindea, prin Deucalion și Pyra, din Prometeu, Epimeteu, Pandora și – mai presus de toți, desigur – din Gaia.[82]

Și aceștia suntem noi, rodul viziunii și al impulsivității, al tuturor darurilor și al pământului.

Moartea

Rasa umană, alcătuită acum din bărbați și femei în mod egal, s-a înmulțit și s-a răspândit în lume, construind orașe și înființând națiuni. Corăbii și care de luptă, căsuțe și castele, cultură și comerț, negustori și piețe, agricultură și finanțe, arme și grâu. Pe scurt, a început civilizația. Era o epocă a regilor, reginelor, prinților și prințeselor, a vânătorilor, războinicilor, păstorilor, olarilor și poeților. O epocă a imperiilor, sclaviei, războiului, negoțului și tratatelor. O epocă a ofrandelor votive, sacrificiilor și idolatriei. Orașele și satele își

alegeau zeii şi zeiţele favorite spre a le fi protectori, patroni şi apărători. Nemuritorii înşişi nu se sfiau să coboare în forma lor sau în formă de om sau animal, pentru a se împreuna cu muritorii mai atrăgători sau pentru a-i pedepsi pe cei care îi enervau şi a-i recompensa pe cei care se gudurau mai tare pe lângă ei. Zeii nu se săturau niciodată să fie adulaţi.

Poate, cel mai important, pedeapsa suferinţei care zburase din vasul Pandorei avea grijă ca, de-aici înainte, umanitatea să se confrunte cu inevitabilul morţii în toate formele ei. Moartea fulgerătoare, moartea lentă, moartea prin violenţă, moartea prin boală, moartea accidentală, moartea prin crimă sau moartea din poruncă divină.

Zeul Hades a constatat cu mare bucurie – sau ce se putea numi bucurie la acest zeu întunecat – că în împărăţia lui subterană au început să vină tot mai multe umbre ale oamenilor morţi. Lui Hermes i s-a atribuit un nou rol – acela de Arhi-Psihopomp sau „însoţitor şef al sufletelor" –, o îndatorire de care se achita cu obişnuita-i vioiciune şi cu umor maliţios. Totuşi, odată cu creşterea populaţiei umane, doar celor mai iluştri dispăruţi li se acorda onoarea de a fi escortaţi personal de Hermes, restul erau aduşi de Thanatos, figura sinistră şi ameninţătoare a Morţii.

În momentul când spiritul omului părăsea trupul, Hermes sau Thanatos îl conducea în caverna subterană, unde râul Styx (Ura) se vărsa în râul Acheron (Suferinţa). Acolo, sinistrul şi tăcutul Charon întindea mâna să-şi primească plata pentru a trece sufletele dincolo de Styx. Dacă mortul n-avea bani, trebuia să aştepte pe malul râului o sută de ani, până când deloc serviabilul Charon accepta să-i transporte. Ca să evite acest limb, a devenit un obicei printre cei vii să se pună bani, de obicei un *obol,* pe limba muribundului pentru ca acesta să-şi plătească luntraşul şi să-şi asigura o trecere rapidă, fără probleme.[83] După ce îşi încasa taxa, Charon trăgea la bord sufletul mortului şi împingea luntrea sau barca

de culoarea ruginei peste apele întunecate ale Styxului până la staţia de debarcare, punctul de întâlnire din infern.[84] După ce murea, niciun muritor nu se mai putea întoarce în lumea de sus. Nemuritorii, numai dacă gustau un strop de mâncare sau de băutură din Hades, erau sortiţi să se întoarcă în împărăţia subterană.

Şi care era destinaţia lor finală? Se pare că ea depindea de viaţa pe care o duseseră. La început, arbitrul era însuşi Hades, dar mai târziu a delegat Marea Cântărire celor doi fii ai lui Zeus şi ai EUROPEI – MINOS şi RHADAMANTHUS, care după propria lor moarte, împreună cu fratele lor vitreg AEACUS, au primit mandatul de judecători ai Lumii de Apoi. Ei decideau dacă un individ dusese o viaţă eroică, medie sau păcătoasă şi trebuia pedepsit.[85]

Eroii şi cei consideraţi deosebit de virtuoşi (precum şi morţii care aveau în ei ceva sânge divin) erau transportaţi pe Câmpiile Elizee, care se întindeau undeva pe arhipelagul cunoscut sub numele de Insulele Norocoase sau Insulele Fericiţilor. În ce priveşte poziţia exactă a acestora, părerile sunt împărţite. Poate că sunt actualele Insule Canare sau Azore, Antilele Mici sau chiar Bermudele.[86] Descrierile de mai târziu plasează Câmpiile Elizee chiar pe tărâmul lui Hades.[87] În aceste versiuni, sufletele care se reîncarnau de trei ori, de fiecare dată ducând o viaţă eroică, dreaptă şi virtuoasă, îşi câştigau dreptul de a fi transferate din Câmpiile Elizee în Insulele Fericiţilor.

Majoritatea celor fără vină, care în viaţă nu fuseseră nici prea virtuoşi, nici prea vicioşi, puteau spera să fie parcaţi pentru eternitate în Câmpiile cu Asfodele, denumite astfel după covorul de florile albe care le acoperă. Aceste suflete aveau asigurată o viaţă de apoi destul de plăcută: înainte să ajungă acolo, ele beau apa uitării din râul Lethe, astfel încât puteau petrece o eternitate senină, fără griji, netulburată de amintiri supărătoare din viaţa terestră.

Dar ce se întâmpla cu păcătoșii – corupții, blasfematorii, netrebnicii și desfrânații? Cei mai puțin păcătoși se fluturau prin sălile Hadesului, veșnic fără simțire, forță sau conștientizarea existenței lor, însă cei mai blasfematori și de neiertat erau duși pe Câmpiile Pedepsei, care se află între Câmpiile cu Asfodele și adâncurile abisale ale Tartarului. Aici le erau aplicate veșnic torturi croite cu o exactitate diabolică pe măsura nelegiuirii lor. Ne vom întâlni ceva mai târziu cu câțiva dintre cei mai celebri păcătoși. Nume ca SISIF, IXION și TANTAL ne sunt familiare și astăzi, după atâtea milenii.

Dacă Homer spune despre spiritele celor plecați că își păstrează chipul și înfățișarea pe care le-au avut în viață, alții vorbesc despre un demon hidos pe nume EURYNOMOS, care îi aștepta pe morți și, asemenea Furiilor, le sfâșia carnea de pe oase. Alți poeți sugerează că sufletele din lumea umbrelor erau capabile să vorbească și își spuneau unul altuia povestea vieții lor.

Hades era cel mai gelos dintre toți membrii geloasei lui familii. Nu suporta ca împărăția lui să piardă nici măcar un singur suflet. Cerberus, câinele cu trei capete, patrula pe la porți. Puțini, foarte puțini eroi au reușit să-i păcălească sau să-i fenteze pe Thanatos și Cerberus și să ajungă în împărăția lui Hades, apoi să se întoarcă vii în lumea de sus.

Și astfel moartea a devenit o constantă în viața omului, așa cum este și astăzi. Însă lumea Vârstei de Argint, se subînțelege, era foarte diferită de a noastră. Zeii, semizeii și tot felul de nemuritori încă umblau printre oameni. Pentru bărbații și femeile Vârstei de Argint, relațiile personale, sociale și sexuale cu zeii erau la fel de firești cum este pentru noi astăzi să interacționăm cu mașinăriile sau inteligența artificială. Și, îndrăznesc să spun, cu mult mai plăcute.

Clocotind de furie, Zeus asistă la supraviețuirea Pyrei și a lui Deucalion și la nașterea unei noi rase de bărbați și femei din pietrele pământului. Nimeni, nici măcar regele zeilor, nu se putea opune voinței Gaiei. Ea reprezenta un ordin mai vechi, mai profund, mai durabil decât cel al Olimpienilor, iar Zeus știa că el nu avea puterea să împiedice repopularea lumii. Dar, cel puțin, putea să-și îndrepte atenția spre Prometeu. Se crăpa de ziuă, când Zeus decise că titanul trebuia să plătească pentru trădarea lui. Se uită în jos de pe Olimp și îl văzu în Phocis, ajutând la construirea unui nou oraș, amestecându-se, ca de obicei, în treburile oamenilor.

Omenirea se răspândise într-o clipită de ochi nemuritor, ceea ce pentru noi ar echivala cu trecerea câtorva secole. Asta în timp ce Prometeu, cu o răbdare titanică, încurajase răspândirea civilizației în sânul Omenirii 2.0 – învățându-i din nou pe oameni toate artele, meșteșugurile și practicile din agricultură, manufactură și construcții.

Adoptând forma unui vultur, Zeus coborî din zbor și se așează pe grinzile de lemn ale unui templu aflat în construcție, ce urma să-i fie dedicat. Prometeu, care sculpta pe fronton scene din viața micului Zeus, ridică privirea și imediat își dădu seama că pasărea era vechiul său prieten. Zeus își reluă propria înfățișare și inspectă sculptura.

— Dacă asta de-aici, de lângă mine, este Adamanthea, ai greșit proporțiile, spuse el.

— Licență artistică, spuse Prometeu, căruia inima începu să-i bată repede.

Era pentru prima oară când cei doi stăteau de vorbă de când Prometeu furase focul.

— A venit momentul să plătești pentru ce-ai făcut, spuse Zeus. Ce preferi, să chem hecatonchirii să te ducă cu forța la destinație sau te înclini în fața inevitabilului și mă urmezi fără comentarii?

Prometeu lăsă jos ciocanul şi dalta, apoi îşi şterse mâinile cu o cârpă din piele.

— Să mergem, spuse el.

N-au vorbit şi nu s-au oprit să se odihnească sau să bea apă până n-au ajuns la poalele Munţilor Caucaz, unde Marea Neagră se întâlneşte cu Marea Caspică. Pe drum, Zeus voise să zică ceva, îşi dorise să-l ia pe prietenul său de umăr şi să-l îmbrăţişeze. Nişte scuze lacrimogene i-ar fi permis să-l ierte şi să se împace. Dar Prometeu a rămas tăcut. Sentimentul dureros că era ofensat şi maltratat îl făcu pe Zeus să se aprindă din nou. „Şi oricum „, zise zeul în sinea lui „, marii conducători nu pot arăta semne de slăbiciune, mai ales când vine vorba de trădare din partea celor apropiaţi.”

Prometeu îşi făcu mâna streaşină la ochi şi se uită în sus. Văzu cei trei ciclopi stând pe un perete de stâncă înalt şi abrupt, care forma un versant al celui mai înalt munte.

— Ştiu că eşti bun la escaladat versanţii munţilor, spuse Zeus pe un ton ce spera să fie de un sarcasm glacial, dar care până şi în urechile lui sună mai degrabă ca un bombănit îmbufnat. Aşa că urcă.

Când Prometeu ajunse la locul unde stăteau ciclopii, aceştia îl imobilizară, îl puseră în lanţuri şi-l întinseră pe spate, fixându-i cătuşele în stâncă, cu nişte ţăruşi din fier, mari şi rezistenţi. Doi vulturi frumoşi coborâră din văzduh şi planară aproape, deasupra lui, blocând lumina soarelui. Prometeu auzea vântul cald suflându-le în pene.

Zeus îi strigă de jos:

— Vei sta înlănţuit de stânca aia pentru totdeauna. N-ai nicio şansă de scăpare sau iertare, în vecii vecilor. În fiecare zi, vulturii aceştia vor veni să-ţi smulgă ficatul, aşa cum mi-ai smuls tu mie inima. O să-l devoreze în faţa ochilor tăi. Dat fiind că eşti nemuritor, o să-ţi crească la loc în fiecare noapte. Tortura asta nu se va sfârşi niciodată. Cu fiecare zi, durerea ţi se va părea mai atroce. Nu vei avea nimic în afară de timp ca

să te gândeşti la enormitatea crimei tale şi la nebunia acţiunilor tale. Tu, cel căruia i se spunea „prevăzătorul”, nu te-ai dovedit a fi aşa când l-ai sfidat pe regele zeilor.

Glasul lui Zeus răsuna prin canioane şi ravine.

— Ei? N-ai nimic de spus?

Prometeu oftă.

— Te înşeli, Zeus, spuse el. Eu mi-am cântărit cu mare grijă acţiunile. Am pus în balanţă confortul meu şi viitorul rasei umane. Acum ştiu că va înflori şi va prospera independent de orice nemuritor, chiar şi de tine. Faptul că ştiu asta este un balsam pentru durerea mea.

Zeus se uită îndelung la fostul său prieten înainte de a vorbi.

— Tu nu meriţi vulturi, spuse el cu o răceală cumplită. Să fie corbi.

Imediat cei doi vulturi se preschimbară în nişte corbi urâţi şi respingători, care se rotiră o dată deasupra trupului întins pe stâncă, apoi se năpustiră asupra lui. Ghearele lor ascuţite ca nişte lame spintecară coastele titanului şi, cu ţipete oribile de triumf, începură să se înfrupte din el.

Prometeu, creatorul, avocatul şi prietenul omului, a fost un profesor pentru noi, a furat pentru noi şi s-a sacrificat pentru noi. Toţi avem în noi o părticică din focul prometeic, fără de care n-am fi oameni. Este normal să-l compătimim şi să-l admirăm, dar, spre deosebire de zeii egoişti şi geloşi, el nu cerea să fie venerat, lăudat şi adorat.

Şi poate vă bucură să ştiţi că, în ciuda pedepsei eterne la care a fost condamnat, într-o zi se va ridica un erou suficient de puternic pentru a-l sfida pe Zeus şi a-l elibera din lanţuri pe campionul omenirii.

Lumea peste care domnea Zeus ca stăpân al cerului, era o mamă generoasă cu omenirea. Bărbaţi, femei şi copii se serveau din fructele copacilor şi grânele holdelor, din peştii apelor şi animalele câmpiilor fără efort şi fără multă muncă. Demetra, zeiţa rodniciei şi a recoltei, a binecuvântat natura. Foametea şi sărăcia, dacă erau, apăreau numai ca urmare a cruzimii omului şi a lucrării creaturilor oribile scăpate din vasul Pandorei, nu ca urmare a neglijenţei divine. Însă toate acestea aveau să se schimbe. Hades a jucat un rol în povestea asta şi – cine ştie? – poate că de la bun început a avut în gând să grăbească moartea şi să crească numărul morţilor în lume, astfel încât să sporească populaţia regatului său. Încâlcite sunt căile lui Moros.

Demetra avea o fiică, Persefona, cu fratele ei Zeus. Atât de frumoasă, pură şi inocentă era, încât zeii au început să-i spună KORE, sau CORA, care înseamnă „fecioară”. Romanii îi spuneau PROSERPINA. Toţi zeii, mai cu seamă Apollo şi Hermes, care erau neînsuraţi, s-au îndrăgostit nebuneşte de ea şi chiar au cerut-o în căsătorie. Dar protectoarea (unii ar zice supraprotectoarea) Demetra o ţinea ascunsă la ţară, departe de ochii pofticioşi ai zeilor şi nemuritorilor, fie ei onorabili şi mai puţin onorabili, cu intenţia ca ea să rămână – la fel ca Hestia, Atena şi Artemis – virgină şi singură. Era însă un zeu puternic care pusese ochii plini de dorinţă pe fată şi care n-avea de gând să respecte dorinţele Demetrei.

Nimic nu-i plăcea mai mult dulcei şi naivei Persefona decât să fie în comuniune cu natura. Cea mai mare sursă de bucurie pentru ea erau florile şi toate lucrurile drăgălaşe care creşteau în natură, că doar era fata mamei. Într-o după-amiază însorită, îndepărtându-se puţin de însoţitoarele alese de mama ei ca s-o protejeze, Persefona alerga zglobie după fluturii care zburau din floare în floare într-o pajişte înflorită şi presărată de razele soarelui. Deodată auzi un zgomot

puternic, ca şi cum ar bubui şi s-ar crăpa ceva. Semăna cu un tunet, însă părea să vină nu din cer, ci din pământul de sub picioare. Se uită în jurul ei speriată şi nedumerită. Pământul se cutremură şi coasta dealului din faţa ei se despică în două. Din despicătură ieşi huruind un falnic car de luptă. Înainte ca fata, îngrozită, să apuce să fugă, cel ce mâna carul o şi luă pe sus, apoi întoarse carul şi se făcu nevăzut prin despicătura din coasta dealului. Când însoţitoarele Persefonei au ajuns alarmate la locul cu pricina, crăpătura se închisese şi nu se mai vedea nicio urmă.

Dispariţia Persefonei era pe cât de inexplicabilă, pe atât de neaşteptată. Acum zburda pe pajişte, în clipa următoare dispărea fără urmă.

Cu greu se poate descrie disperarea Demetrei. Toţi am pierdut ceva drag – din regnul animal, vegetal sau mineral – şi am trecut prin etapele agonizante ale suferinţei, spaimei şi furiei pe care le poate pricinui o deposedare neaşteptată. Când pierderea este atât de personală, neprevăzută, absolută şi imposibil de înţeles, aceste sentimente sunt amplificate într-o măsură terifiantă. Deşi pe măsură ce treceau zilele, era din ce în ce mai greu de crezut că cineva o va mai vedea vreodată pe Persefona, Demetra a jurat că-şi va căuta fiica fără încetare, de-ar fi să-i ia o eternitate, eternitatea vieţii ei de nemuritoare.

Demetra a chemat-o în ajutor pe prietena sa, titanida HECATE. Hecate era zeiţa poţiunilor, secretelor, spiritelor, otrăvurilor şi a tot felul de farmece şi vrăjitorii.[88] Era posesoarea a două torţe care puteau lumina toate ungherele pământului. Ea şi Demetra au căutat prin acele unghere o dată, de două ori, de o mie de ori. Au luminat fiecare peşteră şi fiecare cotlon întunecat pe care l-au găsit. Au colindat prin toată lumea, dar fără succes.

Lunile treceau. În tot acest timp, Demetra şi-a neglijat responsabilităţile. Porumbul, recoltele, pârguirea fructelor şi

însămânțarea culturilor – toate au fost abandonate și în pământ nu mai încolțea nimic. Semințele nu mai germinau, mugurii nu se mai deschideau, lăstarii nu mai creșteau și lumea începea să se deșertifice.

Zeii erau în siguranță în Olimp, însă strigătele oamenilor disperați și înfometați au ajuns de pe pământ la urechile lui Zeus. Abia într-o seară, când el și alți zei discutau nedumeriți despre misterul dispariției Persefonei, interveni titanul Helios, soarele.[89]

— Persefona? Oh, am văzut ce s-a întâmplat cu ea. Am văzut tot.

— Ai văzut? Atunci de ce n-ai zis nimic? întrebă Zeus. Demetra cutreieră înnebunită pământul în căutarea ei, e îngrijorată și disperată, și lumea se transformă într-un deșert. De ce dracu' n-ai deschis gura să spui?

— Nu m-a întrebat nimeni! Pe mine niciodată nu mă întreabă nimeni nimic. Dar eu știu multe. Ochiul soarelui vede tot, spuse Helios repetând o replică folosită adesea de Apollo pe vremea când avea în grijă carul soarelui.

— Ce s-a întâmplat cu ea?

— Pământul s-a deschis și ghici cine a ieșit în carul lui și-a pus mâna pe ea…? Hades!

— *Hades*! exclamară zeii într-un glas.

Semințele de rodie

Zeus coborî numaidecât în lumea subterană s-o aducă înapoi pe Persefona. Numai că regele lumii subterane n-avea chef să primească ordine de la regele lumii supraterane.

— Rămâne aici. E regina mea.

— Îndrăznești să mă sfidezi?

— Ești fratele meu mai mic, spuse Hades. De fapt, fratele meu *cel mai mic*. Tu ai avut întotdeauna tot ce ți-ai dorit. Cer dreptul de-a păstra fata pe care o iubesc. Nu poți să mă refuzi.

— Ah, nu? spuse Zeus. E foamete în lume. Strigătele muritorilor care n-au ce mânca nu ne lasă să dormim. Refuză să mi-o dai înapoi pe Persefona şi-o să afli în curând puterea şi tăria voinţei mele. Hermes nu-ţi va mai aduce spiritele morţilor. Niciun suflet nu va mai fi trimis aici. Toate vor fi expediate într-un nou paradis sau poate nu va mai muri nimeni niciodată. Hades va deveni un loc pustiu, lipsit de orice putere, influenţă şi măreţie. Şi tu o să fii de râsul tuturor.

Cei doi fraţi se priviră cu duşmănie. Hades fu primul care clipi.

— Lua-te-ar naiba, bombăni el. Mai lasă-mi-o doar o zi şi pe urmă trimite-l pe Hermes s-o ia.

Zeus se întoarse mulţumit în Olimp.

A doua zi, Hades ciocăni la uşa camerei Persefonei. Poate vă surprinde că a ciocănit, dar adevărul e că, în prezenţa ei demnă şi sigură, până şi puternicul Hades se simţea nesigur şi timid. El o iubea din toată inima şi, cu toate că pierduse în confruntarea voinţelor în faţa lui Zeus, era convins că nu putea s-o lase să plece. În plus, simţise la ea ceva… ceva ce-i dădea speranţă. Cumva o mică licărire de dragoste pentru el?

— Draga mea, spuse el cu o delicateţe care ar fi uluit pe oricine îl ştia. Zeus mi-a impus să te trimit înapoi în lumea luminii.

Persefona îşi ridică faţa palidă spre el şi îl privi fix.

La rândul lui, Hades o privi pătrunzător.

— Sper că nu-mi porţi pică.

Ea nu răspunse, dar lui Hades i se păru că vede la ea o uşoară roşeaţă pe obraji şi pe gât.

— Mănânci cu mine nişte boabe de rodie ca să-mi arăţi că nu-mi porţi pică?

Indiferentă, Persefona luă şase boabe de rodie din mâna lui întinsă şi supse încet din dulceaţa lor uşor înţepătoare.

Când sosi Hermes, zeul șmecheriilor, constată că el și Zeus fuseseră păcăliți.

— Persefona a mâncat din fructele regatului meu, spuse Hades. Este scris că toți cei care au gustat din hrana iadului trebuie să se întoarcă aici. Ea a gustat șase boabe de rodie, așa că trebuie să se întoarcă și să stea la mine șase luni în fiecare an.

Hermes se înclină. Știa că era adevărat. Luând-o pe Persefona de mână, o conduse afară din lumea subterană. Demetra s-a bucurat atât de tare s-o vadă pe fiica ei, încât natura a început imediat să înflorească. A fost o bucurie care avea să dureze o jumătate de an, căci șase luni mai târziu, în acord cu ineludabila lege divină, Persefona fu obligată să se întoarcă în lumea subterană. Durerea Demetrei pricinuită de această despărțire a făcut ca toți copacii să-și lepede frunzele și un timp mort să se aștearnă peste lume. Au trecut alte șase luni, Persefona a apărut iar din împărăția lui Hades și ciclul renașterii, al reînnoirii și al creșterii s-a reluat. În felul acesta, au apărut anotimpurile, toamna și iarna tristeții Demetrei din pricina plecării fiicei ei, primăvara și vara bucuriei sale la întoarcerea Persefonei.

Cât despre Persefona… ei bine, se pare că a ajuns să-i placă timpul petrecut în subteran la fel de mult ca timpul petrecut sus. În cele șase luni petrecute cu Hades, ea nu era prizoniera lui, ci regina mulțumită a lumii umbrelor, o consoartă iubitoare care domnea peste tărâmul morții împreună cu soțul ei. În celelalte șase luni, redevenea vesela Kore a fertilității, florilor, fructelor și zburdălniciei.

Lumea găsise un nou ritm.

Hermafroditus și Silenus

Așa cum bărbații și femeile din Vârsta de Argint s-au obișnuit cu truda, muncile anevoioase și suferințele care păreau acum să fie destinul lor, tot așa zeii au continuat să se

reproducă.[90] Hermes, care crescuse repede şi devenise un bărbat chipeş, matur, dar veşnic tânăr, l-a zămislit pe PAN, zeul naturii, cel cu picioare de ţap, unindu-se cu nimfa DRYOPE. Fără ştirea lui Hefaistos şi a lui Ares, el s-a mai cuplat şi cu Afrodita, uniune binecuvântată cu naşterea unui fiu de o frumuseţe ieşită din comun, numit – în cinstea ambelor părinţi – HERMAFRODITUS.

Acest băiat frumos a crescut în apropierea muntelui Ida, îngrijit de naiade.[91] Când a ajuns la vârsta de paisprezece ani, le-a părăsit pentru a cutreiera lumea. Călătorind prin Asia Mică, într-o după-amiază însorită, el întâlni o naiadă pe nume SALMACIS, care se bălăcea în apele limpezi ale unui izvor din apropiere de Halicarnassus. Hermafroditus, care era pe cât de frumos, pe atât de timid, fu extrem de tulburat şi contrariat când această făptură îndrăzneaţă, uimită de frumuseţea lui, încercă să-l seducă.

Spre deosebire de suratele ei – nimfe muncitoare şi modeste, care se ocupau cu sârguinţă de întreţinerea pârâurilor, iazurilor şi cursurilor de apă de care răspundeau –, Salmacis era renumită pentru vanitatea şi indolenţa ei. Prefera să înoate alene, admirându-şi picioarele în apă, decât să vâneze sau exerseze cu celelalte naiade. Dar liniştea şi stima ei personală fură spulberate de frumuseţea acestui Hermafroditus, pe care ea se strădui din răsputeri să-l cucerească. Cu cât încerca mai mult – răsucindu-se goală în apă, mângâindu-şi seducătoare sânii, suflând sfioasă bule de sub apă – cu atât mai inconfortabil se simţea băiatul, până când îi strigă să-l lase în pace. Ea plecă supărată foc, şocată şi umilită de această nouă şi jenantă experienţă a respingerii.

Era însă o zi frumoasă şi Hermafroditus, încins şi transpirat după cât se agitase s-o alunge pe această zână obositoare şi crezând că ea plecase de mult, îşi dădu hainele jos şi plonjă în apele răcoroase ale izvorului ca să se relaxeze.

Aproape imediat, Salmacis, care se întorsese înot prin spatele stufului, sări pe el ca un somon şi se agăţă strâns de trupul lui gol. Revoltat, acesta se împletici, se răsuci şi se zvârcoli ca să se elibereze, în timp ce ea striga spre cer: – O, zei de sus, să nu mă despărţiţi niciodată de tânărul acesta! Să fim mereu ca unul!

Zeii îi auziră ruga şi răspunseră cu literalitatea crudă care părea să-i fi încântat dintotdeauna. Într-o clipă, Salmacis şi Hermafroditus deveniră unul. Cei doi se contopiră într-un singur trup. Un singur trup, două sexe. Nu mai erau naiada Salmacis şi tânărul Hermafroditus, ci bărbat şi femeie coexistând într-o singură formă intersexuală. Deşi romanii aveau să privească această formă de a fi ca pe o boală care ameninţa normele militariste stricte ale societăţii lor, grecii, cu vederi mai largi, preţuiau, celebrau şi chiar venerau genul hermafrodit. Sculpturile, reprezentările de pe vasele ceramice şi frizele templelor ne arată că ceea ce îi speria pe romanii, grecilor li se părea admirabil.[92]

În această stare nouă, Hermafroditus s-a alăturat alaiului de EROŢI, despre a căror natură şi al căror scop vom vorbi foarte curând.

Unindu-se cu o nimfă necunoscută, Hermes[93] a avut un fiu, pe desfrânatul SILENUS, cel cu nasul cârn şi coadă de măgar, care a crescut şi a devenit un beţiv cu barbă, cu sprâncene încreţite şi burta cât o vadră, un subiect popular în picturi, în sculpturi şi în gravurile de pe vasele de băut, cu care ne vom reîntâlni nu peste mult timp.

Aşa cum se înmulţeau zeii, se înmulţeau şi oamenii. Dar focul divin, care acum făcea parte şi din natura noastră, nu doar a zeilor, însemna că aveam ca şi ei nu doar capacitatea de a simţi dorinţă sexuală, de a ne împerechea şi a ne reproduce, ci şi capacitatea de *a iubi.*

— Dragostea, după cum şi-au dat seama grecii, e complicată.

Eroţii

Grecii au descâlcit complexitatea iubirii, dând câte un nume fiecărui fir din urzeala ei şi atribuindu-i câte o divinitate care să-l reprezinte. Afrodita, zeița supremă a iubirii şi a frumuseţii, era însoţită de un alai de zeişori înaripaţi şi goi, care se chemau Eroţi. Asemenea multor divinităţi (Hades şi cohortele lui din lumea subterană, de exemplu), Eroţii au constatat brusc că aveau multă treabă atunci când s-a născut omenirea şi a început să înflorească. Fiecare dintre Eroţi avea de proclamat şi promovat un anumit tip de pasiune amoroasă.

ANTEROS – tânărul patron al dragostei necondiţionate, altruiste.[94]

EROS – şeful Eroţilor, zeul iubirii fizice şi al dorinţei sexuale.

HEDYLOGOS – spiritul limbajului iubirii şi al vorbelor de alint, care astăzi se presupune că supraveghează felicitările de Sf. Valentin, scrisorile şi romanele de dragoste.

HERMAFRODITUS – protectorul bărbaţilor efeminaţi, al femeilor bărbătoase şi al celor care aparţin unui gen pe care azi l-am numi „mai fluid”.

HIMEROS – întruchiparea iubirii impetuoase, disperate, a iubirii nerăbdătoare să se împlinească şi gata să explodeze.

HYMENAIOS – păzitorul dormitorului nupţial şi al muzicii de nuntă.

POTHOS – personificarea dorului languros, a iubirii pentru cei care au murit şi pentru cei care sunt plecaţi.

Dintre aceştia, cel mai influent şi mai devastator era Eros, prin puterea şi capacitatea lui de a semăna zâzania şi discordia. Există două poveşti în legătură cu originea şi identitatea lui. În cea care se vorbeşte despre naşterea universului, el a eclozat dintr-un ou uriaş făcut de Nyx şi a

semănat viață în univers. De aceea, el ar putea fi considerat unul dintre spiritele primordiale care au pus în mișcare cascada creației. Într-o versiune poate mai larg răspândită în lumea clasică, el a fost fiul lui Ares și al Afroditei. Sub numele roman de CUPIDON, el este de obicei înfățișat ca un copil înaripat care râde și care e pe punctul de a trage cu arcul său de argint, imagine foarte cunoscută în ziua de azi, care face ca Eros să fie poate cel mai recognoscibil dintre zeii antichității clasice.

Eros este asociat cu dorința erotică și cupiditatea, precum și cu îndrăgostirea instantanee și incontrolabilă, efect al săgeții lui, care își constrânge victimele să se îndrăgostească de prima persoană (sau animal) care le iese în cale după ce au fost lovite.[95] Eros poate fi capricios, zburdalnic, nestatornic și crud ca iubirea însăși.

Iubire, iubire, iubire

Grecii aveau cel puțin patru cuvinte pentru a spune iubire:

AGAPE – forma cea mai măreață și mai generoasă pe care am defini-o „caritate” și care se poate referi la orice formă de dragoste sfântă, cum ar fi cea a părinților față de copii sau dragostea celor care se închină zeului lor.[96]

EROS – forma de iubire care și-a luat numele de la zeu sau invers. Genul care ne bagă deseori în bucluc. Mai mult decât drăgăstoasă, mult mai puțin spirituală, eros și erotismul ne pot conduce spre glorie sau spre rușine, spre cea mai înaltă culme a fericirii, dar și în cea mai adâncă prăpastie a disperării.

FILIA – forma de dragoste valabilă în prietenie, predilecție și afecțiune. Îi regăsim urmele în cuvinte ca „francofil”, „necrofil” și „filantropie”.

STORGE – dragostea și loialitatea pe care le poate avea cineva față de țara lui sau față de o echipă sportivă se pot numi „storgice”.

Eros însuși, deși portretizat mai târziu de către artiștii renascentiști și cei ai genului baroc în maniera pe care am descris-o – adică un heruvim cu gropițe, neastâmpărat și pus pe șotii (uneori legat la ochi pentru a arăta natura arbitrară și capricioasă a loviturilor sale cu arcul) – a fost pentru greci un adult tânăr, de mare succes. Artist și atlet (atât în sex, cât și în sport), el a fost patron și protector al dragostei homosexuale masculine și a prezidat fiecare sală de gimnastică și pistă de alergări. A fost asociat cu delfinii, cocoșeii, trandafirii, torțele, lirele și, desigur, cu arcul și tolba cu săgeți.

Poate cel mai cunoscut mit, cel despre Eros și Psyche – dragostea fizică și suflet –, este incredibil de bogat în interpretări pentru a fi explicat. Cred totuși că, asemenea tuturor miturilor, cel mai bun mod de a-l spune nu este sub formă de alegorie, fabulă simbolică sau metaforă, ci sub formă de poveste. Atât, poveste. Are mult din cadența și întorsăturile de situație pe care le asociem cu basmele și narațiunile despre căutare de mai târziu,[97] probabil pentru că ne-a parvenit prin intermediul a ceea ce mulți consideră a fi cel mai tare candidat la titlul de „Primul roman al tuturor timpurilor”: *Măgarul de aur* al scriitorul roman Apuleius.[98] Marea influență a acestei povești asupra gândirii, literaturii populare și artei occidentale – ca să nu mai vorbim de farmecul ei – justifică, sper, repovestirea ei în varianta lungă.

Psyche

A fost odată ca niciodată, într-o țară al cărei nume nu s-a păstrat până astăzi, un rege care trăia împreună cu soția și cele trei frumoase fiice ale sale. Regelui îi vom spune ARISTIDE, iar reginei, DAMARIS. Cele două fete mai mari, CALANTHE și ZONA, erau atât de frumoase că oamenii le admirau pe oriunde treceau; însă mezina, pe care o chema PSYCHE, era atât de frumoasă, încât mulți din împărăție au

renunţat la cultul Afroditei şi în locul ei o venerau pe această tânără. Afrodita era o zeiţă geloasă şi răzbunătoare, care nu suporta să aibă vreo rivală, cu atât mai puţin una din rândul muritoarelor. Aşa că îl chemă la ea pe fiul ei Eros.

— Vreau să găseşti un porc, îi spuse ea, cel mai urât şi mai păros din tot ţinutul. Du-te la palatul unde trăieşte Psyche, trage în ea cu o săgeată şi ai grijă ca porcul să fie primul lucru pe care îl vede.

Obişnuit cu stilul fermecător al maică-sii, Eros plecă voios să-şi facă treaba. Cumpără un vier din cale-afară de urât mirositor şi de ţepos de la un porcar care locuia nu departe de palat şi îl mână în seara aceea până sub fereastra camerei unde dormea Psyche. Cu mai multă stângăcie decât v-aţi aştepta de la un zeu suplu şi atletic, el încercă să se caţere pe fereastră cu porcul sub braţ, fără să facă zgomot.

Într-un interval de timp foarte scurt, se întâmplară mai multe lucruri.

Eros ateriză cu bine în camera scăldată de lumina lunii.

Psyche continua să doarmă liniştită.

Eros ţinu porcul strâns între picioare.

Eros întinse mâna la spate ca să scoată o săgeată din tolbă.

Porcul guiţă.

Agitat, Eros se zgârie la mână în vârful săgeţii în timp ce întindea arcul.

Psyche se trezi speriată şi aprinse lumânarea.

Eros o văzu pe Psyche şi se îndrăgosti pe loc de ea.

Ce chestie. Însuşi zeul iubirii înamorat. Poate vă imaginaţi că următorul lucru pe care îl va face este s-o săgeteze pe Psyche şi totul va avea un final fericit. Dar Eros iese foarte bine din povestea asta. Atât de reală, pură şi absolută a fost dragostea lui, încât n-a conceput s-o priveze pe Psyche de posibilitatea de a alege. O privi cu dragoste pentru ultima oară, apoi făcu stânga-mprejur şi sări pe fereastră, pierzându-se în noapte.

Psyche văzu porcul fornăind şi alergând bezmetic în cercuri prin dormitor, concluzionă că probabil visează, suflă în lumânare şi se culcă la loc.

Profeţia şi abandonul

A doua zi dimineaţă, regele Aristide a fost alertat de un servitor care i-a spus că fiica lui cea mică părea să-şi fi transformat dormitorul într-o cocină. Deja el şi regina îşi făceau destule griji din cauză că Psyche, spre deosebire de surorile ei, Calanthe şi Zona, care se căsătoriseră cu nişte moşieri înstăriţi, refuza cu încăpăţânare să se mărite. Aflând acum că aceasta stătea cu porcii, se hotărî să treacă la acţiune. Se duse la oracolul lui Apollo să afle care va fi viitorul fetei.

După ce primi ofrandele şi rugăciunile cuvenite, Sibila dădu următorul răspuns:

— Împodobeşte-ţi copila cu ghirlande de flori şi du-o într-un loc înalt. Aşeaz-o pe o stâncă. Cel care va veni s-o ia de mireasă este cea mai periculoasă fiinţă de pe pământ, din cer sau din apă. Toţi zeii din Olimp se tem de puterea ei. Aşa este scris, aşa trebuie să fie. Dacă nu vei face întocmai, creatura va pustii regatul tău, discordia şi disperarea vor veni în urma ei. Iar ţie, Aristide, ţi se va spune că ai distrus fericirea poporului tău.

Zece zile mai târziu, o procesiune neobişnuită traversa oraşul spre ieşire. Purtată într-o litieră, împodobită cu ghirlande de flori şi îmbrăcată în albul cel mai pur, stătea Psyche, abătută, dar resemnată. I se spusese despre sentinţa oracolului şi o acceptase. Aşa-zisa ei frumuseţe fusese dintotdeauna pentru ea o sursă de enervare. Nu-i plăceau agitaţia şi vâlva pe care le provoca, comportamentul ciudat al oamenilor în preajma ei şi faptul că pe ea o făcea să se simtă ca un fel de monstru, diferită de celelalte. Plănuise să nu se mărite niciodată, dar, dacă trebuia, atunci o fiară răpitoare n-

o să fie mai rea decât un prinţ linguşitor şi plictisitor, cu ochi de viţel. Cel puţin tortura atenţiilor lui se va termina repede.

Cu jale mare, bocete şi tânguieli, mulţimea urca anevoios pe coasta muntelui, spre marea stâncă de bazalt pe care Psyche urma să fie aşezată pentru sacrificiu. Mama ei, Damaris, urla, ţipa şi plângea. Regele Aristide o bătea încetişor pe mână şi regreta că nu era în altă parte. Calanthe şi Zona, avându-i alături pe soţii lor mai bătrâni, dar bogaţi, cu o mină impasibilă, se străduiau să-şi ascundă cât mai bine marea satisfacţie pe care o simţeau, ştiind că în curând ele vor fi incontestabil cele mai frumoase din ţară.

Odată legată de stâncă, Psyche închise ochii şi respiră adânc, aşteptând ca toată lumea să înceteze o dată cu lamentările şi manifestările de tristeţe. Curând, toată suferinţa şi durerea vor lua sfârşit.

Cântând imnuri închinate lui Apollo, mulţimea coborî dealul, lăsând-o pe Psyche singură pe stâncă. Soarele strălucea deasupra ei. Ciocârliile strigau pe cerul senin. Ea îşi imaginase că violarea şi moartea ei vor fi însoţite de nori învolburaţi, vânt în rafale, ploaie şfichiuitoare şi tunete înfricoşătoare, nu de acest minunat şi idilic soare de primăvară târzie şi de ciripit de păsărele.

Cine sau ce putea fi creatura? Dacă tatăl ei îi relatase corect ce-i spusese oracolul, atunci până şi marii zei olimpieni se temeau de ea. Numai că ea nu auzise de un astfel de monstru înfiorător în legendele sau zvonurile cu care crescuse. Nici Typhon şi nici Echidna nu aveau puterea să-i sperie pe puternicii zei.

Deodată, o adiere caldă de vânt îi ondulă vesmintele albe de ceremonie. Adierea se transformă într-o rafală care împinse o pernă de aer între ea şi bazaltul rece pe care stătea. Spre marea ei surpriză, Psyche simţi că era luată pe sus. Vântul părea să fie ceva aproape solid – o sprijinea, ţinând-o bine şi purtând-o sus în aer.

Psyche zbura deasupra pământului, purtată în siguranţă de braţele blânde, dar puternice ale lui ZEFIR, vântul de vest.

„Nu se poate ca aceasta să fie fiara de care trebuie să ne temem cu toţii”, se gândi ea. „Probabil că vântul este mesagerul şi vestitorul fiarei. Mă duce spre osânda mea. Eh, măcar e o călătorie confortabilă.”

Privi în jos, spre oraşul în care copilărise. Ce mici, ordonate şi îngrijite arătau toate. Atât de diferit de orăşelul năpădit de buruieni, urât mirositor şi dărăpănat pe care îl ştia şi pe care îl ura. Zefir prinse viteză şi altitudine şi curând treceau vertiginos peste dealuri şi prin văi, planau peste oceanul albastru şi treceau ca fulgerul peste insule, până când ajunseră într-o ţară pe care ea nu o cunoştea. Era o zonă fertilă, acoperită de păduri dese, şi când începură să coboare treptat, ea văzu înălţându-se într-un luminiş, un palat magnific, cu bastioane rotunde în fiecare colţ şi încoronat cu turnuri. Psyche fu coborâtă lin şi delicat, până ce ateriză cu pas uşor pe iarba înţesată de flori din faţa unor porţi de aur. Cu un şuierat şi un oftat, vântul zbură mai departe, iar ea rămase singură. Nu auzi nici mormăieli, nici răgete, nici mârâieli de animale de pradă, ci doar o muzică îndepărtată care venea dinspre interiorul palatului. Când se apropie ezitând, porţile se deschiseră.

Palatul regal în care a crescut Psyche era – pentru cetăţenii de rând din ţara ei – bogat ornamentat, opulent şi enorm, dar, pe lângă edificiul splendid şi fabulos în care intra, nu era decât o biată cocioabă. Pe măsură ce avansa, privirea ei uimită trecea peste colonade de aur, lemn de cedru şi fildeş, lambriuri de argint încrustate cu o delicateţe şi o măiestrie nemaiîntâlnite, precum şi statui de marmură atât de impecabil lucrate încât păreau să se mişte şi să respire. Lumina licărea jucăuş în sălile şi coridoarele din aur strălucitor, podeaua pe care păşea era un mozaic vesel de

pietre preţioase şi muzica misterioasă se auzea tot mai tare, pe măsură ce înainta mai mult în castel. Trecu pe lângă fântâni ale căror ape cristaline se jucau în arcuri miraculoase şi îşi schimbau continuu forma, efectiv sfidând gravitaţia. Se auzeau nişte glasuri de femei care vorbeau pe un ton scăzut. Ori ea visa, ori palatul acesta era divin. Niciun muritor şi, cu siguranţă, niciun monstru n-ar fi avut o reşedinţă fabuloasă ca aceasta.

Ajunsese la o sală centrală pătrată, pe ai cărei pereţi cu lambriuri erau pictate scene cu naşterea zeilor şi din războiul cu titanii. În aer pluteau parfum de santal şi trandafir şi arome calde.

Voci, viziuni şi un vizitator

Şoaptele şi muzica păreau să vină de peste tot şi de niciunde, dar deodată încetară. În liniştea asurzitoare ce se aşternu, o voce joasă o strigă:

— Psyche, Psyche, nu fi sfioasă. Nu te uita şi nu tresări ca un faun speriat. Nu ştii că toate astea sunt ale tale? Toată această splendoare, aceste nestemate, acest palat grandios şi ţinuturile înconjurătoare – toate sunt ale tale. Intră pe uşa aceea şi îmbăiază-te. Glasurile pe care le auzi sunt ale slujnicelor tale, aflate aici ca să-ţi îndeplinească porunca. Când vei fi gata, va fi întinsă o masă îmbelşugată. Bun venit, iubită Psyche, bun venit şi să te simţi bine.

Năucită, fata intră în încăperea de alături, o cameră decorată cu tapiserii şi mătăsuri, luminată de torţe aprinse în console de bronz. Într-un capăt era o cadă de cupru strălucitor şi în mijloc un pat colosal, pe al cărui cadru din lemn de abanos lustruit se încolăceau lăstare de mirt şi ale cărui aşternuturi erau presărate cu petale de trandafir. Psyche era atât de obosită şi atât de confuză, neputând să înţeleagă nimic, încât se întinse pe pat şi închise ochii, în vaga speranţă că somnul o va trezi din acest vis teribil.

Dar când se trezi, era tot în vis. Se ridică de pe pernele moi din brocart şi văzu că din cadă se ridicau aburi.

Îşi dădu hainele jos şi se băgă în apă.

Aici lucrurile deveniră de-a dreptul bizare.

Un flacon de argint de pe marginea căzii se ridică, dansă în aer şi îşi vărsă conţinutul în apă. Înainte ca Psyche să-şi strige uimirea, un nor minunat de miresme necunoscute îi asaltă simţurile. Acum, o perie cu mâner de fildeş o freca pe spate şi un ulcior de apă caldă i se vărsa în păr. Mâini nevăzute o masau, o mângâiau, o frământau, o scărmănau şi-o apăsau. Psyche chicotea ca o fetiţă şi se lăsă în voia lor. Că era un vis într-o lume reală, că era o întâmplare reală într-un vis, nu mai părea să conteze. Ea se va bucura de această aventură şi va vedea încotro o va purta.

Damascuri, mătăsuri, satinuri şi voaluri fine zburară din dulapuri ascunse şi alunecară pe pat spre a străluci lângă ea, foşnind în speranţa de a fi alese. Ea luă o rochie din şifon, de un albastru ultramarin intens – largă, comodă şi interesantă.

Uşile dormitorului se deschiseră şi Psyche, cu paşi timizi şi ezitanţi, se întoarse în sala mare. Pe masă erau întinse numai bucate alese. Mâini nevăzute se mişcau înainte şi înapoi cu platouri cu fructe, cupe cu miere fermentată, vase cu fripturi de păsări exotice şi farfurii cu dulciuri. Niciodată nu mai văzuse şi nici nu-şi imaginase Psyche un asemenea ospăţ. Bucuroasă până peste cap, îşi înmuia degetele în mâncărurile atât de rafinate şi de delicioase încât nu se putea abţine să nu scoată strigăte de plăcere. Nici porcii din cocinile de la fermele părinţilor ei nu grohăiau şi nu căutau cu râtul prin troacele lor de lemn cu mai multă degajare şi dezinhibare ca ea în faţa minunatelor vase de cristal, argint şi aur ce se umpleau şi se reumpleau îndată ce le golea. Şervete zburau prin aer ca să-i tapoteze buzele pătate de vin şi bărbia mânjită de mâncare. Un cor invizibil cânta dulci balade şi imnuri dedicate iubirii omeneşti, în timp ce ea înfuleca şi bea extaziată.

Până la urmă, se săturară. O cuprinse o senzaţie minunată de căldură şi o stare de bine. Dacă era cumva pusă la îngrăşat pentru un căpcăun, atunci n-aveau decât.

Lumânările de pe masă se ridicară şi o conduseră acum pe Psyche înapoi în dormitor. Flăcările tremurătoare ale torţelor şi lumina dulce a lămpilor cu ulei se diminuaseră, iar în cameră se făcu aproape întuneric complet. Mâinile nevăzute o împinseră cu delicateţe spre marginea patului, iar rochia de şifon se ridică şi fu scoasă de pe ea. Goală, se întinse pe spate între cearşafurile de satin şi închise ochii.

O clipă mai târziu, i se tăie răsuflarea. Cineva sau ceva se strecurase în pat lângă ea. Îşi simţi corpul tras cu blândeţe spre această siluetă. O respiraţie caldă şi dulce se amestecă cu a ei. Pielea ei întâlni corpul, nu al unei bestii, ci al unui bărbat. Nu avea barbă şi – ea ştiu asta fără să-l vadă – era frumos. Nu-i vedea exact conturul, doar îi simţea căldura şi fermitatea trupului tânăr. El o sărută pe buze şi se îmbrăţişară.

A doua zi dimineaţă, patul era gol şi Psyche a fost din nou îmbăiată de slujnicele nevăzute. Cum ziua era lungă, ea îşi făcu până la urmă curaj să le pună câteva întrebări.

— Unde mă aflu?

— Păi, sunteţi aici, înălţimea voastră.

— Şi unde este aici?

— Departe de acolo, dar în apropiere.

— Cine este stăpânul acestui palat?

— Dumneavoastră sunteţi stăpâna.

Niciodată un răspuns direct. Nu insistă. Ştia că se afla într-un palat fermecat şi îşi dădea seama că slujnicele se supuneau orbeşte regulilor şi cerinţelor lui.

În noaptea aceea, pe întuneric beznă, tânărul cel frumos veni iar în patul ei. Ea încercă să-i vorbească, dar el îi puse un deget pe buze şi o voce răsună în mintea ei.

„Taci, Psyche. Nu pune întrebări. Iubește-mă așa cum te iubesc eu pe tine.”

Și treptat, pe măsură ce zilele treceau, ea își dădea seama că îl iubea foarte mult pe acest bărbat nevăzut. În fiecare noapte, făceau dragoste. În fiecare dimineață, când se trezea, vedea că el plecase.

Palatul era minunat, iar slujnicele făceau orice ca s-o mulțumească pe Psyche. Avea tot ce-și dorea, cele mai fine mâncăruri și băuturi, și muzică s-o însoțească pretutindeni. Dar ce lungi zile de singurătate se întindeau între serile de minunat amor, ce greu i se părea să-și treacă timpul.

„Monstrul” cu care se culca în fiecare noapte era, ați ghicit deja, zeul Eros care, rănindu-se în propria-i săgeată, se îndrăgostise de Psyche, o dragoste amplificată acum de nopțile repetate de beatitudine comună. Oracolul avusese dreptate când spusese că Eros era o ființă ale cărei puteri îi speriau pe toți zeii, căci nu exista olimpian care să nu fi fost cucerit de Eros la un moment dat. Poate că era un monstru la urma urmei. Dar putea fi atât sensibil și dulce, cât și capricios și crud. El văzu că Psyche nu era pe deplin fericită și, într-o noapte, cum stăteau ei în pat pe întuneric, o chestionă cu tandrețe.

— Ce te doare, scumpă soțioară?

— Nu-mi place s-o spun, căci mi-ai oferit atâtea, dar mă simt singură în timpul zilei. Mi-e dor de surorile mele.

— De surorile tale?

— Calanthe și Zona. Ele mă cred moartă.

— Dac-ai sta în tovărășia lor, ți-ar aduce numai nefericire. Suferință și disperare, ție și lor.

— Dar eu le iubesc…

— Suferință și disperare, îți spun eu.

Psyche oftă.

— Te rog, crede-mă, spuse el. Mai bine să nu le vezi.

— Dar pe tine? Pe tine pot să te văd? Oare niciodată n-o să pot să-l privesc în față pe cel pe care îl iubesc atât de mult?

— Nu ai voie să-mi ceri asta. Niciodată să nu-mi ceri asta.

Zilele treceau și Eros văzu că Psyche – cu toate vinurile și mâncărurile, cu toată muzica, cu toate fântânile magice și glasurile fermecate – se ofilea de dor.

— Fruntea sus, preaiubito! Mâine este aniversarea noastră, spuse el.

Un an! Trecuse deja un an?

— Cadoul meu pentru tine este să-ți împlinesc dorința. Mâine dimineață, prietenul meu Zefir te va aștepta în fața palatului și te va duce unde trebuie. Dar, te rog, ai grijă. Abține-te să te implici prea mult în viețile alor tăi. Și trebuie să-mi promiți că n-o să le spui niciodată de mine. Niciun cuvânt despre mine.

Psyche promise și amândoi se abandonară unul în brațele celuilalt pentru a sărbători aniversarea cu o noapte de dragoste. Niciodată nu mai trăise o adorație sau o plăcere fizică mai aprinsă, și simțea aceeași ardoare și dragoste și la el.

A doua zi dimineață, ea se trezi, ca întotdeauna, în patul gol. Fremătând de o imensă nerăbdare, se lăsă îmbrăcată și servită de slujnice la micul dejun, după care alergă bucuroasă spre poarta cea mare a palatului. Abia puse piciorul afară, că Zefir coborî numaidecât și o luă în zbor, purtând-o în brațele-i puternice.

Surorile

Între timp, în țara unde se născuse Psyche, poporul comemora capturarea ei de către fabulosul monstru nevăzut. Regele Aristide și regina Damaris conduseseră procesiunea îndoliată până sus pe deal, la lespedea de bazalt de care fusese legată fiica lor – numită de-atunci „Stânca lui Psyche” în amintirea ei. Acum rămaseră la monument doar cele două

prințese, Calanthe și Zona, care anunțaseră în gura mare că ele doreau să mai rămână să jelească în particular.

Îndată ce mulțimea se risipi, își ridicară de pe față vălul cernit și începură să râdă.

— Imaginează-ți ce creatură trebuie să fi fost aia care-a luat-o, spuse Zona.

— Înaripată ca o Furie… își dădu Calanthe cu părerea.

— Cu gheare de fier…

— Și răsuflare de foc…

— Colți mari și galbeni…

— Cu șerpi în loc de păr…

— Cu o coadă mare care… *Ce-a fost asta*?

Brusc, o rafală de vânt le făcu să se întoarcă. Ce văzură le făcu să țipe speriate.

În fața lor stătea radioasă surioara Psyche, într-o strălucitoare rochie albă, tivită cu aur. Arăta îngrozitor de frumoasă.

— Dar… dădu să spună Calanthe.

— Noi credeam… se bâlbâi Zona.

Apoi amândouă deodată:

— *Surioară*!

Psyche veni spre ele cu mâinile întinse, cu chipul luminat de cel mai dulce zâmbet de dragoste duioasă de soră. Calanthe și Zona îi luară câte o mână ca să i-o sărute.

— Trăiești!

— Și ești atât de… de…

— *Rochia* asta… trebuie să fi fost scumpă, adică așa pare…

— Și *tu* arăți… spuse Zona, atât de… de… Calanthe, cum naiba se zice?

— Fericită? sugeră Psyche.

— Marfă, fură de acord surorile ei. Chiar arăți marfă.

— Dar spune-ne, Psyche, preaiubito…

— Ce s-a întâmplat cu voi?

— Uite că jeleam, *plângeam* după tine de ne seca inima.

— Cine ţi-a dat rochia asta?
— Cum ai scăpat de pe stâncă?
— E din aur adevărat?
— A venit să te ia un monstru? O bestie? Un căpcăun?
— Şi ce material!
— Un dragon cumva?
— Cum de nu se şifonează?
— Te-a dus în bârlogul lui?
— Cine îţi aranjează părul?
— A vrut să-ţi roadă oasele?
— Ăsta n-are cum să fie smarald adevărat, nu?

Râzând, Psyche ridică o mână să le oprească.

— Dragi surori! Am să vă povestesc tot. Mai bine, am să vă arăt tot. Vino, vântule, du-ne acolo!

Înainte ca surorile ei să-şi dea seama ce se întâmplă, toate trei fură ridicate de jos şi purtate cu repeziciune prin aer, în braţele sigure ale vântului de vest.

— Nu vă opuneţi. Lăsaţi-vă în voia lui, spuse Psyche în timp ce Zefir zbura cu ele peste munte.

Zona începuse să se potolească din urlat, iar plânsul înăbuşit ale lui Calanthe se transformă într-un scâncet.

Nu după mult timp, chiar reuşiră să deschidă ochii pentru câteva secunde fără să ţipe.

Când, în sfârşit, vântul le aşeză pe iarba din faţa palatului fermecat, Calanthe ajunsese la concluzia că nu exista un mod mai bun de a călători.

— Cine mai are nevoie de un cal amărât să tragă la o şaretă veche şi prăpădită care te hurducă? spuse ea. De-acum înainte iau vântul…

Dar Zona nici nu-i dădu atenţie. Se uita siderată la zidurile, turnurile şi uşa încrustată de argint a palatului, care scânteiau în soarele dimineţii.

— Intraţi, spuse Psyche.

Ce încântată era să le arate scumpelor ei surori noua ei casă. Păcat că nu puteau să-l cunoască și pe iubitul ei soț.

Să spun că fetele erau impresionate ar fi un eufemism. Bineînțeles că au pufnit, au căscat, s-au hlizit, au scuturat din cap și, în general, s-au arătat sceptice în timp ce treceau de la un apartament de aur la altul, prin coridoarele cu lambriuri de argint și holurile împodobite cu nestemate. Cu nasul pe sus sau strâmbând din el, păreau să dea de înțeles că erau obișnuite cu altceva mai bun.

— *Puțin* cam vulgar, nu-i așa, dragă? își dădu cu părerea Zona.

În sinea ei spunea: „Asta e casa unui zeu!”

Calanthe se gândea: „Dacă mă opresc și mă fac că-mi leg șireturile la sandale, aș putea să scot un rubin din cele încrustate în scaunul ăla…”

Când personalul invizibil alcătuit din majordomi, valeți și slujnice începură să servească masa, surorile cu greu își ascunseră mirarea și uimirea. După aceea, făcură cu rândul la uns cu uleiuri parfumate, baie și masaj.

În fața întrebărilor insistente despre stăpânul castelului, Psyche își aduse aminte de promisiunea făcută și se grăbi să inventeze ceva.

— E un vânător chipeș, proprietar de pământuri din partea locului.

— Cum îl cheamă?

— Are cei mai blânzi ochi.

— Și îl cheamă…?

— Îi pare tare rău că n-a putut să vă vadă. Mă tem că în timpul zilei e întotdeauna cu câinii pe teren. Voia atât de mult să vă salute personal. Poate cu altă ocazie.

— Da, dar cum îi zice?

— El… nu are un nume.

— Ce?

— Mă rog, *are* un nume. Evident că are un nume, toată lumea are un nume, Zona, zău așa! Dar el nu-l folosește.

— Dar care este?

— Vai de mine, repede! Curând o să se-ntunece! Zefir nu zboară noaptea… Haideți, dragele mele surori, alegeți-vă câteva flecuștețe. Luați de-aici o mână de ametiste. Astea sunt safire. Ăsta-i aur, argint… Aveți grijă să luați cadouri și pentru mama și tata.

Încărcate cu obiecte prețioase, surorile se lăsară transportate înapoi la stâncă. Psyche, care stătuse să le facă cu mâna, se simți ușurată și totodată îi păru rău că plecau. Se bucura de compania lor, de șansa de a le arăta palatul și de a le oferi daruri, dar toate acele întrebări la care trebuise să răspundă evaziv pentru a-și ține promisiunea făcută soțului ei o epuizaseră.

Ajunse acasă, surorile – în ciuda comorilor fabuloase pe care le primiseră – erau roase de invidie, ciudă și furie. Cum a fost posibil ca sora lor mai mică, proasta și egoista Psyche, să se afle acum, mai mult sau mai puțin, în poziția unei zeițe? Era scandalos de nedrept. Răsfățata, înfumurata, urâta naibii! În fine, poate că urâtă nu. Avea o anumită frumusețe ostentativă și destul de vulgară, dar care nu se compara nici pe departe cu frumusețea lor regală. Totul era o nedreptate monstruoasă: aproape sigur, era o vrăjitorie sau o ticăloșie la mijloc. Cum să nu știe ea nici măcar cum îl cheamă pe bărbatul și stăpânul ei?

— Bărbatu-meu, Sato, are așa niște dureri reumatice, spuse Calanthe, că în fiecare seară mă pune să-i frec degetele unul câte unul, apoi să-i aplic plasturi și comprese. E dezgustător și degradant.

— Crezi că viața *ta* e un iad? spuse Zona. Charion al meu e chel ca o lună plină, îi pute gura și are apetitul sexual al unui porc mort. În timp ce Psyche…

— Târfa aia egoistă…

Surorile se îmbrăţişară şi începură să plângă de mama focului.

În noaptea aceea, Eros, iubitul lui Psyche, avea să-i dea acesteia o veste mare. Ea nu mai înceta cu mulţumirile şi-i explica ce bine se descurcase, evitând să-l descrie surorilor ei, când el îi puse un deget pe buze.

— Copilă dulce şi naivă. Mi-e frică de surorile tale şi de ce pot ele să-ţi facă. Dar mă bucur că tu eşti fericită. Lasă-mă să te fac şi mai fericită.

Ea îi simţi mâna caldă coborându-i pe corp în jos şi mângâind-o uşor pe burtă.

— Copilul nostru creşte aici.

Lui Psyche i se tăie respiraţia şi îl strânse în braţe mai tare, copleşită de bucurie.

— Dacă păstrezi secretul, spuse el, copilul nostru va fi un zeu. Dacă spui cuiva, va fi muritor.

— Am să păstrez secretul, spuse Psyche. Dar până să mi se vadă sarcina, lasă-mă să le mai văd o dată pe Calanthe şi Zona, să-mi iau rămas bun de la ele.

Eros se tulbură, dar nu vedea cum ar putea să refuze rugăminte atât de rezonabilă şi de firească a unei surori iubitoare, aşa că îşi dădu consimţământul.

— Zefir le va trimite un semn şi ele vor veni, spuse el, aplecându-se să o sărute. Dar nu uita, nicio vorbă despre mine sau despre copilul nostru.

Un strop de ulei

A doua zi dimineaţă, Calanthe şi Zona fură trezite din somn de răsuflarea lui Zefir care le tot răvăşea, ca un căţel înfometat care gâfâie şi trage cu labele de aşternuturi. Când deschiseră ochii şi se ridicară în capul oaselor, vântul plecă, dar instinctul, aviditatea şi viclenia lor înnăscută le spuseră ce însemna asta şi se grăbiră să ajungă la stâncă unde

aşteptară transportul. De data asta erau hotărâte să afle totul despre misteriosul iubit al surorii lor.

Psyche era acolo să le întâmpine când fură depuse în faţa palatului. Îmbrăţişând-o cu drag, surorile îşi ascunseră invidia furioasă pentru norocul ei, continuând în schimb să ţâţâie îngrijorate şi să scuture din cap.

— Ce te frământă, Calanthe? întrebă Psyche nedumerită când le pofti la un minunat mic-dejun cu fructe, prăjituri şi vin cu miere. Tu de ce eşti atât de supărată, Zona? Nu sunteţi fericite că mă vedeţi?

— Fericite? bombăni Calanthe.

— Măcar de-am fi, oftă Zona.

— Ce vă îngrijorează oare?

— Ah, copilă, copilă, spuse Calanthe cu un suspin. Eşti atât de tânără. Atât de dulce. Atât de neprihănită.

— Atât de uşor de păcălit.

— Nu înţeleg.

Surorile se uitară una la alta ca şi cum se gândeau dacă să-i spună crudul adevăr.

— Cât de bine cunoşti – *dacă* o cunoşti – această *creatură* care vine noaptea să te viziteze?

— Nu-i o creatură! protestă Psyche.

— Bineînţeles că-i o creatură. El este monstrul prezis de oracol.

— Cu solzi, pun pariu, spuse Zona. Sau, dacă nu cu solzi, cu păr pe corp.

— Nu-i deloc aşa, spuse Psyche indignată. Este tânăr, frumos şi bun. Cu pielea mătăsoasă, cu muşchi tari…

— Ce culoare au ochii lui?

— Păi…

— E blond sau brunet?

— Scumpele mele surori, spuse Psyche, puteţi să păstraţi un secret?

Calanthe şi Zona îşi lungiră gâtul, dându-se mai aproape, şi o mângâiară drăgăstoase pe sora lor.

— Dacă putem să păstrăm un secret? Ce întrebare!

— Chestia e că, spuse Psyche, în fine, chestia e că eu nu ştiu cum arată. Nu l-am văzut niciodată, doar… în fine… I-am simţit.

— Cum?

Calanthe era şocată.

— Vrei să spui că tu nici măcar nu l-ai văzut la faţă?

— El insistă că nu trebuie să-l văd. Vine la mine în puterea nopţii, se strecoară între cearşafuri şi pe urmă… în fine… pe urmă… ştiţi voi… spuse Psyche roşind. Dar îi pipăi contururile şi simt că nu e corpul unui monstru. Este corpul unui bărbat superb, minunat. Numai că, dimineaţa, dispare.

— Oh, nătăfleaţă mai eşti! se hlizi Zona. Tu nu ştii…

Aici se întrerupse ca şi cum îi era teamă să mai continue.

Surorile schimbară nişte priviri atotştiutoare şi îngrijorate.

— Vai de mine…

— Psyche *nu* ştie!

Calanthe răspunse cu un sunet care era ceva între râs înfundat şi oftat.

Psyche se uita derutată de la una la alta.

— Ce să ştiu?

Calanthe o cuprinse cu braţele şi-i explică, în timp ce Zona intervenea cu propriile ei observaţii şi afirmaţii. Cei mai răi şi mai îngrozitori monştri… chiar genul pe care oracolul lui Apollo prezisese că o va devora!… aveau nişte puteri… întotdeauna au avut, se ştia că le aveau, erau renumiţi în toată lumea pentru asta!… de exemplu, puterea de a se *transforma,* de a lua forme înşelătoare… forme care ar putea să pară tulburătoare şi atrăgătoare la atingerea unei fete tinere… dar asta era numai ca să le câştige încrederea fraierelor… Fraierelor şi naivelor!… pentru ca mai apoi să planteze în ea sămânţa lor demonică… biata fată, ea nu

înţelege lucrurile astea, dar bărbaţii sunt în stare de orice… şi ea să nască o altă pocitanie, un monstru şi mai mare… un mutan*t… aşa* se înmulţesc ei, aşa îşi propagă ei specia lor scârboasă.

Psyche ridică o mână.

— Opriţi-vă! Vă rog! Ştiu că-mi vreţi binele, dar voi nu ştiţi ce tandru, ce bun, ce blând…

— *Aşa* fac ei! Exact aşa fac!

— Nu vezi? Dacă există ceva care să dovedească cruzimea şi ferocitatea acestui monstru, atunci e chiar tandreţea asta, blândeţea asta!

— Semn sigur că este un demon hidos.

Psyche se gândi la noua viaţă ce creştea în ea şi la insistenţa soţului ei de a nu spune nimănui. Şi la refuzul lui de a se arăta. Aoleu. Poate că surorile ei aveau dreptate.

Acestea o văzură că ezită şi-i dădură înainte.

— Uite ce să faci, iubita. Când vine la tine deseară, lasă-l să-şi facă mendrele de bestie cu tine…

— Îh!

— …şi pe urmă lasă-l să adoarmă. Dar tu trebuie să stai trează.

— Orice-ar fi, *să stai trează*!

— Când vezi c-a adormit, te ridici şi iei o lampă.

— Şi briciul ăla pe care îl folosesc slujnicele tale ca să-ţi taie părul.

— Da, o să ai nevoie de el!

— Aprinzi felinarul din colţul camerei şi-l acoperi ca să nu-l trezească.

— Apoi te apropii tiptil de pat…

— Ridici felinarul…

— Şi-i tai beregata aia solzoasă de balaur…

— Îi tai bine venele alea noduroase…

— Omoară-l…

— Omoară bestia…

— Pe urmă adună tot aurul şi argintul…

— Şi pietrele preţioase, asta-i cel mai important… întruna au vorbit surorile, până ce Psyche s-a lăsat convinsă.

Şi aşa se face că, în noaptea aceea, în timp ce Eros dormea liniştit în pat, Psyche se afla în picioare, aplecată peste el, cu un felinar acoperit într-o mână şi un brici în cealaltă. Ridică acoperământul de pe lampă. Lumina căzu pe trupul gol şi încovrigat al celei mai frumoase făpturi pe care o privise vreodată. Văpaia ei caldă dansa pe pielea tânără şi netedă… şi pe cea mai minunată pereche de aripi cu pene.

Psyche nu-şi putu reţine o mică exclamaţie de uimire. Îşi dădu seama imediat la cine se uita. Acesta nu era un balaur sau un monstru, niciun căpcăun sau o arătare. Acesta era tânărul zeu al iubirii. Eros în persoană. Şi când te gândeşti că ei îi trecuse prin cap să-i facă rău. Ce frumos era. Buzele lui pline, trandafirii, erau uşor depărtate şi dulceaţa respiraţiei lui veni spre ea când se aplecă să se uite mai de-aproape. Totul era perfect la el! Ridicăturile şi umflăturile delicate ale muşchilor dădeau frumuseţii lui tinereşti un aspect viril, dar lipsit de duritatea dizgraţioasă pe care o văzuse pe trupurile atleţilor luptători şi războinicilor tatălui ei. Părul lui răvăşit strălucea într-o nuanţă caldă, ceva între auriul lui Apollo şi mahonul lui Hermes. Şi aripile alea! Adunate sub trupul lui, erau pline şi albe ca ale unei lebede. Ea întinse o mână tremurândă şi îşi plimbă degetul pe conturul penelor. Vibraţia delicată ca o şoaptă cu care răspunseră atingerii ei abia dacă se auzi, dar a fost de ajuns să-l facă pe Eros să se mişte şi să murmure în somn.

Psyche se trase înapoi şi acoperi lampa, dar, în scurt timp, respiraţia lui egală, ritmică, o asigură că Eros încă dormea adânc. Dezveli din nou lampa şi văzu că el era acum întors cu spatele la ea. Şi mai văzu că, mişcându-se, lăsase să se vadă un obiect ciudat. Lumina lămpii cădea pe un cilindru de argint aflat sub aripi. Tolba lui!

Abia îndrăznind să mai respire, Psyche se aplecă şi scoase o săgeată. Întorcând-o în mâini, îşi plimbă încet degetul peste axul lucios din abanos. Capul săgeţii era însemnat cu o bandă de aur. Ridicând lampa cu mâna stângă, îşi trecu degetul mare de la mâna dreaptă peste capul ei şi atunci – *au*! Atât de ascuţit era vârful, că-i şi dădu sângele. În clipa aceea, o cuprinse un sentiment de dragoste atât de intensă pentru Eros cel adormit, o ardoare, o pasiune, o dorinţă, un devotament etern şi deplin, încât nu se putu abţine să nu se aplece şi să-i sărute buclele de la ceafă.

Dar vai! Chiar atunci, din lampă picură nişte ulei încins pe umărul lui drept. El se trezi cu un icnet de durere care, după ce o văzu pe Psyche aplecată asupra lui, se transformă într-un imens urlet de dezamăgire şi disperare. Aripile i se deschiseră şi începură să bată aerul. În timp ce se înălţa, Psyche se aruncă înainte şi îl apucă de piciorul drept, dar el avea mai multă forţă şi se eliberă fără să scoată un cuvânt, după care zbură în noapte.

Cum plecă el, totul în jur se nărui. Pereţii palatului începură să tremure, să pălească şi să se dizolve în aerul nopţii. Deznădăjduită, Psyche văzu cum coloanele de aur din jurul ei se sfărâmară, transformându-se într-un şir de copaci întunecaţi, iar mozaicul de pietre preţioase de sub picioarele ei se învolbură, prefăcându-se într-o masă de noroi şi pietriş. În scurt timp, palatul, metalele scumpe, pietrele preţioase – toate dispăruseră. Cântul dulce al servitoarelor se transformă în urlete de lupi şi ţipete de bufniţe, iar miresmele calde, misterioase, deveniră rafale şfichiuitoare de vânt rece şi nemilos.

Singură

O fată îndurerată şi speriată stătea într-o pădure pustie şi rece. Lăsându-se să alunece în jos pe trunchiul unui copac,

se aşeză pe rădăcinile lui solide. Singurul ei gând era să-şi pună capăt zilelor.

O trezi din reverie o gâză care-i trecu peste buze. Se ridică în capul oaselor cu un frison şi îşi dezlipi o frunză umedă de pe frunte. Nu visase ororile de noaptea trecută. Chiar era singură în pădure. Oare înainte fusese un vis şi aceasta fusese mereu realitatea? Sau se trezise într-un alt episod dintr-un vis mai mare? Nu merita să-şi frământe mintea ca să le descâlcească. Vis sau realitate, ea nu mai suporta.

— Să nu faci asta, fată frumoasă.

Şocată, Psyche ridică privirea şi-l văzu pe zeul Pan stând în faţa ei. Încruntătura amuzată, părul des şi ondulat din care ieşeau două coarne, şoldurile late şi păroase ce se subţiau în jos, transformându-se în picioare de ţap – nu putea fi altcineva, muritor sau nemuritor.

— Nu, nu, spuse Pan, bătând în pământul noroios cu copitele. O citesc pe faţa ta şi n-o să se întâmple. N-o să-ţi permit eu.

— N-o să-mi permiţi ce? întrebă Psyche.

— N-o să-ţi permit să te zdrobeşti de pietre aruncându-te de pe o stâncă înaltă. N-o să-ţi permit să atragi atenţia fatală a vreunei fiare sălbatice. N-o să-ţi permit să culegi mătrăgună ca să-i bei seva otrăvitoare. N-o să permit nimic din toate astea.

— Dar nu mai pot să trăiesc! strigă Psyche. Dacă mi-ai şti povestea, ai înţelege şi m-ai ajuta să mor.

— Ar trebui să te întrebi ce te-a adus în situaţia asta, spuse Pan. Dacă-i vorba de iubire, atunci trebuie să te rogi Afroditei sau lui Eros ca să te îndrume să-ţi uşureze suferinţa. Dacă motivul prăbuşirii tale este propria ta ticăloşie, atunci trebuie să trăieşti ca să te căieşti. Dacă a fost din cauza altora, atunci trebuie să trăieşti ca să te răzbuni.

Răzbunare! Psyche înţelese brusc ce trebuia făcut. Se ridică în picioare.

— Mulţumesc că mi-ai arătat calea, Pan, spuse ea.

Pan surâse dezvelindu-şi dinţii şi înclină capul. Suflă în naiul pe care îl ţinea în mână, scoţând o înfloritură melodică de adio.

Patru zile mai târziu, Psyche bătu la porţile măreţului conac al cumnatului ei Sato, soţul lui Calanthe. Un servitor o conduse în salonul de primire al surorii ei.

— Psyche! Scumpo! Totul a mers conform planului? Arăţi puţin cam…

— Lasă-mă pe mine, soră dragă. Să-ţi spun ce s-a întâmplat. Ţi-am urmat indicaţiile întocmai, am luminat cu o lampă trupul bărbatului meu în timp ce dormea şi cine crezi că era? Nimeni altul decât măreţul zeu Eros. Eros în persoană!

— Eros! exclamă Calanthe strângând în mână colierul de chihlimbar pe care îl avea la gât.

— Oh, surioară, imaginează-ţi durerea şi dezamăgirea mea când mi-a spus că mă adusese la palatul lui doar ca un mijloc de-a te câştiga *pe tine.*

— Pe mine?

— Ăsta a fost planul lui ascuns. „Adu-mi-o pe sora ta, frumoasa Calanthe", mi-a spus. „Cea cu ochii verzi şi părul roşcat."

— Mai mult arămiu decât roşcat…

— „Adu-o. Spune-i să se urce pe stânca înaltă. Să se arunce în braţele lui Zefir, care o va lua pe sus şi-o va aduce la mine. Spune-i toate astea frumoasei Calanthe, Psyche, te implor." Acesta este mesajul lui, pe care ţi l-am reprodus cu fidelitate.

Vă puteţi imagina cu ce viteză se pregăti Calanthe. Scrise în grabă un mesaj pentru bărbatul ei, în care îi spunea că, de fapt, ei nu erau soţ şi soţie, că mariajul lor fusese o eroare catastrofală, că preotul care îi cununase fusese beat, incapabil şi incompetent, că ea oricum nu-l iubise niciodată şi că acum era o femeie liberă, uite-aşa!

Pe munte, la stânca de bazalt, auzi foşnetul unei brize şi, cu un geamăt de bucurie extatică, se aruncă spre ceea ce crezu că era Zefir.

Numai că spiritul Vântului de Vest nici nu era pe-aproape. Cu un ţipăt de frustrare, furie, disperare şi spaimă, Calanthe se rostogoli la vale, sărind dintr-o stâncă ascuţită în alta, până se opri la poalele muntelui, moartă de-a binelea, cu trupul zdrobit.

De aceeaşi soartă avu parte şi sora ei Zona, căreia Psyche îi spuse aceeaşi poveste.

Muncile Afroditei

Ducându-şi la capăt răzbunarea, Psyche putea acum să se gândească până la sfârşitul zilelor ei. Fiecare clipă era plină de dragostea şi de dorul pe care le simţea pentru Eros şi de chinul disperării, ştiind că era condamnată să nu-l mai vadă niciodată.

Eros, între timp, stătea într-o cameră secretă, chinuit de durerea pricinuită de rana de la umăr. Voi şi cu mine am suporta fără probleme usturimea unei arsuri provocate de uleiul de lampă, dar pentru Eros, deşi era nemuritor, aceasta era o rană pricinuită de cea pe care o iubea. Astfel de răni au nevoie de mult timp ca să se vindece, dacă se vindecă vreodată.

Cu Eros indispus, lumea a început să sufere. Flăcăii şi fecioarele nu se mai îndrăgosteau. Nu mai aveau loc căsătorii. Oamenii au început să murmure şi să bombăne. Către Afrodita erau înălţate rugăciuni nemulţumite. Când aceasta le-a auzit şi a aflat că Eros se ascundea şi-şi neglija îndatoririle, s-a enervat. Vestea că o muritoare îi furase inima fiului ei şi-i pricinuise atâta rău, i-a transformat enervarea în furie. Dar când a descoperit că era chiar muritoarea pe care ea îi ordonase lui Eros s-o umilească, s-a făcut vânătă de furie. Cum de planul ei de-a o face pe Psyche să se

îndrăgostească de un porc eşuase în halul ăsta? Ei lasă, de data asta se va ocupa ea personal şi va avea grijă s-o distrugă pe fată odată pentru totdeauna.

Prin farmece despre care nu ştia că erau aruncate asupra ei, Psyche se pomeni într-o bună zi că bate la uşa unui palat măreţ. Nişte creaturi înfiorătoare o traseră de păr înăuntru şi o aruncară într-o temniţă. Însăşi Afrodita veni s-o viziteze, aducând nişte saci cu grâu, orz, mei, seminţe de mac, năut, linte şi fasole, pe care le deşertă pe pardoseala de piatră şi le amestecă.

— Dacă vrei să fii liberă, spuse ea, separă toate grăunţele şi seminţele amestecate şi pune-le pe fiecare într-o grămăjoară. Termină treaba asta până în zori şi te eliberez.

Cu un râs – nedemn de o zeiţă a iubirii şi a frumuseţii – care se plasa undeva între un cotcodăcit şi un cârâit strident, Afrodita plecă, trântind uşa celulei.

Psyche se prăbuşi pe jos, în hohote de plâns. Ar fi imposibil să separe toate grăunţele alea, chiar de-ar avea o lună la dispoziţie.

Atunci, o furnicuţă care traversa dalele de piatră, fu înghiţită de o lacrimă caldă şi sărată ce picură de pe obrazul lui Psyche.

— Fii atentă! strigă ea furioasă. Pentru tine o fi o lăcrimioară, dar pentru mine e potopul.

— Îmi pare tare rău, spuse Psyche. Mă tem că nu te-am văzut. Sunt atât de disperată, că nu mai ştiu de mine.

— Ce disperare o fi aia de te-aduce în stare să îneci nişte furnici nevinovate?

Psyche îi explică necazul ei şi furnica, serviabilă şi iertătoare de felul ei, se oferi s-o ajute. Cu un strigăt imperceptibil pentru urechile omeneşti, ea îşi chemă marea familie de fraţi şi surori, şi împreună se apucară să sorteze seminţele.

În timp ce lacrimile i se uscau pe obraji, Psyche văzu uluită cum zeci de mii de furnici vesele începură să umble încolo şi-

ncoace, cernând şi separând seminţele cu o precizie militărească. Cu mult înainte ca degetele trandafirii ale lui Eos să deschidă porţile zorilor, treaba era terminată şi şapte movile perfect ordonate aşteptau să fie inspectate de Afrodita.

Furia contrariată a zeiţei a fost spectaculoasă. Imediat a fost născocită o altă sarcină imposibilă.

— Vezi păduricea de colo, de peste râu? spuse Afrodita, trăgând-o pe Psyche de păr şi obligând-o să se uite pe fereastră. Acolo sunt nişte oi care pasc şi umblă nepăzite. Oi speciale, cu lâna de aur. Du-te acolo îndată şi adu-mi un smoc din lâna lor.

Psyche se îndreptă spre păduricе destul de bucuroasă, dar nu cu intenţia de a îndeplini cea de-a doua sarcină. Ea se hotărî să profite de libertate ca să scape nu doar din închisoarea blestemului odios al Afroditei, ci şi din închisoarea odioasă a vieţii înseşi. Voia să se arunce în râu să se înece.

Dar cum stătea pe malul râului, respirând adânc şi făcându-şi curaj să sară, una dintre trestii se aplecă – deşi nu era nicio adiere de vânt – şi-i şopti:

— Psyche, dulce Psyche. Eşti chinuită de încercări grele, dar nu-mi polua apele curate cu moartea ta. Există o soluţie pentru necazurile tale. Oile de-aici sunt sălbatice şi violente, păzite de cel mai fioros berbec, ale cărui coarne te-ar despica precum ai despica un fruct copt. Le vezi păscând sub platanul ăla de pe celălalt mal? Dacă te-ai apropia de ele acum, ai avea parte de o moarte grabnică şi dureroasă. Dar dacă te întinzi să dormi, până deseară ele se vor fi dus în alte locuri de păşunat, iar tu vei putea să înoţi până la copac, unde vei găsi smocuri de lână de aur agăţate în crengile de la poale.

În seara aceea, Afrodita, înfuriată şi nedumerită, aruncă lâna de aur cât colo şi insistă ca Psyche să coboare în lumea subterană ca să-i ceară Persefonei un eşantion din crema ei pentru frumuseţe. Cum ei numai la moarte îi stătuse gândul

de când o părăsise Eros, biata fată acceptă bucuroasă şi urmă indicaţiile Afroditei pentru a ajunge în Hades, unde avea intenţia fermă să rămână şi să petreacă o eternitate neiubită, singură şi nefericită.

Uniunea dintre Iubire şi Suflet

Într-o zi, o rândunică gureşă îi spuse lui Eros despre muncile la care fusese supusă Psyche de către geloasa şi temperamentala lui mamă. Încercând să ignore durerea încă chinuitoare provocată de rana lui, se ridică şi, cu mare efort, îşi deschise aripile. Zbură direct în Olimp, unde ceru pe loc o audienţă la Zeus.

Eros îşi spuse povestea în faţa unui auditoriu vrăjit şi fascinat, alcătuit din zei olimpieni. Mama lui o urâse dintotdeauna pe Psyche. Demnitatea şi onoarea de olimpiană a Afroditei fusese ameninţată de frumuseţea fetei şi de faptul că o mână de oameni nesăbuiţi erau dispuşi să o venereze pe fecioara muritoare în locul zeiţei nemuritoare. Aşa că îl trimisese pe Eros să o facă pe Psyche să se îndrăgostească de un porc. Şi-a prezentat bine cazul.

Zeus îl trimise pe Hermes s-o aducă pe Psyche din lumea umbrelor, şi un vultur s-o cheme pe Afrodita. Când ajunseră amândouă în faţa adunării divine, Zeus luă cuvântul.

— A fost o lucrătură urâtă şi nedemnă, preaiubită Afrodita. Poziţia ta nu este ameninţată de nimeni; nu e posibil. Uită-te pe pământ şi vezi că numele tău este sanctificat şi lăudat pretutindeni. Eros, tu ai fost prea mult timp un băiat nesăbuit, obraznic şi iresponsabil. Faptul că iubeşti şi că eşti iubit este opera ta şi poate salva lumea de la cele mai grave excese ale săgeţilor tale răutăcioase şi ţintite greşit. Psyche, vino şi bea din cupa mea. E ambrozie, şi-acum, că ai gustat din ea, eşti nemuritoare. Aici, avându-ne pe toţi ca martori, te vei uni pentru totdeauna cu Eros. Îmbrăţişează-ţi nora, Afrodita, şi haideţi să ne veselim cu toţii.

La nunta lui Eros şi a lui Psyche au fost numai râsete şi voie bună. Apollo a cântat cu vocea şi la liră, Pan l-a acompaniat cu naiul său. Hera a dansat cu Zeus, Afrodita a dansat cu Ares şi Eros a dansat cu Psyche. Şi mai dansează împreună şi astăzi.[99]

Jucăriile lui Zeus
Partea A Doua

Muritorii

Io

Pe vremea aceea, oamenii din lumea mediteraneană erau majoritatea conduşi de regi. Felul cum aceşti autocraţi îşi stabileau autoritatea asupra popoarelor lor varia de la un caz la altul. Unii erau descendenţi ai unor nemuritori, dacă nu chiar zei. Alţii, cum fac oamenii, luau puterea prin forţa armei sau intrigi politice.

INACHUS a fost unul dintre primii conducători ai Greciei. El a fost primul rege al Argosului din Peninsula Peloponez, pe atunci un oraş nou şi plin de viaţă, acum unul dintre cele mai vechi oraşe din lume, locuite fără întrerupere. Inachus a fost mai târziu semi-zeificat şi transformat într-un râu, dar în timpul vieţii sale ca om, consoarta sa, MELIA, i-a dăruit două fiice, IO şi MYCENE.[100]

Mycene avea o căsnicie destul de fericită cu un nobil pe nume ARESTOR, însă soarta lui Io a fost ca ea să fie prima muritoare care a atras atenţia prădalnică a lui Zeus. Inachus o alesese pe Hera, regina cerului, ca zeiţă protectoare a Argosului, iar fiica sa Io fusese crescută ca preoteasă în cel mai important templu din lumea greacă dedicat Herei. Zeus numai dacă îşi făcea de cap cu vreo femeie şi era de ajuns pentru a stârni indignarea soţiei sale, dar o încercare de a pângări vreo preoteasă de-a ei ar fi înfuriat-o la culme. Cu toate astea, el o dorea foarte mult pe frumoasa Io. Dar cum s-o aibă fără să afle Hera?

Zeus îşi mângâie barba, se gândi bine şi veni cu ceea ce lui i se păru a fi o lovitură de maestru. O transformă pe Io într-o vacă, o junincă frumoasă şi grăsuţă, cu crupa tremurândă, cu ochi mari şi blânzi.[101] Dacă ar ascunde-o într-o păşune, Hera n-ar găsi-o niciodată, iar el ar veni s-o viziteze oricând ar dori.

Sau așa credea. Când pofta pune stăpânire pe tine, discreţia, bunul simţ și înţelepciunea zboară pe fereastră și ceea ce pare a fi o ascunzătoare ingenioasă pentru unul robit de pasiune aduce a prostie bătătoare la ochi pentru toţi ceilalţi.

Este mai uşor să ascunzi o sută de munţi de o soţie geloasă decât o amantă. Hera, pentru care vacile erau sacre și care, din acest motiv, avea un ochi de expert, atent la această specie, observă animalul și bănui numaidecât adevărata lui identitate.

— Ce junincă superbă, îi spuse în treacăt lui Zeus într-o dimineaţă în timp ce luau micul dejun pe Muntele Olimp. Ce forme perfecte. Ce gene lungi și ochi fermecători.

— Cum, băbăciunea aia? spuse Zeus, privind în jos cu un aer de prefăcută plictiseală spre locul unde-i arăta Hera.

— E pe o păşune de-a ta, dragă, deci probabil că-ţi aparţine.

— Se poate, spuse Zeus, tot ce se poate. Sunt mii de vaci care pasc pe-aici. N-am cum să le ţin socoteala la toate.

— Mi-ar plăcea foarte mult juninca aceea, spuse Hera, ca dar de ziua mea.

— Ăă… pe bune? Aia? Sunt sigur c-aș putea să-ţi găsesc un animal mai gras și mai frumos.

— Nu, spuse Hera – și cei care o cunoșteau ar fi înţeles ce însemna sclipirea din ochii ei și asprimea din glasul ei. Mie aia mi-ar plăcea.

— Sigur, sigur, spuse Zeus, simulând un căscat. Îţi aparţine. Vezi că e un ulcior cu ambrozie lângă cotul tău… fii drăguţă și fă-i vânt spre mine.

Hera își cunoștea bărbatul mult prea bine. Odată stârnite tendinţele lui libidinoase, nu le mai putea ţine în frâu. Ea puse ca Io să fie mutată într-un mic padoc închis cu porţi și îl trimise s-o păzească pe servitorul ei, ARGUS, nepotul lui Inachus.

Argus, fiul lui Mycene și al lui Arestor, era un adept loial al Herei, ca toţi argienii de la vremea aceea,[102] însă mai avea un

dar foarte special care făcea din el paznicul perfect al mătușii Io. Avea o sută de ochi. Era poreclit PANOPTES, „atoatevăzătorul”.[103] Supus ca întotdeauna voinței Herei, acesta se postă în câmp, fixă cincizeci de ochi pe Io și pe ceilalți cincizeci îi lăsă să cutreiere independent de jur-împrejur, în căutare de prădători.

Zeus văzu asta și începu să se plimbe furios de colo-colo. I se urcase sângele la cap. Bătea cu pumnul în palmă. Trebuie s-o aibă pe Io. Devenise o chestiune de principiu s-o înfrângă pe Hera în acest război tacit și neoficial. Cunoștea însă limitele vicleniei sale, așa că îl chemă în ajutor pe cel mai șiret și mai amoral escroc din Olimp.

Hermes înțelese imediat ce trebuia făcut. Mereu încântat să-i facă un serviciu lui Zeus și să semene zâzanie, se grăbi spre padocul lui Io.

— Bună, Argus. Dă-mi voie să-ți țin puțin companie, spuse el, trăgând zăvorul de la poartă și strecurându-se înăuntru. Frumoasă junincă aveți aici.

Argus roti o duzină de ochi înspre Hermes, care se așeză pe iarbă, scoase un nai și începu să cânte. Timp de două ore, cântă la nai și din glas. Muzica, arșița după-amiezii, mirosul de maci, de lavandă și de cimbru sălbatic, clipocitul și susurul molcom al unui pârâu din apropiere… încet-încet, lui Argus începură să i se închidă ochii unul câte unul.

Când, în sfârșit, se închise și al o sutălea ochi, Hermes lăsă naiul jos, se apropie tiptil și-l înjunghie pe Argus în inimă. Toți zeii erau capabili de o mare cruzime, iar Hermes nu putea fi mai prejos.

Argus fiind mort, Zeus deschise poarta și o eliberă pe Io. Dar până să apuce s-o transforme iar în ființă omenească, Hera, care văzuse ce se întâmplase, trimise un tăun care o înțepă atât de tare și de insistent pe Io, încât aceasta începu să împungă cu coarnele și să mugească, apoi fugi departe de Zeus.

Îndurerată de moartea preaiubitului ei servitor, Hera luă cei o sută de ochi ageri ai lui Argus și îi lipi pe coada unei păsări bătrâne, cu penaj anost, lipsit de eleganță, transformând-o în ceea ce noi astăzi numit păun – iată cum această pasăre acum maiestuoasă, colorată și semeață a ajuns să fie asociată cu zeița.[104]

Io, între timp, galopă de-a lungul coastei de nord a Mării Egee, înotând până acolo unde Europa devine Asia, locul căruia îi spunem și acum în onoarea ei Trecătoarea Vacii sau, în limba greacă, *Bosporus* – Bosforul de azi.[105] Goni întruna, zbătându-se, săltând prin valuri și țipând îngrozită, până ajunse în Caucaz. Acolo se pare că tăunul o lăsă mai moale, destul pentru ca ea să vadă figura lui Prometeu chinuit de durere pe coasta muntelui.

— Așază-te puţin să-ţi mai tragi sufletul, Io, îi spuse titanul. Fii optimistă. Lucrurile se vor aranja.

— Mai rău de-atât nu se poate, se văită Io. Sunt o vacă. Sunt atacată de cel mai mare și mai rău tăun care a existat vreodată pe lumea asta. Iar Hera vrea să mă distrugă. Mai rămâne de văzut dacă o să fiu înțepată până la moarte sau o să înnebunesc și-o să mă înec în mare.

— Știu că acum totul ți se pare sumbru, spuse Prometeu, dar eu văd uneori în viitor și pot să-ți spun un lucru. Vei reveni la forma de om. Vei întemeia o mare dinastie în ținutul unde curge Nilul. Și din spița ta se va ridica cel mai mare dintre eroi.[106] Așa că fruntea sus și fii optimistă, bine?

Cu tot zbuciumul ei, Io n-a putut să ignore aceste cuvinte venite de la unul care – chiar și-acum când îl privea îngrozită – era sfâșiat și ciugulit cu lăcomie de doi vulturi răi. Păi ce mai erau micile ei inconveniente pe lângă tortura lui perpetuă?

Până la urmă, Io și-a recăpătat într-adevăr forma umană. S-a întâlnit cu Zeus în Egipt și i-a născut un fiu, EPAPHUS, care va juca un rol important în povestea lui Faeton, care

urmează în scurt timp. *Zice-se* că Zeus a lăsat-o gravidă pe Io punând uşor o mână pe ea – Epaphus înseamnă „atingere”. Io a avut şi o fată cu Zeus, pe nume KEROESSA, al cărei fiu BYZAS a întemeiat măreţul oraş Bizanţ. Nu ştim dacă Keroessa a fost concepută prin atingere sau printr-o metodă mai tradiţională.

Chiar dacă Io a fost o vacă, ea a fost una foarte importantă şi influentă.

Eşarfa îmbibată cu spermă

O poveste foarte emoţionantă ne spune că Atena, fără să-şi sacrifice castitatea, a avut un rol în conceperea şi naşterea unuia dintre fondatorii oraşului-stat Atena.

Şchiopul Hefaistos, de când îi crăpase capul lui Zeus spre a o aduce pe Atena pe lume, făcuse o pasiune puternică pentru zeiţă. Într-o zi, neputând să-şi stăpânească pofta trupească, o urmări până într-un cotlon al înaltului Olimp şi încercă să abuzeze de ea. Dar vai, excitat cum era, nu reuşi decât să-şi verse sămânţa pe coapsa ei. Atena, tăcută şi dezgustată, îşi scoase bentiţa de pe cap şi şterse cu ea mizeria, după care o aruncă de pe munte.

Bentiţa îmbibată ateriză tocmai jos, la poalele muntelui. Sperma divină a lui Hefaistos se scurse în pământ şi Gaia rămase însărcinată. Din ea se născu un băiat, ERECHTHEUS. Privind de sus, din ceruri, Atena văzu şi decise ca acest copil să fie nemuritor. Ea coborî din Olimp, puse copilul într-un coş împletit din nuiele de răchită pe care îl închise bine şi îl dădu în grija a trei surori muritoare, HERSE, AGLAUROS şi PANDROSOS. Sub niciun motiv, le spuse Atena, nu trebuiau să deschidă coşul. Dar Aglauros şi Herse nu rezistară tentaţiei de a se uita în el. Ele văzură un bebeluş care se zvârcolea, legat fedeleş de un şarpe încolăcit în jurul lui. Toţi şerpii erau sacri pentru Atena, iar acesta făcea parte dintr-o vrajă folosită de zeiţă pentru a-l face nemuritor

pe micul Erechtheus. Privelişte a şocantă le făcu pe cele două femei să-şi piardă brusc minţile şi se aruncară de pe cel mai înalt vârf al colinei care astăzi se cheamă Acropolis sau „citadela înaltă” Erechtheus a crescut şi a devenit (sau l-a zămislit, poveştile se contrazic) ERECHTHONIUS, legendarul întemeietor al Atenei.[107]

Dacă astăzi vizitaţi Acropolis în Atena, puteţi vedea, chiar la nord de Parthenon, minunatul templu care se cheamă Erechtheum. Faimosul său portic cu cariatide, stâlpi sculptaţi sub formă de fecioare în veşminte drapate pe corp, este una dintre cele mai mari bijuterii arhitecturale ale lumii. Nu departe de-aici au fost ridicate şi nişte sanctuare în cinstea lui Aglauros şi Herse, ceea ce mi se pare corect.[108]

Faeton

Fiul soarelui

Erechtheus o avea pe Atena ca părinte de substituţie, pe Gaia mamă şi pe Hefaistos tată. Să ai trei părinţi nemuritori ar putea părea o exagerare (şi o lăudăroşenie din partea atenienilor legată de fondatorul oraşului lor), dar nu era un lucru neobişnuit ca muritorii să revendice asemenea strămoşi. Povestea bravului, dar nesăbuitului FAETON[109], ca şi mitul Persefonei, explică modul cum au apărut anumite schimbări în geografia lumii, oferind totodată un exemplu foarte literal al unei apreciate lecţii de morală din mitologia greacă – aceea că mândria duce la cădere.

Faeton era de origine divină, dar a fost crescut de tatăl său vitreg MEROPS, care din păcate era muritor. Când Merops era plecat, mama lui Faeton, CLYMENE, care poate era nemuritoare sau nu,[110] îl delecta pe băiat cu poveşti despre tatăl lui divin, minunatul zeu al soarelui Phoebus Apollo.[111]

Când Faeton a crescut şi a început să meargă la şcoală alături de alţi copii muritori, dintre care unii aveau ambii părinţi oameni, iar alţii, ca şi el, puteau să pretindă că erau de

neam divin, după unul sau celălalt dintre părinți. Unul dintre aceștia era Epaphus, fiul lui Zeus și al lui Io. Cu astfel de părinți iluștri, Epaphus se simțea îndreptățit să fie stăpân peste colegii de școală. Faeton, care era un tânăr orgolios și pasional, nu suporta să fie dirijat de Epaphus, ale cărui aroganță și aer de superioritate îl iritau permanent.

Epaphus arăta mereu atât de blazat în legătură cu propriul pedigree că te scotea din sărite. Zicea lucruri de genul:

— Da, weekendul viitor, taică-meu… Zeus, știți… m-a invitat la cină în Olimp. A spus că poate mă lasă să stau pe tronul lui, poate să iau o gură-două de nectar. Am mai luat și înainte, normal. Vom fi doar câțiva. Unchiul Ares, soră-mea vitregă Atena, probabil câteva nimfe, ca să fie cifră rotundă. O să fie mișto.

Faeton mereu se întorcea acasă furios după ce trebuia să îndure aceste menționări, așa-zis în treacăt, de nume importante.

— Cum se face, se plângea el mamei lui, că Epaphus îl vede pe taică-su în fiecare weekend în timp ce eu nici măcar nu l-am *cunoscut* pe-al meu?

Clymene își strângea fiul în brațe și încerca să-i explice.

— Dragul mamei, Apollo este foarte ocupat. În fiecare zi trebuie să mâne carul soarelui pe cer. Și după ce termină, trebuie să se ocupe de sanctuarele din Delos, Delfi și cine mai știe de unde. Și de profeții, de muzică, de tirul cu arcul… el chiar e cel mai ocupat dintre toți zeii. Dar sunt sigură c-o să vină să ne viziteze în curând. Când te-ai născut, a lăsat ceva pentru tine – voiam să mai aștept să ți-l dau când te făceai mai mare, dar pot să ți-l dau și-acum…

Clymene se duse la un bufet de unde scoase un splendid flaut de aur pe care i-l dădu. Băiatul îl duse imediat la gură și suflă în el, scoțând un sunet leșinat și prea puțin muzical.

— Ce-ar trebui să facă?

— Să facă? Cum adică, dragule?

— Zeus i-a dat lui Epaphus un bici de piele fermecat care îi face pe câini să-i asculte ordinele. Ăsta ce face?

— E un flaut, dragul meu. Face muzică. Muzică frumoasă, fermecătoare.

— Cum?

— Păi, mai întâi înveți să formezi note și pe urmă... pe urmă, cânți la el.

— Și unde-i magia?

— Ai ascultat vreodată muzică de flaut? E cea mai magică din câte există. Dar trebuie să exersezi cam mult.

Faeton aruncă flautul cât colo dezgustat și plecă furios în camera lui, unde rămase îmbufnat tot restul zilei și toată noaptea.

Peste o săptămână sau cam așa, în ultima zi de școală, înainte de lunga vacanță de vară, se pomeni că îl abordează Epaphus, cu obișnuitul său aer condescendent.

— Salut, Faeton, spuse acesta trăgând de cuvinte. N-ai vrea să vii cu mine la casa de pe plajă a alor mei în Africa de Nord, săptămâna viitoare? Dăm o mică petrecere. Doar tata, poate Hermes, Demetra și câțiva fauni. Plecăm cu corabia mâine. Cred c-o să fie mișto. Ce zici?

— Oh, ce rău îmi pare, strigă Faeton. Taică-meu, Phoebus Apollo, îl știi, m-a invitat să... să mân carul soarelui pe cer săptămâna viitoare. Nu pot să-l dezamăgesc.

— Poftim?

— Da, nu ți-am spus? Mereu mă bate la cap să-l ajut la treabă, să mai conduc și eu carul soarelui în locul lui.

— Tu chiar vrei să-mi spui că...? *Aiurea.* Băieți, ia veniți încoa' s-auziți o chestie!

Epaphus îi chemă pe ceilalți băieți în locul unde el și Faeton stăteau față în față.

— Spune-le și lor, îi ordonă el.

Faeton era acum prins la mijloc. Orgoliul, furia și frustrarea îl împingeau de la spate. Al naibii să fie dac-o să dea înapoi și

să-l lase pe snobul ăsta nesuferit să câştige.

— Nu-i cine ştie ce, spuse el. Taică-meu Apollo insistă să învăţ să mân caii soarelui. Mare brânză.

Ceilalţi băieţi, în frunte cu un Epaphus zeflemitor, începură să strige neîncrezători şi în bătaie de joc.

— Ştim foarte bine că taică-tu e fraierul ăla bătrân şi neinteresant, Merops! strigă unul dintre ei.

— El e tatăl meu vitreg! strigă Faeton. Apollo este tatăl meu adevărat. El e! O să vedeţi. Aşteptaţi şi-o să vedeţi! O să-mi ia ceva timp până ajung la palatul lui, dar într-o zi, curând… să vă uitaţi spre cer. O să vă fac cu mâna de sus. Eu o să fiu ăla care conduce. O să vedeţi!

Şi o rupse la fugă spre casă, în timp ce în urechi îi răsunau glumele răutăcioase, fluierăturile şi râsul batjocoritor al colegilor de şcoală. Unul dintre băieţi, prietenul şi iubitul lui, CYGNUS,[112] veni după el.

— Faeton, strigă Cygnus, ce-ai spus? Nu poate fi adevărat. Te-ai plâns de-atâtea ori în faţa mea că nu l-ai cunoscut pe tatăl tău adevărat. Întoarce-te şi spune-le că glumeai.

— Lasă-mă-n pace, Cygnus, spuse Faeton, dându-i la o parte din calea lui. Mă duc la Palatul Soarelui. Numai aşa pot să-l reduc la tăcere pe porcul ăla de Epaphus. Când o să mă întorc, toţi mă vor respecta în sfârşit şi vor şti cine sunt cu adevărat.

— Dar eu ştiu cine eşti, spuse Cygnus nefericit. Eşti Faeton şi te iubesc.

Tată şi soare

Nici Clymene nu reuşi să-l facă pe Faeton să se răzgândească. Îl privea îndurerată cum îşi strângea puţinele lucruri pe care le avea.

— Să te uiţi spre cer şi-o să mă vezi, spuse el, sărutând-o la plecare. O să-ţi fac cu mâna când trec.

Palatul Soarelui se afla spre est, firește; de fapt, tocmai în India. Nu se știe exact cum a ajuns Faeton acolo. Am citit că magicii șoimi solari i-au spus lui Apollo de călătoria anevoioasă a băiatului din Grecia continentală, prin Mesopotamia și teritoriul pe care azi l-am numi Iran, și că zeul le-a cerut acestor păsări superbe să-l ia pe sus și să-l ducă în zbor tot restul drumului.

Indiferent cum a ajuns acolo, Faeton a sosit noaptea la palat și imediat a fost chemat în sala tronului, unde Apollo ședea înfășurat în mantia purpurie, înconjurat de strălucirea aurului, argintului și pietrelor prețioase care decorau sala. Numai tronul pe care stătea era încrustat cu peste zece mii de rubine și smaralde. Tânărul căzu în genunchi, copleșit de splendoarea palatului, de scânteierea nestematelor și, mai presus de toate, de măreția și gloria zeului, tatăl său.

— Vasăzică tu ești băiatul Clymenei, da? Ridică-te să te vedem. Da, ai putea fi fructul coapselor mele. Ai culoarea pielii și fizionomia potrivite. Mi s-a spus că ai bătut cale lungă ca să ajungi aici. De ce?

Întrebarea a fost directă și Faeton se fâstâci puțin. Reuși să îngaime câteva cuvinte despre Epaphus și „alți băieți” și își dădu seama cu durere că vorbea mai degrabă ca un copil răsfățat, nu ca mândrul fiu al unui zeu din Olimp.

— Da, da. Ce ticăloși, ce lipsă de respect. Și ce treabă am eu în povestea asta?

— Toată viața mea, spuse Faeton, arzând de mândrie și de indignarea care mocnise în el de-atâta amar de timp, mama mi-a tot spus de mărețul și gloriosul Apollo, zeul de aur, tatăl meu strălucitor și perfect. D-d-dar tu n-ai trecut pe la noi niciodată! Nu ne-ai invitat niciunde. Nici măcar nu m-ai recunoscut.

— Ei, da, îmi pare rău pentru treaba asta. O neglijență din partea mea. Am fost un tată groaznic, aș dori să mă revanșez față de tine.

Apollo rosti cu voce tare cuvintele pe care taţii absenţi le rostesc peste tot în lume şi în fiecare zi, dar el se gândea la cai, la muzică, la băutură... la orice altceva, mai puţin la băiatul ăsta supărat şi îmbufnat, care se plângea la el.

— Dacă ai putea să-mi îndeplineşti o dorinţă. Una singură, atât.

— Bineînţeles, bineînţeles. Spune ce.

— Pe bune? Vorbeşti serios?

— Bineînţeles.

— *Furi* că mi-o îndeplineşti?

— Jur, spuse Apollo, amuzat de seriozitatea extremă a băiatului. Jur pe lira mea. Jur pe apele reci ale lui Styx. Spune odată.

— Vreau să mă plimb cu caii tăi.

— Cu caii mei? repetă Apollo, neînţelegând prea bine. Să te plimbi cu ei? Cum adică?

— Vreau să conduc carul solar pe bolta cerului. Mâine.

— Oh, nu, spuse Apollo zâmbind cu gura până la urechi. Nu, nu, nu! Nu te prosti. Nimeni nu poate face asta.

— Mi-ai promis!

— Faeton, Faeton. E frumos şi curajos din partea ta că aspiri să faci asta. Dar nimeni, *nimeni* nu conduce animalele alea în afară de mine.

— Ai jurat pe Styx!

— Zeus însuşi nu-i poate controla! Sunt cei mai puternici, cei mai sălbatici, cei mai încăpăţânaţi şi mai greu de strunit armăsari care s-au născut vreodată. Răspund la atingerea mea şi numai a mea. Nu, nu. Nu poţi să-mi ceri una ca asta.

— Ţi-am cerut. Şi tu ai *jurat*!

— Faeton!

Ceilalţi unsprezece zei ar fi fost uimiţi dacă ar fi auzit nota aceea atât de disperată şi de rugătoare din glasul lui Apollo.

— Te *rog*! Orice altceva. Aur, hrană, putere, cunoaştere, iubire... Spune şi vei avea pe vecie. Dar nu asta. Asta

niciodată.

— Ți-am cerut și tu ai jurat, răspunse încăpățânatul tânăr.

Apollo își lăsă în jos capul auriu și înjură în sinea lui. Of, zeii ăștia și gura lor mare. Of, muritorii ăștia și visurile lor nebunești. Când se vor învăța minte și unii și alții?

— Bine. Atunci să mergem să-i cunoști. Dar să știi un lucru, spuse Apollo în timp ce se apropiau de grajduri și mirosul cailor se simțea tot mai tare și mai pătrunzător în nările lui Faeton. Poți să te răzgândești oricând. Asta nu înseamnă că vei scădea în ochii mei. Sincer, vei crește și mai mult în ochii mei.

La apropierea zeului, cei patru armăsari cu coama alb-aurie începură să bată din copite și să se agite în boxele lor.

— Hei, Pyrois! Prr, Flegon! Sst, Aeos! Uşurel, Aethon! îi strigă Apollo pe rând. Bun, apropie-te, băiete, lasă-i să te cunoască.

Faeton nu mai văzuse niciodată niște cai atât de frumoși. Ochii lor aruncau văpăi de aur și din copite scăpărau scântei când loveau dalele de piatră. Era copleșit de admirație, dar totodată simți să i se strângă inima de o frică pe care încercă s-o ascundă, prefăcându-se că freamătă de nerăbdare.

Aliniată în fața porților masive ale zorilor aștepta o cvadrigă de aur, falnicul car la care cei patru armăsari aveau să fie înhămați curând. Silueta tăcută a unei femei în veșminte de culoarea șofranului trecu grăbită pe lângă ei. Faeton simți venind dinspre ea un parfum pe care nu reuși să-l identifice, dar care îl ameți de plăcere.

— Aceea era Eos, spuse Apollo. Curând va sosi timpul să deschidă porțile.

Faeton știa totul despre Eos, zeița zorilor. I se spunea *rhododaktilos* – „cea cu degete trandafirii” – și era admirată pretutindeni pentru dulceața și frumusețea ei suavă.

În timp ce-l ajuta pe tatăl său să scoată armăsarii de la boxe ca să-i așeze în fața carului, Faeton se pomeni dat la o

parte cu brutalitate.

— Ce face muritorul ăsta?

O siluetă masivă, îmbrăcată într-o armură lucioasă din piele de bou, apucase de căpăstru toţi cei patru cai odată şi îi conducea în faţă.

— Ah, Helios, iată-te în sfârşit, spuse Apollo. El este Faeton. Fiul meu Faeton.

— Şi ce-i cu asta?

Faeton ştia că Helios era fratele lui Eos şi al zeiţei lunii, Selene, şi că îl ajuta pe Apollo în treburile lui zilnice cu carul. Apollo păru uşor stingherit de prezenţa titanului.

— Păi, chestia e că Faeton va conduce astăzi carul.

— Poftim?

— Bine, acum ar putea să înveţe, nu crezi?

— Tu *glumeşti*?

— I-am promis, cum ar veni.

— Ei, atunci *despromite*-i, cum ar veni.

— Helios, nu pot. Ştii bine că nu pot.

Helios începu să bată din picioare şi scoase un răcnet care-i făcu pe cai să se ridice pe picioarele dindărăt şi să necheze.

— *Pe mine* nu m-ai lăsat niciodată să-i mân, Apollo! Niciodată. De câte ori te-am rugat şi de câte ori mi-ai spus că nu sunt pregătit? Şi acum îl laşi pe… pricăjitul ăsta să ia hăţurile?

— Helios, o să faci ce-ţi spun, răspunse Apollo. Am zis, aşa că… ăă, am zis.

Apollo luă cele patru hamuri din piele de la Helios şi-l urcă pe Faeton pe scaunul carului. Helios începu să râdă când îl văzu pe tânăr alunecând înainte şi înapoi.

— Se rostogoleşte în el ca un bob de mazăre! spuse el cu un râs surprinzător de strident.

— O să se descurce. Acum, Faeton. Hăţurile astea… sunt mijlocul tău de comunicare cu caii. Ei ştiu drumul, fac traseul

ăsta în fiecare zi, dar trebuie să le arăţi că tu eşti stăpânul lor, înţelegi?

Faeton clătină din cap entuziasmat.

Probabil că ceva din emoţiile lui şi furia lui Helios se transmisese cailor, căci aceştia dădeau din cap şi fornăiau agitaţi.

— Cel mai important lucru, continuă Apollo, este să zbori nici prea sus, nici prea jos. Să fie o cale de mijloc între cer şi pământ, bine?

Din nou Faeton clătină din cap.

— Ah, era să uit. Întinde mâinile…

Apollo luă un vas şi turnă din el nişte ulei în palmele întinse ale lui Faeton.

— Unge-te peste tot. O să te protejeze de căldura şi lumina generată de armăsari când galopează prin văzduh. Jos, pământul va fi încălzit şi luminat pe măsură ce treci tu, aşa că ţine-o drept către vest, spre Grădina Hesperidelor. Faci douăzeci şi patru de ore până acolo. Ţine-te bine! Nu uita – caii ştiu. Strigă-i pe nume: Aeos, Aethon, Pyrois şi Flegon.

În timp ce Apollo le rostea numele, Faeton văzu că aceştia ciuleau urechile.

— Dar încă poţi să te răzgândeşti, băiete. Acum i-ai văzut, ai pus mâna pe ei, o să-ţi dăruiesc statuile lor de aur făcute de Hefaistos. Ar trebui să fie de-ajuns pentru prietenii tăi de la şcoală.

Un alt hohot de râs ascuţit al lui Helios făcu să-i urce sângele-n obraji lui Faeton.

— Nu, spuse el cu încăpăţânare. Ai făcut o promisiune şi eu, la fel.

Zori de zi

În timp ce vorbea Faeton, Eos se apropie învăluită într-un nor de lumină sidefiu-trandafirie. Ea se înclină zâmbitoare în faţa lui Apollo şi a lui Helios, se uită întrebătoare şi

nedumerită la îmbujoratul Faeton, urcat în car şi îşi ocupă poziţia la porţile zorilor.

Pentru un călător care privea spre est, în sus, la norii în care era ascuns Palatul Soarelui, primul semn că Eos se pusese pe treabă era întotdeauna o văpaie roşu-coral ce îmbujora cerut. Când deschise larg porţile, rozul acela delicat se aprinse mai tare, transformându-se într-o licărire aurie, tot mai strălucitoare şi mai intensă.

Pentru Faeton, aflat încă în interiorul palatului, efectul era invers: uşile se deschiseră, dezvăluind dincolo lumea cufundată în întuneric, iluminată doar de sclipirea de argint a lui Eos şi a surorii lui Helios, zeiţa lunii Selene, care îşi încheia cursa nocturnă. În timp ce Eos deschidea şi mai mult porţile, Faeton văzu că lumina roz-aurie iradia în afară, inundând întunericul nopţii. Ca la un semnal, cei patru cai ciuliră urechile, se scuturară şi se ridicară pe picioarele din spate. Faeton fu aruncat înapoi pe scaun şi carul se puse în mişcare.

— Ţine minte, băiete, strigă Apollo, să nu intri în panică. Mâna fermă. Să nu smuceşti de hăţuri. Caii să ştie doar că tu comanzi. Totul va fi bine.

— La urma urmei, strigă Helios în timp ce carul începea să se ridice de la sol, ce-ar putea să se întâmple?

Râsul său în falset îl ustură pe Faeton ca o lovitură de bici.

Schimbând din nou perspectiva cu cea a călătorului care priveşte spre est de pe drumul de jos, licărirea aurie este acum o uriaşă minge de foc, care devine din ce în ce mai greu de privit fără a miji ochii. Scurta revărsare a zorilor s-a încheiat şi ziua a început.

Cursa

Caii lui Apollo goneau spre înaltul cerului, spintecând văzduhul. Totul mergea bine. Ştiau ce aveau de făcut. Urcară

până la o anumită altitudine, rămaseră la acel nivel şi continuară să gonească. Era simplu.

Faeton se îndreptă în scaun, având grijă să nu tragă de frâie şi se uită în jur. Văzu curba care separă cerul albastru de întunericul înstelat. Văzu efectul luminii strălucitoare revărsate de car. El era izolat, protejat miraculos de căldura şi strălucirea lui puternică, dar norii grei se topeau şi se transformau sfârâind în vapori când se apropiau. Privi în jos şi văzu cum umbrele lungi ale munţilor şi copacilor se contractau când treceau peste ei. Văzu întinderea ondulată a mării trimiţând milioane de scântei de lumină şi văzu roua ridicându-se într-o ceaţă sclipitoare, pe măsură ce se apropiau de coasta Africii. Undeva, chiar la vest de Nil, Epaphus era în vacanţă pe plajă. Oh, ăsta o să fie cel mai mare triumf din viaţa lui!

Pe măsură ce linia de coastă începea să se vadă mai bine, Faeton trase de frâie, încercând să-l lase mai jos pe Aeos, calul şef de pe partea dreaptă. Aeos se gândea probabil la ale lui, la nişte paie aurii sau iepe frumoase, cu siguranţă nu se aştepta la o smucitură care să-l scoată din traseu. Panicat, acesta tresări şi coborî brusc, trăgând şi ceilalţi cai după el. Carul se hurducă în aer şi coborî spre pământ. Degeaba trăgea Faeton de frâie, care cumva i se încurcaseră în mâini. Pământul înverzit se apropia cu repeziciune, iar el îşi vedea moartea cu ochii. Disperat, mai smuci de frâie încă o dată şi, în ultima clipă – poate ca o reacţie la acea manevră sau ca o reacţie instinctivă de a se salva –, cei patru armăsari urcară brusc, galopând orbeşte spre nord. Dar nu înainte ca Faeton să vadă cu groază şi stupefacţie că dogoarea teribilă a carului solar dăduse foc pământului.

În timp ce ei zburau, o perdea furioasă de flăcări mătura pământul de dedesubt, arzând şi pârjolind orice şi pe oricine. Toată fâşia de pământ de mai jos de coasta de nord a Africii a fost devastată. Şi în ziua de azi, cea mai mare parte din acea

zonă este un imens deșert uscat pe care îl numim Sahara, dar care pentru greci a fost Ținutul Pârjolit de Faeton.

Deja pierduse orice control. Caii știau sigur că nu mâna fermă și familiară a lui Apollo îi conducea. Ce îi făcea să galopeze nebunește, bucuria sălbatică de a fi liberi sau panica pricinuită de lipsa de control? După ce coborâseră atât de aproape de pământ încât îi dăduseră foc, acum se avântară atât se sus spre curba purpurie care separa cerut de stele, încât în lumea de jos se făcu frig și întuneric. Marea îngheță și pământul se transformă într-o întindere de gheață.

Bălăbănindu-se dintr-o parte în alta, urcând și coborând, gonind cu viteză maximă fără control sau direcție, carul sălta în aer și se mișca haotic, ca o frunză purtată de un vânt de furtună. De departe, oamenii de pe pământ priveau spre cer uimiți și speriați. Faeton striga la cai, îi ruga, îi amenința, îi trăgea de hățuri… dar totul în zadar.

Căderea

În Olimp, vestea ravagiilor produse suprafeței pământului a ajuns până la zei și, în cele din urmă, la urechile lui Zeus.

— Uite ce se-ntâmplă, strigă înnebunită Demetra. Recoltele sunt arse de soare sau înghețate bocnă. E dezastru.

— Oamenii sunt speriați, spuse Atena. Te rog, tată. Trebuie intervenit.

Cu un oftat, Zeus întinse mâna și luă un fulger. Se uită spre carul soarelui care acum cobora cu o viteză amețitoare spre Italia.

Fulgerul, ca toate fulgerele lui Zeus, lovi ținta. Faeton fu spulberat din car și căzu în flăcări pe pământ, unde ateriză sfârâind ca o rachetă consumată în apele râului Eridanos.

În lipsa strigătelor băiatului cuprins de panică și a smucelilor violente ale frâielor, falnicii armăsari ai soarelui se liniștiră și până la urmă reveniră la altitudinea și cursul

obişnuit, îndreptându-se instinctiv spre ţinutul Hesperidelor, în vestul îndepărtat.

Phoebus Apollo nu era un tată bun sau afectuos, dar moartea fiului său l-a afectat foarte tare. El s-a jurat că nu va mai conduce niciodată carul solar, predând această sarcină lui Helios care, recunoscător şi entuziasmat, a devenit pentru totdeauna singurul conducător al carului solar.[113]

Cygnus, prietenul devotat al lui Faeton, s-a dus la râul Eridanos, în ale cărui ape plonjase mort bietul Faeton. El a stat pe mal, plângând cu atâta jale moartea iubitului său, încât Apollo, tulburat, l-a amuţit şi, până la urmă, din milă şi remuşcare faţă de suferinţa lui neîncetată, dar acum tăcută şi de neconsolat, l-a transformat într-o lebădă frumoasă. Această specie, lebăda mută, a devenit sacră pentru Apollo. În amintirea morţii preaiubitului Faeton, pasărea rămâne tăcută toată viaţa, până în clipa morţii, când îşi ia un minunat şi neobişnuit adio, cântând cu o melancolie tulburătoare – cântecul lebedei.

Dar ce s-a întâmplat cu Epaphus? S-a uitat în sus şi l-a văzut pe Faeton conducând falnicul car solar pe bolta cerului sau a fost prea ocupat să mănânce curmale şi să flirteze cu nimfele la bordul corabiei care-i purta pe el şi prietenii lui spre plajele de vacanţă din Africa de Nord? Ne-ar plăcea să credem că s-a uitat şi că strălucirea carului l-a orbit, o pedeapsă pe măsura crudului său sarcasm. În realitate, Epaphus a devenit mai târziu un mare patriarh. S-a căsătorit cu fiica lui Nilus, MEMPHIS, după care a numit oraşul pe care l-a întemeiat. Au avut o fiică, LIBYA, iar seminţia lui, căreia îi aparţine strănepotul său AEGYPTUS, a guvernat Egiptul generaţii la rând.

În ce-l priveşte pe Faeton, acesta a fost până la urmă aşezat printre stele, ca o consolare, sub forma constelaţiei numite Auriga, Căruţaşul.[114] În amintirea lui, francezii au numit *phaéton* o trăsură foarte uşoară, elegantă şi periculos de

rapidă. La sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, aceasta era mijlocul de transport preferat al tinerilor exaltaţi care, reproducând inconştient mitul lui Faeton în impetuozitatea tinereţii lor, se răsturnau adesea cu trăsurile, spre furia taţilor profund îndureraţi.

Profesorul şi clasicistul american Édith Hamilton a scris acest epitaf pentru Faeton:

Aici odihneşte Faeton, care-a călătorit cu carul zeului-soare.
Deşi cumplită-i fu căderea, curajul i-a fost şi mai mare.

Cadmus

Taurul alb

Graţie lui Faeton, deşerturile şi regiunile polare au dat acum omenirii temperaturi extreme cărora să le facă faţă, pe lângă ciclul anotimpurilor produs de şederea Persefonei în lumea subterană. Însă lecţia lui Faeton nu a împiedicat omenirea să urce tot mai sus. Se pare că nicio lecţie, oricât de dură, nu ne descumpăneşte niciodată. Peste tot, regatele greceşti au continuat să se ridice şi să se prăbuşească. Lumea elenă cuprindea pe atunci şi Asia Mică, acea protuberanţă de pământ la est de Grecia care include ceea ce astăzi numim Turcia, precum şi Siria şi ţinuturile Levantului (Libanul de astăzi). Influenţa acestei părţi a lumii asupra culturii şi mitologiei greceşti a fost imensă, aducând cu sine un comerţ înfloritor, scrierea alfabetică şi, în cele din urmă, naşterea primului *polis,* oraşul-stat, care avea să atingă apogeul odată cu întemeierea Troiei, Spartei şi Atenei. Este o poveste în care intră Zeus, diverse transformări, un dragon, nişte şerpi, un oraş şi o căsătorie.

Regele oraşului levantin Tyr, AGENOR (fiul lui Poseidon şi al Libyei), şi regina lui, TELEPHASSA (fiică a lui Nilus şi a nimfei norului NEPHELE) aveau cinci copii: o fată, Europa, şi patru

băieţi, CADMUS (sau KADMOS, după scrierea greacă), CILIX, PHOENIX şi THASOS.

Într-o după-amiază, copiii lui Agenor se jucau într-o pajiște înfloritã, când Europa se îndepărtă prea mult de fraţii ei. Văzuse un frumos taur alb care păştea în iarba înaltă. Când se apropie, animalul înălţă capul şi se uită la ea. Ceva din privirea lui o fascina. Ea se apropie şi mai mult. Răsuflarea taurului era dulce şi botul său moale, numai bun de mângâiat. Ea îi puse în jurul coarnelor ghirlande de flori şi îşi plimbă degetele peste blana lui deasă şi atrăgătoare. Atunci, fără să ştie de ce, urcă în spinarea lui. Se aplecă înainte şi se prinse cu mâinile de coarnele lui.

— Oh, ce frumos eşti, îi şopti la ureche. Atât de puternic, de cuminte şi de prietenos.

Scuturând din capul imens, animalul o luă la trap. Curând, trapul deveni aproape galop. Europa râdea şi îl îndemna mai departe.

Cadmus şi fraţii lui mai mici se întreceau să vadă care dintre ei putea să arunce mai departe cu piatra (Cadmus câştiga mereu, fiind un foarte talentat aruncător de pietre, discuri şi sulițe). Chiar când se întorceau, o văzură pe sora lor dispărând pe spinarea unui taur. Alergară după el cât putură de repede, dar taurul avea o viteză nemaipomenită. Fraţilor li se păru, oricât de greu de crezut era, că animalul nici nu mai atingea pământul cu copitele.

Cuprinşi de panică, aceştia ţipară după Europa, strigându-i să se arunce de pe el, dar ea ori nu-i auzea, ori nu-i asculta. Taurul se ridică tot mai sus în aer până ce dispăru de tot.

Cadmus se întoarse acasă şi le dădu vestea părinţilor lui, regele Agenor şi regina Telephassa. Mare le-a fost jalea şi grele învinuirile.

Între timp, taurul alb o purta pe Europa în zbor tot mai departe, la vest de regatul Tyrului, peste Mediterană, în direcţia insulelor greceşti. Încântată şi nicidecum speriată,

Europa începu să râdă când zări dedesubt mai întâi pământul, apoi marea. Europa era de-a dreptul fermecată. Călătoria a fost atât de spectaculoasă, încât toată masa continentală aflată la vest de ţara ei s-a numit de atunci Europa, în amintirea ei.

S-au oprit abia când au ajuns în insula Creta, unde taurul se dovedi a fi…

…Zeus, cine altcineva?

Nu ştim dacă ideea de a lua înfăţişarea unui taur i-a fost inspirată de Hera, care a transformat-o pe Io în viţică; cert e că şmecheria a funcţionat, căci Europa a rămas fericită pe Creta pentru tot restul vieţii. Ea avea să-i dăruiască lui Zeus trei fii – Minos, Rhadamanthus şi Sarpedon – care, după moarte, poate vă mai amintiţi, au devenit Judecătorii Lumii Subterane, cântărind sufletele celor morţi şi dându-le pedepse sau recompense în consecinţă.

În căutarea Europei

Acasă, în Tyr, părinţii îndureraţi ai Europei îi trimiseră pe Cadmus şi pe cei trei fraţi ai săi să-şi caute sora, atrăgându-le ferm atenţia să nu care cumva să se întoarcă fără ea.

Locuitorii Tyrului erau deja navigatori şi negustori recunoscuţi. Fratele lui Cadmus, Phoenix (a nu se confunda cu pasărea mitică), îl va succeda la tron pe Agenor *Cadmus* şi va conduce regatul pe care îl va redenumi Fenicia, după numele său. Talentul de negustori al fenicienilor le va aduce multă bogăţie şi prestigiu. Făceau comerţ cu mătăsuri şi mirodenii din Orientul Îndepărtat, iar inventarea şi răspândirea *alfabetului* le-a dat un avantaj incontestabil în faţa vecinilor şi rivalilor. Pentru prima oară în istoria omenirii, o limbă putea fi scrisă aşa cum se rostea, ceea ce însemna că toată coasta Mediteranei, inclusiv Africa de Nord şi Orientul Mijlociu, puteau comunica pentru prima oară prin intermediul unor simboluri scrise pe papirus, pergament,

ceară şi tăbliţe de lut, care puteau fi rostite.[115] Semnele de pe hârtie sau de pe ecran pe care le descifraţi acum în timp ce le citiţi, derivă din alfabetul fenician. Şi Cadmus a fost cel care avea să ducă în Grecia minunata invenţie a poporului său pe parcursul îndelungatei sale expediţii de căutare a Europei.

Ani la rând au călătorit în van. Nu se ştie cum, poate printr-o influenţă divină nevăzută, Creta a fost singurul loc unde nu au căutat. Insula pe care au stat cel mai mult a fost Samotracia, departe, în nordul Mării Egee.

În Samotracia trăia o pleiadă pe nume ELECTRA.[116] Pleiadele, sau cele Şapte Surori, erau (dacă vă mai amintiţi) fiicele lui Atlas şi ale Oceanidei Pleione. Această Electra făcuse cu Zeus doi băieţi, DARDANUS[117] şi IASION, şi o fată, ARMONIA.[118] Cadmus a fost imediat cucerit de frumuseţea Armoniei, de felul ei de-a fi dulce şi liniştit, şi a luat-o cu el în expediţie. Nu ştim cât de dispusă a fost ea la început să meargă, însă cuplul a părăsit Samotracia şi s-a îndreptat spre Grecia continentală, aparent în căutarea Europei, dar, în realitate, în ce-l priveşte pe Cadmus, în căutarea unui scop mult mai măreţ.

Oracolul vorbeşte

Cadmus este deseori numit „Primul Erou” Dacă e să facem un calcul matematic, veţi vedea că el aparţinea celei de-a cincea generaţii cu părinţi umani şi divini. Neamul său îşi are rădăcinile la începuturile vieţii, prin bunicul patern Poseidon, al cărui tată a fost Cronos, fiul lui Uranus. Prin bunica Libya, era descendent al lui Inachus, deci îi curgea prin vene şi o doză de sânge uman regal. Avea neliniştea şi plăcerea de a călători tipice unui erou, pe lângă dozele necesare de curaj, încredere şi siguranţă de sine. Poseidon ţinea la nepotul său, cum era şi firesc, însă Atena era cea care îl privea cu cea mai mare bunăvoinţă, mai ales acum, că se aliase cu Armonia, care se număra printre adepţii ei cei mai devotaţi.

Aşa cum Thasos, fratele lui Cadmus, se instalase pe o insulă mai mică din apropiere, numită Thasos, iar Phoenix dăduse numele său regatului fenician, tot aşa cel de-al treilea frate al lui Cadmus, Cilix, a renunţat acum s-o mai caute pe Europa, întorcându-se spre est, în Asia Mică, pentru a-şi întemeia propriul regat pe care l-a numit Cilicia.[119] Cu Armonia alături şi un mare alai de tyrieni loiali care îi slujeau pe amândoi, Cadmus se îndreptă spre Delfi pentru a consulta oracolul. Ştia în adâncul inimii lui, aşa cum ştiu toţi eroii, că destinul lui era să facă lucruri măreţe, dar nu ştia prea bine care îi era viitorul; şi mai avea nevoie de îndrumare în problema căutării Europei.

Ştiţi deja destule despre oracole pentru a nu fi surprinşi de excentricitatea răspunsului dat de Pitia.

— Cadmus, fiu al lui Agenor, fiu al lui Poseidon, incantă ea. Lasă deoparte căutarea surorii tale şi ia-te după junincă însemnată cu semilună. Ţine-te după vacă până cade jos epuizată. Unde cade, acolo trebuie să construieşti.

— Ce să construiesc?

— Adio, Cadmus, fiu al lui Agenor, fiu al lui Poseidon.

— Ce vacă? Nu văd nicio vacă.

— Unde cade vaca, acolo, Cadmus, fiu al lui Agenor, fiu al lui Poseidon, trebuie să clădeşti.

— Da, dar vaca asta…

— Juninca aceea cu semilună îi va ajuta pe Armonia şi pe eroul ei, fiu al lui Agenor, fiu al lui Poseidon.

— Stai puţin…

— Adiiiooo…

Cadmus şi Armonia se uitară unul la altul, ridicară din umeri şi plecară din Delfi cu alaiul lor de tyrieni credincioşi. Poate că o vacă se va materializa ca prin magie în faţa lor sau poate că apărea vreun mesager celest care să-i ghideze spre un astfel de animal. Între timp, n-aveau decât să se uite prin preajmă.

Acum, Delfi şi oracolul său, stadionul şi templele sale sunt situate în regiunea Greciei numită Focida. Regele Focidei, PELAGON, auzind că Armonia şi Cadmus – de-acum faimos pe tot cuprinsul ţării pentru darul alfabetului – erau în zonă, îşi trimise solii spre a-i invita să rămână ca oaspeţi de onoare la palatul său regal. A fost o invitaţie pe care cuplul obosit după atâta drum şi alaiul lor înfometat au acceptat-o cu mare bucurie.

Jocurile din Focida

Trei zile de petreceri şi distracţii în cinstea lor trecuseră în mod plăcut şi fără incidente, când Cadmus şi Armonia, plimbându-se într-o seară prin grădinile palatului, între un banchet şi altul, fură opriţi de tatăl lui Pelagon, AMFIDAMAS.

— Am avut un vis, spuse Amfidamas, apropiindu-se de cei doi şi învăluindu-i cu respiraţia lui care mirosea de trăsnea a vin cu miere, un vis în care tu, Cadmus, participai la curse de alergări, aruncai cu suliţa şi discul şi câştigai cel mai mare premiu care s-a văzut pe lumea asta. Fiul meu, Pelagon, inaugurează mâine Jocurile din Focida. O mică reuniune locală, dar visele sunt vise şi au un scop. Când a mai minţit Morfeu? Sfatul meu este să participi.

Cu un sughiţat binevoitor, se îndepărtă clătinându-se.

— Ei bine, spuse Cadmus cuprinzând-o cu braţul de talie pe Armonia şi privind cu nostalgie luna. De ce nu? Încă nu s-a născut omul care să arunce discul sau suliţa mai departe decât mine. Şi cred că sunt destul de rapid şi pe pista de alergări.

— Eroul meu! oftă Armonia, lăsându-şi capul pe pieptul lui.

N-a făcut asta din profundă adoraţie, ci ca să-şi înăbuşe râsul: găsea incredibil de amuzant orgoliul bărbaţilor când venea vorba de puterea fizică.

Adversarii împotriva cărora luptă Cadmus în arenă a doua zi erau majoritatea localnici firavi şi gărzi burduhănoase de la

palat. Când trimise discul dincolo de domeniul palatului de la prima aruncare, trebuiră să trimită un servitor ca să-l recupereze în uralele entuziasmate ale mulţimii. Până la sfârşitul după-amiezii, Cadmus câştigase toate probele. Armonia le fulgera cu privirea pe femeile şi fetele care îi trimiteau bezele şi îi aruncau flori la picioare.

Pelagon, care nu era un monarh prea bogat, îşi trimise şambelanul să caute un premiu potrivit pentru nobilul său *victor ludorum.*

— Popor al Focidei, strigă regele în timp ce aşeza pe fruntea lui Cadmus o coroană împletită în grabă din ramuri de măslin, iată campionul nostru, onoratul nostru oaspete, Prinţul Cadmus din Tyr. Şi iată şi un premiu demn de iuţeala, forţa şi graţia sa.

Izbucniră urale puternice, care apoi se transformară într-o linişte nedumerită când şambelanul palatului înaintă prin mulţime, împingând în faţă o vacă mare. Liniştea se transformă în chicoteli, iar chicotelile în hohote de râs. Vaca rumegă îndelung, ridică coada şi făcu o balegă apoasă. Mulţimea era în delir.

Pelagon se făcu roşu la faţă. Tatăl său, Amfidamas, îi spuse lui Cadmus, făcându-i cu ochiul:

— Eh, mai greşeşte şi Morfeu din când în când, nu?

Dar Armonia îl înghionti pe Cadmus extrem de entuziasmată.

— Priveşte, şopti ea, priveşte, Cadmus, *priveşte*!

Cadmus văzu imediat ce anume îi atrăsese atenţia. Vaca avea pe spinare un semn în formă de semilună. Nici că putea fi descris altcumva. O semilună, clar!

Pelagon îi şoptea la ureche ceva neconvingător despre pedigriul animalului şi producţia lui mare de lapte, însă Cadmus îl întrerupse.

— Majestatea voastră, nici că se putea să găsiţi un premiu mai binevenit şi mai frumos! Mă simt copleşit de bucurie şi

recunoştinţă.

— Adevărat? spuse Pelagon uşor stupefiat.

Şambelanul rămase atât de uimit când auzi una ca asta, încât scăpă nuiaua făcută dintr-o ramură de salcie cu care mâna animalul spre podiumul câştigătorului. Junincii îi luă treizeci de secunde ca să-şi dea seama că n-o mai plesnea nimeni pe spinare ca s-o forţeze să meargă, aşa că se întoarse şi plecă în altă parte.

— Da, spuse Cadmus sărind de pe podium şi ajutând-o pe Armonia să coboare după el. Este într-adevăr darul perfect. Exact ce ne doream…

Vaca îşi croia drum prin mulţime. Cadmus şi Armonia, cu spatele la feţele regale, se luară după ea. Peste umăr, Cadmus îi strigă regelui, bolborosind mulţumiri şi politeţuri incoerente:

— Majestatea Voastră, vă rog să ne scuzaţi… o şedere atât de plăcută… foarte recunoscători pentru ospitalitatea voastră… mâncarea excelentă, distracţie nemaipomenită… extrem de amabil… ăă… adio…

— Foarte recunoscători, repetă Armonia. N-o să uităm niciodată. Niciodată. Cea mai frumoasă viţică! La revedere!

— D-dar! Cum? Adică…? spuse Pelagon, nedumerit de această plecare subită. Credeam că mai rămâneţi încă o noapte…

— N-avem timp. Haideţi, băieţi! După noi! strigă Cadmus, chemându-şi suita de servitori, soldaţi, civili şi însoţitori.

Încătărămându-şi pe fugă armurile, lăsând jos farfuriile încă pline şi luându-şi rămas bun de la noile cunoştinţe, aceştia se grăbiră să-i ajungă din urmă pe Cadmus, Armonia şi viţică.

— Un nebun, spuse Amfidamas privind norul de praf ce se ridica în depărtare în timp ce armata răzleţită a lui Cadmus dispărea din vedere. Nebun rău. Am spus-o de cum l-am văzut.

Timp de trei zile şi trei nopţi, Cadmus, Armonia şi alaiul lor de tyrieni credincioşi se ţinură după viţica cu semnul în formă de semi-lună, care mergea agale la deal şi la vale, prin pajişti, peste câmpuri şi peste pâraie. Păreau să se îndrepte spre sud-est, în direcţia provinciei Boeotia.[120]

Armonia credea că poate viţica se va dovedi a fi însăşi Europa. La urma urmei, Zeus se transformase în taur ca să o seducă, aşa că de ce n-ar fi luat şi ea formă de bovină? Cadmus, hipnotizat de legănatul ritmic al posteriorului lat al vitei, era mai înclinat să creadă că toată povestea asta era o crudă farsă, trimisă ca să-l zăpăcească.

La un moment dat, după ce coborî o pantă abruptă şi ajunse la marginea unei câmpii întinse, viţica se aşeză jos greoaie şi scoase un geamăt de epuizare.

— Cerule mare, spuse Cadmus.

— Exact cum a profeţit oracolul! exclamă Armonia. Ce-a zis Pintia? „Unde se aşază vaca, acolo trebuie să construieşti.” Aşa că…

— *Aşa că*? spuse Cadmus iritat. Cum adică „Aşa că”? Să construiesc? Ce să construiesc? Cum să construiesc?

— Îţi spun eu cum facem, zise Armonia. Hai să sacrificăm vaca pentru Pallas Atena. Oricum, biata de ea e aproape moartă. Atena ne va îndruma.

Cadmus se învoi şi hotărî să ridice un fel de tabără primitivă chiar acolo. Ca să purifice cum trebuie ofranda, trimise câţiva oameni să aducă apă de la un pârâu din apropiere.

Cadmus tăie gâtul vacii şi tocmai stropea cu sângele ei un altar improvizat, împodobit cu flori sălbatice şi salvie arsă, când unul dintre tyrieni se întoarse într-o stare jalnică de epuizare, aducând o veste groaznică. Izvorul era păzit de un dragon, în forma grotescă a unui gigantic şarpe de apă. Omorâse deja patru oameni, încolăcindu-se în jurul lor ca să-

i sugrume şi smulgându-le capetele cu fălcile lui enorme. Ce să facă?

Eroii nu stau să-şi frângă mâinile şi să se minuneze, eroii acţionează. Cadmus se grăbi spre izvor şi în drum culese de pe jos un bolovan greu. Ascunzându-se după un copac, fluieră că să atragă atenţia dragonului, apoi îi aruncă bolovanul în cap, zdrobindu-i ţeasta şi omorându-l pe loc.

— Gata cu şerpii de apă, spuse Cadmus uitându-se la sângele şi creierii monstrului, care se amestecau cu apele izvorului.

O voce se auzi puternic şi clar.

— Fiu al lui Agenor, de ce te uiţi aşa la şarpele pe care l-ai ucis? Şi tu vei fi un şarpe şi vei suporta privirile curioase ale străinilor.

Cadmus se uită în jur, dar nu văzu pe nimeni. Pesemne că vocea se auzise doar în imaginaţia lui. Scutură din cap şi se întoarse în tabără, încântat de aclamaţiile suporterilor săi şi de sărutările admirative ale Armoniei, căreia nu-i spuse nimic de vocea pe care o auzise.

Aflat destul de departe ca să nu fie auzit de Cadmus, unul dintre oamenii săi inspira printre dinţi cu satisfacţia enervantă a cuiva care urma să dea o veste proastă. Omul acesta venea din Boeotia şi le şopti tovarăşilor săi în timp ce clătina din cap cu un aer înţelept, că *Drakon Ismenios,* Dragonul Ismenian, pe care Cadmus tocmai îl omorâse, era cunoscut ca fiind sacru pentru Ares, zeul războiului. Şi după părerea unora, continuă el, creatura era de fapt *fiul* lui Ares!

— N-o să iasă nimic bun din isprava asta, spuse el, ţâţâind şi plescăind din limbă. Nu te pui cu zeul bătăliilor fără să fii pedepsit. Nu, domnule. Nu contează cine este bunicul tău.

Merită să recunoaştem aici că una dintre cele mai grele probleme cu care se confruntau eroii şi muritorii pe vremea aceea ţinea de relaţiile lor cu diferiţi zei. Era o treabă delicată să te fereşti de geloziile şi animozităţile dintre olimpieni. Arătai

prea multă loialitate şi sprijin faţă de unul, riscai să stârneşti duşmănia altuia. Dacă Poseidon şi Atena te favorizau, aşa cum făceau cu Cadmus şi Armonia, de exemplu, atunci riscai ca Hera, Artemis, Ares sau chiar Zeus să facă tot posibilul să-ţi pună beţe în roate. Şi să te ferească cerul dacă făceai imprudenţa să omori vreun favorit de-al lor. Toate sacrificiile şi ofrandele votive din lume nu puteau să domolească un zeu ofensat, un zeu răzbunător, un zeu căruia îi fusese ştirbit prestigiul în faţa celorlalţi.

Omorând un favorit al lui Ares, Cadmus îşi făcuse sigur un duşman din cel mai agresiv şi mai necruţător dintre zei.[121] Numai că el nu ştia asta, căci şuşotelile din rândul suitei sale nu ajunseseră la urechile lui. El aprinse liniştit tămâia şi îşi duse la bun sfârşit jertfa către Atena, convins că lucrurile se mişcau în direcţia dorită. Această impresie a fost întărită de apariţia benignă şi imediată a Atenei. Mulţumită de viţica adusă ca ofrandă, ea coborî lin de pe norul de fum parfumat pe care îl trimisese Cadmus şi le oferi umililor săi adoratori un zâmbet maiestuos.

Dinţii dragonului

— Ridică-te, fiu al lui Agenor, spuse zeiţa, apropiindu-se şi ridicându-l pe Cadmus prosternat la picioarele ei. Am acceptat jertfa ta. Dacă îmi vei urma cu atenţie instrucţiunile, totul va fi bine. Ară câmpia asta fertilă. S-o ari bine. Pe urmă seamănă brazdele cu dinţii dragonului pe care l-ai ucis.

Cu aceste cuvinte, ea se întoarse în fum şi dispăru. Dacă Armonia şi ceilalţi nu l-ar fi asigurat că auziseră cuvintele Atenei, Cadmus ar fi crezut că visase. Însă instrucţiunile divine sunt instrucţiuni divine, oricât de ciudate ar fi ele. De fapt, cu cât mai ciudate, cu atât mai probabil să fie divine, începea să creadă Cadmus.

Mai întâi îşi construi un plug din lemn de stejar de stâncă. Apoi, dat fiind că nu avea animale de tracţiune, înhămă o

echipă de voluntari dintre cei mai devotaţi slujitori ai săi. Aceştia şi-ar fi dat viaţa pentru carismaticul prinţ al Tyrului, aşa că trasul la jug era o nimica toată pentru ei.

Era spre sfârşitul primăverii şi solul era destul de afânat pentru a fi arat în brazde nu foarte adânci, dar drepte şi bine marcate, fără un efort prea mare din partea tyrienilor care trăgeau.

Odată arat câmpul, Cadmus se apucă să facă în brazde nişte gropi adânci de un ţol sau doi, cu capătul bont al unei sulițe. În fiecare groapă puse câte un dinte de dragon. După cum ştim cu toţii, oamenii au treizeci şi doi de dinţi. Dragonii de apă au mai multe rânduri de dinţi, ca rechinii, fiecare gata să avanseze când cel din faţă s-a uzat după ce a ros prea multe oase omeneşti. În total, Cadmus a plantat cinci sute doisprezece dinţi. După ce a terminat, s-a dat înapoi să-şi privească isprava.

Un vânt uşor începu să bată peste câmpie, suflând peste crestele brazdelor şi stârnind nori de pământ fin. Vârtejuri de praf se ridicau şi se deplasau. În jur se lăsă o linişte adâncă.

Armonia a fost prima care a văzut că pământul dintr-o brazdă se mişca. Arătă cu degetul şi toţi ochii se întoarseră într-acolo. Mulţimea care privea scoase un strigăt înăbuşit de uimire. Din pământ împungea să iasă vârful unei sulițe, apoi apăru un coif, urmat de nişte umeri, o platoşă, nişte picioare cu apărătoare din piele… până când răsări un soldat complet înarmat, feroce şi fioros, care bătea din picioare. Apoi altul, şi altul, până ce câmpul se umplu de luptători care mărşăluiau pe loc de-a lungul brazdelor. Zăngănitul armurilor, zornăitul cataramelor, centurilor şi ghetelor lor, zgomotul metalului şi al pielii din cuirasele, cnemidele şi scuturile lor, mormăitul ritmic şi strigătele războinice, toate la un loc creau o larmă cumplită care îi umplu de spaimă pe cei care priveau.

Pe toţi, în afară de Cadmus, care păşi îndrăzneţ înainte şi ridică o mână.

— *Spartoi*! strigă el din celălalt capăt al câmpului, dându-le un nume care înseamnă „bărbaţi semănati”. Soldaţii mei! Eu sunt prinţul Cadmus, generalul vostru. Pe loc repaus.

Poate pentru că se născuseră din dinţi de dragon smulşi din maxilarele unei creaturi sacre pentru zeul războiului, aceşti soldaţi au arătat de la bun început o agresivitate extraordinară. Ca răspuns la comanda lui Cadmus, ei se limitară să bată cu sulițele în scuturi.

— Liniște! urlă Cadmus.

Războinicii nu-i dădură nicio atenţie. Marşul pe loc se transformă într-un lent marş înainte. Exasperat, Cadmus luă o piatră de jos şi, cu obişnuita lui abilitate şi forţă, o aruncă în rândurile lor. Nimeri un soldat în umăr. Omul se uită la soldatul de lângă el, crezând că el îl atacase, şi se aruncă asupra lui cu un urlet teribil şi cu sabia scoasă. În câteva clipe, strigăte de luptă care îţi îngheţau sângele răsunau peste tot câmpul şi soldaţii se băteau între ei.

— Opriţi-vă! Opriţi-vă! Vă poruncesc să vă opriţi! ţipa Cadmus ca un părinte care vede înnebunit de pe tuşă cum fiul său este strivit într-o grămadă la un meci de rugby.

Bătând din picior nemulţumit, se întoarse spre Armonia.

— Pentru ce m-a mai pus Atena să creez o rasă de oameni, dacă pe urmă se omoară între ei? Uită-te ce violenţă, ce sete de sânge. Ce-nseamnă asta?

Dar chiar când vorbea cu ea, Armonia arătă spre mijlocul încăierării. Cinci dintre soldaţii semănaţi ai lui Cadmus stăteau într-un cerc, singurii supravieţuitori. Restul zăceau morţi, în timp ce sângele lor se scurgea înapoi în pământul din care ieşiseră. Cei cinci înaintară cu vârful săbiilor îndreptat în jos. Ajunseră la Cadmus şi îngenunchează în faţa lui, cu capetele plecate.

Mare le-a fost uşurarea şi mare bucuria tyrienilor. Fusese o zi neobişnuită, cum nu mai văzuseră muritorii în toată istoria lor. Dar părea că se născuse un fel de ordine.

— Cum se cheamă acest loc? întrebă Cadmus. Ştie cineva de-aici?

Se auzi o voce, vocea bărbatului care avertizase că Dragonul Ismenian era sacru pentru Ares.

— Eu sunt din partea locului, spuse el. Noi îi zicem „câmpia Tebei”.

— Atunci pe această câmpie voi construi un mare oraş. De-aici înainte, nu vom mai fi tyreni, ci tebani (răsunară aclamaţii puternice), iar aceşti cinci *spartoi* vor fi nobilii mei tebani.

Nunta lui Cadmus şi a Armoniei

Cei cinci nobili fondatori ai Tebei au primit numele ECHION, UDAEUS, CHTHONIUS, HYPERENOR şi PELOR.[122] Sub supravegherea lui Cadmus şi a armatei lui loiale de tyreni, au construit treptat o citadelă (Cadmeia) care s-a transformat într-un oraş înfloritor. Cu timpul, acesta a devenit puternica cetate-stat Teba.[123] Peretele solid care o încercuia era străpuns de şapte porţi masive din bronz, fiecare dedicată gloriei câte unui zeu din Olimp.

Zidul a fost construit de AMPHION şi ZETHUS, fiii gemeni ai lui Zeus şi ai lui ANTIOPE, fiica zeului râului local ASOPOS. Hermes fusese iubitul lui Amphion şi îl învăţase să cânte la liră. Când s-a construit marele zid din jurul Cadmeiei, Amphion cânta acompaniat la liră, iar pietrele grele cărate de Zethus erau atât de fermecate de muzică, încât pluteau până la locul lor şi zidurile oraşului au fost terminate cât ai bate din palme. Prin urmare, Amphion şi Zethus, alături de Cadmus, sunt consideraţi cofondatori ai Tebei.

Odată terminată această treabă, Cadmus şi Armonia au început să se gândească la nunta lor. Descendenţi ai titanilor şi ai zeilor, mai întâi aliaţi şi apoi pedepsiţi de olimpieni, dar foarte muritori şi foarte umani, cei doi ar putea fi numiţi în zilele noastre un „cuplu celebru care a făcut istorie”.

Presupun că presa şi mass-media socială de astăzi n-ar ezita să-i supranumească cuplul „Cadmonia”.

Statutul lor de cei dintâi îndrăgostiţi ai lumii cunoscute a însemnat că nunta lor a fost un privilegiu ce nu mai fusese acordat până atunci unei căsătorii între doi muritori, la ea participând cei mai de seamă oaspeţi de pe pământ şi din cer. Darurile au fost uluitoare. Afrodita i-a împrumutat Armoniei corsetul ei, un articol de lenjerie magic, care avea puterea de a stârni cea mai puternică şi ameţitoare dorinţă.[124] Se spune că Armonia era mai timidă în pat şi că dragostea ei pentru Cadmus încă nu se consumase. Acest corset, împrumutat pe durata lunii de miere de către zeiţa iubirii şi a frumuseţii (care se poate să fi fost mama naturală a Armoniei), era deci un dar de mare valoare.

Dar niciun dar de nuntă nu a eclipsat colierul pe care Cadmus l-a oferit miresei sale. Era cea mai frumoasă bijuterie care s-a văzut vreodată. Confecţionat din cele mai alese pietre de calcedonie, jasp, smaralde, safire, jad, lapis, ametist, argint şi aur, a stârnit exclamaţii admirative printre oaspeţi când l-a prins la gâtul soţiei sale.[125] Umbla vorba că şi acesta fusese dăruit tot de Afrodita.

Se mai spunea că îl făcuse Hefaistos. Mai mult decât atât, s-a zvonit că Hefaistos fusese îndemnat să-l facă de către soţia sa, Afrodita, deoarece aceasta, la rându-i, fusese îndemnată de iubitul ei, Ares, care – dacă vă mai amintiţi – avea un cui împotriva lui Cadmus pentru uciderea dragonului ismenian. Căci adevărul crud şi şocant este că minunatul colier era blestemat. Profund şi irevocabil blestemat. Mari nenorociri şi cumplite năpaste se abăteau asupra celui care îl purta sau îl deţinea.

Totul este confuz şi în egală măsură, fascinant. Dacă Ares şi Afrodita erau într-adevăr părinţii Armoniei, de ce ar fi vrut ei să-şi condamne propria fiică? Totul pentru a răzbuna moartea unui şarpe de apă? În plus, putea fi dulcea Armonia copilul

Iubirii şi al Războiului? Şi dacă da, de ce blânda odraslă a acestor două forţe puternice şi înfricoşătoare să fie blestemată de ele cu o cruzime atât de nefirească?

Uniunea dintre Cadmus şi Armonia, la fel ca aceea dintre Eros şi Psyche, pare să sugereze combinaţia dintre două aspecte dominante şi contradictorii din noi înşine. Poate că tradiţia estică a cuceririi, a scrisului şi a comerţului reprezentată de Cadmus – numele lui derivă din vechea rădăcină arabă şi ebraică *qdm,* care înseamnă „din est" – poate fi văzută aici ca fuzionând cu iubirea şi senzualitatea pentru a crea o nouă Grecie, înzestrată cu amândouă.

Dar în această poveste, ca în multe altele, ceea ce recunoaştem într-adevăr este şarada ameţitoare, ambiguă şi înşelătoare, a violenţei, pasiunii, poeziei şi simbolismului care stă la baza mitologiei greceşti şi refuză să fie rezolvată. O algebră prea instabilă pentru a fi calculată, are trăsături de om şi de zeu, nu este pură şi matematică. Este amuzant să încercăm să interpretăm astfel de simboluri şi întorsături narative, dar ecuaţia nu iese şi, de obicei, rezultatele obţinute nu sunt mai clare decât răspunsurile sibiline ale unui oracol.

Să revenim, aşadar, la poveste. Căsătoria a fost foarte reuşită. Corsetul şi-a îndeplinit funcţia afrodisiacă (la propriu) şi fericitul cuplu a fost binecuvântat să aducă pe lume doi băieţi, POLYDORUS şi ILLYRIUS, şi patru fiice, AGAVE, AUTONOË, INO şi SEMELE.

Cu toate astea, Cadmus încă avea de plătit pentru uciderea dragonului. Ares l-a obligat să muncească pentru el timp de un an olimpian, ceea ce pare să fi echivalat cu opt ani umani.

După aceea, Cadmus s-a întors să guverneze oraşul pe care îl clădise. Însă blestemul colierului avea să-i otrăvească orice fericire sau satisfacţie de care s-ar fi putut bucura ca rege.

La Teba, după mulți ani de pace și prosperitate, fiica lui Cadmus și a Armoniei, Agave, s-a căsătorit cu PENTHEUS, fiul lui Echion, unul dintre cei cinci nobili fondatori (ultimii cinci *spartoi* rămași în picioare, dacă vă mai amintiți). Sătul să fie rege, dar, asemenea multor eroi după el, neputând să-și învingă dorul de ducă, Cadmus îi spuse Armoniei într-o bună zi:

— Hai să călătorim. Hai să mai vedem lumea. Pentheus e pregătit să preia tronul în absența noastră.

Au văzut multe lucruri. Multe orașe mici și mari. Au mers ca un cuplu obișnuit, de vârstă mijlocie, fără să pretindă primiri fastuoase sau banchete în cinstea lor. Îi însoțea doar un mic grup de supuși. Mare păcat, însă, că Armonia a pus în bagaj colierul blestemat.

După ce-au călătorit în lung și-n lat prin Grecia, se hotărâră să viziteze regatul aflat la vest de Adriatica, la sud de Balcani și vizavi de coasta de est a Italiei, care fusese întemeiat de băiatul lor cel mic, Illyrius, și care se chema, deloc surprinzător, „Iliria”.[126]

Odată ajunși acolo, Cadmus se simți brusc epuizat și cuprins de o groază insuportabilă. Începu să strige către ceruri:

— În ultimii treizeci de ani, am știut în inima mea că, atunci când am ucis blestematul ăla de șarpe de apă, am ucis orice șansă la fericire pentru mine și soția mea. Ares e nemilos. Nu va avea liniște până nu mă va vedea întins la pământ ca un șarpe. Dacă asta îl va liniști și va aduce puțină pace în viața mea tulburată, atunci lăsați-mă să-mi termin viața târându-mă prin țărână. Așa să fie.[127]

Nici nu-i ieșiră bine vorbele astea din gură, că tragica lui rugăciune deveni o realitate la fel de tragică. Corpul începu să i se subțieze și să i se lungească, pielea să i se bășice și să formeze solzi netezi, iar capul să i se aplatizeze, căpătând o formă romboidală.

Limba care strigase spre cer acea groaznică dorinţă, acum i se mişca iute şi ţâşnea afară printre doi colţi. Bărbatul care altădată era Cadmus, prinţul Tyrului şi regele Tebei, căzu zvârcolindu-se la pământ, transformat într-un banal şarpe.

Armonia scoase un urlet de disperare.

— Zei, aveţi milă! strigă ea. Afrodita, dacă eşti mama mea, arată-mi dragostea ta şi lasă-mă să mă târăsc pe pământ, lângă cel pe care îl iubesc. Fructele lumii sunt nimic pentru mine. Ares, dacă eşti tatăl meu, îndură-te. Zeus, dacă, aşa cum zic unii, *tu* eşti tatăl meu, atunci, în numele întregii creaţii, fie-ţi milă, te implor.

Însă niciunul dintre cei trei n-o ascultă, ci doar Atena cea milostivă care o transformă în şarpe. Armonia se târî prin ţărână după bărbatul ei şerpuitor şi amândoi se încolăciră cu dragoste.

Cei doi au trăit până la sfârşitul zilelor la umbra unui templu dedicat Atenei, arătându-se doar atunci când trebuiau să-şi încălzească sângele în soarele amiezii. Când le-a venit sfârşitul, Zeus i-a transformat la loc în oameni chiar înainte de-a muri. Trupurile lor au fost luate şi îngropate cu mare fast la Teba, iar Zeus a trimis doi şerpi uriaşi să le păzească mormintele pentru eternitate.

Îi vom lăsa pe Cadmus şi Armonia să se odihnească veşnic. Ei au murit fără să ştie că, în lipsa lor, fiica cea mică, Semele, a descătuşat în lume o forţă care o va schimba pentru totdeauna.

Născut de două ori

Vulturul aterizează

După ce Cadmus şi Armonia au plecat să călătorească, pe tronul Tebei a urcat ginerele lor, Pentheus.[128] N-a fost un rege puternic, dar era onest şi a făcut tot ce i-a stat în putinţă cu puţina personalitate şi pricepere de care dispunea. Deşi oraşul-stat a prosperat sub domnia lui, el a trebuit să

privească mereu peste umăr, căci aviditatea şi ambiţia cumnaţilor şi cumnatelor lui, copiii lui Cadmus, reprezentau o ameninţare permanentă. Până şi soţia lui, Agave, părea să-l dispreţuiască şi abia aştepta să-l vadă căzând. Singura în preajma căreia se simţea liniştit era Semele, cumnata lui cea mică, pentru că ea era mai puţin mondenă decât fraţii ei, Polydorus şi Illyrius, şi nicidecum dornică de avere şi putere ca surorile ei, Agave, Autonoë şi Ino. Semele era o fată frumoasă, blândă şi mărinimoasă, mulţumită de viaţa ei ca preoteasă în cel mai mare templu al lui Zeus.

Într-o zi, ea sacrifică pentru Zeus un taur impresionant de mare şi de viguros. Odată terminată jertfa, plecă spre râul Asopos ca să se spele de sânge. Se întâmplă că în acel moment Zeus, mulţumit de ofrandă şi oricum intenţionând să arunce un ochi prin Teba să vadă cum prospera oraşul, tocmai trecea în zbor peste râu, sub înfăţişarea lui preferată de vultur. Priveliştea cu trupul gol al Semelei care lucea în apă îl excită peste măsură, motiv pentru care ateriză şi îşi reluă repede forma adecvată. Spun „adecvată” deoarece, atunci când se arătau oamenilor, zeii apăreau într-o formă redusă, rezonabilă, care să nu-i orbească sau să-i intimideze. Aşa se face că silueta care stătea pe malul râului şi zâmbea la Semele păru omenească. Înalt, uluitor de frumos, bine clădit şi având o strălucire neobişnuită, dar totuşi umană.

Încrucişându-şi braţele peste sâni, Semele strigă:

— Cine eşti? Cum îndrăzneşti să te apropii de furiş de o preoteasă a lui Zeus?

— Eşti o preoteasă de-a lui Zeus?

— Da, sunt. Dacă ai de gând să-mi faci vreun rău, o să-l strig pe regele zeilor şi el o să-mi sară-n ajutor.

— Nu mai spune.

— Poţi să fii sigur. Acum pleacă.

Dar străinul veni mai aproape.

— Sunt foarte încântat de tine, Semele, spuse el. Semele se dădu înapoi.

— Știi cum mă cheamă?

— Știu multe, fidelă preoteasă. Căci eu sunt zeul pe care îl slujești. Eu sunt Cerul Tată, regele Olimpului, atotputernicul.

Semele, încă pe jumătate în apa râului, rămase cu gura căscată și căzu în genunchi.

— Haide, spuse Zeus înaintând prin apă către ea, lasă-mă să te privesc în ochi.

Deși erau în apă și se stropeau, a fost o partidă de amor nebun. Când se termină, Semele zâmbi, roși, râse, apoi plânse, lăsându-și capul pe pieptul lui Zeus și suspinând fără încetare.

— Nu plânge, scumpă Semela, spuse Zeus frecându-și degetele prin părul ei. M-ai satisfăcut.

— Iertare, stăpâne. Dar te iubesc și știu prea bine că tu nu vei putea iubi niciodată o muritoare.

Zeus coborî privirea spre ea. Pofta nestăvilită ce-i dăduse ghes se potolise, însă el constată surprins că simțea ceva ca o răscolire profundă, o căldură ca de cărbuni încinși în inima lui. Obișnuit să profite de astfel de ocazii fără să se gândească prea mult la eventualele consecințe, el simți în acel moment un imens val de iubire față de frumoasa Semele și îi mărturisi.

— Semele, eu te iubesc! Te iubesc sincer. Crede-mă, îți jur pe apele acestui râu că voi avea mereu grijă de tine, te voi căuta, te voi proteja, te voi respecta.

Îi cuprinse fața în palme și se plecă s-o sărute tandru pe buzele moi, primitoare.

— Și acum, adio, scumpa mea. Mă voi întoarce la fiecare lună nouă.

Îmbrăcată în rochia lungă, cu părul încă ud, cu toată ființa arzând și radiind dragoste și fericire, Semele plecă înapoi spre templu, traversând câmpia. Când ridică privirea, cu mâna streașină la ochi, văzu un vultur care zbura tot mai sus pe

cer, aparent înălțându-se spre soare, până când strălucirea lui făcu să-i lăcrimeze ochii și o sili să privească în altă parte.

Zeus avea intenții bune.

Aceste patru cuvinte prevesteau de-atâtea ori dezastrul pentru un biet semizeu, o biată nimfă sau o biată muritoare. Regele zeilor chiar o iubea pe Semele și chiar îi voia binele. În focul noii lui pasiuni trecătoare, el a reușit cu ușurință să uite chinurile pe care le îndurase Io, înnebunită de tăunul trimis de răzbunătoarea lui soție.

Dar vai, deși Hera nu-l mai avea pe Argus, cel cu o sută de ochi, să-i culeagă informații, însă avea mii de ochi în alte locuri. Nu știm dacă una dintre surorile geloase, Agave, Autonoë sau Ino, a spionat-o pe Semele și i-a divulgat Herei povestea cu amorul de la râu, sau poate una dintre preotesele Herei. Cert e că Hera a aflat.

Așa se face că, într-o după-amiază, Semele, întorcându-se cu nostalgie la locul întâlnirilor ei amoroase regulate cu Zeus, se întâlni cu o bătrână gheboasă, care se sprijinea într-un baston.

— Vai, ce fată frumoasă, hârâi bătrâna, exagerând puțin cu vocea spartă și cârâită de babă amărâtă.

— Oh, mulțumesc, spuse ingenua Semele cu un zâmbet prietenos.

— Însoțește-mă puțin, spuse cotoroanța, trăgând-o cu bastonul spre ea pe Semele. Lasă-mă să mă sprijin de tine.

Semele era politicoasă și atentă de felul ei, într-o cultură în care oricum vârstnicilor li se acorda cea mai mare grijă și cel mai mare respect, așa că o însoți pe bătrână și-i suportă grosolănia fără să se plângă.

— Mă cheamă Beroë, spuse bătrâna.

— Și pe mine Semele.

— Ce nume frumos! Iar ăsta e Asopos, spuse Beroë, arătând spre apele limpezi ale râului.

— Da, consimţi Semele, aşa se cheamă râul.

— Am auzit spunându-se, şi bătrâna coborî vocea până la o şoaptă răguşită, că aici a fost sedusă o preoteasă de-a lui Zeus. Chiar aici, în stufăriş.

Semele amuţi, însă roşeaţa ce îi cuprinse instantaneu gâtul şi obrajii o trădă mai repede decât ar fi spus-o cu gura ei.

— Oh, vai de mine! cârâi cotoroanţa. Tu eşti aia! Şi acum, dacă mă uit bine, văd că ai şi burtă. Ai rămas grea!

— Eu… eu sunt… bâigui Semele cu un amestec potrivit de sfială şi mândrie. Dar… poţi să păstrezi un secret…?

— Oh, buzele astea bătrâne nu suflă nimic. Poţi să-mi spui tot ce doreşti, draga mea.

— Ei bine, adevărul e că tatăl acestui copil este… nimeni altul decât Zeus însuşi!

— Fugi de-aci! zise Beroë. Nu mai spune! Chiar aşa? Semela clătină foarte apăsat din cap. Nu-i plăcu tonul sceptic al bătrânei.

— Adevărat. Regele zeilor însuşi.

— Zeus? Măreţul zeu Zeus? Măi, măi. Mă întreb… Nu, nu trebuie să spun.

— Ce să spui, doamnă?

— Îmi pari atât de dulce şi de inocentă. Atât de credulă. Dar, draga mea, tu eşti *sigură* că era Zeus? Nu asta ar spune orice netrebnic doar ca să te seducă?

— Oh, nu, era Zeus. Ştiu eu că era Zeus.

— Fii îngăduitoare cu o femeie bătrână şi descrie-mi-l, copila mea.

— Păi, era înalt. Avea barbă. Puternic. Amabil…

— Oh, nu, îmi pare rău s-o spun, dar nu aşa arată un *zeu*!

— Dar *era* Zeus, el era! S-a transformat într-un vultur. L-am văzut cu ochii mei.

— Ăsta e un truc care se poate învăța. Faunii și semizeii pot să-l facă. Chiar și unii bărbați muritori.

— Era Zeus. Am *simțit* asta.

— Hm… făcu Beroë cu îndoială în glas. Eu am trăit printre zei. Mama mea e Tethys și tatăl meu Oceanos. Eu i-am crescut și i-am îngrijit pe tinerii zei după ce au renăscut din stomacul lui Cronos. Adevărat grăiesc. Le cunosc firea și comportamentul și-ți spun un lucru, fata mea. Când un zeu se manifestă așa cum este el cu adevărat, este ca o mare explozie. O explozie minunată de foc și energie. De neuitat. Unic.

— Exact asta am simțit eu.

— Ce-ai simțit tu n-a fost decât extazul amorului cu un muritor. Ascultă-mă pe mine. Acum spune-mi, iubitul ăsta al tău o să mai vină la tine?

— Oh, sigur că da. Mă vizitează negreșit la fiecare lună nouă.

— Dac-aș fi în locul tău, spuse bătrâna, i-aș cere să-mi promită că se arată *așa cum este el în realitate.* Dacă este Zeus, vei ști. Altfel, mă tem că ai fost păcălită, iar tu ești mult prea frumoasă, naivă și dulce ca să meriți una ca asta. Acum, lasă-mă să contemplu privelișteа. Sst, sst, pleacă.

Așa că Semele o lăsă pe cotoroanță, între timp aprinzându-se tot mai mult de indignare. Nu se putea abține: babornița asta zbârcită și plină de negi o călcase pe nervi. Tipic pentru cei bătrâni să încerce să le strice plăcerea celor tineri. Nici propriile ei surori, Autonoë, Ino și Agave, n-o crezuseră când le spusese cu mândrie ce mult îl iubea ea pe Zeus și Zeus pe ea. Izbucniseră în hohote de râs isteric și batjocoritor și o făcuseră proastă și credulă. Iar acum, și această Beroë se îndoia de povestea ei.

Dar poate, *poate,* era un strop adevăr în ce spuseseră surorile și bătrâna vrăjitoare. Cu siguranță că zeii erau mai mult decât carne caldă și mușchi fermi, oricât de atrăgători ar

fi ei? „Ei lasă”, zise Semele în sinea ei, „mai sunt două nopți până la luna nouă și-atunci voi putea să dovedesc că babornița aia răutăcioasă și băgăcioasă s-a înșelat”

Dacă, întâmplător, Semele s-ar fi întors să se uite spre râu, ar fi văzut o privelişte extraordinară: babornița băgăcioasă și răutăcioasă, acum tânără, frumoasă și maiestuoasă, se înălța spre nori într-un car de aur și purpură, tras de doisprezece păuni. Și dacă ar fi avut darul celei de-a doua vederi, poate că Semele ar fi avut parte de viziunea adevăratei Beroë, bătrâna și nevinovata bonă a zeilor, care ducea o viață liniştită la mile depărtare, retrasă pe coasta Feniciei.[129]

Apariția[130]

În noaptea cu lună nouă, Semele se plimba în sus și-n jos pe malul râului Asopos, așteptându-și cu oarecare nerăbdare iubitul. În sfârșit, el sosi, de data asta în chip de armăsar: negru, lucios și splendid, galopând pe câmpie spre ea, în timp ce soarele apunea în spatele lui, făcându-l să pară cu coama în flăcări. Oh, ce mult îl iubea!

El o lăsă să-i mângâie crupa și să-i atingă nările fierbinți cu palma, înainte de a-și relua înfățișarea pe care ea o știa și o iubea atât de mult. În timp ce-l îmbrățișă strâns, ea începu să plângă.

— Scumpa mea copilă, spuse Zeus, coborând un deget pe pântecul ei și urmărind conturul copilului lor, de ce plângi iar? Cu ce-am greșit?

— Tu ești cu adevărat Zeus?

— Sunt.

— Promiți să-mi îndeplinești o dorință?

— Oh, chiar trebuie să faci asta? spuse Zeus oftând.

— Nu e mare lucru – nu-ți cer nici putere, nici știință, nici giuvaeruri, nimic de genul ăsta. Și nu vreau să distrugi pe nimeni. Este un lucru mărunt, crede-mă.

— Atunci, spuse Zeus apucând-o drăgăstos de sub bărbie, am să-ţi îndeplinesc dorinţa.

— Promiţi?

— Promit. Promit pe acest râu… nu, am mai jurat o dată pe el. Îţi promit pe marele fluviu Styx.[131]

Ridicând mâna cu prefăcută solemnitate, intonă:

— Iubită Semele, jur pe sacrul Styx că îţi voi îndeplini următoarea dorinţă.

— Atunci, spuse Semele inspirând adânc, arată-mi-te.

— Cum adică?

— Vreau să te văd aşa cum eşti cu adevărat. Nu ca om, ci ca zeu, în adevărata ta splendoare divină.

Lui Zeus îi îngheţă zâmbetul pe buze.

— Nu! strigă el. Orice, dar nu asta! Nu-ţi dori un astfel de lucru. Nu, nu, nu!

Era tonul pe care îl foloseau zeii deseori când îşi dădeau seama că fuseseră prinşi în capcana unei promisiuni pripite. La fel uriaşe Apollo când Faeton îi ceruse să-şi respecte jurământul. În Semele se aprinse neîncrederea.

— Ai promis, ai jurat pe Styx! Ai jurat, ai făcut un jurământ!

— Dar, scumpa mea, tu nu ştii ce-mi ceri.

— Ai *jurat*!

Semele efectiv bătu din picior.

Zeul ridică ochii spre cer şi gemu.

— Aşa e. Mi-am dat cuvântul şi cuvântul meu e sacru.

Cum spuse asta, Zeus începu să se preschimbe într-un nor de furtună. Din mijlocul acestei mase întunecate, străluci cea mai intensă lumină care se poate imagina. Semele o privea şi chipul ei se destinse într-un zâmbet larg şi extatic. Numai un zeu se putea transforma aşa. Numai Zeus putea să crească şi să crească, cu o asemenea strălucire orbitoare şi măreţie de aur.

Dar strălucirea devenea atât de puternică, atât de insuportabilă, încât ea ridică repede braţul ca să-şi acopere ochii. Lumina continua să se intensifice. Cu un trosnet puternic care îi sparse timpanele şi-i umplu urechile de sânge, strălucirea explodă în fulgere de lumină care o orbiră instantaneu pe fată. Surdă şi oarbă, ea se dădu înapoi clătinându-se, dar prea târziu pentru a evita forţa arzătoare a unui trăsnet atât de puternic, încât îi sfârtecă trupul, omorând-o pe loc.

Deasupra lui, în jurul lui, înlăuntrul lui, Zeus auzi râsul triumfător al soţiei sale. Bineînţeles. Ar fi trebuit să-şi dea seama. Cumva Hera o păcălise pe biata fată să-i smulgă această groaznică promisiune. Ei bine, nu va pune mâna pe copilul lor. Cu un tunet, Zeus reveni în carne şi oase şi smulse copilul din pântecul Semelei. Era prea mic ca să respire, aşa că Zeus luă un cuţit, îşi tăie coapsa şi băgă fetusul acolo. Apoi, strângând de rană, Zeus îngenunche să coasă uterul improvizat, ca să ţină copilul la adăpostul cărnii lui calde.[132]

Cel mai nou zeu

Trei luni mai târziu, Zeus şi Hermes s-au dus la Nysus, pe coasta de nord a Africii, o zonă care, se presupune că se întinde undeva între Libia şi Egipt. Acolo, Hermes i-a desfăcut lui Zeus cusătura din coapsă şi l-a adus pe lume pe fiul său, Dionysos.[133] Pruncul a fost alăptat de nimfele ploii din Nysus[134] şi, după ce a fost înţărcat, a intrat sub tutela burduhănosului Silenus, care avea să devină cel mai apropiat tovarăş şi adept al său – un fel de Falstaff pentru tânărul prinţ Hal. Şi Silenius avea proprii săi adepţi, *silenii* – un fel de satiri, întotdeauna asociaţi cu desfrâul, chefurile şi orgiile.

Încă de mic, Dionysos a făcut descoperirea de care va fi întotdeauna asociat. El a aflat cum să facă vin din struguri. Se poate să fi învăţat acest truc de la centaurul CHIRON, dar

o altă versiune, mai atrăgătoare, îl leagă de pasiunea tânărului zeu pentru un june pe nume AMPELOS.[135] Dionysos era atât de îndrăgostit, încât aranja tot felul de întreceri sportive între el şi Ampelos, lăsându-l pe acesta să câştige mereu. Se pare că asta l-a cam stricat pe băiat sau, cel puţin, l-a făcut să devină imprudent şi nechibzuit. Într-o zi, în timp ce călărea un taur sălbatic, el a făcut greşeala de a se lăuda că el călăreşte mai bine cornutul decât călăreşte zeiţa Selene cornul lunii. Alegând o pedeapsă direct din odiosul repertoriu al Herei, Selene a trimis un tăun să înţepe taurul, ceea ce a făcut ca animalul, înnebunit, să-l arunce din spinare pe Ampelos şi să-l împungă cu coarnele, omorându-l.

Dionysos a alergat lângă trupul mutilat al tânărului ce trăgea să moară, dar n-a reuşit să-l salveze.[136] Atunci, a făcut ca trupul mort şi schilodit să se transforme ca prin magie într-o plantă cățărătoare, care se unduieşte şi se răsuceşte, în timp ce stropii de sânge s-au solidificat şi s-au transformat în boabe dulci, a căror pieliţă avea îmbujorarea şi strălucirea pe care zeul le admirase atât de mult. Iubitul său a devenit o viţă de vie (care şi astăzi se cheamă *ampelos* în limba greacă). Din ea, Dionysos a obţinut prima recoltă de struguri şi a băut primul butoi de vin. Această vrăjitorie, ca să spunem aşa, de a transforma sângele lui Ampelos în vin a devenit darul pe care zeul l-a făcut lumii.

Combinaţia între efectele îmbătătoare ale invenţiei lui şi duşmănia Herei – a cărei ură fată de orice bastard al lui Zeus, divin sau nu, era întotdeauna implacabilă – l-a înnebunit pe Dionysos pentru o vreme. Ca să scape de blestemele ei, a petrecut următorii câţiva ani călătorind în jurul lumii, răspândind viticultura şi tehnicile de vinificaţie.[137] În Asiria s-a întâlnit cu regele şi regina, STAPHYLOS şi METHE, şi cu fiul lor, BOTRYS. După un banchet în cinstea lui Dionysos, Staphylus a murit, acesta fiind primul caz fatal de mahmureală. În amintirea lui şi ca o formă de compensaţie,

Dionysos a numit ciorchinii de struguri *staphylos,* lichidul alcoolic şi beţia *methe,* iar strugurele *botrys.*

Ştiinţa a preluat aceşti termeni şi i-a imortalizat într-o manieră care ilustrează minunat continua relaţie dintre mitologia greacă şi limba noastră. Când biologii din secolul al XIX-lea s-au uitat în microscoapele lor şi au văzut o bacterie cu coadă, au numit-o *Staphylococcus.* Alcoolul metilic şi metanul şi-au luat numele după Methe. *Botrytis,* „putregaiul nobil" care are un efect benefic asupra strugurilor din vie, dând vinurilor desert şi premium acel buchet incomparabil (şi dărâmător de scump), îşi datorează numele lui Botrys.

În toate aventurilor sale, noul zeu era însoţit nu doar de Silenus şi de suita sa de satiri, ci şi de un grup de însoţitoare extaziate – MENADELE.[138]

Dionysos s-a impus curând ca zeu al vinului, orgiilor, beţiei delirante, plăcerilor neinhibate şi al „viitorului orgasmic". Romanii îi spuneau BACCHUS şi îl venerau cu acelaşi devotament ca grecii. El avea să devină exact opusul lui Apollo: unul reprezenta lumina aurie a raţiunii, muzica armonioasă, poezia lirică şi matematica, celălalt întruchipa energiile întunecate ale dezordinii, libertinajului, muzicii dezlănţuite, setei de sânge, delirului şi iraţionalului.

Bineînţeles că zeii aveau personalităţi şi poveşti pline de viaţă şi adesea se îndepărtau de astfel de identităţi simbolice rigide. Apollo, aşa cum vom vedea foarte curând, era şi el capabil să fie sângeros, nebun şi crud, în timp ce Dionysos putea fi mai mult decât personificarea beţiei şi a depravării. Uneori, i se spunea „Eliberatorul", o forţă vitală vegetală a cărei licenţiozitate binevoitoare putea să aducă uşurare lumii şi s-o reînnoiască.[139]

Treisprezece la masă

Cu frunza viţei de vie, *thyrsus*-ul – toiagul cu un con de brad în vârf –, carul tras de leoparzi sau alte animale exotice,

însoţitorii depravaţi care exhibau erecţii viguroase, ulcioarele pline cu vin – conceptul de dionisiac a îmbogăţit mult lumea. Importanţa acestui zeu nou era atât de mare, încât nu se putea să nu fie primit în Olimp. Dar deja era instalat un efectiv complet de doisprezece zei, iar treisprezece, chiar şi atunci, era considerat un număr cu ghinion. Zeii s-au scărpinat în barbă şi s-au întrebat ce era de făcut. Îl voiau pe Dionysos – adevărul era că îl găseau simpatic şi le plăcea energia festivă pe care o aducea oricărei adunări. Şi mai presus de toate, le plăcea ideea de a adăuga vin în nectar, în loc de miere fermentată şi simplu suc de fructe.

— Pică la fix, spuse Hestia ridicându-se în picioare. Sunt din ce în ce mai convinsă că este nevoie de mine în lumea de jos, ca să ajut oamenii şi familiile lor, să fiu prezentă în templele unde se celebrează virtuţile vetrei, casei şi vestibulului. Tânărul Bacchus poate să ocupe locul meu.

Când Hestia a coborât de pe tron, s-a auzit un murmur de proteste neconvingătoare, dar ea a insistat şi schimbul s-a făcut spre încântarea tuturor zeilor – mai puţin unul. Hera îl privea pe Dionysos ca pe cea mai mare insultă la adresa ei. Apollo, Artemis şi Atena erau deja nişte adăugiri ilegitime şi nedemne ale dodecatheonului, dar ca un zeu bastard şi *jumătate om* să fie primit în cer o jignea până-n adâncul sufletului. Ea a jurat să nu se atingă niciodată de băutura otrăvitoare a lui Dionysos şi, personal, să ocolească chefurile cu care acesta distrugea pacea şi decorul cerurilor.

Când Afrodita a făcut un băiat cu Dionysos, Hera a blestemat copilul, pe care îl chema PRIAPUS, să aibă parte de urâţenie şi impotenţă, şi a pus să fie izgonit din Olimp. Priapus a devenit zeul organelor genitale masculine şi al falusului; în special la romani a fost apreciat ca o mică divinitate a unei mari erecţii. Dar soarta lui au fost dezamăgirea şi deziluzia. Umbla cu o permanentă erecţie care, din cauza blestemului Herei, întotdeauna îl lăsa baltă când

încerca să facă ceva cu ea. Această problemă cronică și jenantă a făcut să fie automat asociat cu alcoolul, pe care tatăl său l-a dăruit lumii și care „stârnește dorința, dar alungă performanța”.

Cu toate acestea, fie că Herei i-a plăcut sau nu, Dionysos, cel născut de două ori, singurul zeu cu un părinte muritor, s-a ridicat să-și ocupe locul de membru cu drepturi depline al grupului celor doisprezece zei olimpieni, acum în formulă completă.

Cei frumoşi şi cei blestemaţi

Zeiţele furioase

Actaeon

Casa Cadmeană a fost una dintre cele mai importante dinastii ale lumii elene. Mai întâi Cadmus, ca fondator al Tebei şi aducător al alfabetului, apoi familia sa, au fost elementul central în formarea Greciei. Dar asupra ei, ca şi în cazul multor alte dinastii, apăsa un blestem. Uciderea dragonului de apă a permis construirea oraşului, dar a aruncat blestemul lui Ares asupra lui. Ursitoarele rareori îngăduiau gloria şi triumful, fără a fi însoţite de suferinţă şi durere.

Fiica lui Cadmus, Autonoë, avea un fiu, Actaeon, făcut cu un zeu neînsemnat numit ARISTAEUS, foarte venerat în Boeotia (uneori i se spunea „Apollo de câmpie”). Ca mulţi eroi de mai târziu, Actaeon a fost educat şi instruit de marele şi înţeleptul centaur Chiron. Când a crescut, a devenit un vânător şi un lider foarte admirat, renumit pentru neînfricarea sa la vânătoare şi pentru priceperea şi hotărârea blândă cu care se ocupa de multiubiţii săi câini.

Într-o zi, după ce a pierdut urma unui cerb deosebit de nobil, Actaeon şi tovarăşii săi de vânătoare s-au separat ca să-l caute. În timp ce înainta poticnit prin nişte tufişuri, Actaeon a dat peste un iaz unde tocmai se scălda Artemis. Cum ea era zeiţa îndeletnicirii sale preferate, vânătoarea, Actaeon ar fi trebuit să ştie că nu trebuie să se holbeze consternat la goliciunea ei. Ea era totodată apriga regină a celibatului, a castităţii şi a virginităţii. Dar era atât de frumoasă, cu mult mai frumoasă decât orice altă fiinţă pe care o văzuse vreodată, încât Actaeon rămase încremenit, cu gura căscată şi ochii – nu doar ochii – măriţi.

Să fi fost o crenguţă care a trosnit sub pasul lui Actaeon, să fi fost zgomotul făcut de balele lui Actaeon scurse pe jos, cert

e că ceva a făcut-o pe Artemis să se întoarcă. A văzut un tânăr care stătea acolo zgâindu-se la ea şi a simţit că-i ia foc sângele. Gândul că cineva ar putea răspândi vorba că o văzuse dezbrăcată i s-a părut atât dezgustător încât a strigat la el.

— Tu, muritorule! E o blasfemie să mă priveşti. Îţi interzic să mai vorbeşti cu cineva. O vorbă dacă mai scoţi şi pedeapsa ta va fi groaznică. Arată-mi că ai înţeles.

Nefericitul tânăr clătină din cap. Artemis dispăru din peisaj şi el rămase singur să se gândească la soarta lui.

În spatele lui începură să se audă lătrături şi strigătele tovarăşilor săi de vânătoare care anunţau că dăduseră iar de urma vânatului. Instinctiv, Actaeon îi strigă şi el. În momentul acela, blestemul lui Artemis s-a abătut asupra lui şi el s-a transformat într-un cerb.

Actaeon îşi înălţă capul, acum greu din cauza coarnelor, şi o luă la galop prin pădure până ajunse la un ochi de apă. Se privi în apă şi, când se văzu cum era, scoase ceea ce ar fi trebuit să fie un geamăt, dar care a ieşit ca un muget puternic. Ca răspuns la mugetul lui, se auziră o mulţime de hămăieli şi schelălăieli. În câteva secunde, propria sa haită de câini apăru în luminiş. Aceştia fuseseră instruiţi chiar de către Actaeon să sfâşie gâtul unui cerb şi, drept recompensă, să se desfete cu sângele lui cald.[140]

Când animalele care urlau şi mârâiau au sărit pe el clănţănind din fălci, Actaeon s-a ridicat pe picioarele din faţă în direcţia Olimpului, ca şi cum ar fi cerut îndurare zeilor. Aceştia ori n-au auzit, ori n-au ascultat. În câteva clipe, a fost sfâşiat în bucăţi. Vânătorul vânat!

Erysichthon

Zeiţa Demetra este asociată cu bogăţia roadelor şi dărnicia naturii, dar dacă era împinsă dincolo de limita obişnuită a răbdării ei, putea fi la fel de răzbunătoare ca Artemis, aşa

cum rezultă clar din această poveste despre pedeapsa nemiloasă pe care i-a aplicat-o lui ERYSICHTHON, regele Tesaliei.

Într-o zi, având nevoie de lemn pentru construcţia noilor apartamente din palatul său, îndrăzneţul, neînfricatul şi nerăbdătorul Erysichthon plecă în fruntea unei echipe de tăietori de lemne la pădure, unde dădură peste un înfloritor crâng de stejari.

— Excelent, strigă el. Pregătiţi topoarele, băieţi.

Însă oamenii săi se dădură înapoi bombănind şi scuturând din cap.

Erysichthon se întoarse spre şeful de echipă.

— Ce se-ntâmplă cu ei?

— Sire, copacii aceştia sunt sacri pentru Demetra.

— Aiurea. Las' că are de nu ştie ce să mai facă cu ei. Tăiaţi-i.

Alte bombăneli.

Erysichthon smulse biciul din mâna şefului de echipă, pe care acesta din urmă îl agita din când în când doar aşa, de ochii lumii, şi pocni din el ameninţător peste capetele tăietorilor de lemne.

— Doborâţi copacii ăia, altfel îl simţiţi pe spinare! strigă el.

Văzând că regele pocnea din bici, îndemnându-i să treacă la treabă, oamenii se apucară cu părere de rău să doboare copacii. Dar când ajunseră în faţa unui stejar gigantic, care se înălţa izolat în capătul crângului, se opriră din nou.

— Oho, ăsta e cel mai înalt şi mai gros dintre toţi! spuse Erysichthon. Numai din el îmi ajunge să fac grinzile şi coloanele din sala tronului şi tot o să mai rămână suficient lemn să fac un pat mare pentru mine.

Şeful de echipă arătă cu un deget tremurând spre crengile stejarului, de care atârnau ghirlande de flori.

Regele rămase neimpresionat.

— Şi ce?

— Stăpâne, şopti şeful de echipă, fiecare cunună reprezintă o rugăciune la care a răspuns zeiţa.

— Dacă a răspuns deja la rugăciuni, nu va mai avea nevoie de aranjamente florale. Tăiaţi-l.

Dar, văzând că şefului de echipă şi oamenilor lui le era prea frică să continue, impetuosul Erysichthon puse mâna pe un topor şi se apucă singur de treabă.

Era un om puternic şi, ca mai tuturor conducătorilor, îi plăcea să-şi arate voinţa, muşchii şi talentul. În scurt timp, trunchiul scârţâi şi puternicul stejar începu să se clatine. A auzit Erysichthon plânsetul unei hamadriade din ramuri? Dacă l-a auzit, nu i-a dat atenţie, ci a continuat să lovească iar şi iar, cu toporul, până când copacul s-a prăbuşit: cu tot cu crengi, coroniţe votive, ghirlande şi hamadriadă.

Murind stejarul, a murit şi hamadriada lui. Cu ultima suflare, ea l-a blestemat pe Erysichthon pentru crima lui.

Demetra a auzit de sacrilegiul lui Erysichthon şi i-a trimis vorbă lui Limos. Limos era una dintre creaturile malefice care scăpaseră din vasul Pandorei. Era un demon al foametei, care ar putea fi considerat opusul Demetrei, antonimul necesar din lumea muritorilor. Una era vestitoarea fecundă şi darnică a recoltei, cealaltă, mesagerul crud şi nemilos al foametei şi al pieirii. Întrucât cele două existau într-o relaţie ireconciliabilă materie-antimaterie, nu se puteau întâlni niciodată în persoană, aşa că Demetra a trimis la Limos o nimfă a munţilor ca să o îndemne pe aceasta să împlinească blestemul împotriva lui Erysichthon, sarcină pe care demonul malefic a fost deosebit de încântat s-o îndeplinească.

Limos, după spusele lui Ovidiu, şi-a dat singură drumul. Cu sânii lăsaţi şi uscaţi, cu stomacul scobit, cu intestinele putrede la vedere, cu ochii afundaţi în orbite, cu buzele crăpate şi pielea solzoasă, cu părul rar, mătreţos, şi gleznele umflate, pline de bube, imaginea Foamei erau un spectacol terifiant. Ea s-a furişat noaptea în dormitorul lui Erysichthon,

l-a luat în braţe pe regele care dormea şi a suflat în el răsuflarea ei spurcată. Aburii ei otrăviţi i-au intrat în gură, în gât şi plămâni. Prin vene şi în fiecare celulă a corpului său s-a insinuat viermele cumplit şi nesătul al foamei.

Erysichthon s-a trezit din nişte vise ciudate, simţindu-se foarte, *foarte* înfometat. Spre surprinderea bucătarilor săi, a comandat un mic dejun copios. L-a mâncat până la ultima firimitură, dar tot nesătul era. Tot restul zilei a constatat cum, cu cât mânca mai mult, cu atât mai hămesit era. Pe măsură ce treceau zilele, apoi săptămânile, foamea îl rodea tot mai tare şi mai tare. Oricât mânca, niciodată nu-i ajungea, dar nici nu lua un gram în greutate. Mâncarea din el acţiona precum gazul peste foc, stârnind o foame şi mai aprigă. Din acest motiv, oamenii săi au început să-i spună pe la spate AETHON, care înseamnă „ardere".

A fost probabil primul om care, din cauza foamei, a rămas fără casă. Rând pe rând, toate comorile şi averile sale, chiar şi palatul, au fost vândute pentru a cumpăra mâncare. Dar tot n-a fost de ajuns, căci nimic nu putea să-i potolească apetitul colosal. În cele din urmă, a fost nevoit să-şi vândă fiica, pe MESTRA, ca să strângă bani pentru a-şi potoli apetitul insaţiabil şi necruţător.

A fost un gest mai degrabă viclean şi mai puţin crud decât poate să pară: frumoasa Mestra fusese cândva iubita lui Poseidon, care o răsplătise cu abilitatea de a-şi schimba forma după bunul plac – o putere aflată în înzestrarea specială a zeului mării cea veşnic schimbătoare. În fiecare săptămână, Erysichthon o oferea pe fiica sa unui pretendent înstărit *şi* accepta banii pe mireasă. Mestra îl însoţea pe logodnicul ei până acasă la el, apoi evada sub forma unui animal sau altul *şi* se întorcea la Erysichthon, gata să fie revândută unui alt fraier.

Dar chiar *şi* acest aranjament s-a dovedit a fi insuficient pentru a înăbuşi focul foamei lui Erysichthon *şi,* într-o zi,

disperat, acesta şi-a mâncat mâna stângă. A continuat cu braţul, apoi umărul, picioarele *şi* fundul. Nu după mult timp, regele Erysichthon al Tesaliei s-a devorat pe sine cu totul. Demetra *şi* hamadriada au fost răzbunate.

Doctorul şi corbul

Naşterea medicinei

A fost odată o prinţesă tânără şi extraordinar de atrăgătoare, pe nume CORONIS, care venea din regatul tesalian Phlegyantis. Atât de mare era frumuseţea ei, încât a atras atenţia zeului Apollo care a luat-o ca amantă. Poate vă imaginaţi că dragostea şi compania celui mai frumos dintre zei ar fi de ajuns pentru oricine, dar Coronis – în timp ce era însărcinată cu copilul lui Apollo – a căzut pradă farmecelor unui muritor pe nume ISCHYS şi s-a culcat cu el.

Unul dintre corbii albi ai lui Apollo a fost martorul acestui act de trădare şi a zburat să-i spună stăpânului său despre insulta adusă onoarei sale. Înfuriat, Apollo i-a cerut surorii sale, Artemis, să-l răzbune. Fără să se lase rugată prea mult, aceasta a atacat palatul din Phlegyantis cu săgeţile ciumei – sulițe otrăvite care au răspândit o boală teribilă. Coronis şi mulţi alţii au fost infectaţi. Corbul a văzut tot şi s-a întors să-i raporteze lui Apollo.

— E pe moarte, stăpâne, e pe moarte!

— A spus ceva? Şi-a recunoscut vina?

— Oh da, da. „Îmi merit soarta”, aşa zicea. „Spune-i măreţului zeu Apollo că nu doresc iertarea lui şi nici nu cer milă, nu cer milă, doar să cruţe viaţa copilului nostru. Să salveze viaţa copilului nostru.” Ha! Ha! Ha!

Atâta satisfacţie malițioasă era în cârâiala corbului, încât Apollo şi-a ieşit din fire şi l-a făcut negru. De atunci, ciorile şi corbii au această culoare.[141]

Când Apollo, plin de remuşcări, a ajuns în oraşul lovit de ciumă, a găsit-o pe Coronis moartă pe rugul funerar,

înconjurată de flăcări. Cu un strigăt de durere, el a trecut prin foc şi i-a tăiat pântecul, scoţând copilul, care încă era viu. Apollo a ridicat-o pe Coronis la stele, transformând-o în constelaţia Corvus – Corbul.[142]

Pruncul salvat, căruia Apollo i-a dat numele Asclepius, a fost dat în grijă centaurului Chiron. Poate pentru că a fost adus pe lume printr-o procedură chirurgicală (fie ea şi una violentă), poate pentru că, în timp ce era în pântecul mamei, infecţia se răspândise cu furie peste tot, poate pentru că tatăl său era Apollo, zeul medicinei şi al matematicii – poate din toate aceste motive la un loc –, Asclepius a dovedit încă de mititel un talent absolut remarcabil în domeniul medicinei.

În timp ce băiatul creştea, Chiron şi-a dat repede seama că avea o minte curioasă, logică şi pătrunzătoare, şi un dar înnăscut al vindecării. Chiron, el însuşi un naturalist, botanist şi cugetător, a fost enorm de încântat să-l instruiască pe băiat în ştiinţele medicale. Pe lângă cunoştinţele temeinice despre anatomia animalelor şi oamenilor pe care i le-a oferit, el l-a învăţat un lucru de căpătâi: cunoaşterea vine mai degrabă din observarea şi înregistrarea atentă a lucrurilor decât din teorii. I-a arătat cum să strângă plante medicinale, să le mărunţească, să le amestece, să le încălzească şi să prepare din ele pudre, poţiuni şi preparate care puteau fi mâncate, băute sau adăugate în mâncare. L-a învăţat cum să oprească o hemoragie, să pună cataplasme, să panseze răni şi să reaşeze oasele fracturate. La vârsta de paisprezece ani, salvase piciorul unui soldat de la amputare, întorsese din pragul morţii o fată care suferea de febră, salvase un urs prins într-o capcană, salvase populaţia unui sat cuprins de o epidemie de dizenterie şi uşurase suferinţa unui şarpe julit prin aplicarea unui unguent inventat de el. Acest din urmă caz s-a dovedit inestimabil, căci şarpele, recunoscător, i-a lins urechea lui Asclepius în semn de mulţumire, şoptindu-i multe secrete ale ştiinţei vindecării pe care nu le ştia nici Chiron.

Atena, pentru care șerpii erau sacri, l-a copleșit cu mulțumirile ei, oferindu-i un vas cu sângele Gorgonei. Poate credeți că a fost un dar modest. Nici pomeneală. Uneori, se aplică legea contrariilor. O singură picătură din licoarea argintiu-aurie care îi face pe zei nemuritori este fatală pentru oameni dacă o ating sau o gustă. Pe de altă parte, sângele unei creaturi periculoase și mortale ca Gorgona, cu șerpi în loc de păr, are puterea de a-i învia pe morți.

La vârsta de douăzeci de ani, Asclepius stăpânea complet știința chirurgiei și a medicinei. Cu o îmbrățișare călduroasă, și-a luat rămas bun de la Chiron și a plecat să-și facă rostul lui, devenind primul doctor, farmacist și vindecător din lume. Faima lui s-a răspândit cu mare repeziciune în jurul Mediteranei. Cei bolnavi, ologi și nefericiți se înghesuiau la cabinetul său, pe ușa căruia atârnase un semn – un baston din lemn cu un șarpe încolăcit pe el, prezent și astăzi pe multe ambulanțe, clinici și site-uri medicale (adesea de o credibilitate îndoielnică).[143]

El s-a căsătorit cu EPIONE, al cărei nume înseamnă „cea care alină" sau „calmarea durerii". Au avut trei băieți și patru fete. Asclepius le-a instruit pe fete cu aceeași rigurozitate cu care Chiron l-a instruit pe el.

Pe cea mai mare, HYGIEIA, a învățat-o obiceiurile curățeniei, dietei și exercițiilor fizice, pe care astăzi le numim după ea „igienă".

PANACEEI i-a destăinuit știința sănătății universale, a preparatelor medicinale și a producerii remediilor și tratamentelor care pot vindeca orice – aceasta fiind și semnificația numelui său: „vindecă tot".

Pe ACESO a instruit-o în procesul de vindecare, inclusiv în ceea ce azi se cheamă imunologie.

Mezina, IASO, s-a specializat în refacere și recuperare.

Băieții mai mari, MACHAON și PODALIRIUS, au devenit prototipurile doctorului din cadrul armatei. Prestația lor de

mai târziu, în timpul războiului troian, a fost consemnată de Homer.

Băiatul cel mic, TELESPHORUS, este de obicei reprezentat cu o glugă pe cap și foarte mic de statură. Domeniul său de studiu erau reabilitarea și convalescența, revenirea pacientului la starea de sănătate perfectă.

Poate că toate ar fi mers bine dacă Asclepius ar fi păstrat bine închis vasul pe care i-l dăruise Atena. Bine închis. Nu știm dacă a fost vorba de mândria de a fi celebrat ca un fel de sfânt și salvator sau dacă a fost o dorință sinceră de a învinge moartea cu ajutorul științelor sale, dar Asclepius s-a folosit de sângele Gorgonei o dată pentru a readuce la viață un pacient, apoi încă o dată, și în curând îl folosea cu largheța și regularitatea cu care ai folosi uleiul de ricin.

Hades a început să spumege de furie. Când n-a mai suportat, a mers până acolo încât a părăsit lumea umbrelor și s-a înfățișat furios înaintea tronului fratelui său, Zeus.

— Omul acesta îmi ia din suflete. Le scoate din Thanatos chiar când se pregătesc să traverseze râul spre noi. Trebuie să intervenim.

— Sunt de acord, spuse Hera. Strică ordinea firească a lucrurilor. Dacă e scris că o persoană trebuie să moară, este absolut inacceptabil să intervină un muritor. Fiică-ta a făcut o mare prostie că i-a dat din sângele Gorgonei.

Zeus se încruntă. Nu încăpea îndoială că aveau dreptate. Era dezamăgit de Atena. Ea nu-l trădase într-un mod flagrant și impardonabil ca Prometeu, dar existau niște similarități care îl tulburau. Muritorii erau muritori și cu asta basta. Să le permiți accesul la poțiuni care le dădeau un ascendent asupra morții era o mare greșeală.

Trăsnetul care l-a lovit pe Asclepius a fost total neașteptat, ca toate fulgerele apărute din senin. L-a omorât pe loc. Toată Grecia a deplâns pierderea preaiubitului și apreciatului ei

doctor şi tămăduitor, însă Apollo nu s-a mulţumit să jelească trecerea în nefiinţă a fiului său. El a turbat de furie. De cum a primit vestea, s-a dus la atelierul lui Hefaistos şi, cu trei săgeţi iuţi i-a omorât pe Brontes, Steropes şi Arges, ciclopii care aveau sarcina şi plăcerea eternă de a fabrica fulgerele Tatălui Cer.

Un asemenea act de rebeliune nu putea fi trecut cu vederea. Zeus nu tolera nicio ameninţare la adresa autorităţii sale şi întotdeauna acţiona prompt pentru a înăbuşi cel mai mic semn de insubordonare. Apollo a fost alungat din Olimp şi i s-a poruncit să-l servească pe regele Thessaliei, ADMETUS, într-o poziţie foarte umilă timp de un an şi o zi. Admetus câştigase bunăvoinţa lui Zeus cu extraordinara sa ospitalitate şi bunătate faţă de străini, o metodă infailibilă de a ajunge la inima lui Zeus.

Apollo mai fusese pedepsit când era tânăr, dacă vă amintiţi, pentru uciderea şarpelui Piton. Frumuseţea, splendoarea şi farmecul său de aur ascundeau o voinţă încăpăţânată şi un temperament vulcanic. Cu toate astea, el s-a supus pedepsei fără să crâcnească. Pe Admetus nu se putea să nu-l placi şi, slujindu-l ca văcar, Apollo a avut grijă ca toate vacile aflate în grija lui să fete gemeni.[144]

Vitele şi gemenii erau foarte speciali pentru el.

Asclepius, între timp, a fost ridicat la cer sub forma constelaţiei Ofiuchus – Omul cu şarpele.

Legende de mai târziu susţineau că Zeus l-a readus la viaţă pe Asclepius şi l-a făcut zeu. Este adevărat că în lumea mediteraneană, el, soţia şi fiicele lui au fost venerate ca divinităţi. Temple consacrate lui, cunoscute sub denumirea de *asclepia,* s-au răspândit pretutindeni, având mari asemănări cu spa-urile şi centrele de sănătate moderne. Preoţii care slujeau în ele purtau veşminte albe şi îi îmbăiau pe credincioşii care plăteau, le făceau masaje şi-i răsfăţau cu uleiuri, creme şi mixturi concepute de ei la preţuri aberante,

aşa cum fac şi azi. Dintotdeauna sacri pentru Asclepius, şerpii (cei neveninoşi) erau încurajaţi să se strecoare prin saloane şi camerele de tratament, lucru mai puţin obişnuit în templele contemporane ale sănătăţii. Grija faţă de spirit şi minte era pe atunci la fel de mare ca şi acum. La urma urmei, „holistic" este un termen care provine din limba greacă. După o noapte de şedere (căreia i se spunea „incubaţie"), visele erau povestite preoţilor a doua zi dimineaţă şi însuşi Asclepius se arăta adesea pacienţilor. Mai ales, cred eu, celor care plăteau mai mult.

Asclepion din Epidaurus era un punct de atracţie la fel de important cum este astăzi faimosul teatru din oraş. Vizitatorii pot încă vedea fişele cu maladiile, tratamentul, dieta şi remediile pacienţilor care se înghesuiau să vină aici.

Crimă şi pedeapsă

Apariţia regulată a zeilor, imixtiunile şi relaţiile lor cu societatea umană, care nouă ni s-ar părea absolut extraordinare, palpitante şi tulburătoare dacă s-ar întâmpla astăzi, erau uneori subestimate de către muritorii mai imprudenţi şi mai aroganţi din epoca de argint. Unii regi erau atât de înfumuraţi, încât ignorau cele mai elementare precepte ale zeilor şi arătau cea mai flagrantă lipsă de respect faţă de ei. Astfel de acte blasfemice de lez-majestate rareori rămâneau nepedepsite. Ca nişte părinţi care îi avertizează pe copii prin poveşti cu morală înspăimântătoare, sau ca Dante ori Hieronymus Bosch cu moralizatoarele lor scene din infern, vechii greci păreau să guste detaliile şi justeţea încântătoare a torturilor atroce şi deseori elaborate pe care Olimpul şi Hades le rezervau bărbaţilor şi femeilor ale căror transgresiuni îi iritaseră cel mai tare.

Ixion

În ochii lui Zeus, nu era păcat mai mare decât trădarea *xeniei,* datoria sacră a gazdelor faţă de oaspeţi şi a oaspeţilor

faţă de gazde. Puţini muritori au arătat mai mult dispreţ faţă de principiile ei decât Ixion, regele lapiţilor, un trib antic din Tesalia.

Prima sa crimă a fost una de pură lăcomie. Cunoaştem ideea de zestre, obiceiul familiei viitoarei mirese de a plăti pentru ca fiica lor să le fie luată din grijă. În cele mai vechi timpuri, se obişnuia invers: viitorii soţi plăteau familiei miresei pentru dreptul de a se căsători cu fiica lor. Ixion s-a căsătorit cu frumoasa DIA, dar a refuzat să-i plătească tatălui acesteia, regele DEIONEUS din Focida, preţul convenit pentru mireasă. Jignit şi ca să se răzbune, Deioneus a trimis o bandă de atacatori ca să fure o herghelie din cei mai buni cai ai lui Ixion. Ascunzându-şi supărarea sub un zâmbet larg, Ixion l-a invitat pe Deioneus la masă la palatul său din Larissa. Când a sosit acesta, Ixion l-a împins într-o groapă cu foc. Această încălcare flagrantă a legilor ospitalităţii a fost surclasată de păcatul şi mai grav al uciderii unei rude. Uciderea unui membru al familiei era considerată un tabu dintre cele mai odioase. Odată cu această faptă, Ixion se făcuse vinovat de una dintre primele crime între rude; dacă nu-şi spăla păcatul, Furiile aveau să-l urmărească până îşi pierdea minţile.

Prinţii, nobilii şi moşierii din Tesalia aveau motiv să nu-l placă pe Ixion şi niciunul nu s-a oferit să realizeze *catharsis*-ul, ritualul de purificare care să-l mântuiască. Regele zeilor, însă, se afla, surprinzător, într-o dispoziţie indulgentă. Oamenii din Tesalia se grăbiseră să-şi arate repulsia faţă de dubla crimă a lui Ixion: nerespectarea *xeniei* şi uciderea unei rude. Zeus era gata să fie milostiv. Nu doar că l-a eliberat pe Ixion de chinul său, ci a mers până acolo încât l-a invitat la un banchet în Olimp.

Rareori aveau parte muritorii de o asemenea onoare. Strălucirea şi grandoarea unui ospăţ olimpian întreceau tot ce văzuse Ixion până atunci. L-a copleşit mai ales frumuseţea maiestuoasă a Herei. Ulterior, nimeni n-a ştiut să spună dacă

ceea ce s-a întâmplat a fost din cauza efectelor ameţitoare ale acestei minunate ocazii sau ale vinului – poate că n-a fost vorba decât de idioţenie şi grobianism înnăscut –, dar, departe de a se comporta cu modestia şi recunoştinţa la care te-ai aştepta de la un muritor invitat la masa nemuritorilor, Ixion a comis greşeala catastrofală de a încerca s-o seducă pe regina cerurilor. I-a trimis bezele, i-a făcut cu ochiul, a încercat s-o ciugulească de ureche, i-a şoptit remarci obscene şi a pipăit-o insistent pe sâni. Nu doar că a insultat-o pe cea mai demnă şi mai respectabilă dintre zeităţile olimpiene, dar, încă o dată, a încălcat legile *xeniei.* Neîndeplinirea îndatoririlor de oaspete era considerată la fel de odioasă ca neîndeplinirea îndatoririlor de gazdă.

După ce Ixion a coborât împleticindu-se de pe Olimp, bătându-se prietenește pe spate cu gazdele şi mulţumind printre râgâieli, Hera, ofensată, i-a raportat lui Zeus lezarea grosolană a onoarei ei. Zeus a fost la fel de indignat. El s-a hotărât să-i întindă o capcană lui Ixion. Adunătorul de nori a luat un nor şi l-a modelat exact după forma anatomică şi asemănarea Herei. A suflat asupra lui ca să-i dea viaţă şi l-a trimis pe o pajişte în afara Larissei, unde văzuse că Ixion se întinsese pe iarbă şi sforăia, doborât de efectul banchetului.

Când s-a trezit şi a găsit-o pe Hera lângă el, Ixion s-a întors peste ea şi s-au împerecheat pe loc. În faţa acestei blasfemii incalificabile, Zeus a trimis un fulger şi o roată de foc. Fulgerul l-a aruncat pe Ixion în aer şi l-a ţintuit pe roata pe care Zeus a trimis-o să se rotească pe bolta cerului. În timp, s-a gândit că Ixion nu merita să stea pe firmament, aşa că l-a trimis în Tartar, încă legat de roata de foc, unde se învârte răstignit şi se perpeleşte şi în ziua de azi.

Norul-Hera a primit numele NEPHELE. Din unirea ei cu Ixion a rezultat un fiu, CENTAUROS, un băiat urât şi diform, care a devenit mai târziu un bărbat singur şi nefericit, care îşi făcea plăcerile nu cu oameni, ci cu iepele sălbatice de pe

Muntele Pelion, unde îi plăcea să hoinărească. Progeniturile sălbatice și neîmblânzite rezultate din uniunea nefirească dintre om și cal s-au chemat, după numele său, „centauri”.[145]

Consecințele

Multe mituri grecești antrenează consecințe în cascadă. Așa cum am văzut deja, protagoniștii unei povești ajung să se căsătorească și să întemeieze dinastii din care rezultă și alți eroi legendari. Și sunt o mulțime de mituri secundare al căror fir narativ se desprinde din roata lui Ixion.

Dacă tot am adus vorba de Muntele Pelion, de exemplu, merită să amintesc povestea IFIMEDIEI, care era atât de îndrăgostită de Poseidon, încât stătea adesea la malul mării, luând apă în căușul palmelor și turnându-și-o peste sâni și în poală. Impresionat de această manifestare de adorație, Poseidon a ieșit din ocean sub forma unui val și, cuprinzând-o, s-a unit cu ea. S-au născut doi băieți gemeni, OTUS și EFIALTES. Aceștia au fost niște adevărați giganți în sensul modern al cuvântului: căci băieții creșteau într-o lună cât alții într-un an. Era clar că, atunci când vor atinge vârsta maturității, vor fi cele mai mari ființe în viață.

Vă mai amintiți, fără îndoială, că gelosul și ambițiosul Poseidon se gândea mereu la posibilitatea ca, într-o zi, Zeus să cadă în dizgrație și să fie detronat. Zeul mării le-a băgat în cap băieților lui, care creșteau văzând cu ochii, ideea de a sfida cerut prin crearea unui munte al lor de pe care să conducă lumea. Planul era să ridice muntele Ossa și să-l pună peste Olimp. În vârful Muntelui Ossa, aveau să așeze Muntele Pelion. Dar înainte ca gemenii să ajungă la înălțimea și forța necesară pentru a realiza acest lucru, zvonul că ei s-ar putea răzvrăti a ajuns la urechea lui Zeus și acesta l-a trimis pe Apollo să-i omoare cu săgeți. Pedeapsa lor în lumea umbrelor a fost să fie legați de niște stâlpi cu șerpi vii.

Dar ca să nu pierdem firul narativ şi să ajungem la una dintre concluziile sale (şi pentru a ilustra cum o poveste poate duce la alte mituri, chiar mai importante şi mai răsunătoare), trebuie să ştiţi că Nephele, norul cu înfăţişarea Herei, s-a căsătorit mai târziu cu un rege al Boeotiei, pe nume ATHAMAS[146], cu care a făcut doi băieţi, PHRIXUS şi HELLE. Nephele avea motiv să-i salveze viaţa lui Phrixus – un fel de Isaac pentru tatăl său Abraham –, când Athamas l-a legat pe fiul său de pământ şi s-a pregătit să-l sacrifice. Aşa cum Dumnezeul evreilor i-a arătat lui Abraham un berbec în tufişuri şi a salvat viaţa lui Isaac, tot aşa Nephele a trimis un berbec de aur pentru a-l salva pe fiul ei, Phrixus. Lâna de aur a berbecului a declanşat marea expediţie a lui Iason şi a argonauţilor săi. Toate astea din cauza unui rege beţiv şi degenerat, care a avut îndrăzneala să-i facă ochi dulci Herei.

Roata lui Ixion a devenit un subiect popular pentru pictori şi sculptori, iar expresia „roată de foc" este folosită uneori pentru a descrie o povară, o pedeapsă sau o îndatorire chinuitoare.[147] Iar expresia „a pune Pelion peste Ossa" are semnificaţia de „a complica şi mai mult lucrurile"

Tantal

Poate cel mai cunoscut supliciu născocit vreodată de zei este acela destinat netrebnicului rege Tantal. Consecinţele crimelor sale au avut ramificaţii cu rezonanţă de-a lungul anilor. Blestemul asupra casei sale nu a fost ridicat până la sfârşitul vârstei mitice.

Tantal a condus regatul Lidia din vestul Asiei mici, regiune cunoscută mai târziu ca fiind provincia turcă Anatolia. Depozitele minerale din apropiere de Muntele Sifilus i-au adus bogăţii enorme, din care a înfiinţat un oraş prosper, pe care l-a numit cu modestie Tantalis. El s-a căsătorit cu DIONE (o hiadă sau nimfă a ploii care îl alăptase pe copilul Dionysos) şi a avut cu ea un fiu, PELOPS, şi o fiică, NIOBE.[148]

Fie Tantal a avut o problemă de personalitate, fie puterea și bogăția i s-au suit la cap, făcându-l să creadă că era egal cu zeii. Asemenea lui Ixion înaintea lui, a făcut greșeala de a abuza de ospitalitatea lui Zeus, în cazul său, întorcându-se de la un banchet în Olimp cu buzunarele pline de ambrozie și nectar furate. A mai comis și gafa impardonabilă de a vorbi despre obiceiurile și viața privată a zeilor, amuzându-și curtenii și prietenii cu bârfe și imitații ireverențioase.

Dar apoi a comis o crimă asupra unei rude, una și mai gravă decât cea a lui Ixion, care și-a aruncat socrul într-o groapă cu cărbuni încinși. Auzind că olimpienii s-au înfuriat din cauză că îi ridiculizase și că furase din nectarul și ambrozia lor, el a ținut să-și arate pocăința și i-a implorat să accepte ospitalitatea sa cu titlu de reparație pentru proasta sa purtare.

Acum, toate acestea se întâmplau cam în perioada când Demetra o căuta pe fiica ei, Persefona, care fusese răpită. În durerea ei, aceasta lăsase toate plantele să se usuce și să moară. Lumea era stearpă și neroditoare și nimeni nu știa cât timp va mai dura această situație. Ideea unui banchet a fost primită cu mare bucurie. Cunoscând stilului de viață opulent și ostentativ al regelui Tantal, zeii așteptau cu mare nerăbdare masa lui legendară.[149] Au avut parte de un șoc.

Așa cum făcuse înaintea lui regele pelasgian Lycaon, Tantal le-a servit zeilor la masă pe propriul său fiu. Tânărul Pelops a fost ucis, tăiat, fript, înecat într-un sos bogat și pus dinaintea lor. Aceștia au simțit imediat ceva suspect și au refuzat să mănânce. Însă Demetra, care nu se gândea decât la fiica ei pierdută, a luat distrată o bucată și a mâncat umărul stâng al băiatului.

Când Zeus a înțeles ce se întâmplase, a chemat-o pe una dintre cele trei Moire: pe Clotho, cea care torcea. Ea a strâns bucățile corpului, le-a amestecat într-un cazan mare și le-a asamblat la loc. Demetra, trezită din îngrozitoarea ei clipă de

neatenţie, l-a însărcinat pe Hefaistos să-i sculpteze un umăr din fildeş pentru a-l înlocui pe cel pe care îl mâncase. Clotho a fixat proteza, care s-a potrivit perfect. Zeus a suflat în trupul băiatului şi Pelops a revenit la viaţă.

Marea frumuseţe a lui Pelops l-a atras pe Poseidon şi, pentru o vreme, cei doi au fost amanţi. Însă asupra tânărului lucrau forţe obscure, iar faptele săvârşite ca adult au atras un blestem asupra sa şi a întregii sale familii.[150]

Amplificat de blestemul primit pentru crima odioasă a lui Tantal, acest blestem avea să urmărească stirpea sa până la ultimul exponent, ORESTE.

Tantal a fost expediat direct în Tartar şi pedepsit aşa cum merita unul care a îndrăznit să-i ispitească pe zei să mănânce din carnea victimei unei crime comise cu sânge rece. El a fost băgat până la brâu în apa unui lac. Deasupra capului său se unduia creanga unui pom din care atârnau fructe delicioase şi suculente. Foamea şi setea îl chinuiau cumplit, dar, de fiecare dată când se întindea să guste, creanga se îndepărta de el. De fiecare dată când se apleca să bea, apa lacului se retrăgea. Nu putea nici să plece, căci deasupra sa, ameninţând să-l zdrobească dacă îndrăznea să fugă, atârna un bolovan dintr-un element chimic dur care într-o bună zi se va numi „tantal”.[151]

Acolo stă Tantal şi în ziua de azi, atât de aproape de satisfacţie, dar fără să ajungă la ea, personificând frustrarea şi tortura care îl vor chinui în vecii vecilor.[152]

Sisif

Dragoste de frate

Pedeapsa veşnică pe care Sisif o îndură în Hades a intrat în vorbirea noastră curentă, însă povestea merge mult mai departe de faimosul bolovan pe care acesta este sortit să-l împingă veşnic şi zadarnic până în vârful unui deal. Sisif a fost un om rău, lacom, duplicitar şi adesea crud, dar cine nu

găseşte ceva atrăgător – eroic chiar – în pofta nesăţioasă şi nesupunerea sfidătoare cu care şi-a trăit sau, mai bine zis, şi-a lungit viaţa? Puţini muritori au îndrăznit să pună la încercare răbdarea zeilor cu atâta nesăbuinţă. Dispreţul şi refuzul său nebunesc de a-şi cere scuze sau de a se conforma ne fac să ne gândim la un Don Giovanni grec.

Deucalion şi Pyra, supravieţuitorii Marelui Potop, avuseseră un fiu pe nume HELLEN, după care grecii din ziua de azi îşi spun eleni. Fiul lui Hellen, AEOLUS, a avut patru fii – Sisif, SALMONEUS, Athamas şi CRETHEUS. Sisif şi Salmoneus s-au urât unul pe celălalt cu o ură viscerală şi implacabilă, cum nu mai văzuse lumea până atunci. Rivali în lupta pentru câştigarea afecţiunii părinţilor, rivali în toate, încă din leagăn se invidiaseră reciproc pentru orice succes obţinut. Cei doi prinţi nu mai încăpeau în împărăţia tatălui lor, Aeolia, aşa cum se numea Tesalia pe vremea aceea, şi s-au mutat la sud şi la vest pentru a-şi întemeia propriile regate. Salmoneus a domnit peste Elis, iar Sisif peste Efira, numită mai târziu Corint. Din aceste fortăreţe aflate în capetele opuse ale Peloponezului, cei doi se uitau urât unul la altul, în timp ce apriga duşmănie dintre ei creştea de la an la an.

Sisif îl ura pe Salmoneus într-o asemenea măsură încât nu mai avea somn. Îl voia mort, nici mai mult, nici mai puţin. Dorinţa era atât de chinuitoare încât în repetate rânduri s-a înjunghiat în coapsă cu un pumnal ca să se liniştească. Dar nu putea face nimic. Furiile s-ar răzbuna cumplit dacă el ar îndrăzni să-şi omoare fratele. Fratricidul se număra printre cele mai grave crime comise între rude. Până la urmă, el a decis să consulte oracolul din Delfi.

— Fiii lui Sisif şi Tyro se ridică să-l ucidă pe Salmoneus, a intonat Pitia.

Ce plăcută muzică pentru urechile lui Sisif. TYRO era nepoata lui, fiica odiosului său frate, Salmoneus. Tot ce avea de făcut Sisif era să se căsătorească şi să aibă copii cu ea.

Copii care „să se ridice să-l ucidă pe Salmoneus” Pe vremea aceea, unchii se puteau căsători cu nepoatele fără să se mire nimeni, așa că s-a apucat s-o ademenească și s-o seducă pe Tyro cu bijuterii, cu cai, poezii și oceane de farmec personal, pentru că Sisif putea fi absolut șarmant atunci când voia. În scurt timp, stăruința lui în a-i face curte a cucerit-o, s-au căsătorit și ea i-a născut doi băieți sănătoși.

Într-o zi, după câțiva ani, Sisif a plecat la pescuit cu prietenul său MELOPS. Cum stăteau ei la soare pe malul râului Sythas, au început să vorbească despre una, despre alta. Exact în același timp, Tyro a plecat de la palat cu o servitoare, cei doi băieți – acum în vârstă de cinci și trei ani – și un coș plin cu mâncare și vin, cu intenția de a-l surprinde pe Sisif cu un picnic în familie.

Pe malul râului, Melops și Sisif vorbeau degajat despre cai, femei, sport și război. Grupul condus de Tyro se apropia, traversând câmpia.

— Spuneți-mi, Sire, zise Melops, m-am mirat întotdeauna că, în ciuda sfadei voastre cu regele Salmoneus, ați ales să vă căsătoriți cu fiica sa. Căci din câte îmi dau seama, și-acum îl antipatizați la fel ca înainte.

— Să-l antipatizez? îl detest, nu pot să-l sufăr, îl disprețuiesc, mi-e scârbă de el, spuse Sisif cu un râs zgomotos.

Râs care i-a permis lui Tyro să-și dea seama de poziția lui exactă. Când s-a apropiat mai mult împreună cu grupul ei, a putut să audă fiecare cuvânt rostit de soțul ei:

— M-am căsătorit cu javra aia de Tyro tocmai pentru că-l urăsc atât de mult pe Salmoneus, spunea el. Vezi tu, oracolul din Delfi mi-a spus că, dacă o să fac copii cu ea, aceștia îl vor ucide când vor fi mari. Așa că, atunci când va muri de mâna propriilor lui nepoți, eu o să scap de porcul ăla ordinar de frate-meu fără să-mi fie teamă că Eriniile vin după mine.

— Mi se pare…

Melops încerca să găsească cuvântul potrivit.

— Genial? Inteligent? Ingenios?

Tyro îi opri pe băieţi chiar când aceştia se pregăteau să alerge spre locul de unde se auzea vocea tatălui lor. Întorcându-i din drum, îi împinse repede spre un cot al râului, cu servitoarea după ei.

Tyro căzuse în plasa şarmului lui Sisif, dar îl iubea pe tatăl ei, Salmoneus, cu o loialitate care întrecea orice alt considerent. Ideea de a-i lăsa pe fiii ei să crească pentru a-şi ucide bunicul nici nu intra în discuţie. Ştia cum să desfidă profeţia oracolului.

— Haide, copile, îi spuse ea celui mai mare dintre băieţi, ia uită-te în apa râului. Vezi cumva nişte peştişori?

Băieţelul îngenunche pe malul râului şi se uită în jos. Tyro îi puse mâna pe ceafă şi-l împinse cu capul sub apă. Când acesta încetă să se mai zbată, ea procedă la fel şi cu cel mai mic.

— Acum, îi spuse ea foarte calmă servitoarei traumatizate, uite ce-o să faci tu…

Sisif şi Melops prinseseră foarte mult peşte în după-amiaza aceea. Chiar când începea să se însereze şi ei se pregăteau să-şi strângă lucrurile, servitoarea lui Tyro îşi făcu apariţia în faţa lor, făcând agitată o mică plecăciune.

— Să-mi fie cu iertare, majestate, dar regina întreabă dacă doriţi să-i salutaţi pe prinţi. Sunt pe malul râului, vă aşteaptă, majestate. Chiar dincolo de salcie, sire.

Sisif se duse la locul indicat şi îşi găsi cei doi fii întinşi pe iarbă, livizi şi fără viaţă.

Servitoarea o luă la sănătoasa şi nici că s-a mai auzit de ea de-atunci. Tyro, până să ajungă Sisif la palat cu sabia scoasă, era deja în diurn spre Elis, regatul tatălui ei. Când a ajuns acasă, Salmoneus a măritat-o cu fratele său Cretheus, cu care a fost profund nefericită.

Salmoneus însuşi, tot atât de mândru şi de îngâmfat ca odiosul său frate, se instalase la conducerea Elisului ca un fel de zeu. Pretinzând că avea, ca şi Zeus, puterea de a stârni furtuni, poruncise construirea unui pod de aramă peste care îi plăcea să gonească cu şareta cu o viteză de să-şi rupă gâtul, trăgând după el ibrice, căldări şi oale ca să simuleze zgomotul tunetului. În acelaşi timp, torţe aprinse erau aruncate spre cer pentru a imita fulgerele. Această impertinenţă blasfemică a atras atenţia lui Zeus, care a pus capăt acestei făcături cu un fulger adevărat. Regele, şareta, podul de aramă, ustensilele de gătit şi toate cele au fost dezintegrate în atomi, iar umbra lui Salmoneus aruncată spre osândă veşnică în cele mai întunecate adâncuri ale Tartarului.

Muncile lui Sisif

Sisif a dat o mare petrecere pentru a sărbători moartea penibilului său frate, mare producător de tunete. A doua zi dimineaţă, a fost trezit de o delegaţie alcătuită din lorzi, moşieri şi fermieri indignaţi. După ce se frecă la ochi somnoros şi îşi ostoi durerea de cap cu o cupă de vin neîndoit cu apă, consimţi să-i asculte.

— Majestate, cineva ne fură vitele! Fiecare dintre noi a fost păgubit. Şi turmele voastre regale au fost împuţinate. Sunteţi un rege înţelept şi inteligent, sigur veţi putea afla cine este făptaşul!

Sisif i-a trimis la plimbare cu promisiunea că va investiga situaţia. El şi-a dat seama imediat că hoţul era vecinul său, AUTOLYCUS, dar cum s-o dovedească? Sisif era viclean şi isteţ, dar Autolycus era chiar fiul lui Hermes, prinţul hoţilor şi al tâlharilor, zeul care, prunc fiind, furase vitele lui Apollo. De la Hermes, Autolycus moştenise nu doar această predispoziţie de a lua vite care nu-i aparţineau, ci şi puterea de a te vrăji, ceea ce făcea să fie foarte greu să-l prinzi asupra faptului.[153] În plus, vitele pe care Sisif şi vecinii lui le pierduseră erau

maro cu alb şi aveau coarne, în timp ce ale lui Autolycus erau negru cu alb şi nu aveau coarne. Complicat, dar Sisif era sigur că la mijloc erau vrăjile învăţate de la Hermes şi că Autolycus schimba pe ascuns culoarea vacilor furate.

„Foarte bine", îşi spuse el, „vom vedea care se va dovedi mai puternică, magia ieftină a bastardului unui zeu şarlatan sau inteligenţa înnăscută a lui Sisif, întemeietorul Corintului, cel mai deştept rege din lume."

El porunci ca pe copitele vitelor sale şi ale vecinilor să fie inscripţionate cu litere de-o şchioapă cuvintele „M-A FURAT AUTOLYCUS". În următoarele şapte nopţi, cum era de aşteptat, efectivele locale de bovine au continuat să scadă regulat. În ziua a opta, Sisif şi cei mai de seamă fermieri îi făcură o vizită lui Autolycus.

— Salutare, prietenii mei! le strigă acesta făcându-le vesel cu mâna. Cărui lucru datorez onoarea acestei vizite?

— Am venit să-ţi inspectăm vitele, a spus Sisif.

— Chiar vă rog. Vă gândiţi să creşteţi şi voi din cele negre cu alb? Turma mea de rasă pură este unică în regiune, aşa mi se spune.

— Oh, chiar e unică, replică Sisif. Cine a mai văzut copite ca astea?

Ridică piciorul din faţă al unei vaci.

Autolycus se aplecă să se uite, citi cuvintele scrijelite pe copită şi ridică vesel din umeri.

— Eh, spuse el. A fost frumos cât a ţinut.

— Luaţi-le pe toate, porunci Sisif.

În timp ce fermierii mânau vitele la plecare, Sisif se uită spre casa lui Autolycus.

— Cred că am să iau toate vacile *tale,* spuse el. Până la *ultima.*

Cu asta referindu-se la AMPHITEA, soţia lui Autolycus.

Sisif nu era un om bun.[154]

Faptul că reuşise să păcălească odrasla zeului şarlatan i s-a suit la cap lui Sisif. A început să creadă că era cel mai deştept şi mai inventiv om din lume. El s-a erijat într-un fel de expert regal în rezolvarea problemelor, pronunţându-se în tot soiul de probleme aduse în atenţia lui şi încasând sume exorbitante pentru soluţiile date. Însă există o mare diferenţă între înşelăciune şi bun simţ, viclenie şi judecată, agerimea minţii şi înţelepciune.

Vă amintiţi de Asopos? În apele acestui râu boeotian se îmbăiase prinţesa Semele, atrăgând atenţia lui Zeus şi ducând la naşterea lui Dionysos. Din păcate, zeul acestui râu avea o fiică, AEGINA, care era atât de frumoasă, încât Zeus a pus ochii pe ea. Transformat în vultur, zeul a coborât din zbor şi a răpit-o pe fată, ducând-o pe o insulă în largul coastelor Atticii. Înnebunit de durere, zeul râului a căutat-o peste tot, întrebând pe oricine îi ieşea în cale dacă n-a văzut-o cumva pe iubita lui fiică.

— O fată tânără, îmbrăcată în piele de capră, zici? întrebă Sisif când îi veni rândul să răspundă la întrebările insistente. Ah, da, am văzut o astfel de fecioară luată pe sus de un vultur, nu cu mult timp în urmă. Se îmbăia în râu când el a coborât din soare… Era cel mai…

— Unde a dus-o? Ai văzut?

— Brăţările alea sunt din aur? Trebuie să recunosc că sunt foarte frumoase.

— Ia-le, sunt ale tale. Numai fie-ţi milă şi spune-mi ce s-a întâmplat cu Aegina.

— Eram pe vârful unui deal, aşa că am văzut tot. Vulturul a luat-o… e smarald ăla de pe inelul tău, nu? Vai, mersi, acum stai să mă gândesc… Da, au zburat peste mare şi au aterizat acolo, pe insula aia. Vino la fereastră. Aia care abia se distinge la orizont, vezi? Oenone, aşa-i zice, mi se pare. Acolo o să-i găseşti. Oh, pleci deja?

Asopos închirie o barcă şi se îndreptă spre insulă. Nu ajunse nici la jumătatea drumului că Zeus îl şi văzu venind şi îi lovi prova cu un trăsnet. Explozia îl trimise pe Asopos cu tot cu barcă într-un val mare până în propriul său estuar şi apoi în râu.[155]

Nu putea fi decât Sisif! De ceva timp, Zeus îl luase la ochi pe acest ticălos. Nu trecuse neobservat de către zeul *xeniei* faptul că Sisif avea un bogat istoric de abuzuri comise asupra oaspeţilor care călătoreau prin ţinuturile lui. Le cerea tribut, îi jefuia de comori, profita de femeile lor, sfida cu nerușinare toate legile sacre ale ospitalităţii. Iar acum îndrăznea să intervină în chestiuni care nu-l priveau, să se amestece în treburile superiorilor săi, să-l bârfească pe regele zeilor însuşi. Era timpul să ia măsuri. Trebuia dat un exemplu care să servească drept avertisment pentru ceilalţi. Moarte şi osândă pentru el.

Deşi avea sânge albastru, Sisif dusese o viaţă prea păcătoasă, prea nerușinată, decretă Zeus, ca să merite să fie condus în lumea umbrelor de către Hermes. În locul său a fost trimis Thanatos, Moartea însăşi, să-l încătuşeze şi să-l însoţească.

Păcălind Moartea

În măsura în care un spirit atât de sumbru era capabil să se bucure, Thanatos savura mereu momentul când se manifesta în faţa celor însemnaţi să moară.

Apărând în faţa lor, însă invizibil pentru oricine altcineva, cu silueta lui descărnată, învăluită în negru, emanând volute de aburi infernali, întindea braţul spre victimele sale cu o încetineală voită şi perfidă. În momentul când le atingea carnea cu vârful degetului său osos, sufletul muribunzilor scotea un scâncet jalnic. Lui Thanatos îi făcea o deosebită plăcere să vadă cum pielea victimei devenea palidă, iar ochii îi clipeau şi se înceţoşau pe măsură ce viaţa o abandona. Dar,

mai presus de orice, îi plăcea la nebunie cum suna cel din urmă suspin cutremurat al sufletului când ieşea din carcasa muritoare şi se preda cătuşelor lui, gata să fie luat.

Sisif, ca mai toţi intriganţii vicleni şi ambiţioşi, dormea iepureşte. Mintea lui râşnea întruna şi cel mai mic zgomot putea să-l trezească. Aşa se face că până şi murmurul silenţios al Morţii strecurându-se în dormitorul său îl făcu să se ridice în capul oaselor.

— Tu cine dracu' eşti?

— Bună întrebare. Sunt chiar *dracu'*. Ha-ha-ha! spuse Thanatos, dezlănţuind râsul său macabru, sinistru, care de cele mai multe ori îi făcea pe muribunzi să ţipe înnebuniţi de spaimă.

— Încetează cu geamătul ăsta. Ce problemă ai? Te doare vreo măsea? Ai indigestie? Şi nu vorbi în cimilituri. Cum te cheamă?

— Mă cheamă…

Thanatos făcu o pauză pentru efect.

— Mă cheamă…

— Spune-odată, că n-am toată noaptea la dispoziţie.

— Mă cheamă…

— Măcar ai un nume?

— Thanatos.

— Ah, vasăzică tu eşti Moartea, da? Hmm.

Sisif nu părea impresionat.

— Credeam că eşti mai înalt.

— Sisif, fiul lui Aeolus, intonă Thanatos cu voce înăbuşită, rege al Corintului, Lord al…

— Da, da, ştiu cine sunt eu. *Tu* eşti ăla care pare să nu-şi aducă aminte cum îl cheamă. Ce-ar fi să iei un loc? Să-ţi odihneşti picioarele.

— Picioarele mele nu obosesc. Eu plutesc.

Sisif se uită spre podea.

— Ah da, aşa e. Şi-ai venit să mă iei, nu?

Nefiind sigur că vorbele lui vor fi primite cu respectul și înfiorarea cuvenite, Thanatos îi arătă lui Sisif cătușele și i le scutură amenințător în fața ochilor.

— Vasăzică ai adus și cătușele. Sunt din fier?

— Oțel. Oțel încasabil. Lanțuri forjate în fierăria lui Hefaistos de ciclopul Steropes. Fermecate de stăpânul meu, Hades. Oricine e încătușat, nu poate fi eliberat decât de zeul însuși.

— Impresionant, admise Sisif. Dar, din experiența mea, nimic nu este încasabil. În plus, n-au nicio încuietoare sau lacăt.

— Clema și arcul sunt prea ingenios concepute ca să le poată vedea un ochi de muritor.

— Asta-i părerea ta. Eu nu cred o clipă că funcționează. Pun pariu că nu poți s-o închizi nici în jurul brațului tău slăbănog. Ia hai, încearcă.

Așa o bătaie de joc pe față la adresa prețioaselor lui cătușe era insuportabilă.

— Om prost ce ești! strigă Thanatos. Un dispozitiv atât de sofisticat depășește puterea de înțelegere a unui muritor. Uite-aici! Rotesc o dată în spate și pe urmă în față. Simplu. Apropii încheieturile mâinilor, apoi închid brățările. Și dacă ești tu drăguț să apeși aici, ca să activeze clema, e un panou invizibil și… iată!

— Da, înțeleg, spuse Sisif gânditor. Înțeleg foarte bine. M-am înșelat, m-am înșelat foarte tare. Ce lucrare magnifică!

— Oh.

Thanatos agită cătușele, încercând să se elibereze, dar toată partea de sus a corpului său era acum imobilizată.

— Hmm… mă ajuți?

Sisif sări din pat și deschise ușa unui dulap mare din fundul camerei. A fost floare la ureche să-l împingă până acolo pe Thanatos, așa încătușat cum era și plutind deasupra

podelei. Cu un brânci, acesta alunecă direct înăuntru şi dădu cu nasul de fundul dulapului.

În timp ce-l încuia acolo, Sisif îi strigă vesel:

— Încuietoarea dulapului ăstuia o fi ea ieftină şi făcută de om, dar te asigur că funcţionează la fel de bine ca orice cătuşe făurite în fierăria lui Hefaistos.

Dinăuntru se auziră strigăte înfundate şi disperate, implorându-l să-i dea drumul, dar cu un copios „Ha-ha-ha", Sisif fugi iute, ignorând rugăminţile Morţii.

Viaţa fără Moarte

Primele zile de închisoare ale lui Thanatos trecură fără incidente. Nici Zeus, nici Hermes, nici chiar Hades nu se gândiră să verifice dacă Sisif ajunsese în regiunile infernale aşa cum fusese stabilit. Dar, după ce se scurse o săptămână întreagă fără să mai sosească suflete noi, spiritele şi demonii din lumea umbrelor începură să protesteze. Mai trecu o săptămână şi nicio umbră nu mai intră acolo spre a fi prelucrată, cu excepţia unei venerabile preotese de-a lui Artemis, a cărei viaţă neprihănită merita onoarea de-a fi escortată până în Elysium de către psihopompul Hermes în persoană. Această încetare bruscă a fluxului de suflete îi nedumeri peste măsură pe rezidenţii Hadesului, până când cineva observă că Thanatos nu mai fusese văzut de mai multe zile. Au fost trimise echipe de căutare, dar Moartea nu era de găsit. Aşa ceva nu se mai întâmplase niciodată. Fără Thanatos, întregul sistem se prăbuşea.

În Olimp, părerile erau împărţite. Dionysos găsea că situaţia era hilară şi închină un pahar în cinstea sfârşitului cirozei hepatice letale. Apollo, Artemis şi Poseidon rămaseră mai mult sau mai puţin neutri cu privire la acest subiect. Demetra se temea că autoritatea Persefonei ca regină a lumii umbrelor era încălcată. Anotimpurile asupra cărora stăpâneau mama şi fiica aveau nevoie ca viaţa să se încheie şi să reînceapă în mod

constant, şi numai prezenţa morţii putea realiza acest lucru. Indecenţa unui astfel de scandal o indignă foarte tare pe Hera, lucru care, la rândul său, îl agită şi pe Zeus. Hermes, de obicei de o veselie irepresibilă, fu şi el cuprins de nelinişte, întrucât buna funcţionare a lumii umbrelor era şi responsabilitatea lui.

Lui Ares, însă, situaţia i se părea absolut intolerabilă. Era furios la culme. Se uita pe pământ şi vedea că, în împărăţia oamenilor, bătăliile se dădeau cu obişnuita lor ferocitate, dar *nu murea nimeni.* Războinicii erau străpunşi de suliţe, călcaţi de copitele cailor, striviţi sub roţile carelor de luptă şi decapitaţi de săbii, dar nu mureau. Era o luptă de râsul lumii. Păi dacă nu mureau soldaţi şi civili, războiul nu mai avea niciun sens. Nu rezolva nimic. Nu obţinea nimic. Niciuna dintre părţi nu va putea învinge niciodată.

Zeităţile mai mici erau la fel de împărţite ca olimpienii. Keres continua să bea sângele celor căzuţi în luptă şi nici că-i mai păsa de ce se întâmpla cu sufletele lor. Două dintre Ore, Dike şi Eunomia, erau de acord cu Demetra că absenţa morţii dădea peste cap ordinea naturală a lucrurilor. Sora lor, Eirene, zeiţa păcii, nu-şi mai încăpea în piele de bucurie. Dacă absenţa Morţii însemna absenţa războiului, atunci sigur venise şi vremea ei, nu?

Ares atâta protestă şi îi bătu la cap pe părinţii săi, Hera şi Zeus, încât până la urmă aceştia nu mai suportară şi decretară că Thanatos trebuia găsit. Hera ceru să ştie când a fost văzut ultima oară.

— Hermes, zise Zeus, nu cu mult timp în urmă l-ai trimis să aducă sufletul ticălosului ăluia de Sisif, nu-i aşa?

— Drace! exclamă Hermes lovindu-se cu palma peste coapsă. Aşa e! *Sisif.* L-am trimis pe Thanatos să-l încătuşeze şi să-l conducă în Hades. Aşteptaţi aici.

Aripile de la călcâiele lui Hermes fâlfâiră, tremurară şi zbârnâiră, iar el se făcu nevăzut.

Se întoarse într-o clipită.

— Sisif n-a ajuns în lumea subterană. Thanatos a fost trimis în Corint să-l încătuşeze în urmă cu o semilună şi niciunul n-a mai fost văzut de-atunci.

— În Corint! răcni Ares. Ce mai aşteptăm?

În curând, dulapul încuiat din dormitor a fost găsit şi deschis cu forţa, dându-i la iveală pe Thanatos care, umilit, şedea şi plângea într-un colţ, sub nişte pelerine. Hermes îl luă şi-l duse în regiunile infernale unde Hades făcu un semn din mână ca să-l elibereze din cătuşele fermecate.

— Despre asta vom vorbi mai târziu, Thanatos, spuse el. Deocamdată te aşteaptă un lung şir de suflete.

— Mai întâi, lasă-mă să-l aduc pe ticălosul ăla de Sisif, sire, se rugă Thanatos. A doua oară n-o să mă mai păcălească.

Hermes ridică o sprânceană, iar Hades se uită spre Persefona, care stătea pe tronul ei, alături de al său. Ea încuviinţă clătinând din cap. Dintre toţi servitorii din lumea umbrelor, Thanatos era favoritul ei.

— Dar ai grijă să n-o dai în bară, spuse Hades printre dinţi, făcându-i semn din mână că e liber să plece.

Ritualuri de înmormântare

Am stabilit că Sisif nu era un prost. El nu şi-a imaginat nicio clipă că Thanatos va rămâne încuiat în dulapul lui o veşnicie. Mai devreme sau mai târziu, Moartea va fi eliberată şi trimisă din nou pe urmele lui.

În vila din oraş, unde locuia temporar, Sisif se adresă soţiei sale. După ce nepoata sa, Tyro, îi înecase fiii şi îl părăsise, el se recăsătorise. Noua regină era la fel de bună şi de ascultătoare pe cât de îndărătnică şi de dificilă fusese Tyro.

— Draga mea, spuse acesta, trăgând-o spre el, simt că voi muri în curând. Când îmi voi fi dat ultima suflare şi sufletul meu va fi plecat, tu ce vei face?

— Voi face ce trebuie făcut, stăpâne. Te voi spăla şi te voi unge. Voi pune un *obolus* pe limba ta ca să plăteşti luntraşul. Vom sta de veghe şapte zile şi şapte nopţi la catafalcul tău. Vom aduce ofrande arse pentru a-i mulţumi pe regele şi regina lumii umbrelor. Şi în felul acesta, călătoria ta către Pajiştile cu Asfodele va fi binecuvântată.

— Tu ai intenţii bune, dar exact asta *nu* trebuie să faci, spuse Sisif. În clipa când am murit, vreau să mă dezbraci în pielea goală şi să mă arunci în stradă.

— Stăpâne!

— Vorbesc foarte serios. *Al dracului* de serios. Aceasta este dorinţa mea, rugămintea mea, porunca mea.

Indiferent cine şi ce va spune, să *nu* înalţi rugăciuni, să *nu* aduci jertfe, să *nu* faci niciun fel de funeralii. Să tratezi rămăşiţele mele aşa cum le-ai trata pe ale unui câine. Promite-mi asta.

— Dar…

Sisif o apucă de umeri şi o privi adânc în ochi pentru a întări seriozitatea poruncilor sale.

— Întrucât mă iubeşti şi eşti legată de mine, şi nu vrei să fii bântuită de umbra mea furioasă, promite-mi că o să faci *exact aşa* cum ţi-am spus. Jură pe sufletul tău.

— J-jur.

— Bine. Acum, să bem. Un toast… Pentru viaţă!

Alegerea momentului a fost, ca întotdeauna, impecabilă, căci chiar în seara aceea Sisif a fost trezit de şoapta Morţii care stătea lângă patul lui.

— Ţi-a sunat ceasul, Sisif din Corint.

— Ah, Thanatos. Te aşteptam.

— Nu spera să mă păcăleşti.

— Eu? Să te păcălesc pe tine?

Sisif se ridică în picioare şi îşi plecă fruntea supus şi ascultător, întinzând mâinile ca să-i fie puse cătuşele.

— Departe de mine gândul ăsta.

Au fost puse cătuşele şi cei doi plecară în zbor spre gura lumii umbrelor. Thanatos îl lăsă pe Sisif pe malul Styxului şi plecă, nerăbdător să se ocupe de imensa restanţă de suflete care aşteptau să fie recuperate.

Luntraşul Charon se apropie cu barca de el, iar Sisif urcă în ea. În timp ce se îndepărta cu luntrea de mal, Charon întinse palma.

— Canci, spuse Sisif, bătându-se cu palmele peste buzunare.

Fără să scoată un cuvânt, Charon îl împinse peste bord în apa întunecată a Styxului. Era rece, infernal de rece, dar Sisif reuşi să traverseze râul. Aproape că nu mai rezista de tare ce-l ustura pielea care i se băşicase, dar odată ajuns pe malul celălalt, ştia că va avea o înfăţişare jalnică, exact aşa cum intenţionase.

Nişte umbre trecură pe lângă el, ferindu-şi privirea.

— Încotro e sala tronului? întrebă el pe una dintre ele.

Urmând indicaţiile, se pomeni în prezenţa Persefonei.

— Temută regină, spuse Sisif cu capul plecat. Vă implor, doresc o audientă la Hades.

— Soţul meu e plecat astăzi în Tartar. Eu îi ţin locul. Cine eşti şi cum îndrăzneşti să te înfăţişezi în faţa mea în halul ăsta?

Sisif era despuiat, avea o ureche ruptă şi un ochi îi atârna din orbită. Corpul său spectral era acoperit de urme de muşcături, semne, vânătăi, tăieturi şi răni deschise, dovadă a tratamentului aspru la care era supus corespondentul său fizic sus, pe străzile Corintului. Soţia îi urmase instrucţiunile.

— Doamnă, spuse el înclinându-se până la pământ în faţa Persefonei, nimeni nu suferă mai tare decât mine din cauza indecentei acestei situaţii. Soţia mea, răzbunătoarea, ticăloasa, monstruoasa, blasfematoarea mea soţie – ea m-a adus în această stare de jalnică. Chiar când trăgeam să mor, am auzit-o spunându-i uneia dintre servitoarele ei: „Nu vom

irosi aurul pe ritualuri de înmormântare. Zeii lumii umbrelor nu înseamnă nimic pentru noi. Aruncaţi-i trupul în stradă să-l mănânce câinii. Banii strânşi de el pentru înmormântare să fie cheltuiţi pentru o petrecere fastuoasă. Junincile păstrate de el spre a fi sacrificate în cinstea lui Hades şi a Persefonei să fie fripte pentru plăcerea noastră" Râdea şi bătea din palme, şi acelea, temută regină, au fost ultimele sunete din lume pe care le-am auzit.

Persefona a fost indignată.

— A *îndrăznit*? A *îndrăznit*? Va fi pedepsită.

— Da, maiestate. Dar cum?

— Jupuită de vie…

— Da. Nu-i rău. Dar eu zic, dacă-mi permiteţi, n-ar fi amuzant… – aici, Sisif zâmbi căci îi venise o idee – n-ar fi amuzant dacă m-aţi trimite viu înapoi în lumea de sus? Imaginaţi-vă ce şoc ar avea!

— Hm…

— Şi m-aş asigura că în fiecare zi va plăti pentru insolenţa şi lipsa ei de respect. Fără aur sau petreceri, nimic, doar tratament aspru, insulte şi servitute. Abia *aştept* să-i văd faţa când o să apar în faţa ei, viu şi nevătămat… şi poate… poate chiar ceva mai tânăr, mai plin de viaţă şi mai atrăgător ca înainte? Ea are doar douăzeci şi şase de ani, dar imaginaţi-vă chinul ei dacă eu aş trăi mai mult decât ea! Aş folosi-o ca pe o sclavă. Fiecare zi ar fi o *tortură* pentru ea.

Persefona zâmbi la gândul acesta şi bătu din palme.

— Aşa să fie.

Anii petrecuţi în lumea umbrelor îi dăduseră Persefonei o mândrie regală şi o credinţă strictă în buna funcţionare a regatului infernal.

Aşa se face că Sisif a fost condus în lumea de sus, unde el şi încântătoarea lui regină au trăit fericiţi până la adânci bătrâneţi.

Moartea lui, când a venit în cele din urmă, a fost o cu totul altă poveste.

Zeus, Ares, Hermes şi Hades n-au fost prea încântaţi când au aflat că Sisif a fentat moartea a doua oară. Însă Persefona luase o decizie, iar porunca dată de un nemuritor nu putea fi anulată de un altul.

Când, după aproape alţi cincizeci de ani de viaţă senină şi prosperă, soţia lui Sisif şi-a dat în cele din urmă obştescul sfârşit, contractul dintre Persefona şi Sisif a expirat odată cu ea. Thanatos l-a vizitat pentru a treia şi ultima oară.

De această dată, Sisif i-a plătit lui Charon taxa şi a traversat Styxul fără probleme. Hermes îl aştepta pe celălalt mal.

— Ia te uită pe cine avem noi aici. Regele Sisif al Corintului. Mincinos, impostor, escroc şi trişor. Exact genul care-mi place mie. Niciun muritor n-a mai reuşit să păcălească moartea, tu ai izbutit de două ori. Bravo ţie.

Sisif se înclină.

— Pentru o astfel de realizare, meriţi o şansă la nemurire. Urmează-mă.

Hermes îl conduse pe Sisif prin nenumărate pasaje şi galerii până într-o vastă încăpere subterană. De la podea până la tavan urca o rampă foarte înclinată. Un bolovan imens se afla la baza ei, luminat de un fascicul de lumină.

— Lumea de sus, spuse Hermes arătând spre locul de unde venea lumina.

Sisif văzu că panta ducea spre o ieşire pătrată în acoperiş, prin care pătrundea o rază de lumină naturală. Când Hermes arătă într-acolo, gura de ieşire se închise şi fasciculul de lumină dispăru.

— Acum, tot ce trebuie să faci este să împingi bolovanul ăla pe pantă. Când vei ajunge sus, gaura se va deschide. Vei putea să ieşi şi să trăieşti ca regele nemuritor Sisif. Thanatos nu te va mai vizita niciodată.

— Asta-i tot?

— Asta-i tot, spuse Hermes. Desigur, dacă nu-ți place ideea, te pot duce în Câmpiile Elizee, unde vei petrece o eternitate fericită în compania altor suflete ale unor decedați virtuoși. Dar dacă alegi bolovanul, trebuie să continui să încerci până când vei reuși să-ți câștigi libertatea și nemurirea. Alege. O idilică viață de apoi aici, jos, sau o șansă la nemurire sus.

Sisif se uită cu atenție la bolovan. Era foarte mare, dar nu extraordinar de mare. Panta era abruptă, dar nu amețitor de abruptă. Patruzeci și cinci de grade înclinație, maxim. Așadar. O eternitate zburdând pe câmpiile Elizee cu niște virtuoși plictisitori sau o eternitate în lumea reală, cu distracții, porcoșenii, orgii și nebunii?

— Nu-i nicio șmecherie?

— Nicio șmecherie, nu te obligă nimeni cu nimic, spuse Hermes, punând mâna pe umărul lui Sisif și oferindu-i zâmbetul său cel mai fermecător. E alegerea ta.

Restul îl știți. Sisif puse umărul și începu să împingă bolovanul în sus pe pantă. La jumătatea ei, avea convingerea că viața eternă era ca și a lui. După trei sferturi din ea, era obosit, dar nu terminat. Patru cincimi… la naiba, grea treabă. Cinci șesimi, durere. Șase șeptimi, *agonie.* Șapte optimi… Mai avea puțin de tot până sus, doar doi centimetri, încă un efort suprem și… *Nuuuuuuu*! Piatra alunecă, sări peste Sisif și se rostogoli până jos. „Lasă, nu-i rău pentru o primă încercare”, își zise Sisif. „Dacă nu mă grăbesc, dacă-mi gestionez mai bine energia, pot să ajung acolo. Știu că pot. Găsesc eu o metodă. Poate o să urc cu spatele, împingând greutatea cu spinarea. Pot s-o fac…”

Sisif este și acum acolo, în sala Tartarului, împingând bolovanul pe pantă și ajungând aproape până sus, după care acesta se rostogolește din nou până jos, iar el trebuie s-o ia de la capăt. Va rămâne acolo până la sfârșitul timpului. Încă mai crede că va reuși. Un ultim efort suprem și va fi liber.

Pictorii, poeţii şi filosofii au văzut multe lucruri în mitul lui Sisif. Au văzut o imagine a absurdităţii vieţii umane, a efortului inutil, a cruzimii nemiloase a sorţii, a forţei invincibile a gravitaţiei. Dar au mai văzut şi ceva din curajul, tenacitatea, forţa morală, rezistenţa şi încrederea de sine a fiinţei umane. Ei văd ceva eroic în refuzul nostru de a ne supune.

Hybris

Pentru greci, *hybris* era un fel de mândrie aparte, care adesea îi făcea pe muritori să-i sfideze pe zei, atrăgând asupra lor o pedeapsă inevitabilă de un fel sau altul. Este un defect comun, dacă nu esenţial, al eroilor tragediei greceşti şi al multor alte personaje de frunte din mitologia greacă. Uneori, vina nu este a noastră, ci a zeilor, care sunt prea geloşi, meschini şi orgolioşi pentru a accepta că muritorii pot să-i egaleze sau să-i depăşească.

Numai lacrimi

Vă amintiţi, sper, că Pelops nu era singurul copil al lui Tantal şi al Dionei. Aceştia mai aveau o fiică, Niobe. În ciuda soartei groaznice de care a avut parte tatăl ei şi a aventurilor triste ale fratelui ei, Niobe a fost o femeie mândră şi sigură de sine. Ea l-a cunoscut şi s-a căsătorit cu Amphion, fiul lui Zeus şi al Antiopei. Acesta era un fost iubit al lui Hermes, poate vă mai amintiţi, unul dintre gemenii care au construit zidurile Tebei, fermecând pietrele cu glasul său şi cântec de liră.[156] Acolo, Niobe şi Amfion au avut şapte fiice şi şapte fii, Niobizii.

Periculos de îngâmfată şi plină de ea, Niobe povestea oricui era dispus să asculte cât de importantă era ea şi din ce neamuri regale şi divine se trăgea.

— Din partea mamei, pot să spun că mă trag din Tethys şi Oceanos – sunt Titani din prima generaţie, ştiţi. Din partea tatălui, ei bine, este TMOLUS, desigur, cel mai înalt în rang

dintre zeităţile munţilor din Lidia. Scumpul meu soţ, Amphion, este fiul lui Zeus şi al Antiopei, fiica regelui NYCTEUS, unul dintre acei *spartoi* tebani care au răsărit din dinţii dragonului. Deci, scumpii mei fii şi scumpele mele fiice se pot lăuda, pe bună dreptate, că aparţin celei mai distinse spiţe din lume. Nu că le-aş permite să se laude, să ne-nţelegem. Oamenii bine educaţi nu-şi dau aere niciodată.

O asemenea imprudenţă n-ar fi fost altceva decât un lucru oarecum patetic, dacă Niobe nu şi-ar fi îngăduit să se compare nici mai mult, nici mai puţin decât cu titanida Leto, mama zeilor. În ziua când tebanii s-au adunat, ca în fiecare an, să-i cânte osanale lui Leto şi să spună povestea naşterii miraculoase a lui Artemis şi a lui Apollo pe Delos – chiar în ziua aceea, sacră pentru titanidă şi prestigiul ei –, Niobe slobozi o salvă din cele mai mari aroganţe ale ei.

— Vreau să zic, aş fi prima care ar recunoaşte că scumpii gemeni ai lui Leto, Artemis şi Apollo, sunt fermecători şi absolut divini, normal că sunt. Dar numai *doi* copii? O singură fată şi un singur băiat? Cerule mare, nu reuşesc să înţeleg cum de-şi zice mamă. Şi cine zice că, din cei şapte băieţi şi şapte fete ale mele, nu vor ajunge câţiva, dacă nu chiar *toţi,* la rang divin şi nemuritor?[157] Având în vedere originea lor, mi se pare mai mult decât probabil, vouă nu? După mine, să sărbătoreşti o mamă atât de leneşă, de vulgară şi de neproductivă ca Leto mi se pare de un prost gust desăvârşit. Anul viitor o să am eu grijă să anulez sărbătoarea odată pentru totdeauna.

Când auzi Leto că această tebană înfumurată o insulta într-un asemenea mod şi îndrăznea să se pună mai presus decât ea, izbucni în lacrimi în faţa gemenilor ei, care o priveau cu compasiune.

— Femeia aia încrezută, lăudăroasă, groaznică, spuse ea înecându-se de plâns. M-a făcut leneşă pentru că am doar doi

copii… A spus că sunt neproductivă… şi vulgară. A spus că le va interzice tebanilor să mai ţină sărbătoarea mea…

Artemis o cuprinse cu braţul în timp ce Apollo se plimba de colo-colo, lovind cu pumnul în palmă.

— Are paisprezece copii, se văită Leto, deci, în comparaţie cu ea, mă simt complexată…

— Ajunge! spuse Artemis. Vino, frate-miu. Femeia aia a făcut-o pe mama noastră să plângă. Este timpul să ştie ce înseamnă lacrimile.

Artemis şi Apollo se duseră direct la Teba, unde îi vânară pe toţi cei paisprezece copii ai lui Amphion şi Niobe. Artemis le omorî pe cele şapte fiice cu săgeţile ei de argint; Apollo îi omorî pe cei şapte fii cu săgeţile lui de aur. Când primi vestea măcelului, Amphion îşi curmă viaţa aruncându-se în propria-i sabie. Cât despre Niobe, durerea ei era insuportabila. Fugi în locul unde copilărise şi se refugie pe versantul muntelui Sipylus. Oricât de snoaba, nesăbuită, mândră şi absurdă fusese, atâta nefericire şi durere de neconsolat erau groaznic de privit. Zeii înşişi nu mai suportau să-i audă plânsetul neîncetat, aşa că au transformat-o într-o stâncă. Dar nici chiar piatra nu a putut să reţină atâtea lacrimi. Plânsul lui Niobe a făcut ca lacrimile să iasă prin piatră şi să se reverse în cascadă pe versantul muntelui.

Chiar şi astăzi, cei care vizitează Sipylus, acum Muntele Sipil, pot vedea formaţiunea de stânci în care se mai distinge conturul unui chip de femeie. În turcă i se spune *Ağlayan Kaya* sau „Stânca plângătoare”.[158] La poalele ei se întinde oraşul Manisa, numele modern al lui Tantal. Apele care ţâşnesc din stâncă vor plânge mereu durerea lui Niobe.

Apollo şi Marsyas umflându-se în pene

Muritorii oameni nu erau singurele fiinţe capabile să manifeste o mândrie excesivă. Orgoliul rănit al zeiţei Atena a

dus, indirect, la căderea unei creaturi arogante pe nume MARSYAS.

Totul a început când Atena a inventat un nou instrument muzical pe care l-a numit cu mândrie aulos. Era un instrument de suflat cu două ţevi, foarte asemănător cu oboiul modern sau cornul englezesc.[159] Minunatul instrument avea o singură problemă: ori de câte ori Atena cânta la el – deşi acordurile muzicale produse erau, fără îndoială, fermecătoare –, nu făcea decât să le stârnească hohote de râs celorlalţi zei olimpieni. Pentru că singura modalitate de a scoate un sunet frumos era să sufle atât de tare în el încât obrajii i se umflau foarte tare. Văzând-o pe această zeiţă, însăşi personificarea demnităţii, cum se înroşea toată şi se umfla ca un buhai, membrii familiei sale nu se puteau abţine şi, fără nicio urmă de respect, râdeau de se prăpădeau. Deşi înţeleaptă, lipsită (în mare parte) de afectare şi îngâmfare, Atena nu era *complet* lipsită de orgoliu şi nu suporta să râdă cineva de ea. După trei încercări de a-i cuceri pe zei cu sunetele suave ale noului ei instrument, ea îl blestemă şi-l aruncă de pe Olimp.

Aulos-ul a căzut pe pământ în Asia Mică, în regatul Frigia, lângă locul din care izvorăşte râul Maeander (al cărui curs sinuos a dat numele acelor bucle şerpuitoare şi întortocheate), unde a fost găsit de un satir pe nume Marsyas. Însoţitor al lui Dionysos, Marsyas avea darul curiozităţii şi multe alte trăsături mai puţin onorabile. El şterse *aulos*-ul de praf şi suflă în el. Singurul rezultat a fost un mic *biiip*. El râse şi îşi frecă buzele gâdilate de acel şuierat. Umflă obrajii şi suflă din nou tare până produse o notă muzicală puternică şi lungă. Hai că era haios. Îşi văzu mai departe de drum, continuând să sufle până reuşi, într-un timp surprinzător de scurt, să cânte o melodie adevărată.

Într-o lună sau două, i se dusese faima în toată Grecia şi Asia Mică. A devenit cunoscut ca „Marsyas Muzicalul”, al

cărui talent de a cânta la *aulos* făcea copacii să danseze şi pietrele să cânte.

Îi plăceau la nebunie faima şi adulaţia pe care i le aduce instrumentul său muzical. Ca tuturor satirilor, îi ajungeau vinul, femeile şi muzica pentru a fi fericit, iar faptul că o stăpânea pe cea de-a treia îi asigura aprovizionarea cu primele două.

Într-o seară, în timp ce focul trosnea şi Menadele stăteau la picioarele lui, privindu-l cu adoraţie, el strigă beat către cer:

— Hei, Apollo! Tu, zeul lirei! Te crezi tare la cântat, da' pun pariu că dacă am face o comtepişe… o competişe… o… Care-i cuvântul?

— Competiţie? sugeră o Menadă moleşită de somn.

— O din asta, da. Dacă am face… ce-a zis ea… eu aş câştiga. Uşor. Fluierând. Oricine poate zdrăngăni la liră. Vax. Dar la fluierele mele. Fluierele mele bat strunele tale oricând. Aşa să ştii.

Menadele râseră; Marsyas râse la rândul lui, râgâi şi adormi fericit.

Competiţia

A doua zi, Marsyas plecă împreună cu numeroşii săi însoţitori spre lacul Aulocrene. Stabiliseră să se întâlnească acolo şi cu alţi satiri la o mare petrecere la care Marsyas urma să cânte o muzică de dans sălbatică, coribantică, în compoziţie proprie. A rupt nişte papură de pe malul lacului (al cărui nume atesta abundenţa acesteia – *aulos* înseamnă „papură" şi *krene* înseamnă „fântână" sau „izvor") şi şi-a cioplit un nou muştiuc pentru instrumentul său. Cântând şi dansând, el îi conducea pe însoţitorii săi într-un vesel alai muzical, până când, cotind la un moment dat, a văzut că drumul era blocat de un spectacol tulburător şi strălucitor.

Pe pajişte fusese ridicată o scenă pe care se aşezaseră într-un amplu semicerc cele nouă Muze. În mijlocul scenei, cu lira

în mână, stătea Apollo, cu un zâmbet sumbru pe frumoasele lui buze.

Marsyas se opri brusc, iar satirii, faunii şi menadele din spate veniră peste el şi se ciocniră între ei ca un acordeon al confuziei.

— Ei, Marsyas, spuse Apollo. Eşti gata să probezi vorbele tale îndrăzneţe?

— Vorbe? Ce vorbe?

Marsyas uitase că se lăudase la beţie în seara dinainte.

— „Dacă s-ar ţine un concurs între mine şi Apollo", ai spus, „l-aş bate fluierând". Acum ai ocazia să afli dacă e aşa. Muzele au venit tocmai din Parnassus ca să ne asculte şi să ne judece. Ele au ultimul cuvânt.

— D-d-dar… eu…

Marsyas constată că brusc i se uscă gura şi i se muiară picioarele.

— Eşti sau nu eşti un muzician mai bun decât mine?

Marsyas auzi din spate murmurele de îndoială ale însoţitorilor săi şi în el se reaprinse orgoliul.

— Într-o întrecere cinstită, declară el într-un acces de bravadă, sigur te depăşesc.

Zâmbetul lui Apollo se lărgi şi mai mult.

— Perfect. Vino lângă mine pe scenă. Am să încep eu. Uite-aici o scurtă melodie. Să vedem dacă ştii s-o cânţi şi tu.

Marsyas urcă lângă Apollo, care se aplecă să-şi acordeze lira. După ce termină, ciupi uşor coardele. Se auzi o melodie de o mare frumuseţe: suavă, dulce, seducătoare. Au fost trei fraze muzicale şi, după ce se încheie şi ultima, însoţitorii lui Marsyas izbucniră în aplauze apreciative.

Imediat, Marsyas duse *aulos*-ul la gură şi repetă frazele. Numai că el dădu fiecăreia o mică întorsătură şi modulaţie: o ploicică de note de coloratură ici, un torent de improvizaţii stocastice dincolo. O exclamaţie generală, plină de admiraţie, din partea însoţitorilor săi şi chiar un gest aprobator cu capul

din partea lui Calliope îl încurajară să termine cu o înfloritură.

Apollo răspunse imediat cu o variaţie pe aceleaşi fraze, în doi timpi. Complexitatea arpegiilor era plăcută auzului, însă Marsyas răspundea cu o viteză şi mai mare, melodia înflorind şi revărsându-se din fluierele lui cu o magică splendoare care stârnea şi mai multe aplauze din partea publicului.

Atunci Apollo făcu un lucru extraordinar. Îşi întoarse lira cu susul în jos şi cântă frazele de la coadă la cap – încă sunau a melodie, dar de data asta erau impregnate de un mister şi o stranietate care îi fascină pe cei care ascultau. Când termină, Apollo îi făcu semn din cap lui Marsyas.

Marsyas avea o excelentă ureche muzicală şi începu să cânte acordurile invers, exact cum făcuse Apollo, dar zeul îl întrerupse cu un surâs dispreţuitor.

— Nu-nu, satire! Trebuie să-ţi întorci instrumentul invers, aşa cum am făcut eu.

— Dar… nu-i corect! protestă Marsyas.

— Atunci ce zici de asta?

Apollo începu să cânte la liră şi cu vocea:

— *Marsyas ştie să sufle în instrumentul infernal, dar în timp ce suflă-n el, din gură nu poate cânta*?

Înfuriat, Marsyas începu să cânte cât îl ţineau bojocii. Vânăt la faţă de atâta efort şi cu obrajii umflaţi de-ai fi zis că stăteau să-i plesnească, sute de note explodară într-un torent de pătrimi, optimi, şaisprezecimi, care umplură văzduhul cu o muzică cum nu mai auzise lumea până atunci. Dar cum să concureze fluierele lui Marsyas cu vocea divină a lui Apollo şi arpegiile ce se revărsau de pe strunele de aur ale lirei sale?

Gâfâind de epuizare şi plângând de frustrare, Marsyas strigă în gura mare:

— Nu-i cinstit! Vocea şi respiraţia mea răsună în *aulos,* aşa cum vocea ta răsună în aer. Normal că nu pot să întorc

instrumentul invers, dar orice judecător imparţial poate spune că eu sunt mai bun.

Judecata

Încheind cu un glissando triumfător, Apollo se întoarse spre juriul Muzelor.

— Scumpe surori, nu eu trebuie să spun, ci voi, desigur, trebuie să decideţi. Cui acordaţi laurii victoriei?

Marsyas îşi pierduse deja cumpătul. Umilinţa şi sentimentul arzător al nedreptăţii îl făcură să se întoarcă împotriva juriului.

— Ele n-au cum să fie imparţiale, că doar sunt mătuşile tale sau surorile tale vitrege sau alte fructe ale incestului. Sunt rudele tale. Ele nu vor îndrăzni niciodată să…

— Taci, Marsyas! îl imploră o menadă.

— Nu-l asculta, mărite Apollo! insistă o alta.

— E furios.

— E bun şi onorabil.

— E de bună credinţă.

Muzelor nu le-a luat mult timp ca să se consulte şi să anunţe rezultatul.

— În unanimitate declarăm, spuse Euterpe, că Apollo este câştigătorul.

Apollo se înclină şi zâmbi seducător. Dar ce a făcut pe urmă s-ar putea să vă schimbe definitiv părerea despre acest zeu frumos, de aur, dulcele Apollo al raţiunii, şarmului şi armoniei.

L-a luat pe Marsyas şi l-a jupuit de viu. Nu există un mod mai plăcut de-a o spune. Ca să-l pedepsească pentru *hybris*-ul de-a sfida un zeu din Olimp, l-a jupuit de viu pe satirul care ţipa de durere, apoi i-a atârnat pielea într-un pin, ca să fie învăţătură de minte şi avertisment pentru toată lumea.[160]

„Jupuirea lui Marsyas” a devenit un subiect favorit al pictorilor, poeţilor şi sculptorilor. Pentru unii, povestea lui

este un ecou al soartei lui Prometeu: un simbol al strădaniei artistului-creator de a-i egala pe zei sau refuzul zeilor de a accepta faptul că artiștii muritori pot fi mai talentați decât cei divini.[161]

Arahne

Țesătoarea

Într-o căsuță de la marginea unui orășel numit Hipepe din regatul Lidia[162], locuia un negustor pe nume IDMON. El lucra în apropierea orașului ionic Colofon, unde făcea negoț cu vopseluri, fiind specializat în extrem de apreciatul violet de Focea. Soția îi murise la nașterea fetiței lor, ARAHNE. Idmon era un tată cum nu se poate mai mândru de fiica lui, căci încă de la o vârstă fragedă, Arahne dăduse dovadă de o măiestrie nemaipomenită la țesut.

Torsul și țesutul erau, firește, îndeletniciri de mare importanță pe vremurile acelea. Pe lângă agricultură, puține lucruri erau la fel de importante pentru bunăstarea omului ca manufacturarea articolelor de îmbrăcăminte și a materialelor textile. Și am spus bine „manufacturate". Înseamnă literalmente „făcut de mâna" – și în perioada aceea, toate produsele de acest gen erau făcute manual. Lâna sau inul erau mai întâi toarse, apoi țesute la război pentru a obține materiale textile de lână sau în. Era o îndeletnicire atât de tipic feminină, încât în unele culturi sau limbi, genul feminin primea nume care reflectau această practică. În engleză încă se folosește expresia „partea dinspre furcă a familiei", care înseamnă „linia maternă a familiei" Furca de tors era o vergea la capătul căreia se punea lâna sau inul înainte de tors. Iar cele care torceau se numeau „torcătoare", nume care odinioară era folosit fără conotație negativă pentru orice femeie nemăritată.

Dar, așa cum se întâmplă în toate îndeletnicirile omenești, există unii care au acea abilitate misterioasă de a ridica

cotidianul şi banalul la rang de artă.

Încă de la început, Arahne a devenit faima şi mândria întregii Ionii pentru priceperea ei la războiul de ţesut. Viteza şi precizia cu care lucra erau uluitoare; siguranţa şi dexteritatea cu care alegea un fir colorat după altul, aproape fără să se uite, îi uimea pe admiratorii care adesea se înghesuiau în căsuţa lui Idmon ca s-o vadă lucrând. Însă ceea ce îi făcea pe privitori să izbucnească în aplauze spontane şi s-o declare inegalabilă erau imaginile, motivele şi desenele complicate care ieşeau din suveica ei. Pădurile, palatele, peisajele marine şi priveliştile montane pe care le crea erau atât de reale încât aveai impresia că puteai intra în ele. Nu doar cetăţenii muritori ai Colofonului şi Hipepe veneau s-o vadă la ţesut, ci şi naiadele din Râul Pactolus şi oreadele din Muntele Tmolus din apropiere se înghesuiau în căsuţă şi scuturau din cap minunându-se.

Toţi erau de acord că Arahne era un fenomen care apare o dată la cinci sute de ani de istorie. Faptul că avea abilităţi practice era de ajuns pentru a stârni admiraţie, dar că avea şi un asemenea bun gust – de exemplu, niciodată nu exagera cu folosirea nuanţelor de violet sau a altor vopseluri ţipătoare şi costisitoare – era un miracol.

Atâtea laude primea în fiecare zi, încât oricui i s-ar fi urcat la cap. Însă Arahne nu era un copil îngâmfat şi răsfăţat – de fapt, când nu lucra la război, părea practică şi comună, nu frivolă sau capricioasă. Înţelegea că primise un dar şi nu era genul care să pretindă că meritul îi aparţinea. Însă îşi preţuia talentul şi credea că, apreciindu-l la adevărata lui valoare, era doar o chestiune de onestitate.

— Da, murmură ea într-o după-amiază fatidică fără să-şi ia ochii de la lucrul ei, chiar cred că, dacă Pallas Atena s-ar aşeza aici şi ar toarce cu mine, ar vedea că nu mă poate egala. La urma urmei, eu fac asta în fiecare zi, pe când ea ţese

ocazional, de amuzament. Nu-i de mirare c-o depăşesc cu mult.

Cu atâtea nimfe prezente în camera de zi a căsuţei lui Idmon, puteţi fi siguri că vorbele neinspirate ale lui Arahne ajunseră curând la urechile Atenei.

Destrămarea ţesăturii

O săptămână mai târziu, cu obişnuita mulţime adunată în jurul ei, Arahne stătea la războiul de ţesut, lucrând la o tapiserie care reprezenta întemeierea Tebei. Exclamaţii şi murmure de admiraţie întâmpinau imaginea războinicilor răsăriţi din dinţii dragonului semănaţi în pământ, dar toate aaah-urile şi oooh-urile celor prezenţi ei fură întrerupte de un ciocănit puternic în uşă.

Când uşa se deschise, în prag stătea o bătrână zbârcită şi cocârjată.

— Sper că am venit unde trebuie, spuse cu glas hârâit, trăgând după ea un sac mare. Mi s-a spus că aici locuieşte o minunată ţesătoare. Ariadne, este?

A fost poftită să între.

— O cheamă Arahne, îi spuseră, arătându-i-o pe fata aşezată la războiul de ţesut.

— Arahne. Înţeleg. Pot să mă uit şi eu? Draga mea, astea sunt ale tale? Ce minunăţie.

Arahne clătină din cap mulţumită.

Bătrâna trase de urzeală.

— Greu de crezut că o muritoare poate face aşa ceva. Sigur aici nu e mâna Atenei?

— Mă îndoiesc, spuse Arahne cu o uşoară iritare în glas, că Atena ar putea face măcar pe jumătate ceva atât de frumos. Şi te rog, n-o desface.

— Oh, crezi că Atena nu se ridică la înălţimea ta?

— În materie de ţesut, nu-i o chestiune de opinii.

— Mă întreb ce i-ai spune dacă ea ar fi acum aici?

— Aş îndemna-o să recunoască faptul că eu sunt o ţesătoare mai bună decât ea.

— Atunci fă-o, muritoare nesăbuită!

Cu aceste cuvinte, ridurile de pe faţa îmbătrânită se neteziră, ochii înceţoşaţi şi tulburi se limpeziră, devenind de un albastru strălucitor, iar bătrâna încovoiată se îndreptă de şale, căpătând magnifica siluetă a Atenei. Mulţimea de privitori se trase înapoi uluită. Nimfele, în special, se pitulară în colţuri, ruşinate şi înspăimântate că erau văzute cum îşi iroseau timpul admirând opera unui muritor.

Arahne deveni foarte palidă şi inima începu să-i bată cu putere, însă reuşi să-şi ţină firea. O tulburau acei ochi cenuşii fixaţi asupra ei, dar toată înţelepciunea şi fermitatea lor nu puteau schimba purul adevăr.

— Ei bine, spuse ea cu tot calmul pe care reuşi să-l pună în glas, nu doresc să jignesc pe nimeni, dar cred că adevărul adevărat este că eu, ca artistă a războiului de ţesut, nu am niciun rival, nici pe pământ, *nici* în Olimp.

— Serios? spuse Atena ridicând o sprânceană. Să vedem dacă-i aşa. Vrei să începi tu?

— Nu, te rog…

Arahne eliberă scaunul pe care stătea şi arătă spre război.

— După dumneavoastră.

Atena examină rama războiului.

— Da, cred că merge, spuse. Violet de Focea, văd. Nu-i rău, dar eu îl prefer pe cel de Tyr.

Spunând asta, scoase din sac o mulţime de fireturi de lână colorate.

— Să vedem…

În câteva secunde, se puse pe treabă. Suveica din lemn fugea înainte şi înapoi şi, ca prin magie, începeau să apară imagini minunate. Mulţimea de oameni se înghesuia să vadă. Ei văzură că Atena aducea la viaţă nici mai mult, nici mai puţin decât istoria zeilor. Era acolo castrarea lui Uranus cu

toate detaliile sângeroase; ce aspect lipicios avea sângele. Dincolo, naşterea Afroditei; ce proaspătă şi umedă părea spuma mării. Dincoace era o scenă care arăta cum Cronos înghiţea copiii Rheei şi o alta cu pruncul Zeus alăptat de capra Amalthea. Atena ţesu în tapiserie până şi naşterea ei din ţeasta lui Zeus.

Urmă o reprezentare uluitoare a celor doisprezece zei pe tronurile lor în Olimp. Şi încă nu terminase.

Parcă pentru a o umili în mod deliberat şi public pe Arahne pentru lipsa ei de modestie, Atena crea acum scene care arătau preţul plătit de muritori pentru îndrăzneala de a se crede egali sau superiori zeilor. În prima îi zugrăvi pe regina RHODOPE şi pe regele HAEMUS al Traciei, care au fost preschimbaţi în munţi pentru îndrăzneala de a-şi compara grandoarea cu cea a Herei şi a lui Zeus. Iar în alta, Atena ţesu imaginea GERANEI, regina pigmeilor, care s-a proclamat mai frumoasă şi mai importantă decât regina cerului şi a fost transformată de o Hera furibundă într-un cocor. În acelaşi colţ ţesu o imagine a ANTIGONEI căreia, pentru un act similar de impertinenţă, i-a fost transformat părul în şerpi.[163] În final, Atena împodobi bordura operei sale cu ramuri de măslin – copacul sfânt pentru ea –, apoi se ridică în picioare pentru a primi aplauzele ce i se cuveneau.

Din amabilitate, aplaudă şi Arahne. Mintea îi lucrase la fel de iute ca suveica Atenei şi ştia exact ce anume avea să creeze. Un fel de frenezie pusese stăpânire pe ea. Găsindu-se în situaţia nedorită de a se întrece cu o zeiţă din Olimp, ea voia să arate lumii nu doar că era o ţesătoare mai bună, ci şi că oamenii erau mai buni decât zeii sub toate aspectele. O înfuriase faptul că Atena prezentase o temă atât de grandioasă ca naşterea şi înscăunarea zeilor din Olimp, pentru ca apoi să înfăţişeze nişte fabule lipsite de tact despre pedepsirea *hybris*-ului. Ei bine, jocul cu parabolele se putea juca în doi. O să-i arate ea!

Arahne se aşează pe scaun, îşi trosni degetele şi începu. Prima formă care prinse viaţă sub degetele ei agere a fost aceea a unui taur. Călare pe el era o fată tânără. O altă scenă arăta cum taurul se ridica în aer şi traversa marea. Fata se uita înapoi peste valuri, spre nişte tineri care alergau panicaţi spre marginea falezei. Să fie oare posibil? Era cumva scena răpirii Europei, iar băieţii aceia erau Cadmus şi fraţii săi?

Un murmur se înălţă din rândurile privitorilor care se înghesuiră în jurul ei să vadă mai de-aproape. Următoarea serie de imagini arătă foarte clar ce intenţiona Arahne. Iat-o pe ASTERIA, fiica titanilor Phoebe şi Coeus, transformându-se disperată în prepeliţă în încercarea de a scăpa de avansurile nesăţiosului Zeus în formă de vultur. Alături, Arahne ţesu imaginea lui Zeus preschimbat în lebădă, insinuându-se în preajma LEDEI, soţia lui TYNDAREUS, pentru a o seduce. Acum, era un satir care dansa şi care o urmărea pe frumoasa Antiope; mai departe, desfrânatul zeu apărea într-una dintre cele mai ciudate metamorfoze ale sale – o ploaie aurie, manifestare neverosimilă în care se vedea clar cum o impregna pe prizoniera DANAE, fiica regelui ACRISIUS al Argosului. Multe dintre aceste siluiri şi acte de seducţie erau subiect de bârfe printre muritori. Faptul că Arahne le aducea la viaţă cu ajutorul mătăsii colorate era impardonabil. Au urmat şi alte scene din viaţa depravată a lui Zeus: nefericita nimfă Aegina şi frumoasa Persefona molestate de el în formă de şarpe cu picăţele. Zvonul că în felul acesta Zeus o posedase cândva pe Persefona, propria lui fiică cu Demetra, mai circulase până atunci, însă faptul că Arahne îl arăta acum era un sacrilegiu.

Dar Zeus n-a fost singurul zeu ale cărui poveşti de depravare erau descrise cu fir de ţesut. Acum apăreau scene cu Poseidon, zeul mării, înfăţişat mai întâi ca un taur ce galopa după înspăimântata ARNE din Tesalia, apoi deghizat în muritorul ENIPEUS spre a o cuceri pe frumoasa Tyro, în

final sub formă de delfin, urmărind-o pe încântătoarea MELANTHO, fiica lui Deucalion.

A venit rândul depravărilor lui Apollo: șoimul Apollo, leul Apollo, păstorul Apollo, toți siluind fecioare, fără milă sau jenă. Și Dionysos a fost portretizat: deghizat într-un ciorchine mare de strugure spre a o seduce pe frumoasa ERIGONE și într-un acces de furie, când le transforma pe ALCATHOË și MINIADELE[164] în lilieci pentru îndrăzneala lor de a prefera o viață contemplativă în locul uneia de desfrâu deșănțat.

Toate aceste episoade și multe altele au fost evocate prin măiestria lui Arahne. Tema comună era faptul că zeii profitau de femeile muritoare prin înșelăciune și adesea în mod barbar. Arahne își încheie opera țesând de jur-împrejur o bordură cu flori împletite cu frunze de iederă. Când termină, puse cu calm suveica jos și se ridică în picioare să-și întindă oasele.

Premiul

Privitorii se traseră înapoi îngroziți, fascinați și tulburați. Cutezanța fetei era stupefiantă, dar măiestria extraordinară cu care fusese executată această operă îndrăzneață, deși blasfematoare, nu putea fi contestată.

Atena se apropie ca să examineze fiecare centimetru din tapiserie și nu-i găsi niciun cusur. Era perfectă. Perfectă, dar profanatoare și inadmisibilă. Fără să scoată o vorbă, ea rupse urzeala și deșiră scenele una câte una. În final, neputând să-și stăpânească mânia, apucă suveica și-o azvârli în capul lui Arahne.

Durerea pricinuită de suveică în momentul când o lovi în frunte păru s-o trezească pe Arahne din transă. Ce făcuse? Ce nebunie o posedase? Niciodată nu va mai putea să țească. Va trebui să plătească scump pentru insolența ei. Pedepsele aplicate fetelor a căror soartă o zugrăvise în tapiseria ei vor fi o nimica toată în comparație cu a ei.

Luă de pe jos o bucată de funie groasă de cânepă.

— Dacă nu pot să țes, nu pot să trăiesc! strigă ea și, până să apuce careva s-o oprească, ieși în fugă din casă.

Spectatorii se înghesuiră la fereastră și la ușa deschisă și văzură îngroziți că Arahne fugi pe câmp până la un măr, atârnă frânghia de o creangă de-a lui și se spânzură. Toți se întoarseră spre Atena.

O lacrimă se rostogoli pe obrazul zeiței.

— Nechibzuită, nechibzuită fată, spuse ea.

Într-o tăcere consternată, mulțimea de spectatori o urmă în timp ce ieși din casă și se îndreptă spre copac. Arahne se legăna moartă în știreang, cu ochii ieșiți din orbite.

— Un talent ca al tău nu moare niciodată, spuse Atena. Vei fila și vei țese în toate zilele tale, iar și iar și iar…

În timp ce vorbea, Arahne începu să se strângă și să se micșoreze. Frânghia de care atârna se transformă într-un filament subțire de mătase lucioasă pe care acum aceasta începu să urce: nu mai era o fată, ci o creatură al cărei destin era să fileze și să țească mereu.

Iată cum se născu primul păianjen – prima *arahnidă.* N-a fost o pedeapsă așa cum ar vedea-o unii, ci un premiu pentru câștigarea unui mare concurs, o recompensă pentru o mare artistă. Dreptul de a lucra și de a țese capodopere întru veșnicie.

Alte metamorfoze

Am văzut că zeii transformau bărbații și femeile în animale din milă, ca pedeapsă sau din invidie. Dar, așa cum puteau să fie mândri și meschini ca oamenii, zeii puteau la fel de bine să fie mânați de dorință în acțiunile lor. Trupul unui muritor, după cum am văzut, era pentru ei la fel de atrăgător ca al unui nemuritor. Uneori, pornirile lor nu erau mai mult decât o poftă primitivă, dar se și puteau îndrăgosti cu adevărat. Există multe povești în care zeii urmăresc tineri frumoși și îi

transformă în animale, plante şi flori noi, chiar şi pietre şi ape curgătoare.[165]

Nisus şi Scylla

Nisus a fost regele Megarei, un oraş de pe coasta Atticii.[166] Acestuia îi fusese dăruită invincibilitatea sub forma unei şuviţe de păr purpuriu, care îl făcea imun la orice rău venit din partea unui om. Din anumite motive, regatul său a fost atacat de forţele regelui Minos din Creta.

Într-o zi, fiica lui Nisus, prinţesa SCYLLA[167], l-a zărit pe Minos la bordul uneia dintre navele sale de război în timp ce trecea pe lângă zidurile Megarei, şi s-a îndrăgostit de el. Era atât de înnebunită de pasiune încât a hotărât să fure şuviţa de păr purpuriu a tatălui ei şi să i-o dea lui Minos la bordul navei sale; în schimb, el îi va răsplăti generozitatea cu dragostea lui. Dar odată ce i s-a furat şuviţa de păr, Nisus a devenit vulnerabil ca orice muritor. Şi în timp ce ea se ducea în taină la Minos, tatăl ei a fost ucis într-o revoltă la palat.

Minos, departe de a fi mulţumit de lipsa de loialitate al Scyllei faţă de propriul tată, a fost dezgustat şi n-a mai vrut să aibă de-a face cu ea. A gonit-o de pe nava lui, a ridicat pânzele şi a plecat din Megara, jurând să nu se mai întoarcă niciodată.

Însă pasiunea Scyllei pentru Minos era atât de mare, încât nici acum nu putea renunţa la bărbatul iubit. A plecat înot după Minos, strigându-l cu disperare. Atâta a ţipat şi a plâns după el, încât a fost transformată într-un pescăruş. În acelaşi timp, cum zeilor nu le lipsea umorul, tatăl ei, Nisus, a fost transformat într-un vultur de mare.

De atunci, drept răzbunare, el o hărţuieşte neîncetat pe fiica lui peste oceane.

Callisto

Înainte ca Zeus să-l transforme în lup – după cum poate vă mai amintiți – la începuturile civilizației pelasgice, regele Lycaon al Arcadiei[168] avea o frumoasă fiică pe nume CALLISTO, care a fost crescută ca nimfă dedicată lui Artemis, zeița virgină a vânătorii.

De mult timp, Zeus ardea de dorință față de această frumoasă și intangibilă fată și într-o zi o păcăli luând înfățișarea lui Artemis. Aceasta se abandonă imediat în brațele marii zeițe a cărei adeptă era, numai pentru a se pomeni violată de Zeus.

După câtva timp, scăldându-se goală în râu, Callisto a fost văzută de Artemis care, înfuriată de faptul că adepta era însărcinată, a expulzat-o din cercul său. Singură și nefericită, aceasta a rătăcit prin lume până a dat naștere unui fiu, ARCAS. Hera, care niciodată nu arăta milă nici pentru cele mai nevinovate și neprihănite amante ale soțului ei, a pedepsit-o și mai mult pe Callisto, transformând-o într-un urs.

După niște ani, în timp ce era la vânătoare prin pădure, tânărul Arcas a dat peste o ursoaică mare. Tocmai se pregătea s-o străpungă cu sulița, când a intervenit Zeus pentru a-l împiedica să comită un matricid accidental și i-a ridicat pe amândoi pe cer sub forma constelațiilor Ursa Major și Ursa Minor – traduse literal, „Ursul mare” și „Ursul mic”. Hera, încă furioasă, a blestemat cele două constelații să nu împartă niciodată aceleași ape, fapt care explică (mi se spune) pozițiile lor circumpolare permanent opuse.[169]

Procne și Philomela

Regele PANDION al Atenei avea două fete frumoase, PROCNE și PHILOMELA. Procne, cea mare, a plecat din Atena spre a se căsători cu regele TEREUS al Traciei, cu care a avut un fiu, ICTYS.

Într-o vară, sora ei mai mică, Philomela, a venit în Tracia pentru a sta cu familia. Inima întunecată a lui Tereus, una dintre cele mai întunecate care au bătut vreodată, a fost profund tulburată de frumusețea tinerei sale cumnate și, într-o noapte, a tras-o într-o odaie unde a violat-o. Temându-se că soția lui și restul lumii ar putea descoperi odioasa faptă, Tereus i-a tăiat limba Philomelei. Știind că aceasta nu știa să scrie și să citească, a fost sigur că nu va putea comunica niciodată nimănui adevărul abominabil.

Dar, în cursul săptămânii următoare, Philomela a țesut o tapiserie în care înfățișa pentru sora ei Procne, toate detaliile violului. Ofensate și furioase, surorile au pus la cale o răzbunare care echivala cu un monstruos act criminal. Știau cum să-l rănească pe Tereus în cel mai rău mod cu putință. Era un bărbat impulsiv și violent, date fiind crizele lui de furie sălbatică și josniciile lui de nedescris, dar avea o singură slăbiciune: dragostea profundă pentru fiul său, Ictys. Procne și Philomela cunoșteau foarte bine această afecțiune fără margini. Ictys era și fiul lui Procne, însă dragostea maternă pe care aceasta o simțise cândva fusese înăbușită de ură și de setea aprigă de răzbunare. Abandonând orice urmă de milă, surorile s-au dus în camera copilului și l-au omorât în somn.

— Philomela va pleca în curând spre Atena, îi spuse Procne bărbatului ei a doua zi dimineață. Ce-ar fi să dăm deseară o petrecere de adio și de mulțumire pentru ospitalitatea pe care ai avut bunăvoința să i-o arăți?

Philomela scoase un scâncet și clătină viguros din cap.

— S-ar zice că și ei îi surâde ideea. Tereus consimți cu un mormăit.

La petrecerea din seara aceea, s-a servit o tocană suculentă, pe care regele o mâncă cu lăcomie. Strânse tot sucul, înmuind în el bucăți de pâine, dar curând constată că tot ar mai mânca. La o lungime de braț de el era un vas acoperit cu un capac de argint.

— Ce-i sub ăla?

Filomela împinse vasul spre el surâzând. Tereus ridică capacul şi scoase un urlet de groază când văzu capul fiului său care rânjea spre el. Surorile izbucniră într-un râs isteric, jubilând. Când înţelese ce i se făcuse şi de ce tocana fusese atât de delicioasă şi de fragedă, Tereus scoase un răcnet fioros şi luă o lance de pe perete. Cele două femei fugiră din sală, strigând la zei după ajutor. În timp ce le fugărea prin palat, apoi pe stradă, regele Tereus se pomeni brusc că se ridică în aer. Fusese transformat într-o pupăză, iar strigătele sale de durere şi de furie au început să răsune ca nişte ţipete dezolate. În acelaşi timp, Procne a fost preschimbată în rândunică, iar Philomela în privighetoare.

Deşi privighetorile sunt renumite pentru frumuseţea melodioasă a trilului lor, doar masculul speciei cântă. Femelele, asemenea Philomelei fără limbă, rămân mute.[170] Numeroase specii de rândunică şi-au împrumutat numele de la Procne, iar pupăza poartă şi acum o coroană regească.

Ganimede şi vulturul

În extremitatea nord-vestică a Asiei Mici se întindea un regat care se chema Troad sau Troia, în onoarea regelui său, TROS. Troia se învecina la vest cu marea Egee, peste care se vedea Grecia continentală; dincoace de ea se întindea tot ceea ce astăzi înseamnă Turcia şi, la est, ţinuturile antice. La nord erau Dardanelele şi Gallipoli, iar la sud, marea insulă Lesbos. Principalul oraş, Ilium (care avea să devină cunoscut ca oraşul Troia), îşi dobândise numele după ILOS, fiul cel mare al lui Tros şi al reginei CALLIRRHOE, fiică a zeului râului local SCAMANDER. Despre cel de-al doilea băiat al cuplului regal, ASSARCUS, nu se ştiu prea multe, dar a mai existat un al treilea fiu, GANIMEDE, care lua ochii şi tăia răsuflarea oricui îl întâlnea.

Nu trăise şi nu umblase pe acest pământ un tânăr mai frumos decât prinţul Ganimede. Avea părut auriu, pielea ca mierea caldă, buzele moi ca o dulce invitaţie la a te pierde în sărutări nebune şi magice.

Fete şi femei de toate vârstele ţipau şi chiar leşinau când se uita la ele. Bărbaţi care în viaţa lor nu simţiseră atracţie faţă de propriul lor sex, constatau că inima le bătea cu putere, iar sângele li se urca în cap şi le vâjâia în urechi când îl vedeau. Li se usca gura şi se pomeneau bâiguind numai prostii doar pentru a-i fi pe plac sau pentru a-i atrage atenţia. Când ajungeau acasă, scriau poezii pe care le rupeau imediat, în care rimau „coapse" cu „frumoase", „şolduri" cu „imbolduri", „sărutări" cu „căutări", „tinerel" cu „turturel", „dor" cu „amor"

Spre deosebire de mulţi dintre cei născuţi cu oribilul privilegiu al frumuseţii, Ganimede nu era nici înţepat, nici fiţos, nici răsfăţat. Avea un comportament fermecător şi deloc afectat. Când zâmbea, zâmbetul lui era amabil, iar ochii lui de culoarea chihlimbarului se aprindeau de o căldură prietenoasă. Cei care îl cunoşteau bine spuneau că frumuseţea lui interioară era pe măsura celei exterioare, ba chiar o depăşea.

Dacă nu ar fi fost prinţ, probabil că înfăţişarea lui uluitoare ar fi stârnit şi mai multă vâlvă şi viaţa lui ar fi fost imposibilă. Dar pentru că era fiul privilegiat al unui mare rege, nimeni nu îndrăznea să-l seducă, iar el ducea o viaţă curată, cu cai, muzică, sport şi prieteni. Se presupunea că, într-o zi, regele Tros îl va însura cu o prinţesă grecoaică, iar el va deveni un bărbat frumos şi viril. La urma urmei, tinereţea e trecătoare.

Numai că în socotelile lor nu ţinuseră cont şi de regele zeilor. Nu ştim dacă Zeus a auzit vorbindu-se despre acest far luminos de frumuseţe tinerească sau dacă l-a văzut întâmplător. Cert este că zeul efectiv a înnebunit de dorinţă. În ciuda originii nobile a acestui muritor de seamă, în ciuda scandalului pe care-l putea stârni, în ciuda faptului că sigur

Hera avea să turbeze de gelozie, Zeus s-a transformat în vultur, a coborât în zbor, l-a prins pe băiat în ghearele lui şi l-a dus în Olimp.

A fost un act reprobabil, dar, în mod surprinzător, s-a dovedit a fi mai mult decât o poftă trupească frivolă. Părea a fi totuşi o iubire sinceră. Zeus îl adora pe băiat şi voia să fie mereu în preajma lui. Actele de dragoste fizică nu făceau decât să-i întărească adoraţia. I-a dăruit nemurirea şi tinereţea veşnică şi l-a numit paharnicul său. De atunci şi pentru totdeauna, Ganimede va rămâne cel a cărui frumuseţe exterioară şi sufletească l-a făcut pe zeu să fie topit după el. Toţi ceilalţi zei, inevitabil cu excepţia Herei, l-au primit cu bucurie pe tânăr în ceruri. Era imposibil să nu-l placi: prezenţa lui lumina tot Olimpul.

Prin Hermes, Zeus îi dărui regelui Tros nişte cai divini, drept recompensă pentru pierderea suferită.

— Fiul tău a devenit un locatar iubit şi binevenit în Olimp, îi spuse Hermes. Nu va muri niciodată şi, spre deosebire de alţi muritori, frumuseţea lui exterioară va rămâne veşnic pe măsura celei interioare, ceea ce înseamnă că va fi veşnic mulţumit. Tatăl Cer îl iubeşte cum nu se poate mai mult.

Acum, regele şi regina Troiei mai aveau doi fii, caii dăruiţi erau absolut fabuloşi, deci nu trebuiau să-i caute la dinţi, iar dacă Ganimede avea să devină membru permanent al companiei nemuritoare din Olimp şi dacă Zeus chiar îl iubea…

Dar oare băiatul îl adora pe Zeus? Greu de spus. Anticii credeau că da. În general, el este reprezentat zâmbitor şi fericit. A devenit simbolul acelui tip de dragoste homosexuală care avea să joace un rol central în viaţa grecilor. Numele său, se pare, era un joc de cuvinte, întrucât deriva din *ganumai* „încântător” şi *medon* „prinţ” şi/sau *medeon* „organe genitale” Numele „Ganimede”, prinţul încântător cu organe genitale încântătoare, s-a deformat în timp, devenind cuvântul

englezesc *catamite* – „băiat care are o relaţie sexuală cu un bărbat”

Zeus şi Ganimede au rămas un cuplu fericit pentru foarte mult timp. Bineînţeles că zeul nu era mai fidel faţă de el decât faţă de soţia lui, dar cu toate astea, au devenit aproape o instituţie.

Spre sfârşitul domniei zeilor, Zeus l-a răsplătit pe acest tânăr frumos, servitorul său devotat, amantul şi prietenul său, aşezându-l pe cer în zona cea mai importantă, Zodiacul, unde străluceşte şi astăzi sub forma constelaţiei numite Vărsător – Paharnicul zeilor.

Amanţii zorilor

Câteva cuvinte despre două surori nemuritoare. Am întâlnit-o în treacăt pe Eos, sau AURORA, cum îi zic romanii, şi ştim că sarcina ei era să înceapă fiecare zi prin deschiderea porţilor pe care trebuia să iasă carul soarelui condus mai întâi de Apollo, apoi de fratele său, Helios. Sora ei Selene (LUNA la romani) conducea echivalentul nocturn al acestuia, carul lunii, pe cerul nopţii. Cu Selene, Zeus a făcut două fete, PANDIA (pe care atenienii o sărbătoreau la fiecare lună plină) şi ERSA (uneori HERSE), personificarea divină a fenomenului de rouă.

Sora Selenei, Eos, s-a îndrăgostit de câteva ori. A pus ochii pe un tânăr erou pe nume CEPHALUS şi l-a răpit. N-a mai contat nici faptul că omul era deja promis altcuiva – însurat, de fapt, cu PROCRIS, una dintre fiicele lui Erechtheus, primul rege al Atenei (vlăstar răsărit din sămânţa vărsată de Hefaistos) şi al reginei PRAXITHEA. În ciuda frumuseţii radioase a lui Eos şi a luxosului palat solar în care l-a instalat, sechestratul Cephalus se prăpădea de dorul soţiei sale, Procris. Indiferent ce tehnici amoroase trandafirii folosea zeiţa zorilor, nu reuşea să-l excite. Dezamăgită şi umilită, a acceptat să-l redea soţiei lui. În tot acest timp, gelozia şi

orgoliul rănit clocoteau înăuntrul ei. Cum îndrăznea Cephalus să prefere o muritoare în locul unei zeițe? Ideea că o femeie oarecare putea să-l stimuleze pe Cephalus în timp ce făptura ei divină îl lăsa rece…

Cu o nonșalanță perfidă, începu să-i sădească îndoiala în suflet.

— Ai-ai-ai, oftă ea scuturând mâhnită din cap în timp ce se apropiau de casa lui, mă întristez când mă gândesc cum trebuie să se fi purtat Procris, întruchiparea purității, în absenta ta.

— La ce te referi?

— Oh, la numărul de bărbați cu care s-o fi întreținut. Nici nu vreau să mă gândesc.

— Ce puțin o cunoști! replică Cephalus iritat. Pe cât e de frumoasă, pe atât e de fidelă.

— Ha! spuse Eos. Ajunge puțină miere și niște bani.

— Cum adică?

— Cuvintele mieroase și arginții le transformă și pe cele mai virtuoase în trădătoare.

— Ce cinică ești…

— Mă trezesc în fiecare zi înainte să apară prima geană de lumină și văd ce fac oamenii pe întuneric. Ăsta nu-i cinism, e realism.

— Dar n-o cunoști pe Procris, insistă Cephalus. Nu e ca toate celelalte. Este sinceră și fidelă.

— Ei, da! S-ar culca cu oricine îndată ce te-ai întors cu spatele. Uite cum facem…

Eos se opri, ca și când tocmai îi venise o idee.

— Ce-ar fi să faci cunoștință cu ea *deghizat*? Să te arăți disponibil, s-o copleșești cu complimente, să-i spui c-o iubești, să-i dăruiești câteva fleacuri… pun pariu c-ai da-o gata.

— Niciodată!

— Cum vrei tu, dar…

Eos ridică din umeri, apoi arătă spre marginea drumului pe care se plimbau.

— Oh, ia te uită… un morman de haine şi un coif. Imaginează-ţi că ai avea şi barbă…

Eos dispăru şi, în clipa aceea, Cephalus constată că avea şi barbă. Garderoba care apăruse inexplicabil pe marginea drumului părea să-i facă cu ochiul.

În ciuda protestelor lui, cuvintele lui Eos reuşiseră să-i strecoare îndoiala în suflet. În timp ce îmbrăca acel costum penibil, Cephalus îşi spunea că el nu ceda în faţa Îndoielii, ci intenţiona să-i demonstreze lui Eos că cinismul ei a fost deplasat. Chiar în dimineaţa aceea, când cerul avea să se facă trandafiriu, el şi Procris aveau să-i strige: „Vezi că te-ai înşelat, zeiţă a zorilor!", „Ce puţin cunoşti inima unui muritor îndrăgostit" Ceva de genul acesta. O să-i arate ei.

Puţin mai târziu, Procris deschise uşa unui străin chipeş, cu togă, coif şi barbă. Ea părea cam trasă la faţă şi stresată. Dispariţia bruscă şi inexplicabilă a soţului fusese o grea lovitură pentru ea. Până să apuce să-l întrebe ceva pe străin, Cephalus dădu buzna în casă şi trimise servitorii la plimbare.

— Eşti o femeie foarte frumoasă, spuse el cu un pronunţat accent tracic.

Procris roşi.

— Domnule, eu trebuie să…

— Haide, să ne aşezăm pe divanul ăsta.

— Chiar nu pot…

— Hai, lasă, nu ne vede nimeni.

Conştientă de depăşirea limitelor *xeniei,* Procris se conformă. Bărbatul era atât de insistent.

— Ce face o fată frumoasă ca tine singurică într-o casă aşa de mare?

Cephalus luă o smochină dintr-un vas de cupru, muşcă lasciv din ea şi legănă cealaltă jumătate moale şi suculentă în faţa lui Procris.[171]

— Domnule!

Când deschise gura ca să protesteze, Cephalus îi și băgă înăuntru smochina zemoasă.

— O privelişte care i-ar aprinde şi pe zei, spuse el. Fii a mea!

— Sunt *căsătorită*! încercă ea să spună cu gura plină de seminţele şi pulpa fructului.

— Ce înseamnă căsătoria? Eu sunt un om bogat şi îţi voi dărui toate giuvaerurile și podoabele pe care le dorești, numai să mi te oferi. Eşti atât de frumoasă. Şi eu te iubesc.

Procris nu răspunse. Poate încerca să înghită restul smochinei. Poate era tentată de oferta bogăţiei. Poate era mișcată de această neașteptată și pasională declarație de dragoste. Pauza a fost destul de lungă cât să-l facă pe Cephalus să se ridice furios, să arunce de pe el hainele în care era travestit și să arate cine era.

— Aşa, carevasăzică! tună el. Uite ce se întâmplă când eşti singură! Femeie necinstită şi neruşinată!

Procris îl privi cu gura căscată.

— Cephalus? Tu eşti?

— Da! Da, sunt sărmanul tău soţ! *Uite* cum te porţi când nu sunt acasă. Pleacă! Dispari din ochii mei, necredincioasă Procris. Valea!

Se repezi spre ea, agitând pumnul, și Procris, îngrozită, fugi. Fugi din casă, prin pădure, și nu se opri decât atunci când se prăbuși epuizată la marginea unui crâng sacru pentru Artemis.

Zeiţa o descoperi pe Procris acolo a doua zi dimineaţă şi o convinse să-i povestească ce se întâmplase.

Timp de un an şi o zi, Procris a rămas cu zeiţa vânătorii şi suita ei de fecioare sălbatice, dar până la urmă n-a mai suportat.

— Artemis, ai avut grijă de mine, m-ai învăţat arta vânătorii şi mi-ai arătat că bărbaţii trebuie întotdeauna evitaţi. Dar eu nu pot să te mint: în adâncul sufletului meu, îl iubesc pe

bărbatul meu, Cephalus, la fel de mult ca înainte. M-a nedreptățit, dar nedreptatea pe care mi-a făcut-o a venit din dragostea lui sinceră pentru mine și abia aștept să-l iert și să stau în brațele lui, să fiu încă o dată soția lui.

Lui Artemis i-a părut rău când a văzut că pleacă, dar era într-o dispoziție caritabilă. Nu doar că a lăsat-o pe Procris să se întoarcă la bărbatul ei fără să-i scoată mai întâi ochii sau s-o dea drept hrană la porci (gesturi care nu-i erau străine), ci i-a oferit și două daruri remarcabile pe care să i le dea lui Cephalus ca ofertă de pace.

Lailaps și Alopex Teumesios

Unul dintre darurile primite de Procris era un câine formidabil pe nume LAILAPS, capabil să prindă absolut orice pradă pe care o urmărea. Dacă-l puneai să alerge o căprioară, un mistreț, un urs, un leu sau chiar o ființă omenească, puteai fi sigur că-ți aducea prada. Cel de-al doilea dar, la fel de valoros, era o suliță care nimerea întotdeauna ținta. Oricine le poseda pe amândouă putea, pe bună dreptate, să se considere cel mai mare vânător dintre muritori. Nu e de mirare că Cephalus s-a bucurat să-și reprimească soția, încărcată cu astfel de daruri, la vatra casei, în patul și la pieptul lui.

Acum, faima lui Cephalus a tot crescut și poveștile despre abilitățile sale de vânător circulau dintr-un regat în altul, vorbindu-se despre el cu admirație. Zvonurile au ajuns la urechile regentului teban, CREON.[172] Cum s-a întâmplat adesea în cursul istoriei ei întunecate, la acea vreme, Teba era atinsă de un flagel, în acest caz de o vulpe feroce, numită de localnici vulpea cadmeană și temută în toată lumea elenă, unde era cunoscută cu numele de ALOPEX TEUMESIOS, Vulpea din Teumesios, o prădătoare al cărei dar special era că fusese hărăzită de către zei să nu fie prinsă niciodată, indiferent câți câini, cai sau oameni se aflau pe urmele ei sau

se pregăteau să o prindă. Se credea că această teroare vulpească a fost dezlănţuită de către Dionysos, încă dornic să se răzbune pe oraşul care o izolase şi o batjocorise pe mama sa, Semele.

Creon, din ce în ce mai disperat, auzind ce se spunea despre talentul aproape supranatural al lui Cephalus şi de câinele-minune Lailaps, a trimis vorbă la Atena, rugându-l să i-l dea cu împrumut. Cephalus a fost încântat să-i împrumute lui Creon minunatul ogar, care în curând a fost pus pe urmele vulpii.

Fiascoul care a urmat relevă o calitate splendidă a mentalităţii greceşti: fascinaţia paradoxului. Ce se întâmplă atunci când o vulpe ce nu poate fi capturată este urmărită de un câine căruia nu-i scapă nimic? Este o situaţie asemănătoare cu cea în care o forţă irezistibilă întâlneşte un obiect inamovibil.

Vulpea cadmeană alerga în cercuri fără oprire, în timp ce Lailaps, căruia nicio pradă nu putea să-i scape, gonea lipit de coada ei. Presupun că şi-acum ar fi fost blocaţi în acest cerc vicios, dacă n-ar fi intervenit Zeus.

Regele zeilor se uită la spectacolul de jos şi reflectă asupra situaţiei insolite şi contradictorii, care aducea un grav afront logicii şi bunului simţ şi submina într-o manieră atât de jignitoare noţiunile conţinute de acel splendid cuvânt grecesc *nous.* Autoritatea lui Zeus se subscria unei legi mai profunde, conform căreia un zeu nu avea puterea de a desface farmecele divine ale altuia. Asta presupunea că vulpea şi câinele erau sortiţi să rămână blocaţi pentru totdeauna în această situaţie imposibilă, ridiculizând ordinea naturală a lucrurilor. Zeus a rezolvat dilema, transformând şi vulpea, şi câinele în stane de piatră. Astfel au rămas încremeniţi în timp, cu potenţialele lor extraordinare veşnic neatinse, cu destinele lor pentru totdeauna ireconciliabile. În timp, chiar şi această stare de încremenire a început să i se pară că sfida bunul simţ, aşa că

i-a transformat în stele: i-a mutat pe cer, unde au devenit constelaţiile Canis Major şi Canis Minor – „Câinele mare” şi „Câinele mic”

Cephalus şi Procris, îmi pare rău s-o spun, n-au avut viaţă lungă. Fără Lailaps, dar încă înarmat cu suliţa fermecată care nu-şi rata niciodată ţinta, Cephalus nu găsea plăcere mai mare decât să cutreiere dealurile şi văile dimprejurul Atenei, vânând ce se nimerea. Într-o după-amiază toridă, după trei ore de urmăriri şi aruncat cu suliţa, obosit şi lac de sudoare, se întinse să tragă un pui de somn. Căldura zilei, chiar şi la umbra uriaşului stejar preferat, era insuportabilă.

— Vino, Zefir, strigă el moleşit Vântul de Vest, lasă-mă să te simt pe pielea mea. Învăluie-mă, calmează-mă, linişteşte-mă, mângâie-mă, joacă-te cu mine…

Printr-un mare ghinion, Procris venise în locul unde se afla Cephalus ca să-i facă o surpriză cu o farfurie de măsline şi nişte vin. În timp ce se apropia, auzi ultimele cuvinte ale soţului ei: „Lasă-mă să te simt pe pielea mea. Învăluie-mă, calmează-mă, linişteşte-mă, mângâie-mă, joacă-te cu mine…” După tot spectacolul ăla de posesivitate furioasă, acum o trăda? Procris nu-şi putea crede urechilor! Mâncarea şi burduful de vin îi căzură din mâinile inerte, iar ea scoase un icnet involuntar.

Cephalus se ridică în capul oaselor. Ce-a fost zgomotul ăla din tufişuri? Fornăitul ăla! Un porc, pe toţi zeii! întinse mâna după suliţă şi o aruncă spre tufele din care venise zgomotul. Nici nu era nevoie să fie atent la ţintă. Suliţa fermecată îşi va face singură treaba.

Şi a făcut-o. Procris şi-a dat duhul în braţele lui îndurerate.

O poveste tristă, fascinantă prin stranietatea ei.[173] Şi totul s-a întâmplat, să ne reamintim, doar pentru că Eos a decis să răpească un muritor apetisant.

Tânărul Cephalus nu a fost singurul pe care a pus ochii una dintre aceste două zeiţe. Într-o noapte, în timp ce Selene, sora lui Eos, trecea cu carul său de argint pe cer, deasupra regiunii vestice a Asiei Mici, l-a văzut undeva, jos de tot, pe ENDIMION, un păstoraş de o rară frumuseţe, care dormea dezbrăcat pe un povârniş, în faţa unei peşteri de pe Muntele Latmos. La vederea superbelor lui membre poleite de lumina sa argintie şi a zâmbetului seducător de pe buzele lui în timp ce visa, Selene simţi atâta dorinţă încât îl invocă pe Zeus, tatăl lui Endimion, cerându-i să se asigure că acesta nu se va schimba niciodată. Voia să-l vadă exact în aceeaşi poziţie în fiecare noapte. Zeus îi îndeplini dorinţa. Endimion a rămas unde era, încremenit într-un somn etern. La fiecare lună nouă, o singură noapte dintr-o lună calendaristică, atunci când carul ei era invizibil, Selene cobora pe pământ şi făcea dragoste cu băiatul adormit. Această practică conjugală insolită nu a împiedicat-o să aibă cincizeci de fete cu el. Vă las pe voi să vă imaginaţi detaliile practice, posturile şi poziţiile care au făcut posibil acest lucru.

O relaţie bizară, dar una care a funcţionat şi a făcut-o fericită pe Selene.[174]

Viaţa amoroasă a surorii lui Selene, Eos, a continuat să fie tumultuoasă. Cu ceva timp în urmă, zeiţa zorilor ieşise dintr-o relaţie absolut dezastruoasă cu zeul războiului. Când Afrodita, iubita geloasă a lui Ares, a aflat de legătura lor, a hărăzit ca sufletul lui Eos să nu mai găsească niciodată fericirea în domeniul în care Afrodita era suverană: iubirea.

Eos era o titanidă pur-sânge, având toate apetiturile rasei. Mai mult decât atât, ca aducătoare a zorilor, ea credea în speranţa, promisiunea şi oportunităţile vestite de fiecare nouă zi. Şi astfel, în decursul anilor, Eos s-a aruncat cu un tragic optimism într-o serie de relaţii, toate sortite eşecului din cauza blestemului Afroditei, de care ea habar n-avea.

Senzuala Eos era atrasă în mod special de muritorii tineri: după răpirea lui Cephalus, a încercat să facă acelaşi lucru cu un tânăr pe nume CLEITUS. Dar a suferit mult, căci el era muritor şi a murit într-un timp care ei i s-a părut cât o clipire din ochi.

Probabil că era ceva în aerul Troiei în acele zile. LAOMEDON, nepotul lui Ganimede, multiubitul paharnic al lui Zeus,175 avea un fiu pe nume TITONUS, care crescuse şi aproape că-l egala în frumuseţe pe unchiul său mai îndepărtat. Titonus era poate, o idee mai slăbuţ şi mai mic de statură decât Ganimede, dar asta nu-l făcea mai puţin dezirabil. Avea un surâs al lui, dulce, care îl făcea încântător şi irezistibil. Îţi venea să-l iei în braţe şi să nu-i mai dat drumul.

Într-o după-amiază, Eos îl văzu pe acest tânăr răpitor plimbându-se pe plajă, în afara zidurilor oraşului Ilium. Toate nenumăratele ei aventuri, flirturi, răpiri, amoruri nebune, inclusiv relaţia cu Ares… nu fuseseră altceva, îşi dădu ea seama acum, decât nişte mofturi copilăreşti, pasiuni insignifiante. Asta era ceva serios. *Asta* da.

Dragoste la prima vedere

În timp ce Eos se apropia pe nisip, Titonus ridică privirea și se îndrăgosti instantaneu și nebunește de ea, la fel cum ea se îndrăgostise de el. Se luară imediat de mâini, fără măcar să fi schimbat o vorbă, și începură să se plimbe în sus și-n jos pe malul mării ca doi îndrăgostiți.

— Cum te cheamă?

— Titonus.

— Eu sunt Eos. Vino cu mine în Palatul Soarelui. Trăiește cu mine și fii iubitul meu, soțul meu, perechea mea, stăpânul meu, supusul meu, al meu tot.

— Da, Eos. Sunt al tău pentru totdeauna.

Au râs și au făcut dragoste în valurile ce se spărgeau. Cu degetele ei trandafirii, Eos găsea diverse moduri de a-l înnebuni pe Titonus de plăcere. Cât despre ea, ea știa că *de data asta* era pe calea cea bună.

Apartamentele ei de coral, perle, agate, marmură și jasp din Palatul Soarelui au devenit casa lor. Puține cupluri erau mai fericite ca ei. Duceau o viață desăvârșită. Făceau totul împreună. Își citeau poezii unul altuia, se plimbau îndelung, ascultau muzică, dansau, călăreau, stăteau în tăceri camaraderești, râdeau și făceau dragoste. În fiecare dimineață, el o privea cu mândrie cum deschidea porțile pentru a-l lăsa pe Helios să iasă uruind cu carul său.

Darul

Dar era o problemă care o necăjea pe Eos. Ea știa că într-o zi, multiubitul și frumosul ei muritor îi va fi luat, așa cum se întâmplase cu Cleitus. Gândul că el va muri îi pricinuia o disperare imensă, pe care nu reușea deloc s-o ascundă.

— Ce e, dragostea mea? o întrebă Titonus într-o seară, surprinzând o încruntătură pe chipul ei frumos.

— Ai încredere în mine, nu-i așa, scumpule?

— Mereu și total.

— O să plec mâine după-amiază. O să mă întorc cât pot de repede. Nu mă întreba unde și de ce.

Destinația era Olimpul, pentru o audienţă la Zeus.

— Tată Cerule nemuritor, stăpân al Olimpului, adunător de nori, aducător de furtună, rege al tuturor…

— Da, da, da. Ce vrei?

— Să-ți cer un dar, mărite Zeus.

— Normal că vrei să-mi ceri un dar. Toți din familie vin să mă vadă numai pentru asta. Întotdeauna pentru daruri. Daruri, daruri și iar daruri. Ce mai e de data asta? Presupun că are legătură cu băiatul ăla din Troia, nu?

Puţin fâstâcită, Eos continuă.

— Da, mărite stăpâne. Știi cum e când ne însoţim cu tinerii muritori…

Își îngădui să arunce o privire spre Ganimede care stătea în picioare în spatele tronului lui Zeus, gata să-i reumple cupa cu nectar.

La privirea ei, Ganimede zâmbi și își plecă ochii, roșind frumușel.

— Da… și?

Zeus începuse să bată darabana cu degetele pe brațul tronului. Ceea ce nu era un semn bun.

— Într-o zi, Thanatos va veni să-l ia pe prinţul meu, Titonus, iar eu nu pot să îndur una ca asta. Te rog să-i acorzi nemurire.

— Ah, da? Nemurire, zici? Doar atât? Nemurire. Hm. Da, nu văd de ce nu. Imunitate în fața morţii. Asta-i tot ce vrei pentru el?

— Vai, da, Stăpâne, asta-i tot.

Ce altceva să fie? îl prinsese într-o pasă bună? Inima începu să-i tresară în piept de încântare.

— Se aprobă, spuse Zeus bătând din palme. Din acest moment, Titonus al tău e nemuritor.

Cu un chiot de bucurie, Eos sări din poziția de prosternare și dădu fuga să-i pupe mâna lui Zeus. Acesta păru teribil de încântat și zâmbi când îi acceptă mulțumirile.

— Nu, nu. Mi-a făcut plăcere. Sunt sigur c-o să te-ntorci să-mi mulțumești cât de curând.

— Desigur, dacă chiar dorești.

Cererea părea neobișnuită.

— Oh, sunt sigur c-o să mai treci pe-aici foarte curând, spuse Zeus, neputând să-și rețină un zâmbet.

Nu știa ce anume plantase acea maliţiozitate în mintea lui. Dar noi știm că era blestemul Afroditei, care lucra implacabil.

Eos alergă înapoi la Palatul Soarelui, unde adoratul ei soț aștepta răbdător întoarcerea ei. Când îi dădu vestea, el nu mai termină cu îmbrățișările și dansară de bucurie prin palat, făcând atâta gălăgie, încât Helios le bătu în perete și bodogăni că unii trebuiau să se scoale înainte de revărsatul zorilor.

Ai grijă ce-ți dorești

Eos i-a dăruit lui Titonus doi fii: EMATION, care avea să domnească peste Arabia, și MEMNON, care a devenit unul dintre cei mai mari și mai temuți războinici din întreaga lume antică.

Într-o seară, Titonus stătea întins cu capul în poala lui Eos, care se juca distrată cu părul lui auriu și fredona încetișor. La un moment dat, se întrerupse brusc, scoțând o mică exclamație de uimire.

— Ce e, dragostea mea? murmură Titonus.

— Ai încredere în mine, nu-i așa, iubitule?

— Mereu și total.

— O să plec mâine după-amiază. O să mă întorc cât pot de repede. Nu mă întreba unde și de ce plec.

— N-am mai avut o dată discuția asta?

Destinația ei era Olimpul, pentru o altă audiență la Zeus.

— Ha! Am zis eu c-o să te întorci, este? Este, Ganimede? Mai exact, ce ţi-am spus, Eos?

— Ai spus: „Sunt sigur c-o să te-ntorci să-mi mulţumeşti cât de curând”.

— Întocmai. Ce-mi arăţi acolo?

Eos întinsese mâna spre Zeus. Ţinea ceva între arătătorul trandafiriu care-i tremura şi degetul mare şi trandafiriu care-i tremura și el. Era un fir subţire de argint.

— Uite! spuse ea cu glas tremurând.

Zeus se uită cu atenţie.

— Pare a fi un fir de păr.

— *Este* un fir de păr. Din capul lui Titonus. Este *alb.*

— Şi?

— Stăpâne! Mi-ai *promis.* Ai jurat c-o să-i acorzi lui Titonus darul nemuririi.

— Şi aşa am făcut.

— Atunci cum explici asta?

— Mi-ai cerut darul nemuririi şi pe ăsta ţi l-am dat. N-ai zis nimic de *îmbătrânire.* N-ai cerut tinereţe veşnică.

— Eu… tu… dar…

Eos se dădu înapoi, împleticindu-se îngrozită. Nu se poate!

— „Nemurire” ai spus. Nu-i aşa, Ganimede?

— Ba da, stăpâne.

— Dar eu am crezut… adică, nu se înţelege ce-am vrut să spun?

— Pardon, Eos, spuse Zeus ridicându-se. Doar nu te-aştepţi ca eu să interpretez cererile fiecăruia. N-o să moară. Asta contează. Veţi fi mereu împreună.

Eos rămase singură plângând şi ştergând podeaua cu pletele-i revărsate.

Lăcusta

Devotatul Titonus şi doi copii zburdalnici o întâmpinară pe Eos la întoarcerea acasă. Ea făcu tot posibilul să-şi ascundă suferinţa, dar Titonus simţi că e ceva ce o supără. După ce

băieţii au fost duşi seara la culcare, o conduse pe balcon şi-i turnă o cupă de vin. Câtva timp, stătură şi se uitară la stele, apoi el vorbi.

— Eos, dragostea mea, viaţa mea. Ştiu ce anume nu vrei să-mi spui. Văd şi singur. Oglinda mi-o spune în fiecare dimineaţă.

— Oh, Titonus!

Ea îşi lăsă capul pe pieptul lui şi începu să plângă amarnic.

Timpul trecea. În fiecare dimineaţă, Eos îşi făcea datoria şi deschidea porţile pentru o nouă zi. Băieţii au crescut şi au plecat de-acasă. Anii treceau unul după altul, într-o curgere inevitabilă şi nemiloasă, pe care nici zeii n-o pot schimba.

Puţinul păr care mai rămăsese pe capul lui Titonus era acum complet alb. Ajunsese îngrozitor de zbârcit, stafidit şi slăbit din cauza vârstei extrem de înaintate, însă nu putea să moară. Vocea lui odinioară atât de dulce şi de melodioasă devenise un hârşâit dezagreabil. Pielea şi trupul îi erau atât de veştejite, încât abia putea să meargă.

O urma peste tot pe frumoasa şi veşnic tânăra Eos, cu aceeaşi dragoste şi acelaşi devotament dintotdeauna.

— Te rog, fie-ţi milă de mine, ţipa el cu vocea lui răguşită şi ascuţită care îţi zgâria auzul. Omoară-mă, striveşte-mă, fă să se termine odată, te implor.

Dar ea nu-l mai înţelegea. Nu auzea decât nişte piuituri şi nişte ţârâieli. În sinea ei, totuşi, ghicea foarte bine ce încerca el să-i spună.

Poate că nu stătea în puterea ei să-i dea nemurirea sau tinereţea veşnică, dar Eos era înzestrată cu suficientă forţă divină ca să facă ceva pentru a pune capăt suferinţei iubitului ei. Într-o seară, când simţi că niciunul dintre ei nu mai suporta, închise ochii, se concentră puternic şi privi printre lacrimile fierbinţi cum trupul sfrijit al bietului Titonus trecu prin foarte puţinele schimbări necesare pentru a se transforma dintr-un bătrânel veştejit într-o lăcustă.[176]

În această nouă formă, Titonus făcu un salt de pe pardoseala din marmură rece pe pervazul balconului, apoi sări afară în noapte. În lumina rece a surorii ei, Selene, Eos îl văzu agățat de un fir lung de iarbă ce se legăna în adierea nopții. Își freca picioarele din spate, scoțând un sunet care poate era un țârâit duios și recunoscător, de rămas bun. Eos plângea, iar undeva, departe, Afrodita râdea.[177]

Floarea tinereții

Povestea lui Eos și a lui Titonus poate fi considerată un fel de tragedie domestică. Mitologia greacă ne oferă multe astfel de povești romantice dintre zei și muritori, care de cele mai multe ori se încadrează în genul „poveste de dragoste damnată", uneori având în compoziție și un element de comedie romantică, farsă sau groază. În aceste povești de iubire, zeii par întotdeauna să spună ce au de spus prin intermediul florilor. Corespondentul grecesc pentru floare este *anthos,* iar ceea ce urmează este o antologie romantică în adevăratul sens al cuvântului.

Hiacintus

Hiacintus, un superb prinț spartan, a avut ghinionul să fie iubit de două divinități, Zefir, Vântul de Vest, și auriul Apollo. Hiacintus îl prefera pe frumosul Apollo și în repetate rânduri a refuzat avansurile jucăușe, dar tot mai aprige ale vântului.

Într-o după-amiază, Apollo și Hiacintus făceau niște întreceri sportive, când Zefir, într-o criză de gelozie, suflă spre discul aruncat de Apollo și-l devie, trimițându-l cu mare viteză direct spre Hiacintus. Discul îl lovi cu putere în frunte, omorându-l pe loc.

Copleșit de durere, Apollo i-a refuzat lui Hermes dreptul de a transporta sufletul tânărului în Hades, amestecând sângele muritor care țâșnea din fruntea iubitului său cu lacrimile lui divine și înmiresmate. Acest suc îmbătător a picurat pe

pământ şi din el a răsărit floarea delicată şi parfumată care poartă şi astăzi numele lui Hiacintus[178].

Crocus şi Smilax

Crocus era un tânăr muritor care tânjea fără succes după nimfa SMILAX. Din milă, zeii (nu ştim care) l-au transformat în floarea de şofran pe care noi o numim *crocus,* în timp ce ea a devenit o plantă spinoasă, multe soiuri ale acesteia înflorind şi astăzi sub numele *Smilax.*

Conform unei alte versiuni a acestui mit, Crocus a fost iubitul şi însoţitorul zeului Hermes, care l-a ucis accidental cu un disc şi, îndurerat, l-a transformat în floarea de şofran. Această versiune seamănă atât de mult cu povestea lui Apollo şi a lui Hiacintus încât te întrebi dacă nu cumva un bard, cine ştie de pe unde, s-a îmbătat sau a făcut o confuzie.

Afrodita şi Adonis

Unul dintre primii regi al Ciprului a fost THEIAS, renumit pentru frumuseţea sa remarcabilă. El şi soţia sa, CENCREIS, aveau o fată pe nume SMIRNA, cunoscută şi sub numele de MIRRHE sau MIRRHA, care a crescut nutrind în taină o dragoste incestuoasă pentru frumosul ei tată.

Acum, Ciprul era sacru pentru Afrodita, fiind insula pe care aceasta a pus piciorul după ce s-a născut din spuma mării, iar răzbunătoarea Afrodita a fost cea care îi insuflase Smirnei această dorinţă nefirească pentru tatăl ei. Se pare că, în ultimul timp, zeiţa se simţise ofensată de insuficienţa rugăciunilor şi sacrificiilor pe care i le aducea regele Theias. Acesta avusese cutezanţa de a ridica un nou altar dedicat lui Dionysos, al cărui cult devenise popular printre locuitorii insulei. Pentru Afrodita, neglijarea templelor consacrate ei era cea mai mare crimă posibilă, mult mai gravă decât incestul. În mintea muritorilor, însă, chiar şi a celor din Cipru, care era notoriu prin decadenţă şi permisivitate, incestul era un tabu

dintre cele mai serioase. Înfricoşată, Smirna a încercat să-şi înăbuşe sentimentele vinovate. Dar Afrodita, care părea foarte hotărâtă să bage zâzanie, a fermecat-o pe servitoarea Smirnei, HIPPOLITE, şi a adus întreaga situaţie într-o criză tulburătoare.

Într-o seară, după ce Theias se distrase şi se îmbătase, cum îi plăcea să facă de când descoperise virtuţile viticole ale zeului Dionysos, Hippolite, sub vraja Afroditei, a condus-o pe Smirna în camera şi în patul tatălui ei. Prea ameţit ca să se mai întrebe de unde aşa noroc pe capul lui, regele a făcut amor nebun cu propria fiică. În întunericul nopţii şi prin aburii beţiei, nu a recunoscut fructul propriilor sale coapse; ştia doar că o fată tânără, atrăgătoare şi de o amabilitate pătimaşă, apăruse să-i facă plăcere asemenea unui *succubus*[179] divin.

După o săptămână de astfel de vizite fierbinţi şi îmbucurătoare, Theias s-a trezit într-o dimineaţă hotărât să afle mai multe despre ea. El a dat de veste că îl va răsplăti cu un munte de galbeni pe acela care va descoperi identitatea misterioasei necunoscute care în ultimul timp îi făcuse nopţile înnebunitor de plăcute.

Smirna îşi manifesta pasiunea într-un fel de vis nebun şi lasciv, dar când a auzit că tot Ciprul încerca acum să afle secretul vizitelor ei nocturne la Theias, a fugit de la palat şi s-a ascuns în pădure. Voia să moară, dar nu putea abandona copilul pe care îl simţea deja crescându-i în pântec. Ocărând legile omeneşti care făceau din dragostea ei o crimă, a implorat cerul să aibă milă de ea.[180] Ca răspuns la rugăciunea ei, zeii au transformat-o într-un arbore plângător de smirnă.

După zece luni, arbustul s-a crăpat şi a expulzat un băieţel muritor. Naiadele au uns copilul cu lacrimile delicate care curgeau din arborele de smirnă – un balsam care a rămas până astăzi unul dintre cele mai importante uleiuri folosite

pentru ungere la naştere şi încoronări – şi i-au dat numele ADONIS.

Copilul Smirnei a crescut şi a devenit un tânăr de o frumuseţe fizică fără seamăn. Aoleu, am scris chestia asta de prea multe ori ca să mă mai credeţi şi de data asta. Dar e adevărat că toţi cei care se uitau la el se îndrăgosteau pentru totdeauna şi la fel de adevărat este că numele lui s-a păstrat ca un termen de comparaţie pentru frumuseţea masculină. Important este să ştim că Adonis era suficient de frumos ca să atragă, aşa cum n-o mai făcuse niciun muritor până atunci, pe cea care atâta uneltise pentru a duce la naşterea lui: însăşi Afrodita, zeiţa iubirii şi a frumuseţii.

Cei doi au devenit iubiţi. Până să ajungă aici, drumul fusese întortocheat şi violent: zeiţa, dintr-un spirit de răzbunare malefică, făcuse ca un tată să comită un act interzis cu fiica lui, care a dus la naşterea unui copil pe care Afrodita îl iubea poate mai mult decât pe oricare altă fiinţă. O viaţă de terapie n-ar fi de ajuns pentru a şterge o tulburare psihologică de genul acesta.

Adonis şi Afrodita erau inseparabili. Ea ştia că ceilalţi zei îl urau pe băiat – Demetra şi Artemis nu suportau să vadă atâtea fete leşinate după el, Hera dezaproba rodul unui afront atât de imoral şi ruşinos la adresa instituţiilor sacre ale căsătoriei şi familiei, în timp ce Ares era turbat de gelos pe dragostea nebună a iubitei sale. Afrodita simţea toate astea şi s-a hotărât să-l protejeze pe Adonis de răul pe care rudele ei nemulţumite puteau să i-l facă.

Întrucât scumpul ei amant muritor, ca majoritatea băieţilor şi bărbaţilor greci, arăta o mare pasiune pentru vânătoare, protectoarea Afrodita i-a spus că era liber să vâneze animale de dimensiuni acceptabile şi ferocitate limitată – iepuri, turturele şi porumbei, de exemplu –, dar i-a interzis cu desăvârşire să vâneze lei, urşi, mistreţi şi cerbi mari. Numai că băieţii sunt băieţi, şi când fetele sunt plecate, nu rezistă

tentației de a reveni la vechile obiceiuri și de a face pe grozavii. Și așa se face că, într-o după-amiază, iubitul Afroditei se afla singur pe urmele unui uriaș porc mistreț (unii spun că mistrețul era de fapt Ares deghizat). Adonis încolți animalul și tocmai se pregătea să-i aplice o lovitură mortală cu lancea când acesta se întoarse împotriva lui cu un mârâit sălbatic, cu colții rânjiți. Speriat, Adonis scăpă lancea din mână când sări înapoi, dar, fiind un tânăr curajos, reuși să-și păstreze echilibrul și se propti bine pe picioare pentru a înfrunta atacul mistrețului. Când animalul se repezi spre el, Adonis făcu o piruetă plină de grație, ca un dansator, și îl evită, prinzându-l de gât când trecu pe lângă el. Dar mistrețul era viclean. El lăsă capul în jos, făcându-l pe băiat să creadă că s-a supus. Lăsându-se în genunchi, Adonis împinse cu o mână capul animalului, căutând cu cealaltă cuțitul pe care îl ținea la centură. Mistrețul simți că atunci era momentul și își trase capul mârâind, ridicând și răsucind colții imenși. Aceștia îi străpunseră burta lui Adonis, care căzu la pământ, rănit de moarte.

Afrodita ajunse la timp să-l vadă pe iubitul ei sângerând de moarte și pe mistreț – sau Ares? – grohăind triumfător în timp ce fugea în pădure. Zeița n-a putut să-l ajute cu nimic pe Adonis, doar l-a îmbrățișat plângând și l-a privit cum își dădea ultima suflare. Din sângele lui și lacrimile ei au răsărit anemone de un roșu aprins, numite astfel după vânturile (*anemoi* în greceşte) care spulberă atât de repede petalele acestei flori frumoase și delicate, cunoscute ca fiind la fel de efemeră ca tinerețea și la fel de fragilă ca frumusețea.[181]

Echo și Narcis

Tiresias

Cea mai celebră dintre poveștile care implică transformarea unui tânăr într-o floare începe cu o mamă îngrijorată care își duce fiul la un profet. Pe lângă prezicătorii și sibilele care

vorbeau în numele oracolelor divine, existau anumite ființe muritoare alese, cărora zeii le acordaseră darul profeției. Stabilirea unei consultații cu ele semăna cu a face programare la doctor.

Cei mai renumiți clarvăzători din mitologia greacă au fost CASANDRA și TIRESIAS. Casandra a fost o prezicătoare troiană, blestemată să facă profeții extrem de precise, dar pe care să nu i le creadă nimeni. Tebanul Tiresias a avut parte de o existență la fel de stresantă. Născut bărbat, el a fost transformat în femeie de către Hera, ca pedeapsă pentru că a lovit cu un băț doi șerpi ce se împerecheau, lucru care a enervat-o foarte tare la momentul respectiv, din motive știute doar de ea. După șapte ani ca preoteasă în serviciul Herei, Tiresias a fost transformat la loc în bărbat, doar pentru a fi orbit de Atena pentru că o văzuse goală când se îmbăia în râu.[182] Aceasta este o poveste care explică de ce era orb, însă eu prefer varianta care spune cum a fost adus în Olimp pentru a arbitra o controversă între Zeus și Hera. Aceștia se certau pe tema: cine se simțea cel mai bine când făcea sex? Bărbatul sau femeia? Dat fiind că Tiresias era singurul în măsură să răspundă la această întrebare, întrucât fusese și bărbat, și femeie, au convenit ca judecata lui să fie considerată definitivă.

Tiresias a declarat că, din experiența lui, sexul era de *nouă ori mai plăcut* pentru femei decât pentru bărbați. Asta a înfuriat-o pe Hera, care pariase cu Zeus că bărbații primeau cea mai mare plăcere din actul sexual. Probabil că opinia ei se baza pe libidoul inepuizabil al soțului ei și pe apetitul ei sexual mai moderat. Drept răsplată pentru efortul lui, Hera l-a orbit pe Tiresias. Un zeu nu poate să anuleze ce a înfăptuit un altul, așa că tot ce-a putut Zeus să facă pentru Tiresias[183] a fost să-i ofere, cu titlu compensatoriu, puterea celei de-a doua vederi, darul profeției.[184]

A fost odată o naiadă pe nume LIRIOPE, care s-a cuplat cu zeul râului CEFISOS și a dat naștere unui băiat, NARCIS, care era de o frumusețe atât de mare, încât își făcea griji pentru viitorul lui. Liriope văzuse multe la viața ei și știa că frumusețea extremă era un privilegiu groaznic, un atribut periculos care putea avea consecințe dezastruoase și chiar fatale. Când Narcis a împlinit vârsta de cincisprezece ani și a început să atragă atenții nedorite, ea a decis să acționeze.

— Plecăm la Teba, îi spuse ea, să ne întâlnim cu Tiresias ca să-ți spună viitorul.

Și astfel, mamă și fiu merseră preț de două săptămâni până la Teba, unde se așezară la coada care se forma în fiecare dimineață în fața templului Herei, ca să-l vadă pe profet.

— Deși ești orb și nu-l poți vedea pe fiul meu, îi explică ea lui Tiresias când în sfârșit le veni rândul, crede-mă pe cuvânt că oricine îl vede, rămâne fermecat de cum arată. Nu există pe fața pământului un muritor mai frumos decât el.

Narcis roși până-n vârful urechilor și își foi picioarele îngrozitor de rușinat.

— Știu destule despre zei, continuă Liriope, și mă tem că o asemenea frumusețe ar putea fi mai degrabă un blestem și nu o binecuvântare. Lumea știe ce s-a întâmplat cu Ganimede, cu Adonis, Titonus, Hiacint și toți acei băieți mult mai puțin frumoși decât fiul meu. Așa că te-aș ruga să-mi spui, mărite prezicător, dacă Narcis va avea o viață lungă și fericită. *Moira* lui este să ajungă la o vârstă venerabilă?[185] Tu, care ești orb, vezi tot ce pentru noi ceilalți este invizibil. Spune-mi, rogu-te, care e destinul iubitului meu fiu.

Tiresias întinse mâinile și pipăi conturul feței lui Narcis.

— Nu te teme, spuse el. Câtă vreme nu se recunoaște, Narcis va avea o viață lungă și fericită.

Liriope izbucni în râs.

— Câtă vreme nu se recunoaște!

O afirmaţie atât de absurdă nu era de prea mare folos. Cum poate cineva să nu se recunoască?

Echo

S-o lăsăm pe Liriope mulţumindu-i bucuroasă lui Tiresias la templul Herei din Teba şi să mergem puţin mai încolo, la poalele Muntelui Helicon, unde izvoarele şi pajiştile din preajma oraşului Tespie erau pline de cele mai atrăgătoare nimfe din toată Grecia. Atât de atrăgătoare încât primeau adesea vizitele lui Zeus însuşi, a cărui slăbiciune pentru o nimfă atrăgătoare am observat-o deja.

Oreada ECHO nu era cea mai puţin atrăgătoare dintre ele, dar avea o trăsătură de caracter care îi făcea pe Zeus şi alţi eventuali pretendenţi să se ferească de ea: era îngrozitor de *vorbăreaţă.* O combinaţie între bârfitoarea satului, vecină băgăcioasă şi cea mai bună prietenă supra-zeloasă, Echo nu reuşea să-şi ţină gura. Nu era nimic rău în faptul că trăncănea, într-adevăr, se dădea peste cap ca să pună o vorbă bună pentru prietenele ei, să le acopere, să le laude şi să le pună în cea mai frumoasă lumină. Era aici un element de vanitate, căci ea avea o voce frumoasă, fermecătoare – şi când vorbea, şi când cânta. Ca mulţi oameni înzestraţi cu o limbă dulce, îi plăcea să şi-o exerseze. Ea era protejată până la un anumit punct de zeiţa Afrodita, care admira felul ei de a cânta, mereu lăudând iubirea. Pe scurt, Echo era o romantică. Detractorii ei ar putea s-o acuze de sentimentalism sau chiar dulcegării, dar nu-i pot contesta bunele intenţii şi prisosul inimii.

Lui Zeus îi plăcea să le viziteze în secret pe surorile oreade şi verişoarele naiade ale lui Echo, iar lui Echo îi plăcea să fie confidenta şi cea mai bună prietenă a lor. O emoţiona peste măsură gândul că rudele şi tovarăşele ei aveau relaţii cu Zeus, adunătorul de nori şi regele zeilor însuşi. Era un secret pe care adora să-l păstreze pentru ea.

Hera fusese mereu suspicioasă în legătură cu absenţele lui Zeus, dar în ultimul timp acestea se prelungiseră. Ea află de la un cintezoi loial că soţul ei tot făcea nişte vizite pe la poalele Heliconului, aşa că, într-o frumoasă după-amiază, se hotărî să se ducă până acolo pentru a încerca să-l prindă în flagrant. Abia coborâse din car, când o nimfă a muntelui îi sări repede în întâmpinare, bolborosind întruna fără nicio logică. Era Echo cu debitul verbal dat la maxim.

— Regină Hera!

Hera ridică din sprâncene.

— Ne cunoaştem?

— Oh, majestate! strigă Echo căzând în genunchi. Ce noroc să vă văd aici! Ce *onoare* ne faceţi! Şi-aţi venit şi cu şareta! Este permis să hrănim păunii? Să vină *aici* o zeiţă din Olimp! Nici nu-mi aduc aminte ultima dată când o zeitate a binevoit să ne acorde şi nouă atenţie. Este aşa o…

— Se pare că soţul meu, Zeus, este un vizitator regulat al acestor păduri şi ape, nu-i aşa?

Echo ştia foarte bine că Zeus era pe malul unui râu, nu departe de-acolo, unde făcea lucruri care nu se cuvin în compania unei graţioase nimfe a râului. Pasiunea ei pentru intrigă, dramă şi aventuri romantice o determină acum să-i protejeze pe cei doi. Cu un torent ameţitor de bolboroseli dezlânate care ţâşnea din ea precum apa dintr-o fântână, ea îndrumă paşii zeiţei în direcţia opusă râului.

— Există un stejar foarte frumos în acel luminiş, majestate, pe care mă gândeam să vi-l consacrăm, cu permisiunea voastră… Cum aţi spus? *Zeus*? Oh nu, nu l-am văzut niciodată pe-aici.

— Serios? spuse Hera fixând-o pe Echo cu o privire rece. Am auzit un zvon cum c-ar fi aici acum. Chiar azi.

— Nu, nu, regină! Nu, nu, *nul* De fapt… acum o jumătate de oră, un slujitor de-al Muzelor a coborât de pe Helicon ca să

scoată apă din izvorul nostru și a menționat expres că astăzi mărețul Zeus este în Tespie, ca să onoreze templul de acolo.

— Oh. Înțeleg. Bine, îți mulțumesc.

Hera clătină scurt din cap, jenată, se întoarse la șareta ei și zbură, pierzându-se în nori. Este groaznic de umilitor să te vadă cineva când încerci să-ți prinzi soțul care te înșală.

Echo plecă sărind într-un picior, încântată că fusese de ajutor colegei nimfe și lui Zeus. Sincer vorbind, ar fi fost la fel de fericită și dacă ar fi protejat un cuplu de îndrăgostiți muritori. Era o bucurie pentru ea să netezească într-un fel calea tuturor îndrăgostiților de pretutindeni. Ea nu simțise niciodată dragostea adevărată, doar dragostea de a-i ajuta pe ceilalți să iubească, ceea ce i se părea cea mai înălțătoare formă de dragoste dintre toate. Era atât de altruistă, încât nici nu s-a preocupat să-i spună lui Zeus sau surorii ei despre fapta ei bună, ceea ce alta cu siguranță ar fi făcut, în speranța de a obține o recompensă. Cânta în timp ce culegea flori și se gândea cât de frumoasă era viața de nimfă.

Ecolalia

A doua zi, la întoarcerea în Olimp, Hera trimise după cintezoiul care o informase inițial de infidelitatea lui Zeus.

— M-ai mințit, țipă ea. Din cauza ta m-am făcut de râs!

Hera apucă pasărea de cioc, tăindu-i respirația, și era gata-gata s-o pedepsească într-un mod groaznic și ciudat, care ne-ar fi schimbat pentru totdeauna ideea de cinteză, când partenera acestuia veni în zbor la urechea ei, fluturându-i părul, și-i strigă curajoasă:

— Dar, mărită stăpână, ți-a spus adevărul! L-am văzut pe Regele Zeus cu ochii mei. Chiar în timp ce vorbeai cu nimfa aceea, Echo, el se culca cu o naiadă la nici juma' de milă mai încolo. Dacă nu mă crezi pe mine, pot să-ți confirme fluturii și cocostârcii. Întreabă preotesele de la templul din Tespie când le-a vizitat ultima oară. N-a mai dat pe-acolo de trei luni!

Hera slăbi strânsoarea şi pasărea, care aproape se învineţise, respiră din nou. De-aceea, în ziua de azi, cintezoii au pieptul roz.

Echo se bălăcea veselă într-un pârâu când Hera, în şareta ei trasă de păuni, descinse din nou. Nimfa se grăbi să iasă din apă, stârnind o ploaie de stropi, spre a o întâmpina pe zeiţă cu un zâmbet larg de bun venit şi gropiţe în obraji. Zâmbetul de bun venit se transformă repede într-un „O" mare de frică, în clipa când văzu expresia furioasă de pe chipul Herei.

— Aşadar, spuse zeiţa cu un calm glacial. Zici că soţul meu n-a fost aici. Că ieri n-a fost aici. Că era în Tespie să sfinţească un templu.

— Eu… eu aşa am înţeles, se bâlbâi Echo înfricoşată.

— Mincinoasă proastă, bârfitoare, limbută şi uneltitoare ce eşti! Cum îndrăzneşti să-ncerci s-o păcăleşti pe regina cerurilor? Cine te crezi?

— Eu…

Pentru prima oară în viaţa ei, lui Echo nu-i venea să zică nimic.

— N-ai decât să te bâlbâi şi să te gângăveşti. Îţi place să te-auzi vorbind, este? Ia ascultă aici…

Hera se ridică în picioare şi înălţă braţele deasupra capului. În ochi părea să-i strălucească o lumină violet. Echo începu să tremure în faţa unei privelişti atât de grandioase şi îi venea să intre în pământ de frică.

— Poruncesc ca gura ta netrebnică şi mincinoasă să amuţească. Din acest moment, nu vei mai vorbi decât dacă ţi se vorbeşte. Nu vei mai avea putere să răspunzi, ci doar să repeţi ultimul lucru care ţi s-a spus. Nimeni nu poate desface acest blestem. Nimeni în afară de mine. Ai priceput?

— …priceput! strigă Echo.

— Asta se întâmplă când nu-i asculţi pe zei.

— …asculţi pe zei!

— Eu nu iert. N-am milă.

— …n-am milă!

Pufnind şi zâmbind triumfătoare, Hera plecă val-vârtej, lăsând-o pe nefericita nimfă tremurând de frică şi de supărare. Oricât încerca ea să vorbească, nu-i ieşea niciun cuvânt. Părea că i se punea un nod în gât de fiecare dată. În timp ce se sforţa să vorbească de-ai fi zis că vrea să vomite, apăru una dintre surorile ei.

— Bună, Echo… ce faci aici?

— Ce faci aici?

— Eu am întrebat prima.

— Eu am întrebat prima.

— Nu, *eu.*

— Nu, *eu.*

— Ei, dacă ai de gând s-o ţii tot aşa, du-te dracului.

— Du-te dracului! strigă Echo după ea, disperată.

Una câte una, toate prietenele şi toate rudele ei au început s-o evite. Blestemul aruncat asupra uneia care toată viaţa ei trăise ca să stea la bârfă, care nu preţuise nimic mai mult decât conversaţiile animate şi replicile spirituale, a fost atât de crunt, încât acum Echo nu-şi mai dorea decât să stea singură într-o tăcută agonie.

Echo şi Narcis

Într-o zi, în singurătatea dureroasă a iadului personal al lui Echo, pătrunseră râsetele, strigătele şi larma vehementă a unei vânători. Tinerii din Tespie urmăriseră un mistreţ prin pădure şi unul dintre vânători se rătăcise de grup. Era un tânăr de o frumuseţe sublimă şi Echo, pe care pasiunea tandră o sărise toată viaţa, se îndrăgosti de el instantaneu.

Tânărul era Narcis, care între timp crescuse şi devenise mai fermecător ca niciodată. Nici el nu căzuse vreodată victimă pasiunii tandre. Într-atât se obişnuise ca băieţii şi fetele, bărbaţii şi femeile, faunii şi satirii, nimfele şi driadele, oreadele şi centaurii, şi feluritele fiinţe cugetătoare şi necugetătoare să ţipe, să ofteze şi să leşine în prezenţa lui, încât considera că

dragostea era o poveste absurdă. Îi prostea pe oamenii raţionali. Narcis nu mai suporta ca ceilalţi să se îndrăgostească de el lulea şi să cadă pe spate văzându-l. Îl scotea din minţi când vedea inconfundabila privire de iubire din ochii celorlalţi. Privirea aceea avea în ea ceva furios şi urât. Ceva atât de lacom, pierdut şi disperat, atât de melancolic, chinuit şi nefericit.

Pentru Narcis, dragostea şi dorinţa erau nişte maladii. Învăţase lecţia asta în cel mai oribil mod cu putinţă cu un an în urmă, când un băiat pe nume AMEINIAS îi declarase dragostea lui. Narcis răspunsese, cât putuse de amabil, că el nu-l iubea. Dar Ameinias n-a vrut să accepte un refuz şi a început să-l urmărească pas cu pas. Îl însoţea dimineaţa când se ducea la şcoală, se ţinea după el şi-l privea ca un căţeluş pierdut şi adorabil, până când Narcis n-a mai suportat şi i-a strigat să plece şi să nu se mai apropie de el niciodată.

În noaptea aceea, Narcis a fost trezit de un zgomot ciudat la fereastra camerei. S-a uitat pe geam şi l-a văzut în lumina lunii pe Ameinias atârnat de un păr, cu o frânghie în jurul gâtului. Cu vocea gâtuită, a rostit un blestem înainte să moară.

— Să n-ai noroc în dragoste aşa cum n-am avut eu, frumosule Narcis![186]

De atunci, Narcis căpătase obiceiul să ţină capul plecat, să-şi acopere cât mai mult corpul, să fie scurt şi neprietenos cu străinii, să nu-i privească niciodată în ochi.

Dar acum, când privi în jur, văzu că restul echipei de vânătoare plecase şi că el era în sfârşit singur. Se hotărî să profite de apele răcoritoare ale râului şi de malurile lui ispititoare, acoperite de muşchi. Se dezbrăcă de haine şi plonjă în apă.

Cum zări acea siluetă aurie şi mlădioasă, jumătate luminată de soare, jumătate presărată cu umbre şi toată şiroind de apă, lui Echo i se tăie respiraţia. Şi când, uitându-se pe furiş

printre frunze îi văzu chipul – minunatul, superbul chip al lui Narcis –, nu mai reuşi să-şi controleze simţurile. Dacă n-ar fi fost blestemul Herei, ar fi strigat în gura mare. Aşa, se uită mută de admiraţie cum tânărul gol îşi puse hainele, arcul şi săgeţile pe iarbă şi se întinse să doarmă.

Dacă dragostea vine târziu, vine ca o tornadă. Toată fiinţa sărmanei Echo fu inundată de simţămintele ei pentru acest tânăr neînchipuit de frumos. Nimic, nici măcar groaza blestemului Herei, nu făcuse să-i bată inima atât de năpraznic. Sângele îi urcase şi-i pulsa în urechi. Parcă se rotea în centrul unui mare ciclon. *Trebuia* să-l vadă mai de-aproape pe tânărul acesta frumos. Dacă ea simţea o pasiune atât de tumultoasă la vederea *lui,* probabil că era în firea lucrurilor ca şi el să simtă acelaşi lucru văzând-o pe *ea*? Sigur aşa se întâmplau lucrurile, nu? Ea se apropie tiptil, abia îndrăznind să mai respire. Cu fiecare pas, era din ce în ce mai emoţionată, până când începu să freamăte şi să tremure din tot corpul de atâta încântare. Vasăzică toate acele poveşti de dragoste la prima vedere pe care le auzise toată viaţa ei erau adevărate! Sigur băiatul ăsta frumos împărtăşea dragostea ei. Altfel, cosmosul şi creaţia n-ar mai avea sens.

Evident, eu şi voi ştim că de fapt cosmosul şi creaţia n-au niciun sens şi n-au avut niciodată. Biata Echo era pe punctul de a afla acest lucru.

Nu ştiu dacă din cauza inimii ei care bătea foarte tare sau a strigătului unei păsări, cert e că Narcis deschise ochii chiar când Echo se apropie de el.

Se uitară unul la altul.

Echo era o nimfă frumoasă, de fapt foarte frumoasă. Dar Narcis nu-i văzu decât ochii. Din nou privirea aia! Privirea aia nebună, flămândă, obsedată. Ochii ăia dornici, rugători. Îh!

— Cine eşti? spuse el întorcându-se pe spate.

— Cine eşti?

— Lasă. Asta-i treaba mea.

— Asta-i treaba mea!
— Ba nu e. Tu m-ai trezit!
— Tu m-ai trezit!
— Presupun că și tu, ca toți ceilalți, te-ai îndrăgostit de mine.
— Îndrăgostit de mine!
— Dragoste! Mi-a ajuns atâta dragoste.
— Dragoste!
— Ia-ți gândul. Nu te vreau!
— Te vreau!
— Nu-mi pasă cât plângi după mine. Nu suport să te văd.
— Te văd!
— Încetează, m-auzi? strigă Narcis. Nu! Vreau să pleci!
— Nu! Vreau să pleci!
— Mă înnebunești.
— Mă înnebunești!
— Dispari până nu fac un gest de disperare…
— Disperare!
— Vezi că mă provoci.
— Mă provoci!
Narcis își luă praștia de vânătoare și puse în ea o piatră.
— Pleacă. Hai, pleacă. O să te lovesc dacă nu pleci. Nu înțelegi?
— Nu înțelegi!
Prima piatră n-o nimeri, dar Echo făcu stânga împrejur și-o luă la sănătoasa înainte ca Narcis să încarce praștia și să tragă din nou. În timp ce fugea, el îi strigă din urmă:
— Și să nu te mai întorci niciodată!
— Niciodată! strigă ea.
A fugit de el și-a ținut-o tot într-o fugă până s-a prăbușit plângând la pământ, cu inima sfâșiată de durere și rușine.

Băiatul din apă

Narcis o privi plecând. Scuturã din cap furios. Oare n-o să scape niciodată de penibilii ăștia smiorcăiți care *se* agață de el

ca nebunii? Dragoste şi frumuseţe! Vorbe, doar vorbe.

Încins şi însetat după atâta stres şi dramă, îngenunche să bea apă din pârâu. I se tăie respiraţia când în apele lui văzu cel mai frumos chip pe care pusese ochii vreodată, chipul dulce şi mirat al unui tânăr neasemuit de frumos. Avea părut auriu, iar buzele moi şi roşii. Narcis recunoscu înfiorat că ochii tandri şi seducători ai tânărului aveau privirea flămândă şi doritoare pe care la alţii el o găsise mereu respingătoare. Dar pe chipul superb al acestui străin misterios, exact aceeaşi expresie făcu să i se umfle pieptul şi să-i bată inima de bucurie. Înseamnă că minunata făptură din râu simţea la fel ca el! Narcis se aplecă să sărute acele buze frumoase, iar buzele frumoase se apropiară să le sărute pe-ale lui, dar chiar când se apropie de faţa lui, trăsăturile străinului se frânseră într-o mie de bucăţi care jucară şi se unduiră până nu le mai văzu, iar Narcis îşi dădu seama că nu săruta decât apa rece.

— Stai liniştit, frumosule, şopti el, şi băiatul păru să-i şoptească la fel.

Narcis ridică mâna. Băiatul ridică şi el mâna. Narcis vru să-i mângâie obrazul frumos şi băiatul vru să facă la fel. Dar chipul se frânse şi se dizolvă în clipa când Narcis se apropie.

Şi încercară amândoi încă o dată şi încă o dată.

Între timp, în desişurile din spatele lor, Echo, înfocată şi întărită de marea ei iubire, se întorsese ca să-şi încerce încă o dată norocul. Inima îi tresări când îl auzi spunând:

— Te iubesc!

— Te iubesc! îi răspunse ea.

— Rămâi cu mine!

— Rămâi cu mine!

— Să nu mă părăseşti niciodată!

— Să nu mă părăseşti niciodată!

Dar când veni mai aproape, Narcis se întoarse spre ea furios şi-i spuse printre dinţi:

— Pleacă! Lasă-ne în pace! Să nu mai vii niciodată! Niciodată, niciodată, niciodată!

— Niciodată, niciodată, niciodată! hohoti Echo.

Cu un urlet sălbatic, Narcis luă o piatră şi aruncă după ea. Echo fugi şi se împiedică. Atunci Narcis luă arcul şi sigur ar fi omorât-o cu o săgeată dacă ea n-ar fi reuşit să se ridice şi să dispară în pădure.

Narcis se uită neliniştit în apa râului, temându-se că băiatul acela superb dispăruse. Dar el era acolo, îmbujorat şi cu o privire îngrijorată, însă la fel de frumos şi de tandru ca mai devreme, cu o sclipire minunată în ochii albaştri, adânci. Narcis se aplecă din nou şi îşi apropie faţa de apă...

Zeii se milostivesc

Echo fugi pe deal în sus, plângând de durere. Ea se ascunse într-o peşteră deasupra râului pe al cărui mal stătea frumosul Narcis.

Echo rosti în gând o rugăciune către zeiţa ei preferată, Afrodita. Cu o disperare mută, ea se rugă să fie eliberată de suferinţa dragostei şi de povara de neîndurat a existentei ei blestemate.

Afrodita răspunse rugăciunilor nimfei cum putu mai bine. Ea o eliberă pe nimfă din trupul ei şi de o bună parte din expresia ei fizică. Nu avea puterea să ridice blestemul Herei, aşa că vocea îi rămase. Vocea care îi adusese lui Echo atâtea necazuri, vocea condamnată să repete şi iar să repete. N-a mai rămas nimic din nimfa frumoasă de odinioară, în afara vocii care răspundea. Încă o puteţi auzi pe Echo repetându-vă ultimele cuvinte când vorbiţi cu voce tare în peşteri, în canioane, printre stânci, pe străzi, în pieţe, în temple, în monumente, printre ruine şi în camere goale.

Şi Narcis? Zi de zi stătea la râu, iremediabil şi profund îndrăgostit de propria-i reflexie, privindu-se, iubindu-se şi dorindu-se, neavând ochi decât pentru el şi niciun interes

pentru nimeni şi nimic în afară de el. Se apleca spre apă şi se privea, prăpădindu-se de dor, până când zeii l-au transformat într-o floare frumoasă şi delicată care îi poartă numele şi care întotdeauna îşi plecă minunata corolă ca să se uite în lacuri, ochiuri de apă şi izvoare.

Decideţi voi dacă însuşirile pe care aceşti tineri nefericiţi ni le-au transmis nouă şi limbajului nostru sunt trăsături comune ale caracterului uman sau probleme afective. Tulburarea de personalitate narcisistă şi ecolalia (repetarea aparent involuntară a ceea ce s-a spus) sunt clasate în *Manualul de diagnostic şi statistică al bolilor mentale,* care defineşte afecţiunile mentale din punct de vedere medical şi juridic. Tulburarea de personalitate narcisistă, despre care se discută mult în ziua de azi, este marcată de vanitate, aroganţă, o sete nestăvilită de a fi admirat, adulat şi aplaudat, şi mai ales, de obsesia propriei imagini. Sentimentele celorlalţi sunt respinse vehement şi călcate în picioare, în timp ce aspecte precum onestitatea, sinceritatea sau integritatea sunt ignorate cu seninătate. Bravada, lăudăroşenia şi exagerările delirante sunt simptome obişnuite. Criticile şi devalorizarea sunt intolerabile şi pot declanşa un comportament agresiv, anormal şi exploziv.[187]

Probabil cea mai bună definiţie a narcisismului este nevoia de a-i privi pe ceilalţi ca pe nişte oglinzi care ne satisfac doar atunci când ne reflectă într-o imagine iubită sau admirată. Cu alte cuvinte, când ne uităm în ochii altora, nu ne uităm să vedem cine sunt *ei*, ci cum ne reflectăm noi *în ochii lor.* Dacă lucrurile stau aşa, câţi dintre noi pot spune cu mâna pe inimă că nu au în ei o doză de narcisism?

Îndrăgostiţi

Tristan şi Isolda, Romeo şi Julieta, Heathcliff şi Catherine, Sue Ellen şi J.R.: îndrăgostiţii nefericiţi pe care îi ştim cu toţii datorează enorm străvechii tragedii greceşti.

Când auzim vorbindu-se de „Babilon”, ne gândim la o civilizaţie din Orientul Mijlociu, renumită pentru desfrâul şi excesele sale. Grădinile sale suspendate s-au numărat printre cele Şapte Minuni ale lumii şi, pentru o perioadă de timp, Babilonul a fost cel mai mare oraş din lume.[188] Imperiul babilonian cuprindea mare parte din Asia Mică, şi unii cred că această poveste s-a întâmplat de fapt în Cilicia, regatul întemeiat de Cilix înainte să plece cu Cadmus şi ceilalţi fii ai lui Agenor în căutarea Europei. Dar Ovidiu, în versiunea sa, nu ezită să plaseze acţiunea în centrul Babilonului şi acolo am plasat-o şi eu.

În Babilon, aşadar, trăiau două familii care se învrăjbeau de generaţii întregi, nimeni nu-şi amintea de ce. Palatele lor măreţe se înălţau unul lângă altul pe strada principală, dar copiii celor două familii erau crescuţi ca duşmani şi li se interzisese să-şi vorbească, să-şi scrie sau să-şi facă semn.

Una dintre familii avea un fiu pe nume PYRAMUS şi cealaltă o fiică pe nume THISBE, care, în ciuda tuturor obstacolelor, s-au îndrăgostit unul de altul. Ei au descoperit o mică gaură într-un zid comun care despărţea cele două case. Prin această deschizătură îşi vorbeau în şoaptă, schimbând păreri despre viaţă, poezie şi muzică, până s-au îndrăgostit foarte tare. Gaura din zid era prea mică pentru ca ei să se poată atinge, însă căldura pasiunii lor tinere şi arzătoare putea răsufla dintr-o gură în alta prin acea spărtură binevoitoare, intensificată de natura interzisă a sentimentelor lor şi de apropierea lor ireductibilă.

Acest schimb de respiraţii tinere şi calde i-a aprins atât de tare, încât într-o seară, exasperaţi peste măsură, cei doi s-au înţeles să evadeze din palatele lor şi să se întâlnească noaptea lângă mormântul strămoşului lui Pyramus, regele asirian NINUS, întemeietorul măreţului oraş Ninive.

Şi astfel, în seara următoare, sprintena şi isteaţa Thisbe se fofilează pe lângă paznicii de la uşa camerei ei şi santinelele de la porţile palatului părintesc şi curând trece de zidurile oraşului, construite cu ani în urmă de strămoaşă ei, regina SEMIRAMIS. Când ajunge la locul stabilit, Thisbe se întâlneşte nu cu iubitul ei Pyramus, ci cu un leu fioros, de pe botul căruia încă picură sângele ultimei prăzi, un bou. Speriată de răgetele lui, Thisbe fuge din cimitir. În graba şi panica ei, îşi pierde voalul. Leul se apropie de voal, îl miroase, îl apucă cu dinţii şi îl scutură dintr-o parte în alta, pătându-l cu sângele boului, după care îl lasă jos şi, cu un ultim răget, dispare în noapte.

Puţin mai târziu, soseşte Pyramus şi se pune s-o aştepte pe iubita sa sub un dud înalt, încărcat de povara estivală a fructelor sale albe ca zăpada. O rază de lună răzbate printre crengile copacului şi luminează vălul lui Thisbe, care e aruncat pe jos, mânjit de sânge închegat. Pyramus îl ridică repede. Îngrozit, reuşeşte să distingă blazonul brodat al familiei lui Thisbe şi, mai mult decât atât, recunoaşte parfumul fetei cu care de atâtea ori a schimbat respiraţia febrilă a iubirii. Urmele de labe de pe pământ atestă prezenţa unui leu.

Sângele, urmele de labe, blazonul familiei, parfumul inconfundabil al lui Thisbe: sensul lor tragic şi clar îl loveşte pe Pyramus ca un trăsnet. Cu un ţipăt de disperare, acesta scoate sabia şi şi-o înfige adânc în stomac, răsucind-o bine ca să ajungă mai repede alături de iubita lui moartă. Sângele ţâşneşte din el ca dintr-o fântână, colorând în purpuriu dudele albe.

— Mi-aţi luat-o pe iubita mea Thisbe înainte să ne unim pentru scurta durată a vieţilor noastre, strigă Pyramus spre cer, aşa că lăsaţi-ne să fim una în nesfârşita noapte a morţii eterne!

Cu aceste nobile cuvinte, îşi dă ultima suflare căzut la pământ.[189]

Intră Thisbe. În mâinile inerte ale lui Pyramus îşi vede voalul mânjit de sânge. Vede urmele leului şi citeşte imediat povestea scrisă acolo.

— Oh, zei, atât de geloşi aţi fost pe dragostea noastră, încât nu v-aţi îndurat să ne acordaţi un scurt moment de fericire? strigă ea.

Vede sabia lui Pyramus. E caldă încă, mânjită cu sângele lui. Se aruncă în ea, implântându-şi-o adânc în burtă, cu un strigăt de triumf şi extaz, în una dintre cele mai freudiene sinucideri din toate timpurile.

Când rudele celor doi sunt conduse la locul tragediei, se prăbuşesc unele în braţele altora, plângând şi cerându-şi iertare. Vrajba s-a terminat. Trupurile îndrăgostiţilor sunt incinerate, iar cenuşa lor amestecată într-o singură urnă.

Cât despre spiritele lor... Ei bine, Pyramus a fost transformat într-un râu care îi poartă numele de milenii, iar Thisbe într-un izvor ale cărui ape se varsă în el. Pe cursul râului Pyramus (care acum se cheamă Ceyhan) s-au construit centrale hidroelectrice, deci energia celor doi îndrăgostiţi merge acum să ilumineze casele turcilor.

De asemenea, în amintirea dragostei şi sacrificiului celor doi, zeii au decretat ca, din acel moment, fructele dudului să fie mereu de un roşu-rubiniu: culoarea pasiunii şi a sângelui lor.

Galateele

Acis şi Galatea

Printre multele fiice ale oceanidei Doris şi cu zeul mării, Nereus, era o nereidă pe nume GALATEA. Numită aşa datorită pielii ei albe ca laptele, ea era adorată de ciclopul POLIFEMUS, care nu era unul dintre ciclopii primordiali ci

odrasla oribilă şi primitivă a lui Poseidon şi a oceanidei Thoosa.

Galatea îl iubea pe ACIS, un păstor sicilian simplu şi frumos. Deşi era fiul lui SIMETIS, nimfa unui râu, şi a zeului Pan, Acis nu era nemuritor. Într-o zi, gelosul Polifemus îi văzu pe Acis şi Galatea care se îmbrăţişau şi aruncă asupra băiatului un bolovan imens, zdrobindu-l şi omorându-l. Îndurerată, Galatea găsi forţa şi resursele necesare, sau poate avea destui prieteni în Olimp, pentru a-l transforma pe Acis în spiritul nemuritor al unui râu cu care va convieţui etern. Povestea lor este subiectul operei pastorale a lui Handel *Acis* şi *Galatea.*

Galatea II

Dacă tot discutăm despre tinere cu numele Galatea, mai sunt încă două pe care merită să le cunoaştem.

PANDION din Festos, Creta, avea un fiu, LAMPROS, care s-a căsătorit cu o anume Galatea. Lampros, care nu intenţiona să aducă pe lume fete, i-a spus soţiei că, dacă va naşte o fată, va trebui s-o omoare, apoi vor continua să încerce până ce îi va naşte fiul pe care şi-l dorea. Primul născut a fost o fetiţă superbă. Galatea n-a avut inima s-o omoare – ce mamă ar avea? – şi i-a spus soţului ei că pruncul care se născuse era un băieţel sănătos şi ea voia să-i dea numele LEUCIPPOS (cal alb).

Lampros şi-a crezut soţia pe cuvânt, fără să se mai deranjeze cu inspecţii anatomice, şi astfel, Leucippos, crescut ca bărbat, a devenit un băiat frumos, inteligent şi îndrăgit de toată lumea. Se apropiau însă anii adolescenţei şi Galatea începu să se teamă tot mai mult că formele naturale generoase ale scumpului ei copil şi lipsa frapantă a pufului de pe bărbie o vor da până la urmă de gol în faţa lui Lampros, care nu era genul să treacă cu vederea o asemenea înşelătorie.

Ca măsură de siguranță, Galatea a luat-o pe Leucippos și s-au refugiat într-un templu al lui Leto (titanida care era mama lui Apollo și Artemis), unde s-a rugat ca fiica ei să-și poată schimba sexul. Leto a răspuns rugăciunii ei și Leucippos s-a transformat pe loc într-un tânăr viril. A început să-i crească părul în locurile potrivite, au apărut protuberanțele corespunzătoare și au dispărut cele necorespunzătoare. Lampros n-a știut nimic și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți.

Multe generații după aceea, orașul Festos a celebrat sărbătoarea care se chema Ekdusia.[190] În timpul acestui ritual, toți tinerii din Festos trăiau printre femei și fete, purtau haine femeiești și trebuiau să depună un jurământ de cetățenie înainte de a absolvi *agela,* sau corpul tinerilor, și de a primi hainele și statutul de bărbat.[191]

Leucippos II, Daphné și Apollo

În mod curios, mai există un mit care povestește despre un alt LEUCIPPOS care și-a schimbat sexul – acesta fiind fiul lui OENOMAUS – și care s-a îndrăgostit de naiada DAFNE, pe care o iubea și Apollo, dar căreia încă n-apucase să-i facă curte și s-o seducă.

Ca să fie în preajma lui Dafne, acest Leucippos se deghiza în fată și stătea printre nimfele din compania ei. Gelosul Apollo a văzut și a făcut trestia să-i sugereze lui Dafne să se scalde în râu împreună cu însoțitoarele ei. Prin urmare, acestea s-au dezbrăcat de haine și au început să se bălăcească în pielea goală. Văzând că Leucippos refuza, din motive lesne de-nțeles, să-și dea jos veșmântul feciorelnic, fetele l-au dezbrăcat cu forța, i-au aflat secretul jenant și inconfundabil și l-au împuns furioase cu sulițele, omorându-l.

Dar acum, lui Apollo îi clocotea sângele de dorință. El s-a materializat și a început s-o urmărească pe Dafne. Îngrozită, fata a sărit afară din apă și a fugit cât au ținut-o picioarele,

dar curând el a ajuns-o din urmă. Aproape c-o prinsese, când ea a trimis o rugăciune mamei ei, Gaia, şi tatălui ei, zeul râului LADON. Chiar când Apollo se apropie şi o atinse, simţi cum carnea ei se transformă sub degetele lui. O scoarţă subţire de copac se formă peste sânii ei, părul începu să i se onduleze în frunze, lucioase, verzi şi galbene, braţele ei se răsuciră în ramuri şi picioarele prinseră rădăcini în pământul primitor al mamei Gaia. Stupefiat, Apollo se pomeni că prinsese cu mâna nu o naiadă, ci un laur.

Pentru prima oară în viaţa lui, zeul era înfrânt. Laurul a devenit sacru pentru el şi, de-atunci, cununa de lauri a împodobit fruntea câştigătorilor la Jocurile Pytiene din Delfi. Şi în ziua de azi, câştigătorul unui mare premiu se cheamă laureat.[192]

Galatea III şi Pygmalion

Insula Cipru, fiind locul unde a descins Afrodita după ce s-a născut din spuma mării, o venera de mult pe zeiţa iubirii şi a frumuseţii cu o fervoare aparte, motiv pentru care ciprioţii au devenit renumiţi pentru libertinajul licenţios şi viaţa desfrânată. Ciprul era considerat de către cei din Grecia continentală, drept un loc depravat, o „insulă a iubirii libere”.

În portul Amathus, un grup de femei cunoscute sub numele PROPOETIDE sau „fiicele lui Propoetus”, erau atât de revoltate de câtă promiscuitate sexuală exista acolo, încât chiar au îndrăznit să spună că Afrodita n-ar mai trebui să fie patroana insulei. Ca să pedepsească o asemenea impertinenţă blasfemică, Afrodita, furioasă la culme, le-a blestemat pe aceste surori făţarnice cu o poftă carnală insaţiabilă, în acelaşi timp privându-le de orice urmă de pudoare şi de bun simţ. Astfel blestemate, femeile şi-au pierdut capacitatea de a roşi şi au început să se prostitueze cu înverşunare şi la întâmplare prin toată insula.

Un tânăr sculptor sensibil şi teribil de atrăgător, pe nume PYGMALION, a văzut comportamentul flagrant şi neruşinat al protopoetidelor şi a fost atât de dezgustat, încât a hotărât să se lipsească de iubire şi sex pe vecie.

— Femei! murmură el într-o dimineaţă, când se apucă să lucreze la statuia de marmură a unui general din Amanthus care îi fusese comandată. N-o să mă vedeţi pe mine irosindu-mi timpul cu femei. Oh nu. Mi-ajunge arta. Arta înseamnă totul. Dragostea nu înseamnă nimic. Arta este totul. Arta este… ia te uită, ce ciudat…

Pygmalion se dădu înapoi ca să se uite la opera lui şi se încruntă surprins. Generalul lui căpăta formă într-un mod foarte bizar. Ar fi jurat că omul avea barbă. În plus, o fi fost bătrânul luptător puţin mai dolofănel, dar Pygmalion era sigur că nu avea o pereche de sâni mari. Nici gâtul şi ceafa nu le-avea atât de delicate, netede şi irezistibil de…

Pygmalion ieşi în curte *şi-şi* băgă capul în fântâna cu apă rece. Întorcându-se răcorit în studio, se mai uită o dată la opera lui încă neterminată *şi* nu putu decât să scuture uluit din cap. Generalul, când Pygmalion avusese permisiunea să treacă pe la vila lui ca să studieze fizionomia marelui bărbat, îl frapase cu trăsăturile lui, care aduceau mai degrabă cu cele ale unui mistreţ african decât cu cele ale unui om, *şi* iată că aici apărea din marmură ca o frumuseţe absolut miraculoasă *şi* rafinată. Mai mult, o frumuseţe indiscutabil *feminină.*

Luând dalta, Pygmalion inspectă cu ochi de artist sculptura şi constată că, prin câteva lovituri nemiloase şi bine ţintite, putea s-o readucă destul de uşor la ideea iniţială, evitând să irosească preţiosul bloc de marmură pentru care plătise cu venitul lui pe o lună de zile.

Crac, crac, crac!

Deja e mai bine.

Tap, tap, tap!

O fi fost vreun impuls bizar al subconştientului.

Cip, cip, cip!

Sau din cauza indigestiei.

Acum să facem câţiva paşi înapoi şi să vedem…

Nu se poate!!!

Departe de a-şi fi salvat opera şi de a-i fi restituit generalului privirea masculină şi marţială, nu reuşise decât să-i amplifice uşoara feminitate, graţia, senzualitatea şi – la naiba – sex-appealul.

De-acum lucra cu febrilitate. Adânc în sufletul lui ştia că nu-l va mai salva pe general. Avea misiunea să vadă unde îl ducea nebunia care pusese stăpânire pe el.

Nebunia era, desigur, opera Afroditei. Nu-i plăcuse să vadă că unul dintre cei mai atrăgători şi mai eligibili tineri de pe insulă alesese să întoarcă spatele iubirii. Mai mult decât atât, un tânăr a cărui locuinţă de la malul mării se întâmpla să fie exact pe locul unde atinsese pământul după ce se născuse din valuri şi, se gândea ea, tocmai de ceea trebuia să vibreze de o intensitate specială a pasiunii amoroase. Iubirea şi frumuseţea, aşa cum mulţi dintre noi descoperim pe parcursul vieţii, sunt neînduplecate, implacabile şi crude.

Zile şi nopţi, Pygmalion a lucrat cuprins de febra creaţiei, de *entuziasm* în sens literal. De atunci, generaţii de artişti din toate domeniile au recunoscut extazul neîntrerupt şi plin de angoasă al inspiraţiei care îl cuprinsese. Fără să se gândească la mâncare sau băutură – fără niciun gând conştient –, ciocănea, cioplea şi fredona.

În sfârşit, când strălucirea roz a lui Eos şi o lumină irizată dinspre est anunţau începutul celei de-a cincea zi de muncă neîntreruptă, se îndepărtă câţiva paşi de statuie cu certitudinea sublimă pe care doar adevăraţii artişti o înţeleg: cumva, da, fără îndoială, în sfârşit era gata.

Nu îndrăznea să ridice ochii. Până acum, lucrase numai de-aproape, pe detalii – trăsăturile întregii figuri existau doar într-un colţ întunecat şi inaccesibil al minţii lui. Pentru prima

oară, putea să contemple întreaga lucrare. Inspiră adânc şi se uită.

Şocat, scoase un strigăt şi scăpă dalta din mână.

De la degetele picioarelor reproduse magnific până la florile lucrate perfect care îi încununau părut de pe cap, sculptura era de departe cea mai desăvârşită lucrare pe care o făcuse vreodată. Mai mult decât atât, era de departe cea mai frumoasă operă de artă din câte văzuse lumea până atunci. Pentru un artist adevărat ca Pygmalion, asta însemna că era mai frumoasă decât orice *persoană* care se văzuse vreodată pe pământ, fiindcă el ştia că arta depăşeşte întotdeauna ce-i mai bun din ce poate da natura.

Totuşi, el văzu că figura pe care o sculptase în marmură din imaginaţia lui aprinsă era ceva şi mai mult decât cel mai frumos lucru din lume. Era *reală.* Pentru Pygmalion, era mai reală decât tavanul de deasupra capului şi podeaua de sub picioarele lui.

Inima îi bătea năvalnic, pupilele i se dilataseră, respiraţia îi era sacadată şi toată fiinţa lui era mişcată în cel mai tulburător şi puternic mod cu putinţă. Era bucurie şi durere totodată. Era dragoste.

Expresia şi postura fetei – al cărei nume el ştiu că trebuia să fie Galatea, căci frumuseţea ei de marmură era albă ca laptele – erau surprinse într-un moment de sublimă ezitare, între trezire şi mirare. Părea puţin surprinsă, parcă pe punctul de a exclama. Dar surprinsă de ce? De frumuseţea lumii? De frumuseţea tânărului artist care o devora cu privirea? Trăsăturile ei erau perfecte, regulate, dar acelaşi lucru era valabil în cazul multor fete. În ea era ceva mai mult decât farmecul convenţional. O frumuseţe interioară, sufletească, emana din adâncul ei. Trăsăturile ei erau răvăşitor de suave, ameţitor de dulci, suple şi senzuale. Sânii ei păreau să împungă delicat, goliciunea ei era făcută şi mai seducătoare

de modul în care mâna îi atingea gâtul într-un gest de îngrijorare încântător de cuminte.

Pygmalion se plimbă în jurul ei ca să-i studieze generozitatea tulburătoare a feselor şi minunata rotunjime a coapselor. Să îndrăznească să pună mâna pe carnea aceea? Întinse mâna s-o atingă – uşor, ca să n-o rănească. Dar degetele lui întâlniră marmura rece. Marmură tare, rigidă. Vizual, Galatea părea reală, caldă şi vie până în străfundurile ei, dar sub mâinile lui Pygmalion care o mângâiau şi pe obrazul lui tandru pe care şi-l lipise de ea, era rece ca o moartă.

Se simţea bolnav, dar în acelaşi timp deborda de vitalitate. Ţopăia de colo-colo. Striga în gura mare. Gemea. Râdea. Cânta. Înjura. Avea toate manifestările nebuneşti, deplasate, euforice şi disperate ale unui tânăr îngrozitor de îndrăgostit.

Până la urmă, se aruncă pe Galatea lui, o înconjură cu braţele şi picioarele, îşi lipi faţa de ea, sărutând-o, pipăind-o şi frecându-se de ea până ce simţi cum explodează totul în el.

Nebunia care-i consuma sufletul nu s-a potolit după acest prim acces de frenezie. Acum se dedică Galateei cu toată ardoarea şi tandreţea curtenitoare a unui iubit adevărat. O striga cu tot felul de apelative afectuoase. Se ducea la piaţă şi-i cumpăra rochii, coroniţe şi zorzoane. Îi împodobea mâinile cu tot felul de brăţări şi gâtul cu lănţişoare şi pandantive de jasp şi perle. Cumpără un divan pe care îl acoperi cu mătase vopsită cu purpuriu de Tyr. O întindea pe ea şi îi cânta balade. Ca mai toţi marii artişti plastici, era un muzician fără vocaţie şi un poet jalnic.

Dragostea lui era pasionată şi generoasă, dar – exceptând imaginaţia lui febrilă în momentele de maxim optimism – văduvită complet de reciprocitate. Era o curtare cu sens unic şi, în adâncul inimii lui prea pline de iubire, el ştia asta.

Veni şi ziua sărbătorii Afroditei. Pygmalion o sărută la despărţire pe Galatea cea frumoasă şi rece şi plecă de-acasă.

Tot Ciprul şi mii de vizitatori din Grecia continentală se adunaseră în Amanthus pentru această sărbătoare anuală. Marea piaţă din faţa templului era plină de pelerini veniţi să se roage la zeiţa iubirii şi a frumuseţii pentru noroc în dragoste. Se sacrificau juninci împodobite cu ghirlande de flori, în aer plutea miros puternic de tămâie şi toate coloanele templului erau decorate cu flori. Rugăciunile veneau des, repede şi cu voce tare.

— Trimite-mi o nevastă.

— Trimite-mi un bărbat.

— Îmbunătăţeşte-mi performanţa.

— Mai potoleşte-mă puţin.

— Eliberează-mă de aceste sentimente.

— Fă-l pe Menander să se îndrăgostească de mine.

— Fă-o pe Xantioppe să nu mă mai înşele.

Pygmalion îşi făcu loc orbeşte prin mulţimea de negustori ambulanţi şi oameni care se rugau. Ajunse la treptele templului, mitui gărzile, le imploră pe preotese şi în final fu condus în sfântul altar, unde doar cetăţenii cei mai bogaţi şi mai influenţi aveau voie să se roage direct în faţa unei imense statui a Afroditei. El căzu în genunchi la picioarele ei.

— Mărită zeiţă a iubirii, murmură el. Se spune că în această zi a sărbătorii tale împlineşti dorinţele arzătoare ale îndrăgostiţilor. Îndeplineşte dorinţa unui biet artist care te roagă să…

În faţa altarului, bărbaţi şi femei de seamă îşi murmurau rugăciunile către Afrodita şi, deşi era mică probabilitatea să-l audă cineva pe Pygmalion, un fel de modestie sau jenă îl împiedică să-şi rostească dorinţa reală.

— …un biet artist care te roagă să-i dai o fată vie şi adevărată, asemenea celei pe care a sculptat-o din marmură. Îndeplineşte-i această dorinţă, mărită zeiţă, şi vei fi câştigat un sclav devotat, care-şi va pune viaţa şi arta în slujba iubirii şi a slăvirii ei.

Amuzată, Afrodita vedea în sufletul celui ce se ruga. Știa perfect ce-și dorea Pygmalion cu adevărat. Lumânările de pe altarul din fața lui se aprinseră mai tare și pâlpâiră de nouă ori.

Pygmalion zbură spre casă. În ruptul capului n-ar putea să vă spună pe unde a luat-o sau în cât timp a ajuns. Probabil că s-a ciocnit de o persoană sau de patruzeci în timp ce fugea prin mulțime.

Statuia neînsufleţită stă întinsă pe superbul divan exact așa cum o lăsase la plecare. Însă figura sculptată pare mai inaccesibilă, mai rece și mai distantă ca niciodată. Și totuși, Pygmalion, cu credința și furia dementă a unui îndrăgostit sadea, îngenunchează și îi sărută fruntea rece. O sărută o dată, de două ori… de douăzeci de ori. Apoi o sărută pe gât, pe obraji… și, *ia stai*! Cumva doar focul sărutărilor lui a încălzit marmura sau sub buzele lui flămânde se simte o căldură crescândă? *Se simte*! Sub atingerea gurii lui, piatra rigidă se înmoaie și devine carne, carne vie, caldă, încântătoare!

El o sărută iar și iar, și așa cum ceara din fagure se înmoaie și se topește la soare, fildeșul rece al iubitei lui se înmoaie cu fiecare mângâiere delicată a gurii și a mâinii lui.

E uluit. Nu-i vine să creadă. Îi pune un deget pe venele brațului și simte cum curge și pulsează sânge cald, omenesc! Se oprește. E posibil? E posibil? O ia pe Galatea în brațe ca pe un copil și-i simte pieptul cum se expandează când respiră pentru prima oară. *E* adevărat! E vie!

— Afrodita, fii binecuvântată! Afrodita, tu cea mai minunată dintre toți zeii, îți mulțumesc și-ți făgăduiesc să te slujesc mereu!

Se apleacă să sărute buzele calde care îi răspund cu patimă. Curând, cei doi sunt unul în brațele celuilalt, râzând, plângând, oftând și iubind.

De nouă ori se schimbă luna înainte ca uniunea acestui cuplu fericit să fie binecuvântată cu naşterea unui băiat, PAFOS, care va da numele său oraşului în care Pygmalion şi Galatea îşi trăiesc restul vieţii lor fericite şi liniştite.

În mitologia greacă, doar o dată sau de două ori s-a mai întâmplat ca nişte îndrăgostiţi muritori să aibă parte de un final fericit. Probabil că această speranţă ne îndeamnă să credem că eforturile noastre în căutarea fericirii nu vor fi în zadar.[193]

Hero şi Leandru

Marea Greacă, numită în vechime „Hellespont" se cheamă astăzi Dardanele şi este cunoscută mai ales ca fiind locul unde s-a dat una dintre cele mai aprige bătălii de la Gallipoli în timpul Marelui Război. Făcând parte din graniţa naturală care separă Europa de Asia, strâmtoarea a avut dintotdeauna o importanţă strategică pentru războaie şi comerţ. Deşi imensă în plan simbolic, în realitate este destul de îngustă pentru a putea fi traversată de un înotător puternic.

LEANDRU[194] locuia în Abydos, pe partea asiatică a Hellespontului, dar el era îndrăgostit de o preoteasă a Afroditei, pe care o chema Hero şi care locuia într-un turn în Sestos, pe coasta europeană. Ei s-au întâlnit la festivalul anual al Afroditei. Mulţi tineri îşi pierduseră capul după „grădina de trandafiri a membrelor ei"[195] şi după chipul ei pur ca al Selenei, dar numai chipeşul Leandru a trezit o astfel de pasiune în sufletul ei. În puţinul timp petrecut împreună la festival, ei au ticluit un plan care să le permită să se poată vedea după ce se întorceau acasă şi erau separaţi de strâmtoare. În fiecare noapte, Hero avea să aprindă un felinar la fereastra turnului ei şi Leandru, cu ochii fixaţi pe acest punct luminos din întuneric, va lua în piept curenţii Hellespontului, va urca la ea şi vor fi împreună.

Ca preoteasă, Hero făcuse un jurământ de castitate, dar Leandru a convins-o că actul de consumare fizică a dragostei lor ar fi un lucru sfânt, o consacrare cu care Afrodita ar fi de acord. De fapt, susținea el, cu siguranță ar fi o insultă să se dedice zeiței iubirii și totuși să rămână virgină. Ar fi ca și cum l-ai venera pe Ares, dar ai refuza să lupți. Acest argument strălucit a convins-o pe Hero și, în fiecare noapte, felinarul era aprins, strâmtoarea traversată și dragostea consumată. Erau cel mai fericit cuplu din lume.

Toată vara a ținut această fericire, dar foarte curând vara s-a făcut toamnă și nu după mult timp au început să bată vânturile puternice ale echinoxului. Într-o noapte, toate cele trei vânturi, Boreas, Zefir și Notus – vânturile de nord, vest și sud –, suflau cu putere, scoțând urlete și trimițând rafale peste tot, una dintre ele stingând felinarul de la fereastra lui Hero. Neavând după ce să se ghideze în largul Hellespontului și cu vânturile care stârneau niște valuri cât casa, Leandru s-a dezorientat, a dat de necaz și s-a înecat.

Hero a stat toată noaptea să-și aștepte iubitul. A doua zi dimineață, imediat ce Eos a deschis porțile zorilor și era suficientă lumină, s-a uitat afară și a văzut trupul zdrobit al lui Leandru aruncat peste stâncile de la poalele turnului. Cuprinsă de disperare, a sărit de la fereastră și s-a prăbușit pe aceleaşi stânci.[196]

După Leandru, mulți alții au traversat înot Hellespontul. Dar cel mai celebru a fost poetul Byron, care a reușit această performanță pe 3 mai 1810 – la a doua încercare. În jurnalul său a consemnat cu mândrie un timp de o oră și zece minute. „Am făcut-o cu oarecare dificultate”, nota el. „Sunt mai mândru de această izbândă decât de orice alt prilej de glorie, fie ea politică, poetică sau retorică.”

Lordul Byron a înotat în compania unui locotenent, William Ekenhead, din Marina Regală, care și-a dobândit propria porție de notorietate nemuritoare odată cu menționarea sa în

această strofă din monumentalul poem satiric al lui Byron, *Don Juan.* Lăudând curajul eroului său de a traversa înot fluviul Guadalquivir din Sevilla, Byron scrie despre Juan:

Se prea poate să fi trecut Hellespontul,
Aşa cum (un fapt cu care ne-am mândrit) Leandru, domnul Ekenhead şi eu am făcut[197]

[Trad. De Virgil Teodorescu, Byron, Opere 3, Poezia (Don Juan), Editura Univers, 1987]

Lui Shakespeare pare să-i fi plăcut mult povestea îndrăgostiţilor din antichitate, deoarece în *Mult zgomot pentru nimic* a dat unui personaj numele Hero şi în *Cum vă place* a pus în gura Rosalindei aceste cuvinte anti-romantice şi de un cinism încântător:

„Leandru ar mai fi trăit cine ştie cât, deşi Hero se călugărise, de n-ar fi fost dogoarea unei nopţi de vară. Bietul băiat s-a dus să facă baie în apele Hellespontului, dar din nenorocire, pe când înota, i s-a pus un cârcel la picior şi s-a înecat. Însă cronicarii nesăbuiţi ai vremii aceleia au scornit, nu ştiu de unde, ca s-ar fi omorât din pricina frumoasei Hero din Sestos. Toate astea nu-s decât minciuni gogonate. Oamenii au dat ortul popii de când e lumea şi pământul şi-au ajuns hrană pentru viermi, dar nu din dragoste."[198]

Arion şi delfinul

Grecii, ca toate marile civilizaţii, puneau mare preţ pe muzică, aşezând-o atât de sus în rândul artelor, încât şi-a luat numele de la toate cele nouă fiice ale Memoriei. Festivalurile de muzică şi premiile muzicale, atât de prezente în viaţa noastră culturală de astăzi, erau la fel de importante în lumea greacă.

Puţini s-au bucurat în timpul vieţii de o faimă mai mare în calitate de cântăreţ, menestrel, bard, poet şi muzician decât ARION din Methimna de pe insula Lesbos.[199] Acesta era fiul

lui Poseidon şi al nimfei ONCAEA, dar, în pofida acestei obârşii, a ales să-şi dedice talentul muzical celebrării şi proslăvirii zeului Dionysos. Instrumentul ales de el era *kithara,* o variantă a lirei.[200] El este considerat pretutindeni inventatorul formei poetice cunoscute ca ditiramb, un imn coral entuziast, dedicat vinului, carnavalului, extazului şi desfătării.

Cu ochii săi căprui visători, vocea plăcută şi abilitatea magică de a face picioarele să bată ritmul şi şoldurile să se rotească, Arion a devenit curând un fel de idol în lumea mediteraneană. Patronul şi cel mai înflăcărat suporter al său era tiranul Corintului, PERIANDER[201], şi acesta a aflat de un mare festival de muzică ce se ţinea în Tarentum, un prosper oraş port situat în scobitura călcâiului Italiei. Periander i-a finanţat lui Arion călătoria pe mare şi participarea la probele competitive ale festivalului, cu condiţia să accepte să împartă premiul în bani la întoarcere.

La dus, drumul a fost lipsit de incidente. Arion a ajuns în Tarentum, a participat la concursuri şi a câştigat cu uşurinţă premiul întâi la toate categoriile. Judecătorii şi membrii publicului nu mai auziseră o muzică atât de încântătoare şi de originală. A fost recompensat cu un cufăr cu argint, aur, fildeş, pietre preţioase şi instrumente muzicale măiestrit lucrate. În semn de recunoştinţă pentru un premiu atât de generos, Arion a dat a doua zi un concert gratuit pentru locuitorii oraşului.

Regiunea Tarentum era recunoscută pentru uriaşii păianjeni-lup întâlniţi de obicei în zona rurală. Localnicii le spuneau, după oraşul lor, „tarantule” Arion auzise că veninul de tarantulă poate provoca frenezie isterică, aşa că a improvizat pentru public o variaţiune a faimoşilor săi ditirambi, pe care a denumit-o *tarantella.* Ritmurile delirante ale acestui dans popular[202] i-au înnebunit pe temperamentalii tarentini, dar spre final i-a îmblânzit cu un

potpuriu din cele mai romantice şi mai lente melodii ale sale. Până în primele ore ale dimineţii, putea să-şi aleagă orice fată, băiat, bărbat sau femeie din sudul Italiei şi, zice-se, ca muzician de succes ce era, asta a şi făcut.

A doua zi dimineaţă, o mulţime uriaşă l-a condus pe Arion la plecare, mulţi oameni trimiţându-i bezele şi câţiva plângând de mama focului. El şi bagajele sale, inclusiv cufărul cu comori, au fost transportaţi cu o barcă până la un bric mic, dar rezistent, unde îl aştepta un echipaj alcătuit din căpitan şi nouă marinari. Curând, Arion s-a instalat comod la bord. Echipajul a ridicat pânzele şi căpitanul a stabilit cursul spre Corint.

Peste bord

Imediat ce nu s-a mai văzut pământul şi au ajuns în largul mării, Arion a simţit că e ceva în neregulă. Era obişnuit să fie privit cu insistenţă – la urma urmei, era pe cât de uluitor de talentat, pe atât de frumos –, numai că privirile pe care echipajul le aţintea asupra lui erau de o altă natură. Zilele treceau în această atmosferă apăsătoare şi ameninţătoare, iar el se simţea tot mai inconfortabil. În privirile marinarilor era ceva care aducea a poftă, dar care trăda un scop mai sinistru. Oare ce putea fi în neregulă? Apoi, într-o după-amiază toridă, unul dintre marinari, cel cu figura cea mai urâtă şi mai ticăloasă dintre toţi, s-a apropiat de el şi i-a zis:

— Băiete, ce-ai în cufărul ăla pe care stai?

Bineînţeles. Arion a simţit că-i stă inima-n loc. Asta explica totul. Marinarii auziseră despre comoara lui. Bănuia că voiau şi ei o parte din ea, dar al naibii să fie dacă o să-şi împartă premiul greu câştigat cu altcineva în afară de Periander. Înainte, îşi pusese în gând să lase echipajului un bacşiş gras la capătul călătoriei, dar acum nu se mai simţea atât de generos.

— Instrumentele mele muzicale, răspunse el. Sunt chitarist.

— *Ce* eşti?

Arion clătină indulgent din cap şi repetă rar, ca pentru un copil:

— Chi–ta–rist. Cânt la chitară.

Mare greşeală.

— Ah – da? Ei – atunci – cântă-ne – şi – nouă – ceva.

— Mai bine nu, dacă nu vă e cu supărare.

— Ce se-ntâmplă aici? spuse căpitanul bricului apropiindu-se.

— Mucosu' ăsta zice că-i muzician, da' nu vrea să cânte. Zice că are o *kitara* în cutia aia.

— Ei, sunt sigur că n-o să-ţi fie cu supărare dacă ne-o arăţi şi nouă, nu-i aşa, tinere?

Tot echipajul se adunase acum în jurul lui.

— Nu… nu mă simt prea bine. Poate deseară o să fiu într-o formă mai bună.

— De ce nu cobori în cabină să te odihneşti la umbră?

— N-nu, prefer la aer curat.

— Săltaţi-l băieţi!

Nişte mâini aspre îl ridicară pe Arion cu uşurinţa cu care ridica un căţeluş nou-născut.

— Daţi-mi drumul! Lăsaţi-l în pace. Nu e proprietatea voastră!

— Unde-i cheia?

— Am… am pierdut-o.

— Găsiţi-o băieţi.

— Nu, nu! Vă rog, vă implor…

Cheia fu găsită cu uşurinţă şi smulsă de la gâtul lui Arion. Fluierături şi murmure de uimire se auziră când căpitanul desfăcu zăvorul şi săltă capacul. Reflexiile aurului şi pietrelor preţioase jucau pe feţele hrăpăreţe ale marinarilor. Arion îşi dădu seama că era pierdut.

— Sunt d-dispus să-mi îm-împart comoara cu voi…

Se pare că marinarii găsiră oferta teribil de amuzantă căci începură să râdă în hohote.

— Omorâți-l, spuse căpitanul, scoțând un lung șirag de perle și ridicându-l să se uite la el în lumină.

Marinarul cel mai fioros scoase un cuțit și se apropie de Arion cu un zâmbet diabolic.

— Vă rog, vă rog... pot... pot măcar să cânt un ultim cântec? Marșul funebru, cântecul meu de înmormântare. Atât îmi datorați, nu credeți? Zeii vă vor pedepsi dacă îndrăzniți să mă trimiteți la moarte fără niciun serviciu funerar catharctic...

— Stai că te fac eu să termini cu trăncănitul, mârâi marinarul cel urât, continuând să se apropie.

— Nu, nu, spuse căpitanul. Are dreptate. O să-l lăsăm pe Cygnus al nostru să-și cânte cântecul de lebădă. Presupun c-o să ai nevoie de lira asta.

Pescui *kitara* din cufăr și i-o dădu lui Arion care o acordă, închise ochii și începu să improvizeze. El dedică melodia tatălui său, Poseidon.

— Stăpân al oceanelor, cânta el, rege al mărilor, cutremurător al pământului, iubite tată. Adesea te-am neglijat în rugăciunile și sacrificiile mele, dar tu, oh mărite, nu-l vei neglija pe fiul tău. Stăpân al oceanelor, rege al mărilor, cutremurător al pământului, iubite...

Fără niciun avertisment, strângând *kitara* la piept, Arion sări peste bord și căzu în valuri. Ultimul lucru pe care l-a mai auzit au fost râsetele echipajului și glasul sec al căpitanului:

— Hai că n-a fost greu! Acum să-mpărțim prada.

Dacă vreunul dintre ei s-ar fi deranjat să privească în jos, ar fi asistat la un spectacol extraordinar. Arion se ducea la fund și avea de gând să deschidă gura și să bea apa sărată fără să se opună. Cineva îi spusese că înecul este o moarte blândă și plăcută, o trecere lentă spre somn, atâta timp cât nu te zbați. *Sufocarea* este un coșmar teribil în care te panichezi, dar adevăratul *înec* este o eliberare senină, fără durere. Așa i se spusese. Deși știa acest lucru liniștitor, Arion ținea gura

închisă strâns şi, cu obrajii umflaţi, călca apa, îmbrăţişându-şi *kithara.*

Şi atunci, chiar când plămânii erau gata să-i explodeze, se întâmplă ceva uluitor. Simţi că era împins în sus. Împins tare şi repede. Urca cu repeziciune prin apă. Ajunsese la suprafaţă! Putea să respire! Ce se întâmpla? Probabil era un vis. Apa agitată, bulbucii şi stropii, orizontul care se înclina şi se legăna, bubuitul din urechile lui, vuietul valurilor şi lumina strălucitoare… toate îl împiedicau să înţeleagă ce se întâmplă, până când îndrăzni să privească în jos şi, cu ochii care îl usturau văzu… văzu că… era pe spinarea unui delfin! *Un delfin*! îl călărea prin valuri! Dar avea pielea alunecoasă şi Arion era gata să cadă de pe el delfinul se roti şi se răsuci şi cumva Arion reuşi să se redreseze. Animalul făcuse anume acea manevră pentru ca el să nu cadă! Oare s-ar supăra dacă ar întinde o mână să se ţină de aripioara dorsală, aşa cum un călăreţ s-ar prinde de cornul şeii? Delfinul nu se supără, însă zbici puţin din cap, parcă în semn de aprobare, şi mări viteza prin apă. Arion apucă încet cureaua *kitharei* şi îşi agăţă instrumentul pe umăr, astfel încât să se bucure de plimbare, ţinându-se cu ambele mâini de aripioara dorsală.

Bricul nu se mai vedea de-acum. Soarele strălucea, delfinul şi omul brăzdau apele, stârnind falduri de stropi irizaţi. Încotro se îndreptau? Delfinul ştia?

— Hei, delfinule. Stabileşte-ţi cursul spre golful Corint. Îţi arăt eu unde mergem când ajungem acolo.

Delfinul scoase o serie de ţipete ascuţite şi plescăieli care păreau să arate că înţelege şi Arion începu să râdă. Şi merseră şi iar merseră, urmărind orizontul ce se îndepărta mereu. Arion, care acum îşi ţinea bine echilibrul, întoarse *kithara* în faţă şi începu să cânte cântecul lui Arion şi al delfinului. Acesta nu s-a păstrat până în ziua de azi, dar se spune că nu s-a compus vreodată un cântec mai frumos.

În sfârşit, ajunseră în golf. Delfinul se strecură prin canalul de navigaţie aglomerat cu o uşurinţă şi o vioiciune pline de graţie. Marinarii de pe şlepuri, barje şi bărcuţe se întorceau să vadă ceva ce nu mai văzuseră: un tânăr pe spinarea unui delfin. Arion cârmea de aripioară, trăgând uşor când într-o parte, când în alta, şi nu se opriră până n-ajunseră la docurile regale.

— Trimiteţi vorbă regelui Periander, spuse el, coborând din spinarea delfinului pe ponton, că menestrelul său s-a întors. Şi daţi-i delfinului meu de mâncare.

Monumentul

Periander s-a bucurat enorm de întoarcerea muzicianului atât de iubit. Povestea salvării lui de la moarte a stârnit mirare şi uimire la curte. Au benchetuit toată noaptea şi toată dimineaţa. Se făcuse seară când au ieşit să vadă, să laude şi să mângâie eroicul delfin. Dar au fost întâmpinaţi de o privelişte tristă. Ignoranţii muncitori de la docuri scoseseră animalul la mal ca să-l hrănească. Se chinuise toată noaptea fără niciun pic de apă care să-i umezească pielea, apoi zăcuse toată dimineaţa şi toată după-amiaza pe chei, înconjurat de copii curioşi, iar soarele fierbinte îl deshidrata. Arion se lăsă în genunchi şi-i şopti ceva la ureche. Delfinul îi răspunse afectuos zvâcnind uşor, scoase un oftat adânc şi muri.

Arion s-a simţit îngrozitor de vinovat şi nici ordinele lui Periander de a se construi un turn înalt în memoria delfinului n-au reuşit să-l consoleze. În luna ce-a urmat, toate cântecele lui au fost triste şi palatul a jelit alături de el.

Apoi a venit vestea că bricul cu cei nouă marinari şi căpitanul cel ticălos fusese împins de o furtună în Corint. Periander a trimis poruncă prin nişte mesageri ca echipajul să se înfăţişeze dinaintea lui, rugându-l pe Arion să stea deoparte cât timp îi interoga el.

— Voi trebuia să mi-l aduceţi pe bardul Arion din Tarentum, spuse el. Unde este?

— Vai, majestate, spuse căpitanul. E o poveste foarte tristă. Bietul băiat a fost aruncat peste bord de furtună. I-am recuperat corpul şi i-am făcut o înmormântare cum se cuvine în mare. Mare păcat. Un flăcău fermecător, tot echipajul îl adora.

— Da. Aşa e. Un băiat simpatic. O pierdere groaznică… murmurară marinarii.

— În orice caz, spuse Periander, am auzit că a câştigat concursul de cântat şi s-a îmbarcat cu un cufăr plin de comori, din care jumătate îmi aparţine.

— În privinţa asta… spuse căpitanul desfăcând braţele. Cufărul s-a pierdut în timpul furtunii din cauza tangajului puternic. S-a deschis când a alunecat de pe punte în mare şi n-am reuşit să recuperăm decât vreo *câteva* lucruşoare. Un fel de liră de argint, un *aulos* şi unul sau două flecuşteţe. Îmi pare rău că n-a fost mai mult, sire, zău că-mi pare rău.

— Înţeleg… spuse Periander încruntându-se. Mâine dimineaţă să vă adunaţi la noul monument de la docurile regale. Nu se poate să nu-l găsiţi. Are în vârf un delfin sculptat. Aduceţi ce-a mai rămas din comoară şi poate o să vă las să păstraţi partea lui Arion, dacă acum bietul băiat e mort. Sunteţi liberi să plecaţi.

— Nu te teme, îi spuse Periander lui Arion când îi relată acestuia toată discuţia. O să se facă dreptate.

A doua zi dimineaţă, căpitanul şi cei nouă oameni ai lui sosiră devreme la monument. Râdeau şi erau relaxaţi, amuzaţi că nu trebuiau să returneze decât o mică parte din comoara lui Arion şi poate chiar tiranul cel credul avea să le dea o parte din ea.

Exact la ora stabilită, Periander veni însoţit de gărzile lui de la palat.

— Bună dimineaţa, căpitane. Ah, comoara. Doar atât aţi reuşit să salvaţi? Da, înţeleg ce spui, nu-i cine ştie ce, aşa-i? Acum, mai povestiţi-mi o dată cum s-a întâmplat cu Arion.

Căpitanul repetă povestea fără să se încurce, cuvânt cu cuvânt, exact ca în ziua precedentă.

— Vasăzică el sigur e mort? Sigur i-aţi recuperat trupul, l-aţi pregătit pentru înmormântare, apoi l-aţi aruncat din nou în mare?

— Categoric.

— Şi podoabele astea fără valoare sunt tot ce-a rămas din comoara dată ca premiu?

— Mă doare s-o spun, majestate, dar aşa e.

— Atunci, întrebă Periander, cum explicaţi descoperirea *acestora* ascunse sub lemnăria navei voastre?

La un semn, câteva gărzi aduseră o targă pe care se afla grosul comorii.

— Ah. Da. Păi… spuse căpitanul zâmbind cuceritor. Ce nesăbuinţă din partea noastră să încercăm să te păcălim, stăpâne preaputernic. Bietul băiat a murit, aşa cum am spus, şi a rămas comoara lui. Noi nu suntem decât nişte bieţi marinari muncitori, sire. Isteţimea şi înţelepciunea voastră ne-a prins cu mâţa-n sac.

— Frumos din partea ta, spuse Periander. Dar eu tot nu mă dumiresc. Am poruncit să se facă pentru Arion o *kithara* din argint, aur şi fildeş. El nu pleca niciunde fără ea. De ce aceasta nu se află printre celelalte lucruri?

— Păi, spuse căpitanul. V-am spus cât de mult l-am îndrăgit noi pe Arion. Ca pe frăţiorul nostru mai mic, nu-i aşa, băieţi?

— Da, da… bâiguiră marinarii.

— Noi ştiam ce mult însemna *kithara* pentru el. I-am pus-o în giulgiu înainte să-i aruncăm trupul în mare. Ce altceva puteam face?

Periander zâmbi. Căpitanul zâmbi. Dar brusc zâmbetul îi pieri. Din gura delfinului de aur din vârful columnei se auzi sunetul unei *kithara.* Căpitanul şi oamenii lui ridicară ochii consternaţi. Glasul lui Arion însoţea notele de *kithara* şi iată ce cuvinte ieşeau din gura delfinului:

„Omorâţi-l, băieţi”, spuse căpitanul.
„Omorâţi-l de-odată şi luaţi-i aurul.”
„Acuş îl omorâm”, strigară marinarii,
„şi-l aruncăm la rechini.”
„Dar staţi”, spuse menestrelul. „Lăsaţi-mă să cânt un ultim cântec de adio.”

Unul dintre marinari scoase un ţipăt de spaimă. Ceilalţi căzură în genunchi tremurând. Doar căpitanul, palid la faţă, rămase în picioare.

Din soclul coloanei se deschise o uşă şi însuşi Arion ieşi din monument, cântând acompaniat de *kithara* lui:

Dar delfinul a venit şi l-a salvat.
În spinarea lui a mers prin valurile înspumate.
Au străbătut marea până în Corint,
Delfinul şi bardul.

Marinarii începură să plângă şi să se jeluiască, implorând iertare. Se învinuiau unii pe alţii, dar mai ales îl învinuiau pe căpitan.

— Prea târziu, spuse Periander, întorcându-le spatele. Omorâţi-i pe toţi. Acum, vino cu mine, Arion, şi cântă-mi un cântec de dragoste şi de pahar.

Când muzicianul ajuns la sfârşitul vieţii sale îndelungate şi pline de succes, Apollo, pentru care delfinii şi muzica erau sacri, l-a aşezat împreună cu salvatorul său printre stele, între Săgetător şi Vărsător, sub forma constelaţiei Delfinul.

De sus, de pe cer, Arion şi salvatorul său puteau ajuta navigatorii, iar nouă, tuturor, ne amintesc de neobişnuita şi

minunata legătură dintre oameni şi delfini.

Filemon şi Baucis, sau ospitalitatea răsplătită

Pe dealurile din estul Frigiei, în Asia Mică, un stejar şi un tei cresc unul lângă altul, atingându-şi ramurile. Este un cadru simplu, rustic, departe de palate strălucitoare sau citadele grandioase. Ţăranii fermieri îşi duc aici viaţa de azi pe mâine, creşterea recoltelor şi îngrăşarea porcilor depinzând de bunăvoinţa Demetrei. Solul nu este bogat şi pentru oameni este mereu o luptă să-şi umple hambarul cu destule provizii ca să-i ţină toată iarna, când Demetra zace şi plânge absenţa din lumea de sus a veselei sale fiice Persefona. Stejarul şi teiul, modeşti în comparaţie cu păduricile de plopi înalţi şi chiparoşii eleganţi ce străjuiesc rutele principale dintre Atena şi Teba, sunt totuşi cei mai sacri copaci din lumea mediteraneană. Înţelepţii şi virtuoşii merg acolo în pelerinaj şi atârnă daruri votive în ramurile lor.

Cu mulţi ani în urmă, o aşezare se ridica în valea de mai jos. Era între oraş şi sat, ca dimensiune. Se numea, cu acea disperare plină de speranţă care marchează întotdeauna denumirea aşezărilor falite, Eumeneia, adică „locul lunilor bune” – poate în speranţa deşartă că Demetra va binecuvânta solul neroditor şi le va da recolte bogate. Dar rareori o făcea.

În centrul agorei, piaţa principală, se ridica un templu mare închinat Demetrei, vizavi de unul aproape egal ca dimensiune dedicat lui Hefaistos (pentru că oamenii aveau nevoie ca fierăriile şi atelierele lor să fie binecuvântate). Prin oraş se puteau vedea numeroase altare votive închinate Hestiei şi lui Dionysos.

Puţinele podgorii răzleţite pe dealuri erau la fel de atent îngrijite ca toţi măslinii sau lanurile de porumb. Viaţa era grea, dar bărbaţii şi femeile de aici găseau multă consolare în vinul acru din regiunea lor.

În capul unui drum şerpuitor care ducea afară din oraş, într-o căsuţă de piatră, trăiau doi soţi în vârstă: FILEMON şi BAUCIS. Se căsătoriseră de când erau foarte tineri şi acum, la bătrâneţe, se iubeau la fel de mult, cu aceeaşi intensitate liniştită, neclintită, care îi amuza pe vecinii lor. Ei erau cei mai săraci dintre toţi, câmpurile lor erau cele mai amărâte şi cele mai aride din Eumeneia, dar nimeni nu-i auzise vreodată să se plângă. În fiecare zi, Baucis mulgea singura lor capră, plivea, cosea, spăla şi cârpea, în timp ce Filemon semăna, planta, săpa şi scurma pământul din spatele casei. După-amiaza târziu, culegeau ciuperci sălbatice, adunau lemne de foc sau pur şi simplu se plimbau pe dealuri, mână în mână, vorbind despre una, despre alta, sau mulţumindu-se să stea în tăcere. Dacă aveau destul cât să-şi pregătească o cină, mâncau, altfel se duceau la culcare flămânzi şi adormeau unul în braţele celuilalt. Cei trei copii ai lor plecaseră demult de-acasă şi locuiau departe, având fiecare propria lui familie. Nu veneau niciodată să-i vadă şi n-avea cine altcineva să le bată la uşă. Până într-o după-amiază fatidică.

Filemon tocmai se întorsese de la câmp şi se aşezase pe scaun, pregătindu-se de tunsul lunar al părului. Acum îi mai rămăsese foarte puţin pe ţeasta bătrână şi aproape cheală, dar era un ritual lunar care le făcea plăcere amândurora. Nişte bătăi puternice în uşă aproape c-o făcură pe Baucis să scape din mână briciul pe care tocmai îl ascuţea. Se uitară unul la altul cu mare surprindere, nereuşind să-şi aducă aminte când primiseră ultima oară o vizită.

În prag stăteau doi străini, un bărbat cu barbă însoţit de un tânăr imberb. Fiul său, probabil.

— Salutare, spuse Filemon. Cu ce vă pot ajuta?

Tânărul zâmbi şi-şi scoase pălăria, o bonetă rotundă şi ciudată, cu boruri scurte.

— Bună ziua, domnule, spuse el. Suntem doi călători flămânzi, n-am mai umblat niciodată prin partea asta de

lume. Mă întreb dacă am putea profita de bunătatea voastră…

— Poftiți, poftiți! spuse Baucis, apărând agitată în spatele bărbatului ei. Înghețați afară în perioada asta a anului. Noi suntem mai la deal decât restul orașului, știți, și simțim frigul puțin mai mult. Filemon, ce-ar fi să întețești focul pentru ca oaspeții noștri să se încălzească?

— Desigur draga mea, desigur. Ce needucat sunt.

Filemon se aplecă și suflă în vatră, reaprinzând jăraticul.

— Dați-mi pelerinele, spuse Baucis. Așază-te lângă foc, domnule. Și dumneata, rogu-te.

— Sunteți foarte amabili, zise cel mai în vârstă dintre cei doi. Pe mine mă cheamă Astrapos și acesta este fiul meu Arguros.

La auzul numelui său, tânărul făcu o reverență cu o fluturare a mâinii și se așeză lângă foc.

— Suntem foarte însetați, spuse el căscând zgomotos.

— Musai să beți ceva, spuse Baucis. Bărbate, tu adu ulcica de vin, iar eu o s-aduc niște smochine uscate și muguri de pin. Nădăjduiesc, domnilor, că veți binevoi să luați masa cu noi. N-avem multe să vă oferim, dar sunteți bineveniți.

— Să nu vă fie cu supărare dac-om primi, spuse Arguros.

— Îngăduie-mi să-ți iau pălăria și toiagul…

— Nu, nu. Le țin eu.

Tânărul își trase toiagul mai aproape. Acesta avea un model foarte curios. Oare aceea era o vită de vie înfășurată pe el, se întrebă Baucis? Îl răsucea cu atâta dexteritate de-ai fi zis că obiectul era viu.

— Mă tem, spuse Filemon, apropiindu-se cu o ulcică de vin, că vinul nostru o să vi se pară puțin cam slab și poate puțin cam… *acru.* Oamenii din regiunile învecinate ne iau în râs din cauza lui, dar vă asigur că odată ce te-ai obișnuit cu gustul, e foarte bun de băut. Cel puțin așa credem noi.

— Nu-i rău, spuse Arguros după o înghiţitură. Cum ai făcut pisica să stea pe ulcior?

— Nu-l luaţi în seamă, spuse Astrapos. El crede că are haz.

— Trebuie să recunosc c-a fost amuzant, spuse Baucis, apropiindu-se cu fructele şi nucile pe o tavă din lemn. Nici nu vreau să mă gândesc, tinere domn, ce-o să spui despre cum arată smochinele mele uscate.

— Îmbrăcată aşa, n-am cum să le văd. Dar fructele uscate de pe tavă arată destul de tentant.

— *Domnule*!

Baucis îi dădu o palmă în glumă şi se îmbujoră la faţă. Ce tânăr ciudat.

Uşoara stânjeneală care însoţeşte de obicei într-o seară momentul aperitivului, a fost repede depăşită mulţumită tupeului şi jovialităţii lui Arguros şi hohotelor de râs ale gazdelor. Astrapos părea să fie într-o dispoziţie mai mohorâtă şi, când se aşezară la masă, Filemon îi puse o mână pe umăr.

— Nădăjduiesc că vei ierta curiozitatea unui biet bătrân, domnule, spuse el, dar îmi pari cam abătut. Te putem ajuta cu ceva?

— Oh, nu-l luaţi în seamă. El cade mereu în butoiul cu melancolie, spuse Arguros. De-aia arată aşa fleşcăit, haha! Dar, pe legea mea, c-o masă bună, o să-i treacă.

Baucis şi Filemon schimbară iute o privire. Mai aveau atât de puţin în cămară. O bucată de costiţă sărată pe care o păstrau pentru sărbătoarea de la mijlocul iernii, câteva fructe uscate şi pâine neagră, o jumătate de varză. Ştiau că vor răbda de foame o săptămână dacă potoleau chiar şi numai jumătate din pofta celor doi bărbaţi atât de exuberanţi. Dar ospitalitatea era un lucru sacru şi nevoile oaspeţilor trebuiau puse întotdeauna pe primul loc.

— N-ar strica încă un pahar de vin, spuse Arguros.

— Vai de mine, spuse Filemon uitându-se în ulcică, mă tem că n-a rămas prea mult…

— Aiurea, spuse Arguros luându-i-o din mână, a rămas destul.

Şi îşi umplu paharul lui, apoi pe-al lui Astrapos.

— Ce ciudat, spuse Filemon, aş fi jurat că mai era un sfert de ulcior.

— Vouă unde vă sunt paharele? întrebă Arguros.

— Oh, lasă, nouă nu ne trebuie…

— Aiurea, spuse Arguros lăsându-se pe speteaza scaunului şi întinzându-se să ia două cupe din lemn de pe o măsuţă din spatele lui. Şi-acum… hai să ciocnim cu toţii.

Filemon şi Baucis erau uluiţi, nu doar pentru că mai era destul vin în ulcior cât să umple şi cupele lor până sus, dar şi pentru că vinul era cu mult mai bun decât îşi aminteau ei. De fapt, dacă nu cumva visau, era cel mai delicios vin pe care îl gustaseră vreodată.

Puţin ameţită, Baucis şterse masa cu frunze de mentă.

— Draga mea, îi şopti Filemon la ureche, gâsca aia pe care voiam s-o sacrificăm pentru Hestia luna viitoare… De bună seamă că e mai important să le dăm de mâncare oaspeţilor noştri. Hestia va înţelege.

Baucis încuviinţă.

— Mă duc afară să-i sucesc gâtul. Vezi dacă poţi să întreţeşti focul cât s-o perpelim bine.

Gâsca, însă, nu se lăsă prinsă. De câte ori Baucis se apropia cu grijă şi se repezea la ea, gâsca sărea gâgâind şi scăpa. Baucis se întoarse în casă agitată şi dezamăgită.

— Domnii mei, tare rău îmi pare, spuse ea cu lacrimi în ochi. Mă tem că masa voastră o să fie crudă şi neplăcută.

— Ce spui, coniţă, spuse Arguros turnând din nou vin pentru fiecare. Niciodată n-am avut parte de aşa un ospăţ.

— Domnule!

— Adevărat grăiesc. Spune-le, tată.

Astrapos zâmbi trist.

— N-am fost primiţi în nicio casă din Eumeneia. Unii cetăţeni ne-au înjurat. Unii ne-au scuipat. Unii au aruncat cu pietre în noi. Unii au asmuţit câinii pe noi. Casa voastră a fost ultima la care am bătut şi voi ne-aţi arătat doar bunătate şi spiritul *xeniei* care începusem să mă tem că a dispărut de pe faţa pământului.

— Domnule, spuse Baucis căutând mâna lui Filemon pe sub masă şi strângându-i-o. Nu putem decât să vă cerem scuze pentru comportamentul vecinilor noştri. Viaţa e grea şi nu toţi au fost învăţaţi să onoreze legile ospitalităţii aşa cum s-ar cuveni.

— Nu trebuie să vă cereţi scuze în numele lor. Eu sunt supărat, spuse Astrapos, şi în timp ce vorbea se auzi uruitul unui tunet.

Baucis îl privi pe Astrapos direct în ochi şi văzu ceva care o înspăimântă.

Arguros începu să râdă.

— Nu vă speriaţi, spuse el. Tatăl meu nu e supărat pe voi. De voi e mulţumit.

— Ieşiţi din casă şi urcaţi pe deal, spuse Astrapos ridicându-se. Să nu priviţi în urmă. Orice s-ar întâmpla, să nu priviţi înapoi. Voi v-aţi câştigat răsplata, iar vecinii voştri şi-au câştigat pedeapsa.

Filemon şi Baucis se ridicară în picioare ţinându-se de mâini. Ştiau acum că oaspeţii lor nu erau nişte simpli călători.

— Nu-i nevoie să vă înclinaţi, spuse Arguros.

Tatăl lui arătă spre uşă.

— În vârful dealului.

— Nu uitaţi, strigă Arguros după ei, nicio privire înapoi. Mână în mână, Filemon şi Baucis urcau dealul.

— Tu ştii cine era tânărul acela? spuse Filemon.

— Hermes, spuse Baucis. Când a deschis uşa să ne lase să ieşim, am văzut şerpii încolăciţi pe toiagul lui. Erau *vii*!

— Înseamnă că cel căruia îi spunea tată era... probabil că era...

— Zeus!

— Oh, cerule mare!

Filemon se opri pe coasta dealului să-şi tragă sufletul.

— Începe să se întunece, draga mea. Tunetul se aude tot mai aproape. Mă întreb dacă...

— Nu, dragule, nu trebuie să privim înapoi. Nu avem voie.

Dezgustat de ostilitatea şi încălcarea cu nerușinare a legilor ospitalității pe care le-au arătat față de el locuitorii Eumeneiei, Zeus se hotărâse să facă cu această comunitate ceea ce făcuse pe vremea Deucalionului şi a Marelui Potop. La comanda lui, norii se strânseră într-o masă densă, fulgerele scăpărară, tunetele bubuiră şi ploaia începu să cadă.

Până să ajungă cei doi bătrâni în vârful dealului, deja torentele de apă curgeau vijelios pe lângă ei.

— Nu putem sta aici în ploaie cu spatele la oraș, spuse Baucis.

— O să mă uit eu, dacă vrei.

— Te iubesc, Filemon, bărbatul meu.

— Te iubesc, Baucis, nevasta mea.

Se întoarseră şi se uitară în vale. Exact cât să vadă marele potop care inunda Eumeneia, după care Filemon se transformă într-un stejar şi Baucis într-un tei.

De sute de ani, cei doi copaci stau unul lângă altul, simboluri ale dragostei eterne şi ale bunătății umile, împletindu-şi crengile de care atârnă mărturiile lăsate de pelerini veniți să-i admire.[203]

Frigia şi nodul Gordian

Grecilor le-a plăcut să-i mitologizeze pe întemeietorii diverselor orașe şi orășele. Măslinul oferit de Atena atenienilor şi faptul că a făcut din Erechtheus (odrasla lui Hefaistos şi a eșarfei îmbibate de spermă, dacă vă mai amintiți) întemeietorul Atenei par să fi contribuit la creşterea stimei de

sine a locuitorilor săi. Povestea lui Cadmus şi a dinţilor de dragon a făcut acelaşi lucru pentru tebani. Uneori, ca în cazul întemeierii oraşului Gordium, unele elemente din povestea mitică pot migra în legendă şi din legendă în istoria reală şi verificabilă.

În Macedonia trăia un ţăran sărac, dar ambiţios, pe nume GORDIAS. Într-o zi, pe când trudea pe câmpul său arid şi plin de pietre, un vultur ateriză pe oiştea carului şi îl fixă cu o privire fioroasă.

— Ştiam eu! îşi zise Gordias. Întotdeauna am simţit că sunt sortit să ajung cineva mare. Acest vultur o dovedeşte. Ăsta e destinul meu.

Ridică plugul şi îşi mână boul şi căruţa spre oracolul lui Zeus Sabazios[204], aflat la multe sute de mile depărtare. În timp ce Gordias înainta greoi, vulturul se ţinea strâns cu ghearele de oişte, fără să se clintească, oricât de tare se hurduca şi se legăna carul peste gropile şi bolovanii din cale.

Pe drum, Gordias se întâlni cu o tânără telmissiană înzestrată în egală măsură cu darul profeţiei şi o frumuseţe răpitoare care făcu să-i tresară inima. Ea părea că îl aştepta şi îl îndemnă să se grăbească spre Telmissus, unde să-şi sacrifice boul lui Zeus Sabazios. Văzând că toate speranţele lui trăgeau să se-mplinească, Gordias acceptă să-i urmeze sfatul dacă ea era de acord să-l ia de bărbat. Ea înclină capul în semn de încuviinţare şi împreună porniră spre oraş.

S-a întâmplat că, tot atunci, regele Frigiei tocmai murise de bătrâneţe. Cum nu lăsase niciun moştenitor sau un succesor, locuitorii capitalei dădură fuga la altarul lui Zeus Sabazios să afle ce trebuia făcut. Oracolul le spuse să ungă cu mir şi să încoroneze primul bărbat care intra în oraş într-un car. Aşa se face că oamenii se strângeau entuziasmaţi la porţile oraşului în momentul când sosiră Gordias şi profeta. Cu un ţipăt grozav, vulturul îşi luă zborul de pe oişte chiar când trecură

pragul. Poporul începu să-şi arunce pălăriile în aer şi să ovaţioneze până răguşi.

Într-un timp foarte scurt, Gordias ajunsese de la un trai de azi pe mâine, de unul singur, pe pământul sterp al Macedoniei, să se însoare cu o frumoasă clarvăzătoare telmissiană şi să fie încoronat rege al Frigiei. El a proiectat reconstrucţia oraşului (pe care cu modestie l-a numit Gordium în onoarea lui) şi s-a instalat să guverneze Frigia şi să trăiască fericit până la adânci bătrâneţi. Ceea ce a şi făcut. Uneori, chiar şi în lumea mitologiei greceşti, lucrurile merg bine.

Căruţa a devenit o relicvă sacră, un simbol al dreptului divin de a guverna pe care Gordias îl primise de la zei. În agora a fost instalat un stâlp din lemn cioplit şi lustruit, iar jugul carului fixat de el cu o frânghie legată cu cel mai complicat nod din câte au existat vreodată. Gordias voia să fie sigur că nimeni n-o să fure căruţa din piaţa oraşului. Aşa s-a născut legenda, în felul acela misterios în care se nasc toate legendele, potrivit căreia cel care va desface acest nod al naibii de complicat, va domni într-o bună zi peste Asia. Mulţi au încercat – marinari experimentaţi, matematicieni, fabricanţi de jucării, artişti, artizani, şarlatani, filosofi şi copii ambiţioşi –, dar niciunul n-a reuşit să-i desfacă măcar unul dintre complicatele ochiuri, bucle şi încâlceli.

Faimosul nod gordian a rămas nerezolvat timp de peste o mie de ani, până când un tânăr cuceritor, strălucit şi cutezător, un rege macedonean pe nume Alexandru, a intrat în oraş împreună cu armata sa. Când a aflat legenda, s-a uitat la faimoasa sfoară încâlcită, a ridicat sabia şi, dintr-o singură lovitură, a tăiat nodul gordian, spre încântarea şi laudele generaţiei lui şi ale celor viitoare.[205]

Până una alta, revenind la vremea aceea, fiul lui Gordias, prinţul MIDAS, a devenit un tânăr vesel şi prietenos, iubit şi admirat de toţi cei care îl cunoşteau.

Străinul urât

Când i-a sosit ceasul, Gordias a murit, iar fiul său, Midas a devenit rege. Viaţa lui era simplă, dar elegantă –, cea a unui tânăr vesel şi prietenos, bine crescut şi admirat de toată lumea – şi, pentru că Frigia nu era un regat deosebit de bogat, Midas investea aproape tot timpul şi banii de care dispunea într-o superbă grădină de trandafiri de pe domeniul palatului. Aceasta a devenit cunoscută ca una dintre minunile epocii. Lui Midas nu-i plăcea nimic mai mult decât să se plimbe prin acest paradis de parfum şi culoare şi să-şi îngrijească plantele, fiecare dintre ele având şaizeci de flori splendide.

Într-o dimineaţă, pe când hoinărea prin grădină, observând cu obişnuita încântare splendoarea boabelor de rouă ce scânteiau pe petalele delicate ale îndrăgiţilor săi trandafiri, Midas se împiedică de trupul unui bătrân burduhănos, cu înfăţişare hidoasă, care dormea încovrigat pe jos şi sforăia ca un porc.

— Oh, spuse Midas, scuzaţi-mă. Nu v-am văzut aici.

Cu un râgâit şi un sughiţ, bătrânul se ridică în picioare şi făcu o plecăciune până la pământ.

— Iertare, spuse el. Dar aseară n-am putut rezista parfumului dulce al trandafirilor tăi. Am adormit.

— Nu face nimic, spuse Midas politicos.

De mic fusese educat să arate întotdeauna respect oamenilor mai în vârstă decât el.

— Dar ce-ar fi să veniţi la palat să luaţi micul dejun?

— Nu zic nu. Frumos din partea ta.

Midas n-avea de unde să ştie că acest bătrân urât şi burduhănos era Silenus, un tovarăş de petreceri de-al lui Dionysos, zeul vinului.

— Poate doriţi să faceţi o baie? îi sugeră el în timp ce intrau în palat.

— Pen’ ce?

— Oh, nimic. Doar mă gândeam aşa…

Silenus a rămas zece zile şi zece nopţi, făcând dese incursiuni în pivniţa sărăcăcioasă a lui Midas, dar răsplătindu-l cu cântece, dansuri şi poveşti deocheate.

În a zecea noapte, Silenus anunţă că va pleca a doua zi dimineaţă.

— Stăpânul meu sigur îmi duce dorul, spuse el. N-ar putea oamenii tăi să mă conducă la el, ce zici?

— Cu plăcere, spuse Midas.

A doua zi, Midas şi suita lui îl conduseră pe Silenus pe drumul lung spre podgoriile din sud, pe care Dionysos le frecventa în perioada aceea a anului. După multe ore de mers anevoios prin arşiţă, pe poteci întortocheate, dealuri abrupte şi drumeaguri înguste, dădură peste zeul vinului şi însoţitorii săi care stăteau pe un câmp la un picnic. Dionysos a fost superîncântat să-l vadă pe vechiul său prieten.

— Fără tine, vinul e amar, spuse el. Dansurile nu se leagă şi muzica nu e pe plac urechii. Unde-ai fost?

— M-am rătăcit, spuse Silenus. Flăcăul acesta cumsecade – îl împinse pe şovăielnicul Midas mai în faţă ca să-l vadă zeul – m-a luat la palatul lui şi mi-a dat acces la tot ce era acolo. I-am băut aproape tot vinul, i-am mâncat aproape toată mâncarea, m-am pişat în vasele lui de apă şi am vomitat pe pernele lui de mătase. Nu s-a plâns niciodată. Are un suflet tare bun.

Silenus îl bătu pe Midas cu palma pe spate. Midas se sili să zâmbească. Nu ştiuse de vasele cu apă şi de pernele de mătase.

Dionysos, ca mai toţi băutorii înrăiţi, era foarte înclinat spre manifestări de mare sensibilitate şi afecţiune. Îl dădu lui Midas un bobârnac în semn de recunoştinţă.

— Vedeţi? declară el către lume în general. Vedeţi? Chiar când ţi-ai pierdut încrederea în oameni, ei îţi arată că poţi să

te bazezi pe ei. Asta este ceea ce tatăl meu numeşte *xenia*. Îmi umple inima de bucurie. Spune.

— Poftim?

Midas abia aştepta să plece. Zece zile şi zece nopţi cu Silenus îi ajunseseră. Acum îşi dorea să fie singur cu florile lui. Un Dionysos beat, cu anturajul lui de menade şi satiri, risca să-l scoată până şi pe el din răbdări.

— Spune cu ce vrei să te răsplătesc. Orice. Orice – *hac*! – îţi doreşti, eu îţi voi pofteşte zeieşte. Vreau să zic, se corectă Dionysos cu demnitate, îţi voi oferi zeieşte. Am zis, adăugă el pe un ton belicos, întorcându-se brusc fără să se uite la cineva anume.

— Domnul meu, vreţi să spuneţi că pot să cer orice?

Care dintre noi nu s-a lăsat pradă unor fantezii plăcute, cu duhuri fermecate şi zâne care ne îndeplinesc dorinţe? Îmi pare rău s-o spun, dar, în faţa ofertei lui Dionysos, lui Midas i s-a cam suit sângele la cap.

Am menţionat că Frigia era unul dintre cele mai sărace regate, iar Midas, deşi prietenii nu-l considerau nici rapace şi nici avar, îşi dorea, ca orice domnitor, mai mulţi bani pentru armată, pentru palat, pentru supuşii lui şi infrastructura municipală. Cheltuielile de funcţionare a unei case regale se acumulează repede şi Midas fusese întotdeauna un rege prea binevoitor pentru a-şi împovăra poporul cu biruri grele. Şi uite-aşa se pomeni că-i iese pe gură o dorinţă extraordinară, venită din mintea lui înfierbântată.

— Atunci vă cer asta, spuse el. Ca tot ce ating să se transforme în aur.

Lui Dionysos îi miji pe buze un zâmbet demonic.

— Adevărat? Asta vrei?

— Asta vreau.

— Du-te acasă, spuse zeul. Îmbăiază-te în vin şi culcă-te. Mâine dimineaţă, când te vei trezi, dorinţa ta se va împlini.

Probabil că Midas n-a crezut că va ieşi ceva din schimbul acesta de cuvinte. Era de notorietate faptul că zeii se eschivau, fentau şi se sustrăgeau de la obligaţiile lor.

Cu toate astea, pentru orice eventualitate – la urma urmei, ce avea de pierdut, doar nu se ştie niciodată, nu? – seara, Midas deşertă în cada regală câteva butoaie de vin din rezerva sa tot mai redusă. Aburii lui îi vor asigura un somn adânc şi liniştit atunci când se va duce la culcare.

Lumina scânteietoare a dimineţii îi şterse lui Midas din minte toate părerile despre dorinţe bizare şi zei beţi. Cu gândul doar la florile lui, sări din pat şi se grăbi să iasă în grădina multiubită.

Trandafirii nu i se păruseră niciodată mai frumoşi. Se aplecă şi mirosi un hibrid tânăr de culoare roz, aflat în acea fază intermediară perfectă dintre boboc şi floare. Parfumul lui delicat îl îmbătă de încântare. Cu delicateţe încercă să-i desfacă petalele. Cât ai clipi, tulpina şi floarea se transformară în aur. Aur masiv.

Midas se uita şi nu-i venea să creadă.

Atinse un alt trandafir, apoi altul. În clipa când degetele lui le atingeau, florile se transformau în aur. Începu să alerge în sus şi-n jos prin grădină, hohotind isteric, frecându-şi mâinile peste tufe până când toate încremeniră în aur pur, minunat, preţios, inestimabil, strălucitor.

Ţopăind şi strigând de bucurie, Midas cuprinse cu privirea ceea ce până de curând fusese o grădină de trandafiri rari, iar acum era cea mai preţioasă comoară din lume. Era bogat! Era monumental, demenţial de bogat! Niciun om de pe faţa pământului nu fusese mai bogat decât el.

Strigătele lui de bucurie o alertară pe soţia lui, care ieşi pe uşile palatului şi rămase privind nedumerită, cu fetiţa lor cea mică în braţe.

— Dragul meu, de ce strigi aşa?

Midas alergă spre ea şi le strânse pe mamă şi fiică în braţe, nebun de bucurie.

— N-o să-ţi vină să crezi! spuse el. Tot ce ating se transformă în aur! Priveşte! Nu trebuie decât să… *oh*!

Se dădu înapoi şi văzu că soţia şi fetiţa lui erau acum o statuie turnată în aur care strălucea în soarele dimineţii, o mamă cu un copil încremeniţi într-un grup statuar de care ar fi fost mândru orice sculptor.

— O să mă ocup de asta mai târziu, îşi spuse Midas. Trebuie să existe o cale să le recuperez… Dionysos n-ar fi atât de… până una-alta – *Zim*! *Zam*! *Zuu*!

O santinelă, imensa uşă laterală a palatului şi tronul său preferat erau acum în întregime din aur.

— *Vim*! *Vam*! *Vuu*!

Măsuţa, pocalul şi tacâmurile: aur masiv!

Ce-a fost asta? *Crac*! Puţin a lipsit să nu-şi spargă dinţii într-o piersică de aur dur! *Tac*! Buzele lui dădură de un vin metalic. *Tup*! O pepită grea de aur, care odinioară fusese un şervet din pânză, îi zgârie buzele.

Nemărginita bucurie a lui Midas începu să se estompeze în momentul când acesta îşi dădu seama de toate implicaţiile darului său.

Restul vi-l puteţi imagina. Brusc, încântarea şi bucuria de a poseda atâta aur au fost înlocuite de frică şi groază. Tot ce atingea Midas se transforma în aur, însă inima lui se transformă în plumb. Nici rugăminţile lui, nici imprecaţiile strigate către cer n-au reuşit să le readucă la viaţă pe soţia şi fiica lui solidificate şi reci. Imaginea îndrăgiţilor săi trandafiri ce-şi plecau capetele grele îl făceau să şi-l plece şi el de disperare. Totul în jurul lui sclipea, lucea, scânteia şi strălucea într-un auriu ţipător, însă sufletul lui era îndurerat şi cenuşiu ca granitul.

Ca să nu mai zic de foame şi sete! După trei zile în care mâncarea şi băutura se transformau în aur necomestibil în

clipa când le atingea, Midas se pregăti să moară.

Aşezat în patul său de aur, cu aşternuturi grele de aur care nu-i ofereau nici căldură şi nici confort, el căzu într-un somn înfrigurat. Visă că florile lui reveneau la viaţă, moi şi delicate – trandafirii lui, da, dar mai ales florile care, înţelese el acum, contau cel mai mult: soţia şi copilul său. În visul acesta neobişnuit, agitat, văzu cum le revenea culoarea în obraji şi lumina le strălucea din nou în priviri. În timp ce aceste imagini tulburătoare începură să-i danseze şi să-i tremure în minte, vocea puternică a lui Dionysos bubui în interiorul lui.

„Om prost ce eşti! Norocul tău că Silenus ţine atât de mult la tine. Numai de dragul lui îţi arăt îndurare. Când o să te trezeşti mâine dimineaţă, du-te la râul Pactolus. Afundă-ţi mâinile în apa lui şi vraja se va risipi. Orice vei spăla în apele lui repede-curgătoare îţi va fi redat ca înainte."

A doua zi dimineaţă, Midas făcu întocmai ce-i spusese vocea din vis. Aşa cum i se promisese, contactul cu apa râului îl scăpară de atingerea de aur. Nebun de bucurie, petrecu o săptămână întreagă făcând naveta ca să-şi scufunde în râu soţia, fiica, gărzile, servitorii, trandafirii şi toate lucrurile, bătând din palme încântat când toate reveneau la starea lor iniţială, fără valoare, dar inestimabilă.

După aceea, apele râului Pactolus care şerpuieşte la poalele muntelui Tmolus, a devenit singura şi cea mai mare sursă de electrum – un aliaj natural de aur şi argint – din Marea Egee.

Urechile regelui Midas

Ai crede că Midas şi-a învăţat lecţia. O lecţie care se repetă încontinuu de-a lungul istoriei omenirii. Să nu te pui cu zeii. Să n-ai încredere în zei. Să nu-i înfurii pe zei. Să nu te târguieşti cu zeii. Să nu te iei la întrecere cu zeii. Mai bine să-i laşi pe zei în pace. Să tratezi toate binecuvântările ca pe un blestem şi toate promisiunile ca pe o capcană. Şi, mai presus de toate, niciodată să nu insulţi un zeu. Niciodată.

Dintr-un anumit punct de vedere, Midas se schimbase categoric. Acum disprețuia nu doar aurul, ci toate bogățiile și avuțiile. La scurt timp după ce Dionysos a ridicat blestemul, Midas a devenit un adept devotat al lui Pan, zeul cu picioare de țap al naturii, faunilor, pajiștilor și al tuturor lucrurilor sălbatice din lume.

Cu flori în păr, sandale în picioare și cele mai elementare veșminte care să-i acopere modestia, Midas și-a lăsat nevasta și fiica să se ocupe de Frigia și a început să ducă o viață hippie, simplă și pastorală.

Poate că totul ar fi mers bine dacă stăpânul său, Pan, nu și-ar fi pus în cap să-l provoace pe Apollo la o întrecere pentru a vedea care era mai tare: lira sau naiul.

Într-o după-amiază, într-o pajiște ce se întindea pe coasta muntelui Tmolus, Pan duse sirinxul la buze în fața unui public alcătuit din fauni, satiri, driade, nimfe, diverși semizei și alți nemuritori mai neînsemnați. Se auzi o melodie mai grosieră, dar plăcută, în modul lidian. Părea să amintească de mugetul căprioarelor, de susurul apelor, de zbenguitul iepurilor, de boncănitul cerbilor și de galopul cailor. Cântecul acesta mai aspru, rustic, încântă auditoriul și mai ales pe Midas, care îl adora sincer pe Pan și toată zburdălnicia și frenezia pe care o reprezenta zeul cu picioare de țap.

Când Apollo se ridică și scoase primele note cu lira lui, se făcu liniște. Din strune se înălțară acorduri de dragoste universală, armonie și fericire, o profundă bucurie de a trăi și o senzație că plutești în rai.

Când termină, toți ascultătorii se ridicară în picioare și aplaudară. Tmolus, divinitatea muntelui, anunță:

— Câștigă lira mărețului Apollo. De acord cu toții?

— Da, da! urlară satirii și faunii.

— Apollo, Apollo! strigară nimfele și driadele.

O singură voce protestă:

— Nu!

— Nu?

Zeci de capete se întoarseră să vadă cine îndrăznise să se opună.

Midas se ridică în picioare.

— Eu nu sunt de acord. După părerea mea, naiul lui Pan produce cele mai frumoase sunete.

Până şi Pan rămase uimit. Apollo lăsă tăcut lira din mână şi se îndreptă spre Midas.

— Mai spune o dată.

Măcar se poate spune că Midas a avut curajul convingerilor sale. Înghiţi în sec de două ori, după care repetă:

— Eu… eu cred că naiul cântă mai frumos. Muzica de nai este mai… emoţionantă. Mai artistică.

Probabil că Apollo era mai bine dispus în ziua aceea, pentru că nu îl ucise pe loc pe Midas. Nu îl jupui de viu aşa cum făcuse cu Marsyas, când acel nefericit avusese cutezanţa să-l sfideze. Nu îi pricinui lui Midas nici cea mai mică suferinţă, ci doar îi spuse liniştit:

— Tu crezi sincer că Pan a cântat mai bine decât mine?

— Da.

— Ei, în cazul ăsta, spuse Apollo râzând, înseamnă că ai urechi de măgar.

Nici n-apucă zeul să rostească aceste cuvinte, că Midas simţi ceva ciudat, cald şi aspru care se petrecea pe scalpul lui. Când îşi puse curios mâna în cap, din mulţimea adunată începură să se-audă strigăte, hohote, chirăieli şi ţipete de râs batjocoritor. Ceilalţi vedeau ceea ce Midas nu putea vedea. Două urechi mari şi cenuşii de măgar îi răsăriseră din păr şi acum fremătau şi se răsuceau înainte şi înapoi sub ochii tuturor.

— Se pare că am avut dreptate, spuse Apollo. Chiar ai urechi de măgar.

Roşu la faţă de ruşine şi umilinţă, Midas se răsuci pe călcâie şi fugi de pe pajişte, în timp ce glumele şi râsul batjocoritor al mulţimii îi răsunau şi mai clar în urechile lungi şi păroase.

Viaţa lui de partizan al lui Pan se încheiase. Legându-se la cap cu un fel de turban, se întoarse la soţia şi familia lui, în palatul din Gordium şi – renunţând definitiv la experienţa unui trai liber, la ţară – se reîntoarse la viaţa de rege.

Singura persoană care i-a văzut urechile de măgar a fost inevitabil, servitorul care îl tundea lunar. Nimeni altcineva din Frigia nu mai ştia teribilul secret, iar Midas era hotărât ca lucrurile să rămână aşa.

— Uite cum facem, îi spuse Midas bărbierului. Eu îţi dau un salariu mai mare şi o pensie mai generoasă decât a oricărui alt angajat al palatului, iar tu îţi ţii gura. Dacă sufli cuiva o vorbă, *oricui,* îţi omor toată familia în faţa ta, ţie îţi tai limba şi te las să umbli prin lume mut, sărac şi exilat. Ai înţeles?

Înfricoşat, bărbierul încuviinţă clătinând din cap.

Timp de trei ani de zile, amândoi respectară înţelegerea. Nevasta şi copiii bărbierului o duceau bine şi se îmbuibau din veniturile extra şi nimeni nu află de anexele auditive asine ale regelui. Turbanele în stilul Midas au devenit o modă în Frigia, Lidia, Tracia şi nu numai. Totul era bine.

Dar secretele sunt greu de păstrat. Mai ales unul suculent cum era cel pe care îl ştia doar bărbierul regal. În fiecare zi când se trezea, simţea cum lucrul acesta pe care îl ştia se zvârcolea şi se umfla în el. Bărbierul îşi iubea soţia şi familia şi oricum era destul de loial monarhului său pentru a nu dori să-l umilească sau să-l facă de ruşine. Dar într-un fel sau altul, secretul acesta care dospea şi creştea ca un balon, trebuia eliberat înainte ca el să plesnească. Nicio vacă nemulsă, cu ugerele pline, nicio mamă care aşteaptă să nască gemeni, niciun gurmand cu burta plină care se screme la privată nu simţea o nevoie atât de disperată de a se elibera de chin ca amărâtul de bărbier.

Până la urmă, ticlui un plan care sigur avea să-l scape de povară fără a-i pune familia în pericol. Trezindu-se după o

noapte agitată, în care visase că dezvăluise secretul întregii populații a Gordiumului, de la un balcon din piața mare a orașului, plecă de-acasă la prima geană de lumină și se duse în cel mai îndepărtat colț de țară. Într-un loc izolat, lângă un izvor, săpă în pământ o groapă adâncă. Uitându-se în jur în toate părțile ca să se asigure că era singur și nu-l auzea nimeni, îngenunche, duse mâinile pâlnie la gură și strigă în gaura din pământ:

— Midas are urechi de măgar!

Râcâind disperat cu degetele ca să acopere groapa înainte să scape cuvintele, nu observă o mică sămânță care zbură în jos și să așeză pe fundul ei…

Când termină de astupat groapa, bărbierul bătători bine pământul cu picioarele ca să sigileze groaznicul secret. Se întoarse repede în Gordium, se duse țintă la taverna preferată și comandă o carafă cu cel mai bun vin. Acum putea să bea fără teama că vinul ar putea să-i dezlege limba. Parcă era Atlas căruia în sfârșit i se ridicase bolta cerească de pe umeri.

În săptămânile următoare, în terenul îndepărtat de lângă izvor, sămânța aceea mică, încălzită de răsuflarea blândă a Gaiei din adânc, începu să germineze. Curând, un fir mic și delicat de trestie străpungea stratul de sol și scotea căpșorul la aer. Când adierea vântului clătină trestia, aceasta șopti încetișor:

— Midas are urechi de măgar.

Șoaptele ajunseră la pipirigul și stuful ce creșteau pe marginea râului.

— Midas are urechi de măgar…

Susurul pipirigului și șuierul trestiei fură preluate de ierburi și de frunzele copacilor, și curând purtate de foșnetul chiparoșilor și al salciilor în adierea vântului.

— Midas are urechi de măgar, suspinau ramurile.

— Midas are urechi de măgar, cântau păsărelele.

Și până la urmă vestea ajunse în oraș.

— *Midas are urechi de măgar*!

Regele Midas se trezi din somn speriat. În fața palatului se auzeau râsete și strigate. Se apropie de fereastra, se lăsă în jos și asculta.

N-a putut sa îndure atâta umilința. Fără să mai stea să se răzbune pe bărbier și familia lui, își prepara un amestec otrăvitor pe baza de sânge de bou, ridica ochii spre cer, râse cu amărăciune și ridica din umeri, dădu pe gât băutura și muri.

Bietul Midas. Numele lui va fi mereu asociat cu o persoana norocoasa și bogata, dar în realitate a fost ghinionist și sărac. Măcar de-ar fi rămas la pasiunea lui pentru trandafiri. Mai bine cu degete verzi de atâta grădinărit decât cu degete de aur.

Fraţii – o notă explicativă

Un ultim cuvânt despre Epimeteu şi Prometeu, fiii oceanidei Clymene (sau Asia) şi ai titanului Iapetus, fraţii mai mici ai lui Atlas, cel ce poartă pe umeri bolta cerească, şi ai lui Menoetius, cel trăsnit de fulger. Opinia generală este că Prometeu înseamnă „gândul dinainte" de a săvârşi ceva şi Epimeteu „gândul de după", de unde se deduce de obicei că Epimeteu se arunca cu capul înainte când făcea ceva, fără a se gândi consecinţe, în timp ce fratele său mai mare, Prometeu, stătea să cumpănească lucrurile. Se poate spune pe bună dreptate că nu a fost nimic prudent, prevăzător sau anticipativ în ceea ce a făcut Prometeu pentru de a le aduce oamenilor focul. A fost un gest impulsiv, generos… plin de afecţiune chiar, dar nu foarte înţelept. Şi Epimeteu a fost un individ amabil, binevoitor, iar greşelile lui au fost pur şi simplu… era să spun *omeneşti,* dar ar fi inexact, pentru că el a fost un titan. Greşelile lui au fost, fără îndoială, *titanice* prin consecinţele lor. Diferenţa dintre cei doi fraţi este astăzi exploatată de filosofi pentru a exprima ceva fundamental despre noi toţi.

În *Protagoras,* unul dintre dialogurile lui Plafon, protagonistul propune un mit al creaţiei destul de diferit de cel general acceptat.

Zeii (astfel îi spune Protagoras lui Socrate) au decis să populeze natura cu noi soiuri de viaţă muritoare, într-o vreme în care nu existau în lume decât nemuritori. Din pământ şi apă, cu foc divin şi respiraţie divină, au creat animale şi oameni. I-au însărcinat pe Prometeus şi Epimeteu să le împartă acestor creaturi toate atributele şi caracteristicile necesare pentru a duce o viaţă împlinită şi fericită. Epimeteu a propus ca el să se ocupe de distribuire, iar Prometeu să-i verifice lucrarea. Aşa s-au înţeles cei doi fraţi.

Epimeteu s-a apucat bucuros de treabă. A dotat unele animale cu armuri – de exemplu, rinocerul, pangolinul și tatuul. Celorlalte, aproape la întâmplare s-ar zice, le-a împărțit blănuri grele și rezistente la intemperii, camuflaj, venin, pene, colți, gheare, solzi, branhii, aripi, mustăți și Dumnezeu mai știe ce. A atribuit viteza și ferocitatea, a împărțit capacitatea de-a pluti și de-a zbura – fiecare animal a fost dotat cu propriul echipament eficient și inteligent conceput pentru specialitatea sa, de la abilități de navigație până la expertiză în săparea unei vizuini, construirea unui cuib, înot, sărituri și cântat. Tocmai se felicita singur că le oferise liliecilor și delfinilor orientarea prin ecolocație, când și-a dat seama că a epuizat darurile pe care le avea la dispoziție. Cu lipsa de previziune ce îl caracteriza, nu se gândise deloc la ce va dărui omului – bietului biped fără păr, gol și vulnerabil.

Simțindu-se vinovat, Epimeteu s-a dus la fratele său și l-a întrebat ce puteau face, întrucât nu mai rămăsese nimic în coșul cu cadouri. Omul nu avea niciun mijloc de apărare cu care să se înarmeze împotriva cruzimii, vicleniei și rapacității animalelor acum superdotate. Puterile pe care le împărțise cu generozitate fiarelor vor duce sigur la exterminarea omenirii neînarmate.

Soluția lui Prometeu a fost să fure artele de la Atena și focul de la Hefaistos. Având acestea, omul se putea folosi de înțelepciune, viclenie și sârguință pentru a se lupta cu animalele. Chiar dacă nu va putea să înoate ca un pește, va ști să construiască bărci; chiar dacă nu va putea să alerge iute ca un cal, va învăța să-l îmblânzească, să-l potcovească și să-l călărească. Într-o zi, poate chiar își va construi aripi pentru a rivaliza cu păsările.

Pe urmă, printr-o întâmplare sau printr-o eroare, doar omul, dintre toate creaturile muritoare, a primit calități olimpice – și nu ca să rivalizeze cu zeii, ci numai pentru a putea să se apere de animalele mult mai bine echipate.

Aşa cum am mai spus, numele lui Prometeu înseamnă „prevedere” Prevederea are implicaţii adânci. Bertrand Russell, în a sa *Istoria filosofiei occidentale* (1945), spune următorul lucru:

„Omul civilizat diferă de sălbatic în principal prin prudenţă sau, ca să folosim un termen mai larg, prin prevedere. El este dispus să îndure neajunsuri prezente de dragul unor plăceri viitoare, chiar dacă plăcerile viitoare sunt destul de îndepărtate… Adevărata prevedere apare atunci când un om face ceva la care nu este împins de instinct, ci doar pentru că raţiunea îi spune că acest lucru îi va fi de folos mai târziu… individul, întrucât a dobândit deprinderea de a-şi privi viaţa ca pe un întreg, sacrifică o parte tot mai mare din prezent de dragul viitorului.”[206]

Poate este un mod de a sugera că Prometeu a fost tatăl civilizaţiei noastre într-un fel mult mai subtil decât ca aducător al focului, fie el real sau simbolic. Prometeu ne-a mai transmis şi această însuşire de a prevedea, de a putea acţiona dincolo de impuls. Previziunea prometeică a fost cea care ne-a ridicat de la statutul de vânători-culegători la cel de agricultori, de locuitori de oraşe şi comercianţi? Nu lucrezi pământul şi nu-l cultivi, nu planifici şi nu construieşti, nu păstrezi şi nu vinzi decât dacă poţi să priveşti în viitor.

Ca să nu mergem prea departe cu venerarea unui Prometeu idealizat şi posibil asemănător cu Christos, (la urma urmei, o vorbă preferată de-a grecilor era *mēdén ágan* „nimic prea mult”), Russell ne aminteşte că grecii păreau a fi conştienţi de necesitatea de a-i contrabalansa influenţa cu pasiuni mai întunecate, mai adânci, mai instabile:

Evident, se poate întâmpla ca acest proces [de a acţiona cu prudenţă şi a fi prevăzător) să fie împins prea departe, aşa cum o face, de pildă, avarul. Dar chiar lăsând deoparte astfel

de extreme, prudența poate ușor să comporte pierderea unora dintre cele mai prețioase lucruri din viață. Adoratorul lui Bacchus reacționează împotriva prudenței. În beție, fizică sau spirituală, el recuperează acea intensitate a simțirii pe care prudența ar nimici-o, găsește lumea plină de desfătare și frumusețe, iar imaginația sa se simte brusc eliberată de temnița grijilor de zi cu zi. Fără elementul bahic, viața ar fi anostă; cu el, devine primejdioasă. Conflictul dintre prudență și pasiune străbate întreaga istorie. El nu este un conflict în care ar trebui să ne situăm exclusiv de o parte sau de cealaltă”.[207]

Complexitatea și ambiguitatea lui Prometeu este remarcabilă. El ne-a dat focul, focul creator, dar ne-a dat și prevederea civilizatoare, care stingea un alt fel de foc, mai sălbatic. Tocmai acest refuz de a vedea divinitățile ca pe niște ființe perfecte, întregi și complete, fie că era vorba de Zeus, Moros sau Prometeu, îi face pe grecii antici atât de fascinanți. Cel puțin pentru mine…

Speranța

Ce sens a avut pentru greci faptul că Elpis a rămas în vasul Pandorei și ce sens ar avea pentru noi astăzi a făcut obiectul unor dezbateri interesante în rândurile savanților și gânditorilor după inventarea scrisului și poate chiar mai devreme.

În opinia unora, el întărește blestemul teribil aruncat asupra omului de către Zeus. Toate relele lumii au fost trimise ca să ne producă suferință, susțin ei, fiindu-ne refuzată până și mângâierea speranței. În fond, „abandonează orice speranță” este o expresie adesea folosită care precede finalul eforturilor și îngrijorărilor. Porțile infernului lui Dante porunceau oricui intra în el să abandoneze orice speranță. Prin urmare, ce lucru groaznic ar fi să credem că speranța ne poate abandona.

Alţii au spus că „Elpis” înseamnă mai mult decât „speranţă”; sugerează „aşteptare” şi nu doar atât, ci aşteptarea *răului.* Cu alte cuvinte, presimţirea unei orori, sentimentul iminent de pieire. Această interpretare a mitului Pandorei sugerează că ultimul spirit închis în vas era de fapt cel mai rău şi că, fără el, omului măcar nu i s-a dat presentimentul soartei lui groaznice şi al cruzimii lipsite de sens a existenţei lui. Altfel spus, cu Elpis închis în vas, noi, asemenea lui Epimeteu, reuşim să trăim de la o zi la alta, fără să fim conştienţi – sau cel puţin prefăcându-ne că nu ţinem cont – de umbra durerii, a morţii şi a prăbuşirii finale care planează deasupra noastră, a tuturor. Această interpretare sumbră a mitului este, în felul ei, optimistă.

Nietzsche a văzut-o într-un mod uşor diferit. Pentru el, speranţa a fost cea mai periculoasă dintre creaturile închise în vas, întrucât speranţa prelungeşte agonia existenţei umane. Zeus o pusese în vas pentru că voia ca, odată scăpată, să chinuie omenirea în fiecare zi cu promisiunea falsă că va veni un lucru bun. Faptul că Pandora a ţinut-o prizonieră a fost un act triumfal care ne-a salvat de la cea mai mare cruzime a lui Zeus. Cu speranţa, susţinea Nietzsche, suntem destul de proşti să credem că viaţa are un sens, un scop, o promisiune. Fără ea, putem măcar să trăim fără aşteptări iluzorii.

Dacă există speranţă sau nu – stă în puterea noastră să decidem.

Paşi de gigant

Unele episoade din mitologia greacă vorbesc despre GIGANTOMAHIE sau „războiul cu giganţii”. O sută dintre aceşti războinici (care, aşa cum am mai spus, nu erau deosebit de înalţi sau gigantici în sensul modern al cuvântului) s-au născut din Gaia şi sângele castratului Uranus. Poate că războiul a fost o ultimă încercare din partea Gaiei de-a obţine controlul asupra cosmosului. În unele

surse, povestea se suprapune sau fuzionează cu Titanomahia. Ce pare sigur este că a avut loc o revoltă violentă împotriva zeilor, condusă de regele giganților. Eurimedon.

Nu avem numele tuturor participanților, dar soarta celor mai importanți dintre ei a fost cu siguranță consemnată. Cel mai puternic dintre toți, ENCELADUS (cel zgomotos), a fost îngropat de Atena sub muntele Etna, închisoare din care continuă să protesteze vulcanic.[208] POLYBOTES a fost zdrobit sub insula Nisirus, o bucată din insula Cos pe care Poseidon a rupt-o și a aruncat-o peste el.[209] DAMYSUS (cuceritorul) a fost ucis pe la începutul luptei, dar a ajuns faimos mai târziu, când trupul său a fost exhumat de centaurul Chiron ca să recupereze niște piese de schimb. Hefaistos a răsturnat un cazan de fier topit peste nefericitul MIMAS (imitatorul); CLYTIUS a fost ars de torțele lui Hecate; SYCEUS, urmărit îndeaproape de Zeus, a fost salvat de la pieire datorită Gaiei care l-a transformat într-un smochin.[210] Hippolitus a fost ucis de Hermes, care a trișat purtând o pelerină ce-l făcea invizibil; și Dionysos l-a omorât pe TYPHOEUS (cel care fumegă) cu tyrsus-ul său sacru.

Am citit despre un gigant pe nume ARISTAEUS (cel mai bun)[211], pe care mama sa, Gaia, l-a salvat de la război, transformându-i într-un gândac. Dar despre cum au sfârșit THOON (cel iute), PHOITIOS (cel necruțător), MOLIOS, EMFITOS (cel înrădăcinat) și Dumnezeu știe câți alții din rasa giganților, nu s-au păstrat date, din câte știm.

În mod curios, un mit vorbește despre fiorosul gigant PORFIRION (cel violet), care a fost ucis de Zeus și Hercule în timp ce încerca s-o violeze pe Hera, ceea ce plasează moartea sa mult mai târziu decât restul gigantomahiei. Ca și cum o simplă cronologie ar fi de ajuns pentru a delimita momentele desfășurării complexe, caleidoscopice și dezordonate a mitologiei grecești.

Ca și britanicii, vechii greci foloseau picioarele ca unitate de măsură. Un *pous* (*podes* la plural) era alcătuit din cincisprezece sau șaisprezece degete (*daktyla*) și avea aproximativ aceeași lungime ca un picior britanic sau american.[212] Intrau o sută de *podes* într-un *plethron* (lățimea unei piste de alergare), șase *plethron* într-un *stadion* (lungimea unei piste de alergare, de unde și numele de stadion) și opt *stadia* într-o milă, sau milion. Problema picioarelor – podologi, octopozi, trepiede și așa mai departe – ilustrează traseul interesant al literei P care, cu cât mergeam mai spre vest, s-a transformat într-un F: astfel, *pous* a devenit *Fuss* în germană și *foot* în engleză. *Pfennig, Pfeife* și *Pfeffer* au rămas blocate la mijloc în germana modernă, dar au devenit *penny, pipe* și *pepper* în engleză (deși există și *fife*). La începutul secolului al XIX-lea, filologul Friedrich von Schlegel a fost primul care a observat această „Mare schimbare fricativă”, care ulterior a devenit parte din legea lui Grimm – numită astfel în amintirea fraților Grimm care, cu mari eforturi, au demonstrat că majoritatea limbilor din Europa și Orientul Mijlociu se trag din India și strămoșul lor proto-indo-eruopean.

Postfață

Am adunat mai jos câteva gânduri despre natura mitului și o scurtă prezentare a unor surse pe care le-am consultat înainte de a scrie această carte.

Nu mă deranjează să repet că scopul meu nu a fost niciodată acela de a interpreta sau de a explica miturile, ci doar de a le povesti. Desigur, a trebuit să mă joc puțin cu cronologia în încercarea de a da viață unei narațiuni coerente. Versiunea mea despre „vârstelor omului", de pildă, diferă de cea a poetului Hesiod, în scopul de a separa mai clar epoca domniei lui Cronos de cea a creării oamenilor. Atât de puternică a fost explozia de povești din Grecia de acum aproape trei mii de ani, încât, inevitabil, tot felul de evenimente păreau să se întâmple în același timp. Dacă cineva îmi spune că am „greșit" poveștile, cred că mă pot justifica răspunzând că, la urma urmei, sunt niște ficțiuni. Jucându-mă cu detaliile, fac ceea ce oamenii au făcut dintotdeauna cu miturile. În acest sens, consider că am contribuit și eu la păstrarea lor în viață.

Mit versus legendă și religie

Așa cum o perlă se formează în jurul unui fir de nisip, se presupune că o legendă se construiește în jurul unui sâmbure de adevăr. Legenda lui Robin Hood, de pildă, se pare că avea la bază o figură istorică reală.[213] Substanța narativă care se acumulează pe măsură ce povestea se transmite din generație în generație, înflorită și exagerată pe parcurs, capătă la un moment dat însușirile unei legende. Poate că este scrisă, deoarece termenul derivă din gerundivul latinescului *legere,* care înseamnă „a fi citit".[214]

Miturile sunt totuși construcții simbolice, imaginare. Nimeni nu crede că Hefaistos a existat cu adevărat. El este reprezentarea artei de prelucrare a metalului, a meșteșugurilor și artizanatului. Faptul că este descris ca fiind

oacheș, urât și șchiop ne tentează să dăm interpretări și explicații. Poate am observat că fierarii adevărați, oricât de vânjoși, sunt adesea bruneți, plini de cicatrici și atât de musculoși încât par amenințători. Poate anumite culturi impuneau ca bărbații atletici, înalți și bine făcuți să intre în rândurile luptătorilor, iar băieții mai scunzi, șchiopi și ologi să fie de la bun început instruiți în fierării și ateliere, nu antrenați să lupte. Prin urmare, un zeu al fierarilor pe care l-a imaginat cultura colectivă, a reflectat probabil arhetipul uman deja cunoscut. Zeii de orice fel sunt creați după chipul și asemănarea noastră și nu invers.

Deși miturile și figurile mitice au mai degrabă origini simbolice și nu istorice, ele au suferit același proces de remodelare și înfrumusețare ficțională ca și legendele mai înrădăcinate în realitate. Și ele au fost scrise, iar miturile grecești mai ales, datorită lui Homer, Hesiod și a altora de mai târziu, au fost relatate cu atâtea detalii încât ne-au oferit cronologia, genealogia și istoricul personajelor care apoi ne-au permis să spunem povești de genul celei pe care am încercat s-o spun în această carte.

Miturile, ca s-o zic simplu și clar, vorbesc despre zei și monștri pe care nu-i putem vedea și nu-i putem arăta cu degetul. Se poate ca o parte din populația Greciei antice să fi crezut în centauri și dragoni de apă, zei ai mărilor și zeițe ale căminului, dar, la o adică, ar fi fost greu să le dovedească existența și să-i convingă pe alții. Majoritatea celor care povesteau și repovesteau miturile trebuie să fi fost conștienți, mă gândesc, de faptul că spuneau povești imaginare. Posibil să fi crezut că lumea a fost cândva populată de nimfe și monștri, dar trebuie să fi realizat că astfel de ființe nu mai existau.

Rugăciunile, ritualurile și sacrificiile, tributul plătit forțelor invizibile ale naturii, acelea sunt cu totul altceva. De la un punct încolo, mitul devine cult, cultul devine religie. De la

nişte poveşti spuse în jurul focului, trece la un set sistematizat de credinţe care trebuie respectate. Au apărut caste preoţeşti care decretau cum să se comporte oamenii. Cum au ajuns miturile codificate în scripturi, liturghii şi teologii constituie un subiect pentru o altă carte şi mă depăşeşte. Putem însă spune că vechii greci nu au avut texte revelate scrise, similare Bibliei sau Coranului. Au existat „mistere" şi diverse tipuri de iniţieri care presupuneau stări extatice, probabil nu foarte diferite de cele şamanice întâlnite azi în unele părţi ale lumii, şi o mulţime de temple şi altare. Este adevărat, de asemenea, că tocmai în măreaţa epocă atenianã a raţiunii şi filosofiei, un om ca Socrate a putut fi executat din motive religioase.[215]

Grecii

Este întotdeauna o greşeală să-i considerăm pe greci nişte fiinţe umane superioare, înzestrate cu înţelepciune profundă şi bunăvoinţă raţională. În Grecia antică am găsi multe lucruri care pentru noi sunt străine şi de prost gust. Femeile nu aveau un rol real în chestiunile fără legătură cu casa, sclavia era endemică, pedepsele erau dure şi viaţa putea fi brutală. Dionysos şi Ares erau zeii lor în aceeaşi măsură ca Apollo şi Atena. La fel Pan, Priapus şi Poseidon. Ce-i face pe greci atât de interesanţi pentru noi este faptul că păreau să fie conştienţi de diferitele laturi ale naturii lor şi o făceau cu atâta rafinament, cu atâta perspicacitate, cu atâta ardoare. „Cunoaşte-te pe tine însuţi" – asta era gravat pe pronaosul templului lui Apollo din Delfi. Ca popor – dacă îi citim prin intermediul miturilor, dar şi al altor opere scrise –, au făcut tot posibilul să urmeze această veche maximă.

Prin urmare, deşi departe de a fi perfecţi, vechii greci păreau să fi dezvoltat o artă de a vedea viaţa, lumea şi pe ei înşişi cu o mai mare candoare şi netulburată claritate decât au reuşit s-o facă multe alte civilizaţii, inclusiv, poate, a noastră.

Locul

Grecia. Ce este şi unde se află? Pe vremea miturilor, nu era vorba de o ţară. Există un teritoriu suveran, identificabil din punct de vedere politic, şi câteva insule pe care astăzi le putem vizita, însă lumea greacă din *Mythos* cuprinde o mare parte din Asia Mică, încorporând Turcia, o parte din Siria, Irak şi Liban, precum şi regiuni din Africa de Nord, Egipt, Balcani, Albania, Croaţia şi Macedonia. Povestea „Arion şi delfinul" ne poartă în sudul Italiei, în timp ce alte mituri vorbesc despre oameni care poate, la un moment dat, s-au considerat eleni, ionieni, argivi, atici, traci, eolieni, spartani, dorieni, atenieni, ciprioţi, corinteni, tebani, frigieni, sicilieni, cretani, troieni, beoţi, lidieni… şi aşa mai departe. Îmi dau seama că totul este derutant şi probabil enervant pentru oricine nu este academician sau cetăţean grec. Puteţi consulta harta, dar sper din tot sufletul să nu vă spargeţi capul încercând să înţelegeţi tot. Dumnezeu ştie de câte ori era să mi-l sparg şi eu, şi nu vă doresc atâtea dureri de cap şi nedumeriri.

Surse antice

Să repovesteşti miturile greceşti înseamnă să păşeşti pe urmele giganţilor. În Prefaţa acestei cărţi, am citat-o pe Édith Hamilton, potrivit căreia mitologia greacă este „creaţia unor mari poeţi" Deşi rădăcinile ei cele mai adânci coboară în preistorie şi într-un folclor despre care nu avem date, în pregătirea materialului pentru această carte am putut, cum poate oricare dintre noi, să consult primii poeţi ai civilizaţiei occidentale, care se întâmplă să fie greci şi a căror temă se întâmplă să fie miturile.

Există un adevărat tezaur de surse care urmăresc cronologia mitului grecesc de la crearea universului şi naşterea zeilor până la sfârşitul interacţiunii şi imixtiunii lor în treburile omului. Începe cu Homer, care poate a fost sau

nu unicul bard ionian (orb), dar al cărui nume se leagă în orice caz de cele două mari epopei, *Iliada* şi *Odiseea,* care se crede că au fost asamblate în jurul secolului al VIII-lea î.Hr. Acţiunea lor se petrece în timpul şi imediat după asedierea Troiei, dar Homer face o serie de referiri utile la mituri. Un poet aproape contemporan cu el, Hesiod (identificat cu certitudine), a contribuit decisiv la definirea unei cronologii a mitologiei greceşti. A sa *Teogonia* (naşterea zeilor) descrie creaţia, ridicarea titanilor, originea zeilor şi stabilirea reşedinţei lor în Olimp. În *Erga kai Hemerai* (Munci şi zile) spune marile poveşti despre creaţia umană a lui Prometeu şi a Pandorei şi stabileşte cele Cinci Vârste ale omenirii – vârsta de aur, vârsta de argint, vârsta de bronz, vârsta eroică şi vârsta de fier.

Alţi poeţi, scriitori şi călători greci şi, mai târziu, romani au umplut golurile, au detaliat, brodat, contopit, confundat sau pur şi simplu fabricat poveşti mitice greceşti care, în cea mai mare parte, coborau din arborele genealogic alcătuit de Hesiod. Dintre acestea, probabil cea mai preţioasă sursă este *Bibliotheca* (Biblioteca), o mare colecţie de mituri. Iniţial s-a crezut că este opera cărturarului APOLODOR DIN ATENA, care a activat în secolul al II-lea î.Hr., dar acest lucru este astăzi contestat; în prezent, lucrarea este atribuită unui necunoscut care a primit porecla înjositoare de PSEUDO-APOLODOR şi datează din secolul I sau al II-lea d.Hr. Printre alte surse convingătoare şi/sau de încredere – toate, probabil, din secolul al II-lea d.Hr. – se numără călătorul grec şi compilatorul de ghiduri turistice PAUSANIAS, „romancierii” LONGUS (care a scris în greacă) şi APULEIUS (care a scris în latină), şi prozatorul latin HYGINUS.

Mai presus de toţi tronează poetul roman OVIDIU (43 î.Hr.–17 d.Hr.), ale cărui *Metamorfoze* vorbesc despre muritori, nimfe şi alte fiinţe transformate de către zei în animale, plante, râuri sau chiar pietre, ca pedeapsă sau din milă.

Celelalte opere ale sale, în special *Ars Amatoria* (Arta iubirii) şi *Heroides* (Eroine), conţin, printre altele, rescrieri ale miturilor greceşti, care folosesc de fiecare dată numele latine ale zeilor – „Jove” sau „Jupiter” pentru Zeus, „Diana” pentru Artemis, „Cupidon” sau „Amor” pentru Eros şi aşa mai departe. Ovidiu este prolific, ireverenţios, obraznic şi cinematic prin energia sa şi neobositele schimbări de perspectivă. Judecând după bogăţia de referinţe din piesele şi poeziile sale, este evident că Shakespeare, la fel ca mulţi alţi scriitori şi artişti, a fost puternic influenţat de el. Ovidiu era încântat să adauge, să scadă şi să inventeze, lucru care m-a influenţat şi mi-a dat îndrăzneala, în unele repovestiri de-ale mele, să fiu… să spunem *imaginativ*?

Surse moderne

Mulţi copii de pe ambele părţi ale Atlanticului au crescut citind, ca şi mine, colecţiile clasice de mituri greceşti alcătuite de patru americani îndrăgiţi de generaţii întregi. Doi dintre ei au fost scriitori din secolul al XIX-ea: Nathaniel Hawthorne, care ne-a dat cartea intitulată *A Wonder-Book for Girls and Boys* (1851) şi continuarea ei, *Tanglewood Tales* (1853); şi Thomas Bulfinch, al cărui volum, *The Age of Fable* (1855), mai târziu inclus în compendiul *Bulfinch’s Mythology* (1881), a fost republicat de zeci de ori în cei 160 de ani de viaţă ai săi. Secolul al XIX-lea a fost dominat de Édith Hamilton cu a sa inegalabilă *Mythology: Timeless Tales of Gods and Heroes* (1942), care încă se tipăreşte într-o fericire, şi de Bernard Evslin cu a sa veşnic proaspătă *Heroes, Gods and Monsters of the Greek Myths* (1967). Printre echivalentele britanice se numără *The Adventures of Ulysses* (1808) de Charles Lamb şi *Favourite Greek Myths* (1905) de L.S. Hyde, aceasta din urmă fiind o mare favorită de-a mea de când eram copil.

Deşi toate au fost şi sunt lăudabile, ele tind să ocolească sau să elimine episoadele erotice şi violente care însă

constituie o parte esenţială a lumii mitice greceşti. Poetul şi romancierul Robert Graves nu a avut astfel de reţineri, dar cele două volume ale sale *The Greek Myths* (1955), structurate şi narate într-o manieră excentrică, deşi sunt meticuloase, documentate şi stimulatoare, au un curs mai literar şi mitografic, adesea evidenţiind obsesia autorului fată de cultul unei „zeiţe albe”. Abordările lui James Frazer şi ale altor autori de mai târziu, inclusiv Joseph Campbell, deşi valoroase, se axează pe aspecte mai puţin greceşti şi mai mult academice, psihologice, comparative şi antropologice. Astăzi se găsesc pe internet o mulţime de site-uri menite să-i ajute pe tineri „să descopere” miturile greceşti – deşi s-ar putea să vă ia somnul după ce veţi citi despre Cadmus că era „un tovarăş de treabă”, Hermes era „mişto” şi Hades „un tip cu probleme”

Singurul site pe care l-aş recomanda cu căldură este www.theoi.com – o resursă absolut minunată, dedicată în întregime mitologiei greceşti. Este un proiect olandez şi neo-zeelandez care conţine peste 1500 de pagini de text şi o galerie de 1200 de fotografii cu ceramică pictată, sculpturi, mozaicuri şi fresce pe teme din mitologia greacă. Oferă indexuri, genealogii şi sisteme de clasificare riguroase. Bibliografia este foarte bogată şi te conduce printr-un labirint de surse, făcându-te să sari de la una la alta ca un colecţionar de fluturi entuziasmat.

În primul rând, iubitului meu soţ Elliott, pentru răbdarea cu care mi-a suportat perioadele lungi petrecute în peisajul mitic al Greciei antice. Scumpei Jo Crocker, sora şi asistenta mea tenace, pentru că mi-a organizat viaţa astfel încât să găsesc timp de scris.

Ca întotdeauna, mulţumesc agentului meu, Anthony Goff, lui Louise Moore și tuturor celor de la Michael Joseph, marca prietenă a Penguin Random House, care a avut bunăvoinţa să-mi publice cartea. Îi mulţumesc în mod special redactorului meu, sârguincioasa, exasperanta, simpatica, atenta şi încăpăţânat de perspicacea Jillian Taylor.

Credite fotografice

1. Gaia, zeița mamă, basorelief grecesc. Artă antică. Architecture Collection Ltd/Alamy.
2. Cupă atică cu figurine roșii, bpk/Antikensammlung Berlin.
3. Polifemus, Johann Heinrich Wilhelm Tischbein, 1802. Landesmuseum Oldenburg.
4. Capul de bronz al lui Hypnos, c. 275 î.Hr. Muzeul Britanic/Alamy.
5. Mutilarea lui Uranus de către Saturn de Giorgio Vasari, c. 1560. Palazzo Vecchio, Apartamentul elementelor.
6. Naşterea lui Venus, Sandra Botticelli, c. 1485: Galeria Uffizi, Florența/Bridgeman.
7. Saturn devorându-și unul dintre fii, Francisco de Goya, c. 1823. Muzeul Prada, Madrid/Alamy.
8. Figurină atică roșie, atribuită artistului Nausicaa, c. 475-425 î.Hr. Muzeul Metropolitan de Artă, New York.
9. Pruncul Jupiter hrănit de capra Amalthea, Nicolas Poussin, c. 1640, Galeria Națională de Artă, Washington DC/Bridgeman.
10. Basorelief în marmură Bătălia Giganţilor, Gigantomahia. Getty Images/Biblioteca De Agostini.
11. Hidrie atică cu figurine negre, c. 540-530 î.Hr. Staatliche Antikensammlungen, München.
12. Dansul Muzelor, Joseph Paelinck, 1832. Colecţie privată/Alamy.
13. Basorelief cu cele trei Moire. Alte Nationalgalerie, Berlin.
14. Bătălia dintre zei și giganți, Joachim Antonisz Wtewael, c. 1608. Institutul de Artă din Chicago/Bridgeman.
15. Zeii din Olimp, Sala dei Giganti, c. 1528. Palazzo del Te/Bridgeman.
16. Hierogamie, artist necunoscut, Secolul I d.Hr., Muzeul Arheologic Național, Napoli/Bridgeman.
17. Vulcan forjând fulgerele lui Jupiter, Peter Paul Rubens, 1636-38. Muzeul Prado, Madrid/Bridgeman.

18. Capul lui Ares, după originalul grecesc de Alkamenes, 420 î.Hr., Muzeul de stat Hermitage, St Petersburg, Rusia/Alamy.
19. Venus și Marte, Sandro Boticelli, c. 1485. Galeria Naţională, Londra/Alamy.
20. Amforă cu figurină neagră, secolul al VI-lea î.Hr. Luvru, Paris/Bridgeman.
21. Minerva sau Pallas Atena, Gustav Klimt, 1898. Wien Museum Karlsplatz, Viena/Bridgeman.
22. Cupă cu figurină roșie, secolul al V-lea î.Hr. Luvru, Paris/Bridgeman.
23. Apollo, Școala Italiană, secolul al XVII-lea. Muzeul Massey, Tarbes, Franţa/Bridgeman.
24. Diana, Paul Manship, 1925. Galeria Naţională de Artă, Washington, DC, SUA/Alamy.
25. Prometeu aducând focul pentru omenire, Friedrich Heinrich Fuger, 1817 Neue Galerie, Kassel, Germany/© Museumslandschaft Hessen Kassel/Ute Brunzel/Bridgeman.
26. Prometeu înlănţuit, Jacob Jordaens, c. 1640. Waliraf-Richartz-Museum, Köln, Germania/Alamy.
27. Charon traversând râul Styx, Joachim Patenier sau Patinir, 1515-1524. Prado, Madrid, Spania/Bridgeman.
28. Pandora, John William Waterhouse, 1896. Colecţie privată/Alamy.
29. Întoarcerea Persefonei, Frédéric Leighton, c. 1891. Leeds Museums and Galleries (Galeria de Artă Leeds) UK/Bridgeman.
3. Cupidon și Psyche, François Edouard Picot, 1817 Luvru, Paris/Bridgeman.31. Căderea lui Faeton, Peter Paul Rubens, c. 1604-1608. Galeria Naţională de Artă, Washington DC/Bridgeman.
32. Silenus beat, sprijinit de satiri, Peter Paul Rubens (studioul lui), c. 1620, Galeria Naţională, Londra/ Bridgeman.
33. Apollo și Marsyas, Michelangelo Anselmi, c. 1540. Galeria Naţională de Artă, Washington DC/Bridgeman.

34. Torcătoarele sau Fabula lui Arahne, Diego Rodriguez de Silva y Velazquez, 1657. Prado, Madrid/Bridgeman.

1. Gaia, zeiță primordială și personificarea pământului, adusă la viață la începuturile creației.

2. Themis, titanida care a devenit întruchiparea legii, dreptății și ordinii. Aici este reprezentată stând pe trepiedul delfic și ținând într-o mână o cupă, iar în cealaltă, o ramură de dafin.

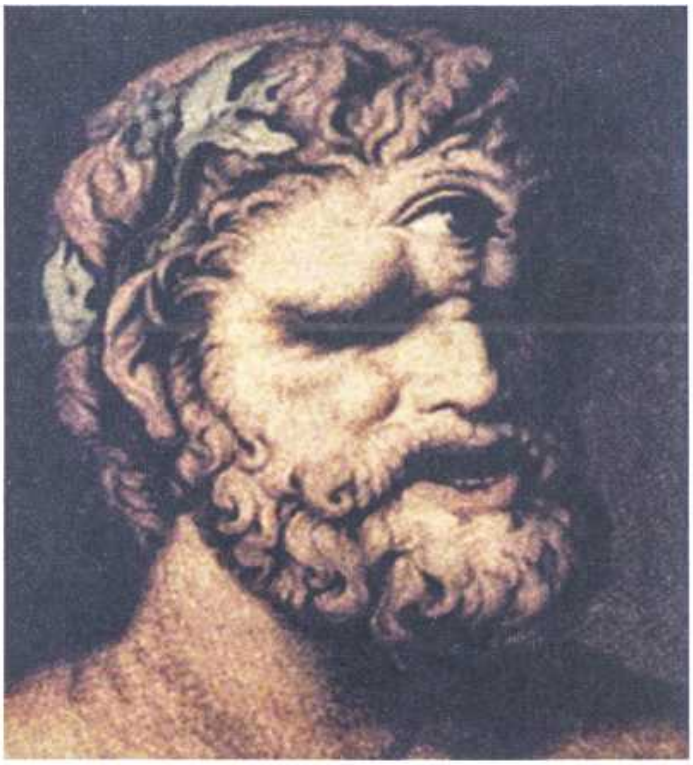

3. Ciclopii aveau un singur ochi în mijlocul frunții.

4. Hypnos, personificarea somnului. El avea să fie tatăl lui Morfeu, cel care zămislea și modela visele.

5. Cronos folosește o coasă pentru a-l mutila pe tatăl său, Uranus.

6. *Nașterea lui Venus* de Botticelli o arată pe Afrodita poposind pe pământul Ciprului.

7. Cronos, devorându-și unul dintre fii.

8. Cronos primește piatra Omphalos de la Rhea.

9 Copilul Zeus, hrănit de nimfe și de capra Amalthea în Creta.

10. Doi giganți luptându-se cu zeii în timpul Gigantomahiei.

11. Zeus țintind cu trăsnetul spre monstrul înaripat, cu picioare de șarpe, Typhon.

12. Muzele: nouă surori, fiecare reprezentând și patronând o anumită formă de artă.

13. Cele trei Moire sau ursitoare. Clotho toarce firul care reprezintă viața, Lachesis îi măsoară lungimea și Atropos alege când să taie firul vieții.

14. Zeii luptă cu titanii în timpul războiului de zece ani, cunoscut sub numele de Titanomahie.

15. Zeii Olimpului triumfători.

1. Nunta Herei și a lui Zeus.

2. Hefaistos — zeul focului, al fierarilor, meșteșugarilor și metalurgiștilor — la muncă în fierăria sa.

3. Ares, zeul războiului.

4. Ares doarme liniștit în timp ce Afrodita îl veghează atentă.

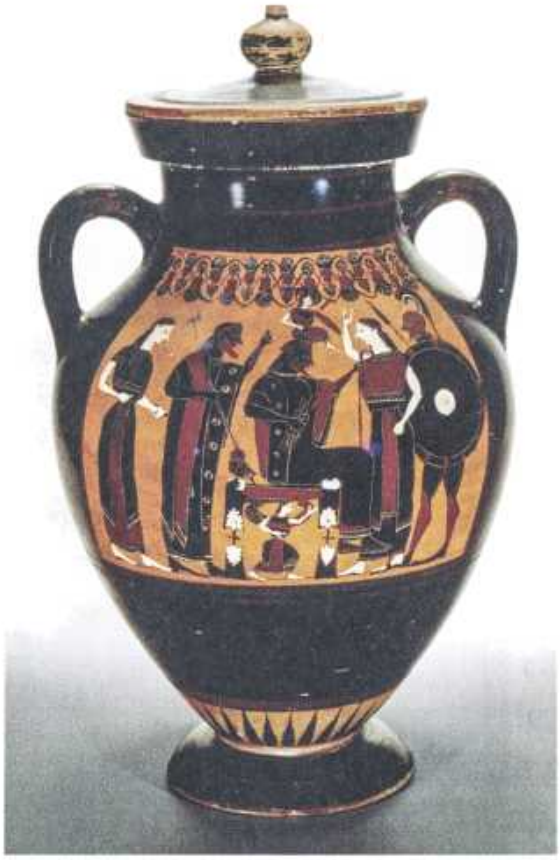

5. Echipată cu armură, scut, suliță și coif cu pene, Atena iese din capul tatălui ei, Zeus.

6. Pallas Atena, zeița războiului.

7 Pentru mesagerul zeilor, Hefaistos a conceput ceea ce vor deveni încălțările simbolice ale lui Hermes, *talaria* — o pereche de sandale înaripate.

8. Apollo, zeul muzicii, fermecat de darul primit de la Hermes.

9. Artemis, zeița vânătorii și a castității, a câinilor de vânătoare și căprioarelor, regina arcașilor și a femeilor- vânător

10. Prometeu aduce omenirii darul focului.

11. Zeus i-a strigat lui Prometeu: „Vei rămâne înlănțuit de stânca asta pentru totdeauna. În fiecare zi, vulturii îți vor sfâșia ficatul așa cum mi-ai sfâșiat tu mie inima. Cum ești nemuritor, o să-ți crească la loc în fiecare noapte. Tortura asta nu se va sfârși niciodată"

12. În clipa când spiritul omului ieșea din trup, era condus în locul unde râul Styx (Ura) se unea cu râul Acheron (Suferința). Acolo, sumbrul și tăcutul Charon întindea mâna să-și primească plata pentru a trece sufletul cu luntrea peste Styx.

13. Epoca de aur a zeilor și omenirii a luat sfârșit când Pandora a deschis *pithos*-ul, lăsând să iasă în lume boala, violența, înșelătoria, suferința și pofta trupească.

14. Timp de șase luni, Persefona era regina lumii subterane. Pentru celelalte șase luni, se întorcea la mama ei, Demetra, redevenind Kore, zeița fertilității, florilor și veseliei.

15. Eros și Psyche. Cupidon și Anima. Dragostea și Sufletul.

16. Faeton îl rugase pe tatăl său, Apollo, să-l lase să se plimbe cu carul solar pe cer.

17 Silenus, îndrumătorul burtos al lui Dionysos, însoțit de sileni — creaturi asemănătoare satirilor, întotdeauna asociate desfrâului, petrecerilor și orgiilor.

18. Ca să-l pedepsească pe satirul Marsyas pentru *hybris*-ul său de a îndrăzni să pună la încercare un olimpian, Apollo l-a jupuit de viu.

19. Arahne, foarte mândră de măiestria ei la țesut, a provocat la întrecere o zeiță olimpiană.

[←1]
În greacă, în original: „Pentru Elliott, cu dragoste.” (*n. red.*).

[←2]

Trucul naşterii virgine, numită *partenogeneză,* poate fi întâlnit în natură. La afide, la unele şopârle şi chiar la rechini, este o modalitate destul de comună de a face pui. Dar ea nu oferă diversitatea pe care o permit două seturi distincte de gene. La fel se întâmplă şi în geneza zeilor greci - cei mai interesanţi sunt fructul a doi părinţi, nu al unuia singur.

[←3] Într-adevăr, chiar şi în ziua de azi, *ouranos* în limba greacă înseamnă „cer”.

[←4]

Brontozaurul sau „reptila tunet” îşi derivă numele din Brontes. *Poate* şi surorile romanciere din Yorkshire. Tatăl lor era născut „Brunty”, dar şi-a schimbat numele în Bronte, poate pentru a da o sonoritate clasică numelui său irlandez sau poate în cinstea amiralului Nelson, care fusese făcut Duce de Bronte - ducatul era situat pe pantele Etnei şi se crede că îşi trăgea numele de la Ciclopii care dorm dedesubt.

[←5]
Hecaton înseamnă „sută” şi *chires* „mâini” (ca în „chiropractician”).

[←6]

„Tethys” este şi numele pe care paleontologii îl dau mării celei mari din antichitate, predecesoarea Mării Mediterane.

[←7]

Întrucât erau cam trei mii de oceanide, n-ar avea niciun rost să le înşir pe toate aici, chiar dacă numele lor erau cunoscute. însă merită să le menţionez pe CALYPSO, AMFITRITE şi pe tenebroasa şi terifianta STYX care - asemenea fratelui ei Nilus - avea să devină divinitatea unui fluviu foarte important. Merită menţionată încă o oceanidă, dar numai datorită numelui ei: DORIS. Oceanida Doris. Ea s-a căsătorit cu zeul mării NEREUS şi a dat naştere multor NEREIDE, nimfe prietenoase ale mării.

[←8]

Themis a devenit mai târziu personificarea legii, dreptăţii, obiceiurilor - *moravurilor,* regulilor care guvernează felul cum sunt sau ar trebui să fie manierele şi lucrurile.

[←9]

Typhon ne-a adus tifosul, febra tifoidă şi furtuna tropicală devastatoare, taifunul. Mai târziu ne vom întâlni cu două odrasle respingătoare de-ale lui Typhon, concepute cu o creatură jumătate femeie, jumătate şarpe, pe care o chema ECHIDNA.

[←10]

Momos (Momus la romani) va fi venerat în literatură - mai în glumă, mai în serios - ca spirit călăuzitor al Satirei. Esop I-a introdus în câteva fabule de-ale sale, iar într-o piesă pierdută aparţinând lui Sofocle deţinea rolul principal.

[←11]

Romanii, poate printr-o confuzie, o numeau pe Nemesis INVIDIA, care în latină înseamnă „invidie”.

[←12]

Personajul principal din *Sandman* de Neil Gaiman se numeşte Vis, dar este cunoscut şi sub numele de Morfeu, şi a servit ca sursă de inspiraţie pentru personajul Morfeu interpretat de Laurence Fishburne în seria de filme *Matrix* a surorilor Wachowski.

[←13]

Patru excepţii, cred. Hypnos nu-i chiar atât de rău, până la urmă. Cu cât trăieşti mai mult, cu atât îl îndrăgeşti mai tare. Şi, apropo de viaţa îndelungată, poate că nici Geras nu e chiar atât de groaznic. Aşadar, cinci.

[←14]

Numele nu se referă la dimensiunea lor, ci la originea lor htonică - generaţi de pământ. întâmplător, numele Gaiei s-a redus la *Ge* în greaca de mai târziu. Aşa îl întâlnim în ştiinţe referitoare la pământ, ca „geologie” şi „geografie”, ca să nu mai spun de studiile moderne despre mediul înconjurător, care i-au redat numele întreg: un exemplu elocvent este James Lovelock cu a sa „Ipoteza Caia”.

[←15]

După zaharurile conţinute de „frasinul de mană” care creşte în Europa sudică, a fost denumit îndulcitorul din ziua de azi - manitol.

[←16]

Cerul Tată detronat se poate măcar consola cu faptul că planeta Uranus a fost numită aşa în cinstea lui.

[←17]
Femeilor din această rasă li se mai spune „titanide”.

[←18]

Dealtfel, zona din centrul Greciei unde se înalță muntele Othrys, se cheamă astăzi Magnesia: de aici provin denumirile de magneziu, magnet și, desigur, magnetit. Și mangan, printr-o greșeală de ortografie.

[←19]

Cum se întâmplă de obicei cu persoanele extraordinar de atrăgătoare. Ne revine obligaţia să ne scuzăm şi să privim în altă parte când frumuseţea noastră crează disconfort.

[←20]

Cât timp le trebuia nemuritorilor ca să fie înţărcaţi, să înveţe să meargă, să vorbească şi să se maturizeze este o chestiune controversată. Unele surse susţin că micul Zeus a devenit adult tânăr într-un singur an. Pentru divinităţi şi muritori, timpul pare să se fi scurs în mod diferit, la fel cum se întâmplă la câini şi oameni, sau la elefanţi şi muşte, de exemplu. Poate că ideal ar fi să nu ne concentrăm pe o interpretare prea literală a structurii temporale a mitului.

[←21]

Lui Zeus îi plăcea deseori să se joace. Romanii îi ziceau JUPITER sau JOVE, deci chiar avea o dispoziţie literalmente jovială. „Aducătorul de veselie”, aşa îl numeşte Gustav Holst în suita sa orchestrală *Planetele.*

[←22]

Poţiunea a fost preparată de Metis şi ar fi frumos să credem că de aici provine cuvântul „emetic”, dar nu cred să fie aşa.

[←23]

Deşi, în ordinea naşterii, Hera fusese ultima, înaintea lui Zeus, ea apărea acum ca fiind cel de-al doilea copil. Pe măsură ce ieşeau din gâtlejul lui Cronos, ordinea în funcţie de vârstă s-a inversat. Zeus a devenit oficial cel mai mare dintre copii, în timp ce Hestia, care fusese primul născut, era considerată acum cea mai mică. E logic dacă eşti zeu.

[←24]

Hesiod, în secolul al VIII-lea î.Hr., ne oferă cea mai completă relatare a acesteia din câte există, dar şi alţi poeţi au cântat despre ea; un poem epic intitulat *Titanomahia,* atribuit poetului din secolul al Vlll-lea Eumelus din Corint (sau poate legendarului bard orb Thamyris din Tracia), este descris într-o manieră interesantă în alte texte, dar rămâne pierdut pentru noi. lată cum zugrăveşte Hesiod lupta dură care a cutremurat pământul: „Neţărmurita mare răsuna teribil în jur, iar pământul trosnea cumplit: Cerul larg se zguduia, gemea şi... se clătina din temelii sub atacul zeilor nemuritori, un cutremur năpraznic ajunse până în întunecatul Tartar, precum şi zgomotul înfundat al paşilor şi al proiectilelor azvârlite în asaltul înfricoşător. Apoi aruncară cu fulgere cumplite unii asupra altora, şi strigătele celor două armate ajungeau până la cerul înstelat, şi se încleştară cu un uriaş strigăt de luptă."

[←25]
Vezi Apendicele la „Paşi de gigant”.

[←26]

Şi PIERIDELE îşi trag numele din Pieria. Acestea erau nouă surori care au făcut greşeala de a le provoca pe Muze, motiv pentru care au fost transformate în păsări. Alexander Pope spune despre Pieria că era izvorul înţelepciunii şi cunoaşterii în cupletul binecunoscut din al său Eseu *asupra Criticii:*

„Puţina Învăţătură este un lucru periculos;
Beţi pe-ndestulate din izvorul *Perian* sau nu v-atingeţi deloc...”

[←27]

Pentru a le da actorilor o statură mai înaltă, inclusiv anvergură metaforică.

[←28]

Care ne-a mai dat (prin termenul *thallos,* mlădiţa verde care înfloreşte) elementul chimic thallium, un preferat al scriitorilor de romane poliţiste şi al criminalilor care foloseau această otravă.

[←29]
Uneori Auxo.

[←30]

Atropina, otrava derivată din mătrăgună şi *Atropa belladonna* (umbra nopţii, plantă care provoacă moartea), a luat numele de la aceasta din urmă, cea mai îngrozitoare dintre surori.

[←31]

Mai târziu, grecii au considerat că Ursitoarele nu erau fiicele Nopţii, ci ale Necesităţii - ANANKE. Ele seamănă foarte mult cu Nomele din mitologia scandinavă.

[←32]

TAGIDELE erau nimfe asociate unui singur râu, Tagus, dar acum, că le-am menţionat, putem să şi uităm de ele, întrucât nu le vom mai întâlni niciodată.

[←33]

Şi fratele lui Atlas, MENOETIUS, al cărui nume înseamnă „forţă damnată”, fusese un adversar puternic şi feroce, dar Zeus îl omorâse cu unul dintre primele lui fulgere.

[←34]
În imaginile mai recente, însă, este înfăţişat ţinând pe umeri nu cerul, ci pământul.

[←35]

Potrivit unor mitografi, Cronos (Titanul) şi Cronos (Timpul) sunt două entităţi separate. Prefer versiunile care îl consideră unul şi acelaşi.

[←36]

Astronomii consultă cărturarii clasici atunci când numesc corpurile cereşti din sistemul nostru solar. Printre numeroasele luni ale lui Saturn se numără Titan, Iapetus, Atlas, Prometeu, Hyperion, Tethys, Rhea şi Calypso. Apoi mai sunt şi inelele lui Saturn. Poate că ele semnifică vârsta, ca inelele unui copac.

[←37]

Unele titan ide erau foarte atrăgătoare şi - ca orice fiinţă lascivă, senzuală şi gata să se îndrăgostească - Zeus aspira deja la una sau două dintre cele mai cu vino-ncoace.

[←38]

Nu degeaba Prometeu înseamnă „prudenţă” sau „previziune”...

[←39]

Ospitalitatea sau *xenia* era într-atât de prețuită în lumea greacă, încât Hestia se ocupa de ea împreună cu însuși Zeus, căruia i se mai spunea câteodată Zeus Xenios. Uneori, zeii puneau la încercare „prietenia față de oaspeți" a oamenilor, așa cum vom vedea în povestea lui Filemon și Baucis. Aceasta era cunoscută sub numele de *theoxenia. Xenofobii,* desigur, nu întind străinilor o mână prietenoasă...

[←40]

Uneori îl veţi întâlni cu pomenit ca DIS (latinescul pentru „bogat”) sau ca LUCIFER, descendentul său iudeo-creştin. în *Infernul,* Dante vorbeşte de oraşul infernal Dis. Astăzi, numai pasionaţii de rebus criptic mai folosesc acest nume şi o fac destul de rar.

[←41]

Sau „planeta pitică”, cum este numită astăzi fără niciun pic de respect Lunile lui Pluto sunt Styx, Nyx, Charon, Kerberos şi Hydra.

[←42]

Ceea ce este ciudat, deoarece naiadele, desigur, erau nimfele apelor dulci, spre deosebire de nereide şi oceanide, nimfele apelor sărate. Poate că, în acest caz, astronomii n-au mai consultat un clasic înainte de a da numele respective.

[←43]

PROTEUS, Bătrânul Mării care îşi schimbă mereu înfăţişarea, păstorea creaturi marine şi ştia multe. Ca să obţii informaţii de la el trebuia să te lupţi cu el, ceea ce era complicat deoarece putea să şi schimbe repede forma de nenumărate ori: din şopârlă în leopard, din delfin în pârş, ceea ce era enervant. De la această abilitate alunecoasă provine termenul „proteic”.

[←44]

A nu se confunda cu ARION, compozitorul şi interpretul pe care îl vom cunoaşte mai târziu.

[←45]

De-meterse traduce adesea cu „mama orzului” sau „mama porumbului”, deşi astăzi se crede că, la origine, însemna „mama-pământ”, ceea ce arată că generaţia lui Zeus i-a luat Gaiei frâiele din mână.

[←46]
Anagramat, „Rhea” dă Hera, dar nu vom insista în sensul acesta.

[←47]

Să nu uităm că Caia este şi o planetă: globul nostru pământesc. în latină, *Tellus* sau *Terra Mater,* în varianta saxonă „Earth” (înrudită cu zeiţa germanică *Erde, Erda, Joeth* sau *Urd*).

[←48]

Aş spune că Marie Dressler, Lady Bracknell şi mătuşa Agatha, ca să dau trei mari exemple, sunt descendentele Herei.

[←49]

De când Zeus a luat această decizie, numărul doisprezece pare să fi căpătat proprietăţi importante. Este divizibil cu doi, trei, patru şi şase, ceea ce îl face de două ori mai complex decât banalul număr zece. Numărul doisprezece se regăseşte în zodiac, la orele zilei şi lunile anului, la inch şi penny (când eram eu copil, un şiling avea doisprezece penny), ca să nu mai zic de Triburile lui Israel, Discipolii lui Isus, Zilele Crăciunului şi Ciclul de doisprezece ani la asiatici. Trăim într-o lume duodecimală.

[←50]

Zeii erau - dacă ne gândim bine - nepoţii şi nepoatele Afroditei. Ei erau urmaşii lui Cronos, iar ea era rezultatul direct al ejaculării lui Uranus.

[←51]

Aici se demonstrează un principiu important, pe care îl vom întâlni în repetate rânduri: niciun zeu nu poate desface vrăjile, transformările, blestemele sau farmecele făcute de un altul.

[←52]

Vulcan, planeta şi oamenii ei - în special Comandantul Spock -, nu au nicio legătură, din câte ştiu eu. Uneori romanii îi mai spuneau MULCHIBER, topitorul, ca recunoaştere a puterii lui de a înmuia metalul pentru a-l prelucra sau a abilităţii lui de a potoli furia vulcanilor.

[←53]

Chiar şi astăzi, grecii adaugă răşină de pin în vin, îi spun *retsina* şi îl oferă musafirilor. Nu se ştie de ce un popor în general cumsecade şi ospitalier ar face aşa ceva. Are gust de ceea ce este, adică un fel de terebentină pe care artiştii o folosesc pentru a-şi dilua vopselurile. Mie îmi place foarte mult.

[←54]

Desigur, aceasta nu este ultima oară când îl vedem pe Zeus jucându-se cu jurămintele şi derobându-se de obligaţii.

[←55]

Sau Cos, locul de origine al salatei verzi romane care îi poartă numele şi care este unul dintre principalele ingrediente ale salatei Caesar.

[←56]

De fapt, zeii nu aveau sânge în vene, ci un minunat lichid auriu argintiu care se chema ICHOR. Era un lichid paradoxal deoarece, deşi păstra toate calităţile dătătoare de viaţă eternă ale ambroziei şi nectarului, era o otravă letală pentru muritori, provocându-le moartea instantaneu.

[←57]

Puterea mării şi comerţul pe care îl permitea aceasta aveau să fie salvarea oraşului Atena (marea le-a adus o victorie surprinzătoare împotriva perşilor la Salamis). Dar cultivarea măslinului şi celelalte meşteşuguri, arte şi tehnologii care ţineau de domeniul zeiţei Atena au fost, fără îndoială, de o importanţă şi mai mare.

[←58]

Pe lângă armură, Atena a fost întotdeauna înfăţişată cu o EGIDĂ. Părerile sunt împărţite când vine vorba despre cum arăta exact o egidă. Uneori este înfăţişată ca fiind o piele de animal (iniţial de capră: *aiga* în limba greacă înseamnă „capră”), deşi în sculpturile şi reprezentările ceramice de mai târziu poate fi văzută o piele de leu sau de leopard. Egida lui Zeus este în general considerată a fi un scut, probabil acoperit cu piele de capră şi pe care apare adesea chipul Gorgonei. Regii şi împăraţii dornici să arate statutul lor semi-divin, obişnuiau să-şi arunce pe umeri o egidă, ca semn al dreptului lor de a conduce. în ziua de azi, cuvântul sugerează o emblemă a conducerii sau autorităţii. Se desfăşoară acţiuni şi se fac proclamaţii „sub egida” unei instituţii sau alta.

[←59]

Parthenos, care în limba greacă înseamnă *virginã,* era adesea ataşat numelui ei - de aici denumirea de „Parthenon” a templului ei de pe Acropola din Atena.

[←60]

Ne este permis să folosim acest cuvânt obosit - în fond, este un cuvânt grecesc şi ne permite să o descriem pe Atena ca fiind plină de farmecul celor trei Graţii.

[←61]

L-am căutat într-un dicţionar de sinonime şi am găsit: „cuminte, răbdătoare, blajină, blândă, rezervată, liniştită, timidă, ruşinoasă, ezitantă, reticentă, sperioasă; cuviincioasă, decentă, plăcută, feminină, respectabilă, virtuoasă, pură, inocentă, castă; sobră, liniştită, serioasă, afectată, mironosiţă, rigidă”. Nu cred că multe femei ar sări în sus de bucurie dacă ar fi caracterizate aşa.

[←62]
În Tracia de azi, mărginită de Grecia, Bulgaria şi Turcia.

[←63]

Afrodita şi Atena, care o egalau în frumuseţe, nu se născuseră în sensul strict al cuvântului, deci afirmaţia este valabilă.

[←64]

Vom afla mai târziu de ce Apollo a făcut corbul negru şi de ce laurul a devenit sacru pentru el.

[←65]

Alături de cele Nemeene şi Istmice, Jocurile Phytice şi Olimpice constituiau cele patru aşa-numite „Jocuri Panelene” Premiile nu se comparau cu cele de astăzi. O cunună din ramuri de măslin pentru câştigătorii Jocurilor Olimpice, de lauri pentru Jocurile Phytice, de pin pentru cele Istmice şi - cea mai senzaţională dintre toate - de ţelină sălbatică pentru norocosul învingător din Jocurile Nemeene.

[←66]

Se crede că numele „Delfi” derivă din *delphys,* care înseamnă „uter” Bineînţeles că ar putea veni de la adelphoi, care înseamnă „fraţi” (deoarece provin din acelaşi pântec). Deci poate că acest loc sacru a fost numit după geamănul Apollo sau după uterul Gaiei. Mai există o teorie conform căreia Apollo a ajuns la Pytho pe un delfin, *delphis* în greacă. Un delfin este, în fond, un peşte cu uter. Dar cum a reuşit el să călătorească atât de departe pe uscat călare pe un delfin, asta nu ştiu să spun.

[←67]

Când făcea profeții, Pitia era posedată de zeul Apollo, titanida Themis sau zeița Caia. Sau poate de toți trei. în limba greacă, corespondentul expresiei”posedare divină” este *enthusiasmos* - entuziasm. A fi entuziast sau entuziasmat înseamnă a fi „îndumnezeit” sau a fi pătruns de harul divin.

[←68]

Unii spun că aburul ieşea din subteranul izvorului Castalia, care se pare că le încânta pe caprele de prin partea locului. Poate că asta le amintea oamenilor de orificiul de respirat al delfinului, oferind încă o explicaţie pentru schimbarea numelui din Phyto în Delfi. Castalia, întâmplător, este numele viitoarei lumi din romanul lui Hermann Hesse, *locul cu mărgele de sticlă.*

[←69]

Astăzi, Muntele Kyllini.

[←70]

Pălărioara elegantă a lui Hermes se cheamă *petasos*. Toiagul său, *kerykeion* - sau *caduceu* la romani - apare adesea ca simbol universal al medicinei şi ambulanţelor, fie ca o alternativă sau ca o confuzie cu toiagul lui ASCLEPIUS (despre acesta, mai târziu).

[←71]

Alchimiştii medievali şi renascenţi îl numesc Hermes *Trismegistus* (Hermes *cel de trei ori mare*). Deoarece se spune că el reuşea să închidă în mod magic tuburi de sticlă, cufere şi cutii, o invenţie din secolul al XVII-lea numită Emisferele din Magdeburg (care foloseau forţa presiunii atmosferice şi un spaţiu vid pentru a realiza o închidere etanşă incredibil de puternică) a fost descrisă ca fiind „închisă ermetic”, expresie folosită şi astăzi.

[←72]

Aceasta este denumirea modernă, care literalmente înseamnă „cazane mari”, şi încă este o privelişte spectaculoasă pentru cei care îndrăznesc să escaladeze înălţimile Olimpului.

[←73]

A fost opera hecatonchirilor sau a morenelor glaciare. Nimeni nu ştie cu certitudine.

[←74]

În greacă, „între râuri” se spune Mesopotamia, nume sub care le era cunoscută grecilor această zonă.

[←75]
Vezi Apendice, „Picioarele şi degetele”.

[←76]

Aceasta este doar una dintre teoriile despre originea cuvântului *anthropos,* care înseamnă „om” în sensul strict. Este regretabil că multe cuvinte care desemnează specia noastră *par* să se refere doar la partea masculină. „Uman”, de pildă, este înrudit cu *homo,* latinescul pentru „bărbat”. Astfel, „umanitate” exclude în mod nepoliticos jumătate din specie. „Popor” şi „populaţie” sunt mai puţin specifice. De reţinut, totuşi, că englezescul „man” (om) se înrudeşte cu *mens* (minte) şi *manus* (mână), şi era de genul neutru până în urmă cu vreo mie de ani.

[←77]

Numele are un sens mai nuanţat, căci *pan-dora* poate însemna „cea care dăruieşte” sau „cea dăruită”.

[←78]

Se spune că tocmai Erasmus, marele învățat din secolul al XVI lea şi Prințul Umaniştilor, a fost cel care a citit greşit *pyxis* (cutie) în loc de *pithos* (oală).

[←79]
Vezi Apendice, „Speranța”.

[←80]

Prevedere, nu profeție...

[←81]

După spusele lui Ovidiu, cel puţin. Alte surse pomenesc muntele Etna sau muntele Athos. Cam tot în aceeaşi perioadă, Noe acosta pe muntele Ararat. Arheologia confirmă, se pare, că a existat în realitate Marele Potop.

[←82]
Vezi Apendice, „Frații - o notă explicativă”.

[←83]

Charon se bucura şi când primea un *danake* sau *danace,* echivalentul persan, mai târziu încorporat în sistemul monetar grecesc antic.

[←84]

În descrierea vizitei lui Aeneas (Enea) în lumea umbrelor, Vergilius vorbeşte despre culoarea bărcii lui Charon.

[←85]

Voi povesti ceva mai încolo cum a sedus-o Zeus pe Europa.

[←86]

Insulele Canare au fost candidatele lui Byron pentru Insulele Fericiţilor în *Don Juan.*

[←87]

Dar nu în Franţa, deşi marea arteră de circulaţie din Paris poartă numele Champs Elysees.

[←88]

Ea ocupă un loc proeminentîn piesa *Macbeth* a lui Shakespeare.

[←89]

Pe cât de strălucitor şi de rapid era Helios în carul soarelui, pe atât de obtuz şi încet la minte putea fi. Cum a ajuns să preia aceste îndatoriri de la Apollo vom vedea mai târziu.

[←90]

Deşi aşa spun unii, eu tind să cred că Pan (FAUNUS la romani) era mai bătrân decât Olimpienii. Poate la fel de bătrân ca natura. îl vom mai întâlni din când în când de-aici înainte.

[←91]

Existau doi munţi Ida - unul cretan, locul de naştere al lui Zeus, şi altul în Frigia, Asia Mică - Anatolia din Turcia de azi. De aici era originar Hermafroditus.

[←92]

Marile muzee ale lumii au ţinut ascunse obiecte preţioase care reprezintă figuri intersexuale ca Hermafroditus. Abia în ultimul timp, multe dintre acestea au ieşit la lumină, iar expoziţii precum cele de la Muzeul Ashmolean din Oxford şi alte instituţii prestigioase încurajează redescoperirea acestei zone neglijate, fapt care coincide cu o tendinţă mai amplă la nivelul întregii societăţi de a înţelege fluiditatea genului sexual.

[←93]
Sau poate Pan.

[←94]

Binecunoscuta statuie din aluminiu realizată de Alfred Gilbert, care constituie elementul central al fântânii memoriale Shaftesbury din Piccadilly Circus, Londra, nu este a lui Eros, ci a lui Anteros, ales anume pentru a celebra dragostea altruistă care nu cere nimic în schimb. Aceasta a fost ridicată pentru a comemora imensa muncă filantropică a celui de-al şaptelea conte de Shaftesbury, care a contribuit la accelerarea abolirii muncii infantile, la reformarea legislaţiei privind bolile mintale şi aşa mai departe.

[←95]

Cupidon, scoate-ţi arcul, şi trage o săgeată pentru mine, în inima iubitei mele...

© Sam Cooke

[←96]

Biblia regelui James redă sfârşitul capitolului treisprezece din prima epistolă a Sfântului Pavel către corinteni (scrisă în greacă, desigur) în felul următor: „And now abideth faith, hope, charity, these three; but the greatest of these is charity” („Şi acum rămân acestea trei: credinţa, nădejdea şi caritatea; dar cea mai mare dintre acestea este caritatea.”). în traducerile moderne, în loc de „caritate” se spune simplu „dragoste”.

[←97]

Se pot observa mari asemănări cu *Frumoasa şi bestia* şi *Cenuşăreasa,* de pildă.

[←98]

Apuleius, care s-a remarcat în secolul al II-lea d.Hr., era din Africa de Nord, dar a scris în latină şi de aceea a folosit numele roman Cupidon (sau, alternativ, Amor) pentru Eros, Venus pentru Afrodita şi Anima pentru Psyche; această din urmă traducere transmite nu doar sensul de „suflet", ci şi de „suflare a vieţii" - „cea care animă" Dacă ar fi să-l traducem literal pe Apuleius, am obţine o poveste de-a dreptul alegorică. „Iubirea îi spuse Sufletului: nu ai voie să mă vezi", „Sufletul fugi de Iubire" etc.

[←99]

La timpul potrivit, Psyche a dat naştere unui copil: o fată, HEDONE, care avea să fie spiritul plăcerii şi al desfătării. Romanii îi spuneau VOLUPTAS. Hedonismul şi voluptatea, aşa cum e de aşteptat, îi aparţin.

[←100]

Aceasta a împrumutat numele ei oraşului Mycenae.

[←101]

Junincă este pentru vacă ceea ce este mânza pentru iapă.

[←102]

„Argian” însemna „locuitor al oraşului Argos”, dar mai târziu a fost adesea folosit pentru a-i indica pe greci şi mai ales pentru a-i deosebi de troieni.

[←103]

Unii sugerează că ideea că Argus avea o sută de ochi era de fapt un mod plin de fantezie de a spune că era o persoană extrem de vigilentă. La fel de bine, susţin ei, se poate să se fi spus în glumă, apoi să se fi luat în serios, că el avea ochi şi la spate. Noi respingem aceste teorii anoste şi prozaice, tratându-le cu dispreţul pe care îl merită. Argus avea o sută de ochi. Punct.

[←104]

Pictorii şi sculptorii au înfăţişat-o deseori pe Hera într-un car tras de păuni; şi mai este, desigur, piesa *Juno şi păunul* a lui Sean O'Cassey.

[←105]

Ciudat este faptul că „Oxford” şi „Bosporus” înseamnă exact acelaşi lucru.

[←106]

Exact eroul care într-o bună zi îl va elibera pe Prometeu din lanţuri.

[←107]

Numele „Erechthonius” este atribuit uneori atât lui Erechtheus, cât şi mai multor descendenţi ai săi. Ambele nume arată originea sa htonică.

[←108]

În cinstea lui Pandrosos, sora obedientă care a rezistat să nu se uite în coş, a fost ridicat un templu lângă cel al Minervei şi a fost instituită o sărbătoare numită *Pandrosia.*

[←109]

Faeton (ca şi „Phoebus”, numele alternativ al lui Apollo)înseamnă „cel strălucitor” Scris uneori *Phoethon, Phaëton* sau *Phathon,* este de obicei pronunţat astfel încât să rimeze cu „Satan” sau „Nathan”, deşi se poate, dacă preferaţi, să rimeze cu „Titan” sau „Python”.

[←110]

Fiică a lui Oceanos şi Tethys, oceanida Clymene ar putea fi considerată una dintre cele mai influente mame din mitologia greacă. Din împreunările ei cu titanul Iapetus, i-a avut, pe de o parte, pe Atlas şi Menoetius (doi dintre titanii care s-au opus cu ferocitate zeilor în timpul Titanomahiei şi au fost pedepsiţi) şi, pe de altă parte, pe Epimeteu şi Prometeu. Cu toate acestea, unii spun că oceanida Clymene şi Clymene, mama lui Faeton, nu erau una şi aceeaşi persoană şi că, de fapt, mama lui Atlas şi a celorlalţi titani ar trebui să se cheme ASIA, astfel încât să nu se confunde cu muritoarea Clymene, mama lui Faeton. Chestiunea este foarte confuză şi cel mai bine ar fi s-o lăsăm în seama specialiştilor şi a celor care au timp să se ocupe de ea.

[←111]

Chiar şi paternitatea lui Faeton este controversată. în unele versiuni, tatăl său este titanul soare Helios. Eu voi merge pe mâna lui Ovidiu şi voi atribui paternitatea lui Faeton zeului Apollo.

[←112]
Sau Cycnus.

[←113]

Numele roman al lui Helios era SOL. Când respirăm gazul numit după el - heliu râsul nostru capătă exact acelaşi ton isteric, ascuţit şi batjocoritor pe care îl avea râsul lui Helios când şi-a bătut joc de Faeton.

[←114]

Termenul plăcut care desemnează aşezarea printre stele, poate echivalentul clasic al canonizării, este „catasterism”. *Catasterismi,* o operă antică pierdută aproape în întregime şi atribuită unui anume Pseudo Eratostene din Alexandria, vorbeşte despre originile mitologice ale constelaţiilor.

[←115]

Înainte de această idee genială a fenicienilor, scrisul lua forma unor simboluri vizuale, cum ar fi hieroglifele şi pictogramele. Ca şi cifrele, acestea nu aveau nicio legătură cu pronunţia lor. Dacă scriem „24”, de exemplu, nu avem niciun indiciu în legătură cu pronunţia sa şi îl putem citi diferit, în funcţie de regulile limbii noastre. Caracterele alfabetice (adică fonetice) din *twenty-four* sau *vingt-quatre* sau *vierundzwanzig* ne spun cum să le citim. Acesta a fost un progres crucial. Alfabetul fenician a fost adaptat de către greci în sistemul de scriere în care şi astăzi îl regăsim întrucâtva. Ruda sa apropiată, alfabetul chirilic, s-a răspândit din Bulgaria în secolul al IX-lea d.Hr. în Balcani, Rusia şi multe alte regiuni din Europa de Est şi Asia, în timp ce romanii au adaptat grecescul *alfa* şi *beta* în sistemul alfabetic pe care îl descifraţi cu atâta uşurinţă chiar în clipa de faţă. Herodot, „Părintele istoriei”, care a trăit în secolul al V-lea î.Hr., încă numea această scriere „alfabetul cadmean”

[←116]

Nu ELECTRA din tragedia greacă, fiica lui AGAMEMNON şi a CLYTEMNESTREI, ci una care a trăit cu mult timp în urmă. Numele este interesant; este femininul pentru *electron,* care în greacă înseamnă „chihlimbar” Grecii au observat că, dacă frecau energic chihlimbarul cu o cârpă, acesta atrăgea ca prin minune praful şi scamele. Din această proprietate neobişnuită derivă cuvintele „electric”, „electricitate”, „electron”, „electronic” şi aşa mai departe.

[←117]

El a dat numele său strâmtorii Dardanele, unde au avut loc tragicele debarcări de la Gallipoli în timpul Primului Război Mondial.

[←118]

Potrivit unor surse, Ares şi Afrodita au fost părinţii Armoniei. Ascensiunea ei de mai târziu la statutul de zeiţă a armoniei (CONCORDIA la romani) este un indiciu cert al obârşiei sale divine. Ţinând cont de ce avea să-i facă Ares, s-ar putea crede că a fost un tată anormal - atât de loial dragonului său de apă, atât de crud faţă de fiica sa umană. Alţi mitografi, în special Roberto Calasso, un scriitor italian ale cărui interpretări originale ale mitului merită citite, au ajuns la un compromis elegant şi au sugerat că Armonia a fost într-adevăr fiica Afroditei şi a lui Ares, dar a fost încredinţată Electrei din Samotracia pentru a fi alăptată şi crescută.

[←119]

Acesta formează fâşia de pământ care separă Turcia de Siria şi care azi se numeşte Çukurova.

[←120]

Regiune din centrul Greciei, la nord de Golful Corint. Ca să nu devoalez prea multe, voi spune doar că aceasta se numea în trecut „Cadmeia”.

[←121]

Ovidiu numeşte Dragonul Ismenian *Anguis Martius,* „Şarpele lui Marte”. Se pare că în mitologia greacă nu se făcea nicio diferenţă între *(ap)ophis* (şarpe) şi *drakon* (dragon), aşa cum Wurm (vierme) şi *Drachen* (dragon) sunt interschimbabile în legendele germanice.

[←122]

Chthonius avea numele care îi definea pe toţi ca fiinţe htonice.

[←123]

Polis sau „oraşul-stat” avea să devină unitatea administrativă definitorie în Grecia antică. Atena a fost cel mai cunoscut, însă în lumea greacă au înflorit Sparta, Teba, Rodos, Samos şi multe altele, care au încheiat alianţe, au făcut negoţ şi s-au luptat între ele. Deşi limba greacă ne-a dat cuvântul „democraţie”, *polis*-ul putea fi guvernat de un rege (*tyrannos* în greacă, deci când spunem „tiran”, nu întotdeauna ne referim la un „despot”) sau de un grup restrâns, ceea ce în limba greacă înseamnă *oligarhie.* Din *polis* derivă cuvinte ca „politicos”, „politică” şi „poliţie”.

[←124]

Să fiu al naibii dacă găsesc o definiţie convingătoare pentru acest corset. Unii cred că era o cingătoare, alţii mai degrabă o bustieră sau un corset Playtex cu întăritori; alţii I-au descris ca pe un sutien „Wonderbra mitic” Pentru Calasso este „brâu moale înşelător”

[←125]

„O ghirlandă de lumină aurie care atingea pământul” este excelenta descriere făcută de Roberto Calasso în cartea sa, *Nunta lui Cadmus și a Armoniei.*

[←126]

Scenă care se regăseşte în *A douăsprezecea noapte* de Shakespeare şi în *Mâinile murdare* de Jean-Paul Sartre. *Dalmatae* (numele derivă dintr-un termen din albaneza veche care însemna „oi”) sau dalmaţii erau un trib iliric din nord-vestul regiunii, care a dat numele Coastei Dalmaţiene (şi rasei de câini).

[←127]

Fiind din Tyr, Cadmus a folosit probabil pentru „Aşa să fie” cuvântul cel mai uzual în Orientul Mijlociu: *Amin.*

[←128]

Polydorus şi Illyrius, fiii lui Cadmus şi ai Armoniei, erau încă prea mici pentru a domni. Până la urmă, Polydorus va deveni regele Tebei, iar Illyrius va domni peste regatul care îi purta numele, lllyria, aşa cum am văzut deja.

[←129]

Adevărata Beroë, o oceanidă care într-adevăr avusese grijă de zei când erau mici, a dat numele său oraşului Beirut

[←130]

Un alt termen pentru apariţia şi revelarea divinităţii în faţa unui muritor este „teofania”.

[←131]

După cum poate vă mai amintiţi din episodul cu Apollo şi Faeton, zeii obişnuiau să jure pe acest fluviu întunecat şi odios.

[←132]

O poveste uimitoare. Aşa cum spunea însuşi Ovidiu despre ea: „Dacă omul poate crede aşa ceva...”.

[←133]

Numele provine probabil din alăturarea lui *Dio,* care înseamnă Zeus, şi Nysus, locul naşterii.

[←134]

În semn de recunoştinţă, Zeus le-a ridicat pe cer cu numele de Hiade, o constelaţie în formă de spirală, al cărei răsărit şi apus, credeau grecii, prevesteau ploaia.

[←135]

Cânturile 10, 11 şi 12 din cele patruzeci şi opt, câte cuprinde epopeea *Dionysiaca,* scrisă de poetul grec Nonnus din Panopolis în secolul al V-lea d.Hr., descrie pe larg această relaţie şi urmările ei.

[←136]

Nonnus se opreşte cu acţiunea aici (lucru pe care îl face mereu; poemul său este surprinzător de lipsit de viaţă, dat fiind subiectul superb pe care îl tratează), aducându-l pe Eros ca să-l consoleze pe Dionysos cu poveştile altor celebri amanţi. El îi povesteşte despre KALAMOS şi KARPOS (acesta din urmă fiind fiul lui Zefir, vântul de apus, şi al lui CHLORIS, nimfa naturii înverzite şi reînnoite - de aici, „clorofilă" şi „clor"), doi tineri frumoşi, extrem de îndrăgostiţi unul de celălalt. în timpul unui concurs de înot (atletismul şi vânătoarea par a fi o temă a tinerilor frumoşi care sfârşesc rău, aşa cum vom vedea în poveştile lui HYACINTHUS, ACTAEON, CROCUS şi ADONIS, printre alţii), Karpos moare, iar Kalamos, rămas singur şi distrus de durere, se sinucide. Kalamos este apoi preschimbat în trestie, iar Karpos în fruct: chiar şi astăzi, numele lor în limba greacă înseamnă „trestie" şi „fruct".

[←137]

Se spune că a dezvăluit secretele vinului tuturor ţărilor cunoscute, cu excepţia Britaniei şi Etiopiei. Din păcate, este adevărat că niciuna dintre cele două ţări nu sunt prea renumite în domeniul vinificaţiei, deşi acest lucru se schimbă şi, în prezent, vinurile englezeşti încep să câştige o oarecare reputaţie. Probabil că acelaşi lucru este valabil şi pentru vinurile etiopiene.

[←138]

Misterele violente ale acestor adoratoare extreme au fost descrise în toată sălbăticia lor şocantă de către dramaturgul atenian Euripide, în secolul al V-lea Î.Hr., în *Bacantele.* în această tragedie sângeroasă, Dionysos se întoarce la Teba pentru a se răzbuna pe surorile mamei sale care au refuzat s-o creadă pe Semele când a spus că purta în pântec copilul lui Zeus. Zeul îl face pe regele Pentheus să-şi piardă minţile, iar pe mătuşile sale, Agave, Ino şi Autonoe, le face să-l sfâşie în bucăţi pe bietul om.

[←139]

Ovidiu, în repovestirea mitului lui Dionysos, îl numeşte adesea LIBER. Numele are sensul de „libertate” şi de „libertinism” - precum şi de „carte”, fără nicio legătură.

[←140]

Dacă vrei să-ţi impresionezi prietenii, poţi învăţa lista câinilor de sex masculin şi feminin, oferită de Ovidiu în versiunea sa. Sau, cel puţin, aceste nume ar putea fi folosite ca parole.

Masculi: Melampus, Ichnobates, Pamphagos, Dorceus, Oribasos, Nebrophonos, Lailaps, Theron, Pterelas, Hylaeus, Ladon, Dromas, Tigris, Leucon, Asbolos, Lacon, Aello, Thoos, Harpalos, Melaneus, Labros, Arcas, Argiodus, Hylactor.

Femele: Agre, Nape, Poemenis, Harpyia, Canache, Sticte, Alce, Lycisce, Lachne, Melanchaetes, Therodamas, Oresitrophos.

[←141]

Deşi, într-o adaptare BBC TV a trilogiei *Gormenghast,* am lucrat cu o cioară albinoasă pe nume Jimmy White.

[←142]

koronis în greacă înseamnă „corb” sau „cioară” La origine, însemna „curbat”, nu știu dacă referindu-se la contururile prințesei sau la ciocul păsării.

[←143]

Unii folosesc bastonul lui Asclepius (sau bastonul hipocratic) - un băţ din lemn brut, cu un singur şarpe încolăcit pe el. Alţii folosesc caduceul lui Hermes - un toiag mai suplu şi mai elegant, pe care sunt încolăciţi doi şerpi ale căror capete se întâlnesc în vârf şi au deasupra o pereche de aripi. Se pare că nu există nicio semnificaţie profesională sau medicală în alegerea unuia sau altuia; este pur şi simplu o chestiune de gust.

[←144]

Poetul şi eruditul Callimachus, care a trăit în secolul al III-lea î.Hr., sugera că Apollo şi Admetus s-au îndrăgostit foarte tare unul de altul şi au devenit amanţi în această perioadă de slujire.

[←145]

Un singur astfel de hibrid cabalin-uman mai fusese văzut pe pământ până atunci: marele Chiron, învăţător al lui Asclepius, Ahile şi mulţi alţii. Chiron s-a născut în epoca lui Cronos, fiul lui Uranus şi al Gaiei, tatăl lui Zeus şi al Herei. într-o perioadă de acalmie în timpul Titanomahiei, Cronos s-a îndrăgostit de PHYLIRA, o oceanidă de o mare frumuseţe. Ea i-a respins avansurile până când el, sătul de reticenţa ei, s-a preschimbat într-un falnic armăsar negru şi a avut-o împotriva voinţei ei. Chiron a fost rezultatul acestei împreunări şi, deşi I-a precedat pe Centauros cu multe sute de ani, i se spune centaur prin convenţie.

[←146]

Athamas a fost fratele lui Sisif; motivul infamiei lui îl vom vedea în curând.

[←147]

Regele Lear al lui Shakespeare strigă:
Tu eşti un suflet sfânt, eu sunt legat
Pe-un cerc de foc, şi lacrimile mele
Se scurg ca plumb topit.
(Trad. în limba română de Adolf Stern, 1881).

[←148]

Mai era un fiu, BROTEAS, căruia îi plăcea să vâneze şi a cărui viaţă pare să fi fost lipsită de evenimente notabile, în comparaţie cu cea a fraţilor săi. Se spune că a sculptat silueta lui Cybele, zeiţa mamă a Anatoliei, în stânca Muntelui Sipylus. O parte din ea poate fi văzută şi astăzi de către turişti.

[←149]

Deşi zeii trăiau cu ambrozie şi nectar, le făcea mare plăcere să guste şi din varietăţile oferite de muritori.

[←150]

Numită prin convenţie istorică, casa lui Atreu, după unul dintre fiii săi. Căderea casei lui Pelops şi a lui Atreus implică destinele mai multor eroi şi războinici până la războiul troian şi după. Agamemnon, Clytemnestra şi Oreste erau descendenți ai lui Pelops şi se spunea că ar fi moştenit blestemul acestuia şi al lui Tantal. Numele lui Pelops se regăseşte, desigur, în Peloponez, marea peninsulă aflată la sud-vest de Grecia continentală.

[←151]

Tantalul este unul dintre metalele refractare, esențiale în zilele noastre în fabricarea multor dispozitive electronice.

[←152]

Tantal se numeşte un mic dulăpior care conţine carafe cu două sau trei tipuri de băuturi, de obicei coniac, whisky sau rom. Băuturile sunt expuse, dar dulăpiorul este încuiat, fiind astfel tentant de aproape, dar inaccesibile copiilor.

[←153]

În piesa *Poveste de iarna* de Shakespeare, pe vagabondul necinstit, hoțul de buzunare și „furăciosul de chilipiruri” îl chema Autolycus.

[←154]

Această necinstire a Amfiteei a dat naştere zvonului că Sisif era adevăratul tată al fiicei lui Autolycus, ANTICLEA. Anticlea I-a zămislit pe LAERTES şi Laertes I-a zămislit pe marele erou ODISEU, alias ULISE, care era cunoscut mai ales pentru viclenia şi ingeniozitatea lui.

[←155]

Asopos avea în grijă cel puţin două râuri. Era cel din Boeotia, care uda pământul Tebei, şi acesta, care trecea prin Corint.

[←156]

După ce s-a căsătorit cu Niobe şi a adus-o la Teba, oraşul la a cărui întemeiere a pus umărul, Amphion a adăugat trei strune lirei, care iniţial avea patru, astfel încât, în onoarea locului ei de naştere din Asia Mică, putea să cânte muzică în ceea ce se cheamă şi astăzi modul lidian.

[←157]

În acea perioadă, ca şi în Epoca eroilor ce a urmat, exista întotdeauna posibilitatea ca oamenii să ajungă la rangul de nemuritor. Aşa s-a întâmplat cu HERCULE. în civilizaţiile de mai târziu, împăraţii romani puteau fi zeificaţi, romano-catolicii sanctificaţi, iar actorii de film imortalizaţi pe Aleea Celebrităţilor din Hollywood.

[←158]

Stânca este din calcar, însă elementul niobium, foarte asemănător în compoziţie şi caracteristici cu tantalul, se cheamă astfel după regina lacrimilor.

[←159]

Este o coincidenţă simpatică faptul că una dintre principalele utilizări ale palladium-ului, element care a împrumutat numele zeiţei Pallas Atena, este în fabricaţia instrumentelor de suflat. Sau nu este o coincidenţă? Hm...

[←160]

Acum, dacă nu puteţi accepta ideea unei asemenea cruzimi din partea unui zeu altfel admirabil, poate preferaţi o altă variantă a poveştii. Filologul şi mitograful ungar Károly Kerény, unul dintre marii pionieri ai studiului mitologiei greceşti, a remarcat că satirii se îmbrăcau de obicei cu piei de animale. El susţine că ceea ce a făcut de fapt Apollo a fost să-i confişte lui Marsyas pielea cu care era acoperit, astfel încât să fie nevoit să umble gol. Asta a fost tot. Pedeapsa nu a fost mai mare de-atât. Este o interpretare binevoitoare şi convingătoare, dar pe care generaţii întregi de artişti n-au crezut-o.

[←161]

O altă versiune a mitului susţine că Apollo, dificil şi capricios, a fost cel care I-a provocat pe talentatul Marsyas şi nu invers, făcând ca povestea să fie mai degrabă una despre invidia divină decât despre *hybris*-ul muritorilor.

[←162]

Lidia este un cadru obişnuit în care se desfăşoară acţiunea multor mituri. Grecii au colonizat zona pe care au numit-o Ionia, ce cuprindea şi Lidia, şi pe care astăzi o recunoaştem ca fiind regiunea Anatolia din Turcia.

[←163]

Mai târziu, zeilor li s-a făcut milă de ea şi au transformat-o într-o barză. De atunci se pare că berzele mănâncă şerpi. Nu era vorba de ANTICONA din Teba, fiica lui OEDIP, ci de o fată din Troia, care avea avea acelaşi nume.

[←164]

Fiicele lui Mynias, unul dintre regii Boeotiei. Acestea erau: LEUCIPPE, ARSIPPE şi ALCATHOË. O specie de liliac european descoperită recent se cheamă *Myotis alcathoë* în cinstea ei. Soarta surorilor a fost folosită adesea ca un avertisment pentru cele care erau tentate să renunţe la o viaţă de plăceri dionysiene; astăzi ne-am aştepta mai degrabă la un avertisment în sens invers.

[←165]

Uneori, aceste mituri sunt considerate *etiologice,* deoarece explică modul în care unele lucruri au devenit ceea ce sunt. Arahne poate fi văzută ca o poveste care explică de ce păianjenul ţese pânze, Melissa explică de ce albina face miere şi aşa mai departe. Un fel de legende din seria „De ce are elefantul trompă". Desigur, denumirile de flori şi animale care se referă la acest tip de mituri ne-au parvenit în nomenclatura ştiinţifică în limba latină, de exemplu „Dafne Laureola" pentru dafin, sau denumirile de flori comune, cum ar fi Narcissus, Hyacinth etc.

[←166]

Attica este regiunea din Grecia unde se află Atena. „Greaca attică” este forma clasică a limbii care ni s-a transmis prin poezia, drama, oratoria şi filozofia marilor scriitori atenieni din secolul al V-lea şi începutul secolului al IV lea î.Hr. Pentru mulţi greci din alte zone, Attica era probabil ceea ce Anglia este pentru celelalte ţări din Regatul Unit: regiunea dominantă şi snoabă la care se făcea referire cu lipsă de tact şi de reverenţă atunci când se vorbea de „Grecia”.

[←167]

A nu se confunda cu SCYLLA, crudul monstru marin care, împreună cu vârtejul CHARIBDIS, forma o barieră de netrecut pentru marinari în Strâmtoarea Messina dintre Sicilia şi Italia continentală.

[←168]

Care a fost transformat de către Zeus în lup, dacă vă mai amintiţi, la începutul civilizaţiei pelasgice.

[←169]

De fapt, Callisto are o dublă îndatorire pe cer, întrucât ea trăieşte şi ca una dintre lunile lui Jupiter.

[←170]

Grecii credeau că sunetul scos de pupăză era *pou? pou?,* adică „unde? unde?” - probabil în memoria lui Tereus care îşi striga înnebunit fiul. Shakespeare numeşte privighetoarea „Filomela” în Sonetul 102 - „Cum cântă Filomela la începutul verii” - dar, în mod ciudat, numele Philomela apare cel mai frecvent în denumirea ştiinţifică a sturzului cântător: *Turdus philomelos.*

[←171]

Echivalentul grecesc pentru „persoană care arată smochina” este *sicofant* - se pare că *ori* vânzătorii de smochine de pe străzi și din piețe erau cunoscuți pentru atențiile lor servile și linguşitoare, *ori* a arăta smochina era echivalentul unui gest falic (în fond, smochinele au fost întotdeauna considerate un fruct erotic), *ori* avea legătură cu modul de recoltare a smochinelor. Indiferent de motiv, în contexte juridice ateniene, arătatul smochinei/sicofantismul a devenit un cuvânt asociat cu cei care intentau procese private frivole, răuvoitoare sau nejustificate. Maniera lor de a se gudura a făcut ca termenul „sicofant” să capete sensul său actual.

[←172]

Creon a fost acel exemplu de pragmatism şi bună guvernare, a cărui tragică poveste de familie a inspirat ciclul de tragedii tebane al lui Sofocle: *Oedip-rege, Oedip la Colona* şi *Antigona.* L-am jucat când aveam şaisprezece ani şi am primit aprecieri. N-am să spun mai mult.

[←173]

În *Visul unei nopţi de vară* de Shakespeare, Fundulea şi prietenii săi zăpăciţi stâlcesc memorabil numele acestor îndrăgostiţi nefericiţi în spectacolul lor „Pyram şi Thisbe”:

„Pyram (Fundulea): Saphal pe Procrus nu-l iubi atât!

Thisbe (Flaut): Precum Saphal lui Procrus eu îţi sunt.” (trad. Dan Grigorescu).

[←174]

Ea constituie subiectul poemului *Endymion* de John Keats.

[←175]

Laomedon era fiul fratelui mai mare al lui Canymede, Ilos, regele Troiei.

[←176]

O cicadă, conform altor versiuni. Eu m-am gândit întotdeauna la o lăcustă, poate pentru că acestea sunt foarte des întâlnite în Marea Britanie. Manualele pentru copiii britanici considerau probabil că o cicadă ar fi o insectă mai greu de imaginat în mod bizar, numele lui Tithonus a supraviețuit în biologie nu în cicadă sau lăcustă, ci într-un tip de fluture coada-rândunicii, *Ornithoptera tithonus*.

[←177]

Un gând vesel I-a inspirat pe geologul Albert Oppel să numească Titoniană una dintre ultimele etape ale perioadei jurasice, ca o reverenţă în faţa lui Eos, deoarece marchează zor» Cretacicului. „Titonus" este unul dintre cele mai îndrăgite şi reprezentative poeme ale lui Lord Alfred Tennyson. Are forma unui monolog dramatic adresat lui Eos, în care el o imploră să-l elibereze de bătrâneţe.

...După atâtea veri, lebăda moare.
Pe mine doar o crudă nemurire mă consumă:
în braţele tale mă ofilesc încet,
Aici, la graniţa liniştită a lumii,
O umbră încărunţită care rătăceşte ca un vis.

Poezia conţine şi un vers celebru care poate fi văzut ca una dintre marile teme ale mitologiei greceşti:

„Nici măcar zeii nu-şi pot lua darurile înapoi."

[←178]

Hyacinthus este denumirea ştiinţifică a zambilei. (n. tr.).

[←179]

Spirit feminin despre care se credea că avea relaţii sexuale cu bărbaţi în timp ce aceştia dormeau. (n. red.).

[←180]

„Civilizația umană și-a făcut legi perfide și ce e îngăduit de natură, e oprit de legile invidioase” - așa s-a plâns ea, potrivit lui Ovidiu, în *Metamorfoze.*

[←181]

În lungul său poem, *Venus şi Adonis,* Shakespeare repovesteşte mitul, bazându-se pe versiunea lui Ovidiu din Metamorfoze. în interpretarea lui Shakespeare, moartea lui Adonis o determină pe Venus să blesteme dragostea şi să decreteze ca, de aici înainte, aceasta să aibă întotdeauna o amprentă tragică. Aşa cum profeţeşte îndurerată:

Durerea de aici înainte va urma iubirea...
Va cauza război şi vremuri de restrişte
Va semăna discordie între copil şi părinte...
Cei ce iubesc mai mult, de dragoste nu se vor bucura.
Profeţie ce pare că s-a adeverit cu vârf şi îndesat.

[←182]

Observaţi asemănarea acestei ofense cu crima lui Actaeon de a o fi spionat pe Artemis. Decenţa zeilor în timp ce se îmbăiau era ieşită din comun.

[←183]

T.S. Eliot face o referire memorabilă la Tiresias în secţiunea *Predica focului* din poemul său, *Tărâmul pustiit:*

Eu, Tiresias, deşi orb, pulsând între două vieţi, Bătrân cu sâni zbârciţi de femeie, pot vedea Eu, Tiresias, bătrân cu sâni ridaţi Văzut-am scena, şi prorocit-am restul - Şi eu, Tiresias, am îndurat toate.

[←184]

Pentru un muritor, a fi solicitat să arbitreze o dispută între zei ar putea părea o mare onoare, dar, aşa cum rezultă din această poveste, şi după cum va descoperi prinţul troian Paris, rezultatul poate fi catastrofal.

[←185]

Moirele, vă mai amintiţi, erau ursitoarele. Grecii credeau că pentru fiecare individ exista o *moiră* personală, una singură, expresia unui amestec de necesitate, soartă, justiţie şi şansă. Ceva între noroc şi *kismet.*

[←186]

Ameinias, potrivit anumitor surse, a devenit o plantă aromatică. Posibil mărar. Poate chimion. Poate anason.

[←187]

Persoanele cunoscute se exclud, desigur...

[←188]

Vestigiile Babilonului sunt îngropate sau abia se zăresc din nisipurile Irakului, la aproximativ optzeci de kilometri sud de Bagdad.

[←189]

În spectacolul farsei din *Visul unei nopți de vară,* Pyramus (jucat de Bottom) strigă în momentul când se înjunghie:

Mori, Pyram! Așa, așa!
Moartea simt cum mă cuprinde
Trupul meu îl simt că moare,
Vrea spre glie să coboare,
Sufletul îmi este-în rai,
Lună, rost tu nu mai ai.
Viața eu mi-o joc la zar…

(W. Shakespeare, *Visul unei nopți de vară,* trad. Șt. O. Iosif, Editura Pandora, 2009.)

[←190]

Cuvânt care semnifică năpârlire, decojire, lepădare şi reevaluare. A ieşi dintr-un lucru şi a apărea în altul.

[←191]

Pentru mai multe informații despre acest subiect fascinant, citiți David D. Leitao, „The Perils of Leukippos: Initiatory Transvestism and Male Gender Ideology in the Ekdusia at Phaistos”, în *Classical Antiquity,vol. 14,* nr. 1 (1995).

[←192]

Daphne nu trebuie confundată cu DAPHNIS, un tânăr sicilian de o mare frumusețe, găsit când era mic sub o tufă de dafin care i-a dat numele. Atât Hermes, cât şi Pan se îndrăgostesc de el, acesta din urmă învățându-l să cânte la nai. El a devenit atât de priceput, încât generaţiile de mai târziu i-au atribuit lui inventarea poeziei pastorale. în secolul al II-lea d.Hr., Longus, un autor din Lesbos, a scris un roman de dragoste (la fel ca *Măgarul de aur,* candidat la titlul de Primul roman al lumii) intitulat *Daphnis şi Chloë,* o poveste despre doi îndrăgostiţi de la ţară care se confruntă cu tot felul de necazuri şi aventuri ce le pun dragostea la încercare. Offenbach a compus o operetă după această poveste. Şi mai cunoscut este baletul revoluţionar din 1912, pe muzică de Maurice Ravel, în coregrafia lui Fokine şi interperetarea lui Nijinsky.

[←193]

Termenul *paphian* a fost ulterior folosit pentru a o descrie pe Afrodita şi arta iubirii. Ceorge Bernard Shaw a ales *Pygamalion* ca titlu pentru piesa sa despre un bărbat care încearcă să transforme o fată necizelată din estul Londrei într-o doamnă din selectul cartier Mayfair.

[←194]

Nu se cunosc prea multe despre Leandru. Poemul lui Christopher Marlowe nu ne spune nimic în plus, în afară de faptul că era un tânăr care a întâlnit-o pe Hero şi s-a îndrăgostit de ea. Şi Leigh Hunt a scris o poezie despre el, la fel de săracă în informaţii.

[←195]

În poemul lui Marlowe, ea poartă un voal cu flori brodate atât de realiste, încât e nevoită să alunge albinele cu mâna...

[←196]

Numele lui Leandru s-a păstrat în denumirea unui respectabil club exclusivist de canotaj al Angliei, care cu şosetele, cravatele şi penele de vâslă de culoare roz bonbon reprezintă o apariţie alarmantă la cursele Henley Regatta.

[←197]

Un succes care trebuie să fi însemnat mult pentru poet, care în ciuda faptului că avea picioare strâmbe, era foarte atletic, latã ce-i scria prietenului său, Henry Drury: „Azi-dimineaţă am înotat de la *Sestos* la *Abydos*. Distanţa nu depăşeşte o milă, dar curenţii sunt periculoşi - într-atât încât mă îndoiesc că dragostea conjugală a lui Leandru nu s-a răcit puţin în trecerea lui spre Paradis."

La şase zile după isprava sa, Byron a scris un poem eroi-comic pe acest subiect, „Versuri scrise după ce am înotat de la Sestos la Abydos":

Dacă-n decembrie, Leandru
Noapte de noapte înota
(Cum ştie orice suflet tandru)
O, Hellespont, prin unda ta;
Dacă sub apriga vântoasă
Spre Hera se grăbea vioi,
Prin valuri, (Veneră frumoasă,
Mi-e milă, zău, de amândoi!)
Eu, prea modernă stârpitură,
Abia îmi mişc -în luna Mai! -
Ciolanele, de udătură, Crezând că tot eu-s mai dihai!
De vreme ce, după poveste,
El înota pentru-a peţi,
Iar eu - mă jur că aşa este -
De dragul Gloriei, - ar fi
Cam greu de spus anume cine
A câştigat. Destin cumplit!
El s-a-necat; cât despre mine De friguri m-am îmbolnăvit.

(Trad. Petre Solomon - Byron, *Poezia,* vol. 2, ed. Univers, 1985)

Un poem de mai târziu de-al lui Byron, care se referă la locul de baştină al lui Leandru, deşi fără legătură cu mitul, este *Mireasa din Abydos* (1813).

[←198]

Traducere de Virgil Teodorescu, *Cum vă place* de William Shakespeare, Opere Complete, volumul 5, Editura Univers, București, 1985. *(n. trad.)*

[←199]

Numai Orfeu, a cărui poveste aparţine epocii eroilor de mai târziu, I-a întrecut pe Arion în talent şi faimă.

[←200]

Cuvântul „chitară” derivă din cuvântul grecesc *kithara*.

[←201]

În greacă, „tiran” înseamnă „conducător autocrat”, uneori rege autoproclamat. Periander a fost o figură istorică reală şi se numără printre aşa-numiţii „Şapte înţelepţi ai Greciei antice”, despre care Socrate spunea că aveau toate calităţile înţelepciunii gnomice la care ar trebui să aspire omenirea.

[←202]

Tarantella este încă foarte populară în Europa.

[←203]

Această *theoxenia,* testarea divină a ospitalităţii umane, seamănă izbitor cu cea despre care se vorbeşte în capitolul al nouăsprezecelea al Genezei. Îngerii vizitează Sodoma şi Gomora şi doar Lot şi soţia lui le arată decenţă şi bunătate. Bineînţeles, cetăţenii degeneraţi ai Sodomei, în loc să asmută câinii pe îngeri, au vrut „să-i cunoască" - in cel mai pur sens biblic cu putinţă, dându-ne cuvântul „sodomie" Lui Lot şi soţiei lui, la fel ca lui Filemon şi Baucis, li s-a spus să fugă şi să nu se uite înapoi în timp ce pedeapsa divină se abătea asupra Cetăţilor din Câmpie. Soţia lui Lot a privit înapoi şi s-a transformat nu într-un tei, ci într-o stâlp de sare.

[←204]

Sabazios era personificarea lui Zeus călare pe cal, venerat de traci şi frigieni.

[←205]

Prima oară când am auzit această poveste, Alexandru a scăzut în ochii mei. „A *trişat!”*, am spus. Dacă eu aş „rezolva” un cub Rubik desfăcându-l cu o şurubelniţă până i-ar ieşi toate piesele, apoi le-aş pune la loc în ordinea care trebuie? Cine m-ar lăuda pentru asta? Dar Alexandru este felicitat de istorie pentru „gândirea creativă” şi numit „cel Mare” O judecată cu dublă măsură: una pentru regii războinici ingenioşi, alta pentru noi, ceilalţi.

[←206]

Istoria filozofiei occidentale, voi I, de Bertrand Russell, traducere de D. Stoianovici, Ed. Humanitas, 2005. *(n. trad).*

[←207]

Ibidem. (n. trad.).

[←208]

Oamenii de ştiinţă de astăzi ne spun că luna lui Saturn, numită după Encelados şi aflată la doar 1200 milioane de kilometri de Terra, pare să ofere condiţiile necesare vieţii. Deci poate că, în tot acest timp, Caia se gândise la extinderea stirpei sale în alte lumi.

[←209]

Dicţionarul meu grec-englez nu mă ajută prea mult cu numele Polybotes. Se pare că înseamnă „multă hrană” *Fertil,* poate.

[←210]

Prin urmare, smochinul poartă numele lui Syceus.

[←211]
A nu se confunda cu un minor zeu omonim aI apiculturii.

[←212]

Un picior are 30 cm. *(n. red.).*

[←213]

Robin din Loxley/Locksley şi Lordul Fitzooth, Contele de Huntington, sunt cei mai cunoscuți candidați.

[←214]

Lucru interesant, originea verbului *legere* şi a formei sale de supin (Acest mod verbal arată scopul acţiunii denumite de verb, precum şi destinaţia şi originea unui obiect. Supinul se construieşte pornind de la participiul verbului şi adăugând acestuia o prepoziţie simplă sau compusă) *lectum* păstrează sensul de „a culege”, „a colecta” Deci poate că legendele nu au fost doar poveşti culese, ci şi scrise şi citite.

[←215]

A fost acuzat de refuzul ateic de a recunoaşte zeii statului atenian.